

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

A MAGYAR ORSZÁGOS KÖZJEGYZŐI KAMARA FOLYÓIRATA

Mohai Máté

Az írásbeli magánvégrendelet tanúkenti és örökhagyói aláírása

Makács Adrienn

Néhány észrevétel a kötelesrész alapjának szabályozásához és a kitagadás okaihoz

D. Horváth Vanessza

A hagyaték részét képező állat jogi státusza a hagyatéki eljárás fényében, az állatvédelmi paradigmában való gondolkodás aktuális kihívásai a jogalkalmazásban

Lukácsi Marcell

Felkészülés az elektronikus ingatlan-nyilvántartás bevezetésére I.

Szajlai Kitti

A közjegyzői okiraton alapuló ingatlan-nyilvántartási bejegyzés joghatása és a téves bejegyzések orvoslása az új ingatlan-nyilvántartás rendszerében

Füleki Ádám

A természetes személy ügyfelet érintő azonosítás a közjegyzői eljárásokban

Kultsár Kinga Judit

A bírói és közjegyzői kinevezés feltételrendszeréről dióhéjban

Baumgartner Nóra

Burundi, az UINL 92. tagja. Közjegyzők útkeresése a világ egyik legszegényebb országában

KÖZJEGYZŐK
KÖZLÖNYE

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara szakmai folyóirata
2025., 29. évfolyam, 1. szám

7. oldal **Mohai Máté**
Az írásbeli magánvégrendelet tanúkénti és örökhatyói aláírása
22. oldal **Makács Adrienn**
Néhány észrevétel a kötelesrész alapjának szabályozásához
és a kitagadás okaihoz
43. oldal **D. Horváth Vanessza**
A hagyaték részét képező állat jogi státusza a hagyatéki eljárás fényében,
az állatvédelmi paradigmában való gondolkodás aktuális kihívásai
a jogalkalmazásban
66. oldal **Lukácsi Marcell**
Felkészülés az elektronikus ingatlan-nyilvántartás bevezetésére I.
75. oldal **Szajlai Kitti**
A közjegyzői okiraton alapuló ingatlan-nyilvántartási bejegyzés joghatása és
a téves bejegyzések orvoslása az új ingatlan-nyilvántartás rendszerében
88. oldal **Füleki Ádám**
A természetes személy ügyfelet érintő azonosítás a közjegyzői eljárásokban
102. oldal **Kultsár Kinga Judit**
A bírói és közjegyzői kinevezés feltételrendszeréről dióhéjban
118. oldal **Baumgartner Nóra**
Burundi, az UINL 92. tagja.
Közjegyzők útkeresése a világ egyik legszegényebb országában
135. oldal **Résumé | Zusammenfassung | Резюме**

Kiadja a Közjegyzői Akadémia Nonprofit Kft.
1087 Budapest, Stróbl Alajos utca 3/b.
Felelős vezető: Dr. Moldován András ügyvezető

Alapító főszerkesztő: Charmant Oszkár
fiumei királyi közjegyző (1895)

Felelős kiadó és a szerkesztőbizottság elnöke:
Tóth Ádám, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke

Főszerkesztő: Rokolya Gábor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bartha Bence, Böröcz Helga,
Harsági Viktória, Gyarmathy Judit, Juhász Ivett, Mányoki Ádám,
Molnár Tamás, Szócs Tibor, Varga István, Veress Emőd

A szerkesztőség címe: 1087 Budapest, Stróbl Alajos u. 3/b.
e-mail: kozlony@mokk.hu

Előfizetési díj egy évre: 32400 Ft
A folyóirat előfizethető a kiadó címén
A lap negyedévente jelenik meg
A Közjegyzők Közlönye tartalma a szerzői jog
által védett információt tartalmaz. A folyóiratban
közölt anyagok bármilyen formában történő
átvételéhez, felhasználásához a kiadó előzetes
engedélye szükséges.

ISSN 1416-7883

Szerkesztőségi hírek

Üdvözet az olvasónak!

Tájékoztatjuk szaklapunk olvasóit, hogy 2025. január 1-től kivált a szerkesztőbizottságból Dr. Orosz Árpád nyugalmazott kúriai bíró, aki a Kúria Polgári Kollégiumát vezette. Dr. Orosz Árpád 2014-től volt tagja a folyóirat szerkesztőbizottságának. Személye garancia volt arra, hogy a lapunk a bírósági gyakorlat változásait tükrözze. Szerkesztőbizottságunk köszönetet mond az értékes szakmai munkájáért, és bízunk benne, hogy tudását továbbra is megosztja velünk a konferenciákon tartott előadásain és a szakmai publikáción keresztül.

Szerkesztőbizottságunk kiegészült Dr. Gyarmathy Judittal, aki a Kúria főtítkára. Ezzel kívánjuk biztosítani azt a folyamatosságot, hogy a lap szerkesztésében továbbra is hangsúlyos legyen a bírósági gyakorlat követése. Szerkesztőbizottságunk tagja lett továbbá ettől a lapszámtól Dr. Mányoki Ádám közjegyző, aki eddigi szakmai munkájával bizonyította, hogy elkötelezett a közjegyzői kar tudományos életének fejlesztése iránt.

A folyóirat szerkesztésében igazodva a nemzetközi akadémikus szerkesztési elvekhez, bevezetjük, hogy a cikkek elején közöljük a magyar és angol nyelvű rezümét és tárgyszavakat. A lap végén található német, francia összefoglalók pedig kiegészülnek az orosz nyelvvel. Így a lapszámokban közölt cikkek tartalma négy fontos nyelven is megismerhető lesznek.

Budapest, 2025. március 5.

Közjegyzők Közlönye
Szerkesztőbizottsága

Az írásbeli magánvégrendelet tanúkenti és örökgyói aláírása

Jelen tanulmányban azt vizsgálom, hogy a bírói gyakorlat miként értelmezi az aláírást, illetve annak hiányát mind az örökgyók, mind a tanúk vonatkozásában, milyen elvárásokat támaszt egy kézjeggyel kapcsolatban ahhoz, hogy azt aláírásnak lehessen tekinteni. Bemutatásra kerül, hogy sem az örökgyó, sem a tanúk aláírásának módja, mikéntje nincsen szabályozva a Ptk.-ban, az aláírásra fogalom meghatározást a törvény nem tartalmaz. Ismertetésre került a 2/2016. Polgári jogegységi határozat megszületése, meghozatalának indokai, valamint, hogy a jogegységi határozat meghozatalát követően milyen megállapításokat tett a felsőbírósági gyakorlat a végrendeletek tanúkenti aláírása tekintetében. Tanulmányom második részében az írásbeli magánvégrendelet örökgyói aláírásának egyes kérdéseivel foglalkozom a bírói gyakorlat tükrében. Kitérek rá, hogy bár a 2/2016. Polgári jog-egységi határozat a tanúk aláírásával foglalkozik, az abban foglaltak azonban álláspontom szerint analógia útján az örökgyó aláírására is értelemszerűen irányadóak.

Tárgyszavak:

írásbeli magánvégrendelet, tanú aláírása, örökgyó aláírása, 2/2016. Polgári jogegységi határozat, az örökgyó nevének hiánya

In this paper, I examine how judicial practice interprets the signature, or lack thereof, in relation to both testators and witnesses, and what expectations are placed on a handwritten signature in order for it to be considered a signature. It will be shown that neither the manner of signature of testators nor that of witnesses is regulated in the Civil Code, and that the law does not provide for its definition. It is described how the Civil Law Uniformity Decision no. 2/2016 was adopted, the reasons for its adoption, and the findings of the higher court practice regarding the signing of wills by witnesses after the decision had been taken. In the second part of my study, I deal with certain issues concerning the signature of the testator on a private will in the light of judicial practice. I point

out that although the Civil Law Uniformity Decision no. 2/2016 deals with the signature of witnesses, I believe that the provisions of the decision apply by analogy to the signature of the testator.

Keywords:

written private will, signature of the witness, signature of the testator, Civil Law Uniformity Decision no. 2/2016, absence of the testator's name

Bevezetés

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 7:17. §-ának (1) bekezdése szerint az írásbeli magánvégrendelet alaki szempontból érvényes, ha készítésének ideje az okiratból kitűnik, továbbá ha a végrendelező azt *a)* sajátkezűleg írt végrendelet esetén elejétől végéig maga írja és aláírja; *b)* más által írt végrendelet esetén két tanú együttes jelenlétében aláírja, vagy ha azt már aláírta, az aláírást két tanú előtt, azok együttes jelenlétében a magáénak ismeri el, és a végrendeletet mindkét esetben a tanúk is – e minőségük feltüntetésével – aláírják; vagy *c)* a sajátkezűleg írt vagy más által írt végrendeletet aláírja, és akár nyílt, akár zárt iratként a közjegyzőnél – végrendeletként feltüntetve – személyesen letétbe helyezi. A Ptk. egyéb szabályai az örökhatározó és a tanúk aláírására vonatkozó további rendelkezéseket is megfogalmazzák. Jelen tanulmányban azt vizsgálom, hogy a bírói gyakorlat miként értelmezi az aláírást, illetve annak hiányát mind az örökhatározók, mind a tanúk vonatkozásában, milyen elvárásokat támaszt egy kézjeggyel kapcsolatban ahhoz, hogy azt aláírásnak lehessen tekinteni. A választott témával kapcsolatban azért a joggyakorlat fogalompótló megállapításaira kell hagyatkoznunk, mert sem az örökhatározó, sem a tanúk aláírásának módja, mikéntje nincsen szabályozva a Ptk.-ban, az aláírásra fogalom meghatározást a törvény nem tartalmaz.

1. A 2/2016. Polgári jogegységi határozat megszületése

A magántulajdonra épülő polgári társadalmak jogrendszerében egyetemesen érvényesülő, a tulajdonhoz való jogból következő tulajdonosi rendelkezési szabadságból fakadóan az ember számára törvényben biztosított lehetőség, hogy vagyona sorsáról halála esetére is szabadon rendelkezzen. A végintézkedés szabadságának az elvét a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: az 1959-es Ptk.), illetve a hatályos Ptk. tételesen is rögzíti.

Az 1959-es Ptk. 623. § (1) bekezdése, illetve a Ptk. 7:10. §-a kimondja, hogy az örökgyógyó halála esetére vagyonáról vagy annak egy részéről végrendelettel, illetve végintézkedéssel szabadon rendelkezhet.

Annak a megállapíthatósága érdekében, hogy a végintézkedés valóban az örökgyógyótól származik-e, a polgári jog – és ezen belül az öröklési jog – az egyes végintézkedések érvényességéhez alaki követelményeket állít, amelyek hiányában a megtett végintézkedés érvénytelen, az öröklési jogi joghatás kiváltására így nem alkalmas. Írásbeli végrendelet esetén ezeknek az alaki kellékeknek az a sajátossága, hogy meglétüknek magából az okiratból ki kell tűnniük. A más által írt (allográf) végrendelet érvényességi feltétele – egyebek mellett – az, hogy két tanú együttes jelenlétében a végrendelező azt aláírja, vagy ha azt már aláírta, az aláírást két tanú előtt, azok együttes jelenlétében a magáénak ismerje el, és a végrendeletet mindkét esetben a tanúk is – e minőségük feltüntetésével – aláírják [1959-es Ptk. 629. § (1) bekezdés *b*) pont; Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *b*) pont].

A 2/2016. Polgári jogegységi határozat indokolása szerint az aláírásnak történetileg kialakult szokásos módja az volt, hogy az aláíró az okiraton többnyire olvasható módon családi és utónevét tüntette fel. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a polgári jogi jogviszonyokban a különböző jognyilatkozatokat tartalmazó okiratokon aláírásként csak ez lett volna elfogadható. A modern társadalomban az életviszonyok összetettebbé váltak, a különböző élethelyzetekben a polgárok igen nagy számban írnak alá különböző okiratokat. Általában az aláíráshoz nem fűződik külön elvárás, annak elfogadott módjára nincs általános szabály, ezért aláírásként a legkülönbözőbb írásképek kerülnek alkalmazásra. Mindamelllett, ha egy meghatározott jogviszonyban vagy eljárásban a jogalkotó úgy ítéli meg, hogy csak olvasható aláírás fogadható el, vagy az aláírás módjának valamilyen további követelménynek kell megfelelnie, akkor az aláírással szemben támasztott fokozottabb alaki követelményekre kifejezett jogszabályi előírásokat rögzíthet [109/1999. (XII. 29.) FVM rendelet 69. §¹, 1992. évi LXVI. törvény 5. § (13) bek.²].

A 3/2012. Polgári jogegységi határozat rendelkező része kimondta: „A végrendelet tanújának az okiratot a rá jellemző szokásos módon kell aláírnia. A tanú aláírását sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata nem pótolja. A tanú személyének magából az okiratból megállapíthatónak kell lennie.”

- 1 A hivatkozott jogszabályhely szerint a tv. 32. §-a (2) bekezdésének *e*) és *g*) pontja, valamint a 32. § (5) bekezdésének alkalmazásában az aláírás akkor tekinthető nyilvánvalóan azonosíthatónak, ha az aláírók aláírásuk alatt olvashatóan megjelölték nevüket és az okirat szerinti ügyletkötői minőségüket (pl. eladó, vevő, hasznélvező stb.).
- 2 A hivatkozott jogszabályhely kimondja, hogy a polgár aláírása: születési vagy házassági családi és utónevének az általa használt és elismert írásképe.

A Kúria, mint felülvizsgálati bíróság előtt Pfv.I.20.728/2015. számon indított felülvizsgálati eljárásban az eljárás lefolytatására kijelölt öttagú tanács elnöke 2016. április 6-án a 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról (a továbbiakban: Bszi.) 33. § (1) bekezdés *b*) pontja szerinti jogkörében eljárva a Bszi. 32. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján jogegységi eljárást indítványozott, mert az eljáró tanács el kívánt térni az EBH2015.P.10. számon elvi határozatként közzétett Pfv.I.20.133/2013/5. számú határozattól. A Pfv.I.20.728/2015. számú ügyben eljáró tanács a Bszi. 32. § (2) bekezdése alapján az eljárást felfüggesztette.

A felülvizsgálati bíróság öttagú tanácsának álláspontja szerint az 1959-es Ptk. 629. § (1) bekezdés *b*) pontjának alkalmazásában a végrendeleti tanú aláírásával szemben az a követelmény, hogy a tanú a rá jellemző, szokásos módon írja alá a nevét. Személyének magából az okirattól, amennyiben ez nem lehetséges, a tanú személyének megállapítására irányuló bizonyítási eljárásból megállapíthatónak kell lennie. Ennek hiányában az öröklési szerződés (végrendelet) alaki okból érvénytelen. Ezzel szemben az EBH2015.P.10. számon közzétett elvi határozatában – a rendelkező részéből is kitűnően – a Kúria arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tanú személyének nem feltétlenül az aláírásból, de magából az okirattól – külön bizonyítás nélkül – azonosíthatónak kell lennie.

Az eljáró tanács elnökének indítványa mellett dr. Orosz Árpád, a Polgári Kollégium kollégiumvezető-helyettese a Bszi. 33. § (1) bekezdés *a*) pontja szerinti jogkörében eljárva a Bszi. 32. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján indítványozta, hogy a Kúria Polgári Kollégiuma jogegységi tanácsként eljárva vizsgálja meg a 3/2012. Polgári jogegységi határozatot abból a szempontból, hogy indokolt-e annak a hatályon kívül helyezése és új jogegységi határozat meghozatala. Javasolta, hogy a jogegységi tanács az indítványokról egyesített eljárásban döntsön.

A Polgári Kollégium kollégiumvezető-helyettese rámutatott, hogy a 3/2012. Polgári jogegységi határozat indokolása azt tartalmazta, hogy a tanú személyére nézve bizonyítás nem folytatható le; az aláírásnak legalább olyan mértékben kell olvashatónak lennie, hogy abból kideríthető legyen a személye; az olvashatatlanság aláírás akkor fogadható el, ha az okiraton a tanú a nevét olvasható módon is feltünteti. Hangsúlyozta, hogy ehhez képest a jogegységi határozat rendelkező része csak azt a megszorítást tartalmazta, hogy a tanú személyének „magából az okirattól” kell megállapíthatónak lennie. Ez nyilvánvalóan tágabb értelmezést biztosított annál a követelménynél, hogy a tanú személye a kiolvasható aláírásból vagy nevének az „általa” olvasható módon történt „feltüntetéséből” legyen kideríthető. Ez utóbbi – indokolásbeli – követelményt az ügyvédi bélyegző használata ugyan kielégíti, de a nem ügyvédként eljáró tanúknál az így megfogalmazott feltételnek még az az eset sem felelt meg, ha maga az örökhagyó tünteti fel a tanú nevét az okiraton; nem szólva arról az esetről, ha az örökhagyó nem

névvel, hanem egyéb módon azonosította a végrendelet szövegében az olvashatatlanul, ám rá jellemző módon aláíró tanú személyét.

A Polgári Kollégium kollégiumvezető-helyettesének álláspontja szerint a megelőző három év bírói gyakorlatának ismeretében kijelenthető volt, hogy a jogegységi határozat a célját nem tudta betölteni, az érintett ügytípusokban az alsófokú bíróságokon nem alakult ki egységes joggyakorlat: országosan megfigyelhető volt, hogy a bíróságok eltérően értelmezik a jogegységi határozatot. Arra hivatkozott, hogy a Kúria szaktanácsa elé került több ügyben az első- és a másodfokú bíróság eltérő döntést hozott, vagy eltérő volt a jogi érvelése attól függően, hogy a jogegységi határozat rendelkező részében, avagy az indokolásában adott értelmezést tekintette irányadónak, amelyek a fentiek értelmében nincsenek teljesen összhangban. Az egységes ítélkezési gyakorlat hiánya nemcsak arra volt visszavezethető, hogy a jogegységi határozat rendelkező részének harmadik mondata³ és különösen az ahhoz kapcsolt indokolás a jogegységi határozat meghozatalának idején hatályos 1959-es Ptk. szövegéből nem volt levezethető, hanem arra is, hogy az első mondatának megszóvegezése a hozzá fűzött indokolással összevetve a jogalkalmazóban bizonytalanságot keltett. Vitatható volt továbbá, hogy szükség van-e a második mondatnak⁴ a jogegységi határozat rendelkező részébe foglalására.

A kollégiumvezető-helyettes hangsúlyozta, hogy a jogegységi határozat meghozatalát követően több olyan ügy került a Kúria szaktanácsa elé, amelyben már nem az ügyvéd által szerkesztett és ellenjegyzett okiratot tanúként is aláíró ügyvéd, hanem más tanú aláírása volt vitás. A tanú személyének azonosítása előkérésévé vált annak, hogy a rá jellemző szokásos módon írta-e alá a végrendeletet és ezzel összefüggésben személye a végrendeletből megállapítható volt-e.

Mindezek alapján a felülvizsgálni javasolt jogegységi határozat meghozatalát megelőzően elbírált eseteknél jóval tágabb bírói gyakorlat feltárása alapján úgy ítélte meg a kollégiumvezető-helyettes, hogy a hatályos – változatlan tartalmú – anyagi jogi szabályokból a végrendelet tanújának aláírására nem vezethető le más követelmény, mint az, hogy a bíróság érvényesnek fogadja el a végrendeletet, ha az a tanú nevét olvasható formában nem tartalmazza, de a személye abból vagy – ha az okirattól nem tűnik ki – a bíróság által lefolytatható bizonyítás eredményeként megállapítható, ezért indítványozta a 3/2012. Polgári jogegységi határozat teljes terjedelmű hatályon kívül helyezését, és az egységes joggyakorlat biztosítása érdekében helyébe lépően – immár a Ptk. 7:17. § (1) bekezdésének értelmezésére is vonatkozó – új jogegységi határozat meghozatalát, szem előtt tartva azt is, hogy annak kötelező iránymutatásai vonatkoznak az 1959-es Ptk. hatálya alatt megalkotott végrendeletekre (öröklési szerződésekre) is.

3 A tanú személyének magából az okirattól megállapíthatónak kell lennie.

4 A tanú aláírását sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata nem pótolja.

Dr. Polt Péter legfőbb ügyész írásban kifejtett állásfoglalása⁵ szerint a természetes személy aláírásának formájával kapcsolatos követelményt sem az 1959-es Ptk. 629. § (1) bekezdés *b*) pontja, sem a Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *b*) pontja vagy azok alkalmazása során irányadó más jogszabály nem határoz meg.

A 3/2012. Polgári jogegységi határozat rendelkező része szerint a tanú személyének magából az okirattól kell megállapíthatónak lennie, ami viszont nem szűkíthető le a tanú által aláírásként használt grafikai képre. A felülvizsgálandó jogegységi határozat rendelkező részéből nem következtethető, hogy az olvashatatlan aláírás csak akkor fogadható el, ha a tanú a nevét olvasható módon is feltünteti. Erre kizárólag a jogegységi határozat indokolása utalt.

A legfőbb ügyész állásfoglalása szerint a tanú személyével kapcsolatos bizonyítási eljárás kizárása esetén számos esetben érvénytelennek minősülne az olyan írásbeli végrendelet, amely tartalmát tekintve egyébként mindenben megfelel a végrendelező akaratának, azonban ennek vizsgálatára a tanú személyével kapcsolatos szigorú jogértelmezés miatt már nem kerülhetne sor. Ezt azért tartotta aggályosnak, mert előfordulhat olyan eset, hogy az olvashatatlan aláírás miatt nem azonosítható tanú az okiratban foglalt egyéb adatokból megismerhető lenne.

A legfőbb ügyész álláspontja szerint szükséges volt olyan jogértelmezés elvi alapjának a megteremtése, amely a tanú aláírásával szemben támasztott alaki követelmények megítélhetőségéhez, a tanú személyének azonosíthatóságához szükséges feltételek bizonyítási eljárásban történő vizsgálhatóságát is megteremti. Rámutatott, hogy sem a korábbi, sem a hatályos anyagi jogi szabályozásból nem következik, hogy a tanú személyére bizonyítás lefolytatása nem lehetséges, annak eljárásjogi kereteit pedig a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) megfelelően tartalmazza.

Hangsúlyozta, hogy a jogegységi indítvánnyal érintett jogszabályhelyek [1959-es Ptk. 629. § (1) bekezdés *b*) pont és Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *b*) pont] tartalmi azonosságára figyelemmel indokolt annak kimondása, hogy a meghozandó jogegységi határozatot irányadónak kell tekinteni mindkét szabályozás hatálya alá tartozó jogvitában.

A legfőbb ügyész álláspontja szerint a módosított jogegységi indítvánnyal elérni kívánt eredmény érdekében pedig célszerűbb lenne a megváltoztatás helyett a korábbi határozat hatályon kívül helyezése és a fenti követelményeknek megfelelő új határozat meghozatala.

A fenti előzmények alapján meghozott, a végrendelet tanújának aláírásáról és a személyének megállapításáról szóló 2/2016. Polgári jogegységi határozat értelmében a végrendeleti tanú aláírása megfelel az aláírással szemben támasztott követelményeknek, ha a tanú a rá jellemző, általa kialakított egyedi írásformát

5 Dr. Polt Péter legfőbb ügyész írásbeli állásfoglalása a 2/2016. Polgári jogegységi határozathoz.

és írásképet tükröző módon írja alá az okiratot. Ha a tanú személye az okiratból nem állapítható meg, a bíróság erre vonatkozóan bizonyítást folytathat le. A fentiekből kitűnően az olvashatatlan aláírás a végrendelet érvényességét nem érinti, az okirat emiatt nem tekinthető alaki szempontból hibásnak.

Ugyancsak a fentiekből következik, hogy a végrendeleten a tanú személyes adatait sem kell feltüntetni, ilyen előírás hiányában elég, ha aláírása az okiraton szerepel és a tanúi minősége az okiratból kitűnik.

A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a bírósági joggyakorlat egységének biztosítása érdekében a Bszi. 40. § (1) bekezdése alapján hozott jogegységi határozatával a 3/2012. Polgári jogegységi határozatot hatályon kívül helyezte, és a fentiek szerinti új határozatot hozta meg. E jogegységi határozat egyaránt irányadó és az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése alapján kötelező az 1959-es Ptk. és a Ptk. alapján elbírálandó jogvitákban.

A Kúria az EBH2015.P.10. számú határozatát a meghozatalakor irányadó 3/2012. Polgári jogegységi határozatban foglaltakra alapította, ezért a Bszi. 42. § (4) bekezdése alapján annak elvi bírósági határozatként való fenntartását megszüntette.

2. A jogegységi határozat meghozatala utáni bírói gyakorlat a tanúk aláírása vonatkozásában

Az alábbiakban bemutatom, hogy a jogegységi határozat meghozatalát követően milyen megállapításokat tett a felsőbbbírói gyakorlat a végrendeletek tanúkénti aláírása tekintetében. A Fővárosi Ítéltábla a Pf.20521/2022/5. számú határozatában kimondta, hogy a végrendeleti tanú aláírásával szemben nem az a követelmény, hogy az megfeleljen az aláírás – általában – szokásos módjának, hanem az: a tanú olvashatóan, vagy a rá jellemző, általa kialakított egyedi írásformát és írásképet tükröző módon írja alá az okiratot.

A Pécsi Ítéltábla Pf.20064/2023/10. számú határozatában nem értett egyet az alperesnek azzal a jogi álláspontjával, hogy tanú2 aláírása folytán teljesült a Ptk. 7:17.§ (1) bekezdés *b*) pontja szerinti feltétel. Az Ítéltábla kimondta, hogy az allográf magánvégrendeleten az okiratot elkészítő közreműködő aláírása nem helyettesíti az írásbeli magánvégrendeletre vonatkozó anyagi jogszabályok által megkívánt tanú aláírását. A végrendeletet tanú2 nem tanúként, hanem mint a végrendelet leírója, vagyis a Ptk. 7:19.§ (3) bekezdése szerinti közreműködő írta alá, márpedig a Ptk. 7:17.§ (1) bekezdés *b*) pontja megköveteli, hogy a tanú e minőségének feltüntetésével írja alá a végrendeletet. Az elsőfokú bíróság tehát a helyesen megállapított tényállásból helyes jogi következtetést levonva mondta ki a Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *b*) pontja szerinti alaki érvényességi feltétel hiánya folytán a végrendelet érvénytelenségét, azzal a megjegyzéssel, hogy az érvénytelenséget a Ptk.

7:37.§ (3) bekezdése alapján csak a peres felek viszonylatában lehet megállapítani. Önmagában tehát a tanúi minőség feltüntetésének hiánya is érvénytelenné teszi a végrendeletet.

A Szegedi Ítéltábla Pf.20313/2023/14. számú határozata szerint, ha a sajátkezűleg írt és aláírt magánvégrendelet tanúi egyezően adják elő, hogy az örök-hagyó a végrendeleten szereplő aláírását a jelenlétükben magáénak ismerte el és ezt követően látták el azt aláírásukkal, akkor azok okiraton való elhelyezke-désének a végrendelet alaki érvénytelenségét illetően nincs jelentősége. A szak-vélemény alapján kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy a végintézkedést tartalmazó okiratot az örök-hagyó írta sajátkezűleg és azt aláírásával látta el. Emellett a végrendeleti tanúk egybehangzó vallomást tettek arra, hogy az örök-hagyó a jelenlétükben a végrendeleten szereplő aláírást magáénak ismerte el, ezt követően látták el a tanúk aláírásukkal a végrendeletet. A tanúk aláírásának okiraton való elhelyezkedése ennek cáfolatára nem alkalmas. Az tehát a Ptk. 7:17. § (2) bekezdés *b*) pontjában írt követelményeknek is megfelel. A kifejtettek alapján helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a per tárgyát képező írásbeli magánvégrendelet alaki érvénytelensége nem állapítható meg.

A Fővárosi Ítéltábla Pf.20525/2023/5. számú határozata szerint a tanú arra vonatkozó vallomása, hogy a végrendeletet nem írta alá, cáfolható, és a felperesek-nek szakértői bizonyítással lehetőségük van az ellenbizonyításra.

3. Az örök-hagyó aláírásának egyes kérdései a bíró gyakorlatban

Orosz Árpád szerint a törvény szóhasználatából „aláírás” ugyan az következne, hogy annak a végrendelet végén van a helye: az örök-hagyó a végrendeletet a szöveg után „írja alá”. Ezzel szemben - valószínűleg változatlanul - továbbra is érvényesül az, a bíróságok által évtizedeken keresztül folytatott jogértelmezés, amely szerint érvényes az aláírás akkor is, ha az a végrendeleten belül bárhol megtalálható, feltéve azonban, hogy a végrendelet szövegétől elkülönülő helyen található, azaz aláírás jellegű [BH 1981.320.; Kúria Pfv.I.21.279/2011/6.].⁶ A közjegyzői aláírás-hitelesítés az okiratot a Pp. 325. § (1) bekezdés *c*) pontjának megfelelően teljes bizonyító erejű magánokirattá teszi, de a Ptk. 7:17. §-ában előírt anyagi jogi követelményt, a más által írott végrendeletnél a végrendeleti tanúk közreműködését nem pótolja. Sajnálatos gyakorlati következményekkel, érvénytelen végrendeletek létrejöttével járt az a téves jogirodalmi álláspont, amely szerint a közjegyzői aláírás-hitelesítés végintézkedés esetében azonos rangú a végrendeleti

6 Orosz Árpád, A végrendelet fajtái, érvényességi feltételei, értelmezése. In: Wellmann György (szerk.), Polgári jog I-IV. – új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára, ORAC Kiadó Kft., 2024. 18. o. (www.jogkodex.hu). (letöltve: 2024. december 28. napján)

tanúk közreműködésével.⁷ Helyesen a közjegyzői aláírás-hitelesítés a végintézkedést nem teszi közokiratba foglalttá, de a végrendeleti tanúkat sem pótolja, ezért a tanúkat mellőző, csak közjegyzői aláírás-hitelesítéssel ellátott végintézkedés alakilag érvénytelen (BH 2000.446.). Ugyanebben a műben lelhető fel az az ugyancsak téves álláspont, hogy a közjegyzőnek meg kell tagadnia a névaláírás hitelesítését azokban az esetekben, amikor a jogszabály a végrendelet érvényességéhez közzérendeleti formát ír elő, vagy megtiltja írásbeli magánvégrendelet érvényes alkotását. A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjtv.) 5. § (1) bekezdése szerint a közjegyző a közreműködését e törvényben említettekén kívül más okból nem tagadhatja meg. A 3. § (1) bekezdése szerint a közjegyző akkor köteles megtagadni a közreműködését, ha az a kötelességeivel nem egyeztethető össze, így különösen, ha közreműködését olyan jogügyletnek kéri, amely jogszabályba ütközik, jogszabály megkerülésére irányul, illetőleg amelynek célja tiltott vagy tisztességtelen. Az aláírás-hitelesítés, azaz az aláírás valódiságáról tanúsítvány kiállítása nem jogellenes, a közjegyző kötelességeivel nem összeegyeztethetetlen, a végintézkedésen az aláírás hitelesítése egyéb szempontból sem ütközik a Kjtv. 3. §-ában foglaltakba, az aláírás-hitelesítés ugyanis nem jogellenes cselekmény. Továbbá az aláírás-hitelesítés a hozzá fűződő joghatást is kiváltja, az okiratot teljes bizonyító erejű magánokirattá teszi. A közreműködés megtagadására tehát nincs ok. Különösen nincs ok az aláírás-hitelesítés megtagadására, ha a végintézkedés egyébként a sajátkezűleg írott végrendelet követelményeinek megfelel, avagy más által írott végintézkedés esetén azon a végrendeleti tanúk szerepelnek, illetőleg az aláírás-hitelesítés nem gátja annak, hogy a más által írott, de tanúkkal el nem látott végintézkedés érvényes legyen, hiszen az aláírás-hitelesítést követően is lehetőség van a Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *b*) pontjának megfelelően arra, hogy az örökható az okiraton lévő aláírását két tanú együttes jelenlétében a saját aláírásának ismerje el, és a tanúk a végintézkedést ekkor aláírhatják. Az aláírás-hitelesítés aggályos körülmény észlelésére sem ad okot, hiszen nem történik olyan rendelkezés közjegyzői okiratba felvétele, amely jogvita keletkezéséhez vezethet, vagy amelynek nincs joghatása, az aláírás-hitelesítés a hozzá fűződő joghatást kiváltja. A későbbi bonyodalmak elkerülése érdekében célszerű, de nem kötelező az aláírás-hitelesítési tanúsítványban a fél figyelmét felhívni arra, hogy az aláírás-hitelesítés az okiratot ugyan teljes bizonyító erejű magánokirattá teszi, de a végrendeleti tanúkat, mint a végintézkedés alaki kellékét nem pótolja.⁸

A Kúria Pfv.20068/2020/3. számú precedensképes határozata szerint annak vizsgálatához, hogy a végrendeletet teljes egészében nem az örökható írta és

7 *Petrik Ferenc (szerk.), Az öröklés joga. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1991. 127. o.*

8 *Anka Tibor, Öröklési jog – Hagyatéki eljárás. ORAC Kiadó, 2023. (www.jogkodex.hu). (letöltve: 2024. december 28. napján)*

a névalírás nem tőle származik, olyan különleges szakértelem szükséges, amelylyel a bíróság nem rendelkezik. A Kúriának ez a megállapítása természetesen nem csak az örökhagyói, hanem minden más aláírás kapcsán is ugyanígy helytálló.

A Fővárosi Ítéltábla Pf.20871/2021/5. számú határozata szerint az örökhagyó aláírásának hiányában nem áll rendelkezésre olyan, a Ptk. 7:15-7:16. § szerinti írásbeli magánvégrendelet, amelynek érvényessége vagy hatályossága a továbbiakban vizsgálható lenne. A végintézkedési szabadság elvéből és a végrendelezési jognyilatkozat személyes megtételének követelményéből (Ptk. 7:10. §, 7:11. §) következően az örökhagyó által alá nem írt okirat esetén az írásbeli magánvégrendelet Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *a)*-*c)* pontjaiban szereplő alaki érvényességi kellékek nem értelmezhetőek. A jogorvoslati kérelemben hivatkozott jogszabályhely [Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *b)* pontja] megfogalmazása szerint az írásbeli magánvégrendelet alaki szempontból érvényes, ha [...] a végrendelező a más által írt végrendelet esetén két tanú együttes jelenlétében aláírja, vagy ha azt már aláírta, az aláírást két tanú előtt, azok együttes jelenlétében a magáénak ismeri el. Jelen esetben a tanúk vallomásukkal igazolták, hogy az örökhagyó nem az együttes jelenlétükben írta alá a végrendeletet. A fellebbezésben sem vitatott részítéleti megállapítás szerint a végrendelező az írásbeli magánvégrendeletet nem írta alá; az okiraton lévő kézjegy még abban az esetben sem tekinthető az örökhagyótól származónak, ha a tanúk akként nyilatkoztak volna, hogy azt név³ az együttes jelenlétükben magáénak ismerte el. Mindezekre figyelemmel az elsőfokú bíróság nem értékelte okszerűtlenül a bizonyítás eredményét, a tényállás módosítására ezért nem volt indok [Pp. 369. § (3) bekezdés *a)* pontja]. Szükségtelen volt a tanúk ismételt meghallgatása a végrendeleti aláírás örökhagyói elismerésére vonatkozóan, ezért az elsőfokú részítélet Pp. 369. § (3) bekezdés *b)* pontja szerinti anyagi felülbírálata sem vezetett a döntés megváltoztatásához.⁹

A bírói gyakorlatban a nehezen vagy alig olvasható névalírás is elfogadható az örökhagyó aláírásaként, ha a bíróság annak az örökhagyótól való származását írásszakértői vélemény alapján nem tudja bizonyossággal kizárni, az egyéb bizonyítékok, tipikusan a végrendeleti tanúk vallomása alapján pedig az aláírás örökhagyótól való származásának ténye kétséget kizáróan megállapítható. Aláírás-ként fogadta el a bíróság az örökhagyó alig olvasható „tremoros” névalírást is, amelyet a konkrét ügyben az írásszakértő ugyan nem talált azonosíthatónak, de

9 Az Ítéltábla döntésében foglaltakkal ellentétben felvethető egy olyan álláspont is, mely szerint a végintézkedés aláírás hiányában is „értékelhető”, sőt értékelendő, az csupán alakilag érvénytelen. A PK 85. számú állásfoglalás *b)* pontja értelmében valamely alaki kellék hiánya ... a végrendeletet jogi létezésétől nem fosztja meg, hanem csupán érvénytelenné teszi. Az érvénytelenség hivatalból nem, hanem csak akkor vehető figyelembe, ha arra az érdekelt hivatkozik. Ebből következik, hogy ha a végrendelet – beleértve a szóbeli végrendeletet is – alakilag fogyatékos ... nem tekinthető jogilag létre nem jöttek, mert joghatások fűződhetnek hozzá attól függően, hogy az érdekeltek vagy azok valamelyike a fogyatékoságból származó igényét érvényesíteni kívánja-e.

nem is zárta ki, hogy az örökhagyótól származik, az egyéb bizonyítékok (tanúvallomások) alapján pedig kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy az örökhagyótól származik (BH 1995.715.). Ha viszont az aláírásnak tartott „grafikai jelcsoportból” írásszakértői módszerrel sem tárhatók fel a jellemző írásjegyek, az nem minősülhet aláírásnak, mert az ilyen „firkálmányokat” bárki képes az okiratra rávezetni (Pfv.II.22.887/2001. sz.).

Valamennyi írásbeli magánvégrendeletnek, ezen belül az allográf formában készített több különálló lapból álló végrendelet esetén minden egyes lapon (ami lehet legalább két oldal, de összehajtott állapotában négy oldal is) nélkülözhetetlen alaki érvényességi kelléke az örökhagyó aláírása. A törvény szóhasználatából „aláírás” ugyan az következne, hogy annak a végrendelet végén van a helye: az örökhagyó a végrendeletet a szöveg után „írja alá”. Ezzel szemben, valószínűleg változatlanul tovább érvényesül az, a bíróságok által évtizedeken keresztül folytatott jogértelmezés, amely szerint érvényes az aláírás akkor is, ha az a végrendeleten belül bárhol megtalálható, feltéve azonban, hogy a végrendelet szövegétől elkülönülő helyen van és aláírás jellegű (BH 1981.320., BH 2012.197.; Kúria Pfv.I.21.279/2011. sz.). Aláírásnak értelemszerűen a saját kezű névírás minősül. Orosz Árpád a hosszú idő óta folytatott bírói gyakorlat nyomán¹⁰ nem tartja azonban követendőnek azt az elvárást, amely szerint „[a]aláírásként a végrendelettel teljes (családi és utó-) nevét tartalmazó, szokásos aláírást kell megkívánni”^{11,12}.

Ezt az álláspontot támasztja alá a már hivatkozott 2/2016. Polgári jogegységi határozat is, mely bár a tanúk aláírásával foglalkozik, az abban foglaltak azonban álláspontom szerint analógia útján az örökhagyó aláírására is értelemszerűen irányadóak. A Ptk. nem tartalmaz semmilyen előírást arra nézve, hogy mi minősül aláírásnak és nincs olyan szabály sem, hogy az örökhagyó aláírásának olvashatónak kell lennie. Önmagában abból, hogy az örökhagyónak a végrendeletet alá kell írnia, még nem következik, hogy az érvényesség további feltételeként az örökhagyó aláírása megfeleljen az aláírás általánosan szokásos módjának, az olvasható legyen, és így abból a személye kétséget kizáróan megállapítható legyen. A törvény az örökhagyó aláírásával szemben formai követelményt nem támaszt, nem mondja ki, hogy milyen íráskép szükséges ahhoz, hogy az örökhagyó kézjegye alakilag megfeleljen a végrendelet érvényességeként megkívánt feltételeknek. Mindenesetre kötelezően alkalmazandó módon ezért nem indokolt tételesen meghatározni az aláírás képére vonatkozó kritériumokat. Örökhagyó esetében is elfogadható aláírásként az örökhagyó által alkalmazott, olvashatatlan

10 Dr. Sóth Lászlóné, a végintézkedések. HVG-ORAC Kiadó, 2001. 64. o.

11 Vékás Lajos, Magyar polgári jog. Öröklési Jog. Eötvös József Könyvkiadó, 2013. 45. o. vs. Az új Ptk. magyarázata I/VI. HVG-ORAC Kiadó, 2013. 16. o.

12 Orosz Árpád, Végintézkedések. In: Sáriné Simkó Ágnes (szerk.), Öröklési jog - Anyagi jog, Úmjs. 4., HVG-ORAC, 2014 (www.jogkodex.hu). letöltve: 2024. december 28. napján)

aláírás, annak nem kell megfelelnie az aláírás általában szokásos módjának. Ezt erősíti meg az a már említett tapasztalati tény, hogy az emberek a mindennapi életben a legkülönbözőbb aláírásmódokat használják. Az aláírás rendszeres és viszonylag nagy számú alkalmazása során mind a formai, mind a képi megjelenését illetően kialakulnak bizonyos, az egyénre jellemző egyedi sajátosságok. Ennek eredményeként mindenki rendelkezik valamilyen rá jellemző szokásos aláírással, amely az általa kialakított egyedi írásformát és írásképet jelenti. Az örökható aláírásával szemben tehát nem az a követelmény, hogy az megfeleljen az aláírás – általában – szokásos módjának, hanem az, hogy az örökható olvashatóan vagy a rá jellemző, általa kialakított egyedi írásformát és írásképet tükröző módon írja alá az okiratot.

Hiányzik tehát az elvi alapja az olyan jogértelmezésnek, amely az örökható aláírásával szemben támasztott alaki követelmények meghatározásánál további formai vagy egyéb követelményeket támaszt, mivel a természetes személy aláírásának formájával kapcsolatos követelményt, az aláírás fogalmát anyagi jogi szabály nem határozza meg. Pontosan ezért nem határozható meg tehát, hogy mi minősül például tanúkenti (vagy örökhatói) aláírásnak a végrendelezési szempontjából, ezért kell a jogegységi határozatban foglaltakra, a Kúria e körben tett megállapításaira hagyatkoznunk.

4. Az örökható nevének hiánya

Ha a végrendelező aláírása nem olvasható, és a végrendelező neve az okiratból sem tűnik ki, vita esetén szükségessé válik annak a felderítése. A fentiekből kitűnően az olvashatatlan aláírás a végrendelet érvényességét nem érinti, az okirat emiatt nem tekinthető alaki szempontból hibásnak. A végrendelet mint okirat az örökható akarátát jeleníti meg. Ebből a funkcióból – a törvény ilyen tartalmú rendelkezése hiányában – nem vezethető le olyan szigorú jogértelmezés, amely szerint az írásbeli végrendeletnek az is az érvényességi kelléke, hogy a végrendelező személye magában az okiratban nevesítve legyen vagy az aláírása olvasható legyen. Ez a jogértelmezés ugyanis azt jelentené, hogy akkor sem lenne lehetőség a végrendelező személyének a felderítése végett bizonyítási eljárás lefolytatására, ha például az okirat tartalmazza az örökható valamelyik személyazonosító adatát (személyi azonosító igazolvány számát, személyi azonosítóját stb.), tehát amely adatból kifolyólag a végrendelet egyébként „külsőleg az örökhatótól származónak mutatkozik”), amely alapján az örökható személye egyébként kétséget kizáró módon azonosítható. A végrendelező aláírásának olvasható volta vagy az, hogy a végrendelező nevét magának az okiratnak tartalmaznia kellene, az írásbeli magánvégrendeletnek nem a törvény által előírt alaki kelléke, ezért

vita esetén a végrendelező személyének a bizonyítására irányuló bizonyítási indítvány megítélésétől a felet nem lehet elzárni, annak anyagi jogi korlátja sincsen. a végrendelező személyének bizonyításához szükséges bizonyítás lefolytatására, a bizonyítási eszközökre pedig a Pp. megfelelő szabályai az irányadóak.

A fentieknek nem mond ellent álláspontom szerint a Ptk. 7:12. §-a sem, mely szerint az okirat végrendeleti jellegének megállapításához az szükséges, hogy az örökgyó halála esetére szóló vagyoni rendelkezést tartalmazzon, és külsőleg az örökgyótól származónak mutakozzzék. A Kúria Pfv.21198/2021/12. számú precedensképes határozata szerint utóbbi fordulat annyit jelent, hogy az az örökgyó személyes nyilatkozata legyen (tehát ne képviselője útján tegye meg), ha pedig az okirat az örökgyó nevét nem tartalmazza és az az aláírásból sem állapítható meg bárki, tehát az örökgyó aláírását nem ismerő személy által, akkor a tanúk kapcsán már bemutatottak szerint e körben bizonyítás lefolytatásának lehet helye.

Ezt az álláspontot támasztja alá véleményem szerint a PK 85. számú állásfoglalás *a*) pontja is, melyet a Kúria 1/2014. Polgári jogegységi határozatában a Ptk.-ba beépültek tekintette, és ezért azt az új törvény alkalmazása körében nem tartotta irányadónak, amely azonban csak annyit jelent, hogy mivel az iránymutatás szövegszerűen beépült az új Ptk.-ba, fenntartása ezért szükséges, az iránymutatás szövegéhez fűzött indokolás azonban továbbra is figyelembe veendő. Az iránymutatás hivatkozott pontja akként rendelkezik, hogy „... Ezek szerint legalább két követelménynek kell megfelelnie az okiratnak ahhoz, hogy egyáltalán végrendeletnek legyen tekinthető: 1. külsőleg az örökgyótól származóként jelentkeznek. Megbízott útján végintézkedést tenni nem lehet, a végrendelet a legszemélyesebb ügyletek közé tartozik (Ptk. 623. § (2) bek.). Az okiratból tehát ki kell tűnnie, hogy az örökgyótól származik...”

Azt az előírást tehát, hogy a végrendelet külsőleg az örökgyótól származóként jelentkeznek és mely szövegszerűen beépült a Ptk. 7:12. §-ába, az iránymutatás szerint is akként kell értelmezni, hogy megbízott útján végintézkedést tenni nem lehet, a végintézkedést az örökgyónak személyesen kell megtennie, az okiratból tehát ki kell tűnnie, hogy az örökgyótól származik, azaz nem tartalmazhat olyan rendelkezést, hogy készült az örökgyó megbízásából, képviselőtében stb., magából az okiratból ki kell tűnnie, hogy a végintézkedést az örökgyó személyesen tette meg. Márpedig ha a végrendelező személye magában az okiratban nevesítve nincsen és az aláírása is olvashatatlan (de azt ténylegesen ő írta alá a rá jellemző módon), de az okirat tartalmazza az örökgyó valamelyik személyazonosító adatát (személyi azonosító igazolvány számát, személyazonosítóját stb.), akkor a végrendelet álláspontom szerint „külsőleg az örökgyótól származónak mutakozzik”.

Ezt az értelmezést támasztja alá álláspontom szerint az az eset is, amikor az örökgyó csak becenevét („Mami”) használta aláírásként egy levélben, melyet

tartalma alapján érvényes és hatályos végrendeletnek tekintett a Legfelsőbb Bíróság.¹³ A rokonainknak írt levelekre nem jellemző, hogy magában a levélben szerepeltetjük a nevünket, ha azonban a levél „Kicsi Unokám, Kedves Zsanett!” megszólítással kezdődik, és „Erzsi mami” aláírással végződik, akkor álláspontom szerint a tartalma alapján végrendeletnek minősülő levél külsőleg az örökhatyótól származónak mutatkozik, amennyiben azt az Erzsébet keresztnevű nagyszülő írja egyetlen Zsanett keresztnevű unokájának.

A Kúria Pfv.20491/2023/8. számú precedensképes határozatában hangsúlyozta a legfőbb bírói fórum, hogy az allográf végrendeletet tartalmazó okiratnak nem kell utalnia a tanúk együttes jelenlétére, ekként a tanúvallomások a végrendelet anyagi jogi, de nem okirati érvényességi kellékeire szolgálnak bizonyítékkul. Ilyen feltételek mellett a másodfokú bíróság helyesen mérlegelte az ellentétes tartalmú tanúvallomásokat és az allográf végrendeletet, mint bizonyítási eszközt a felperest terhelő bizonyítási kötelezettség szempontjából akként, hogy azok együttesen nem voltak alkalmasak a felperes állításának bizonyítására. Az egyik tanú vallomása ugyanis teljes egészében alátámasztotta az allográf végrendeletben foglaltakat, amely szerint az a két tanú együttes jelenlétében készült. Ilyen körülmények között a helyes mérlegelést a másodfokú bíróság végezte el, kizárva a végrendelet érvénytelenségét [Ptk. 7:17. § (1) bekezdés *b*) pont].

A fentiekből következik, hogy az aláírással kapcsolatos problémák nem csak anyagi jogi, hanem eljárásjogi természetűek is lehetnek, hiszen az allográf végrendelet egyben okirati bizonyítási eszköznek is minősül, melynek bizonyító erejét a Pp. szerint kell értékelni.

Összegzés

Sem az örökhatyó, sem a tanúk aláírásának módja, mikéntje nincsen szabályozva a Ptk.-ban, az aláírásra fogalom meghatározást a törvény nem tartalmaz. Az emberek a mindennapi életben a legkülönbözőbb aláírásmódokat használnak. A végrendelet az örökhatyó akaratát jeleníti meg. Ebből a funkcióból azonban nem vezethető le olyan szigorú jogértelmezés, amely szerint az írásbeli végrendeletnek az is az érvényességi kelléke, hogy a végrendeleti tanú, vagy a végrendelező személye magában az okiratban nevesítve legyen, vagy az aláírása olvasható legyen. Mindez ugyanis azt jelentené, hogy akkor sem lenne lehetőség a tanú vagy a végrendelező személyének a felderítése végett bizonyítási eljárás lefolytatására, ha például az okirat tartalmazza a tanú vagy az örökhatyó valamilyen személyazonosító adatát (személyi azonosító igazolvány számát, személyi

13 Leszkoven László, Gondolatok a végrendelet aláírásának módjáról. Közjegyzők Közlönye, 2012/1. 2.

azonosítóját, stb., tehát amely adatból kifolyólag a tanú személye megállapítható, illetve a végrendelet egyébként „külsőleg az örökhagyótól származónak mutatkozik”), amely alapján a tanú, illetve az örökhagyó személye egyébként kétséget kizáró módon azonosítható.

A fenti álláspontnak nem mond ellent véleményem szerint a Ptk. 7:12. §-a sem, mely szerint az okirat végrendeleti jellegének megállapításához az szükséges, hogy az örökhagyó halála esetére szóló vagyoni rendelkezést tartalmazzon, és külsőleg az örökhagyótól származónak mutatkozzék. A Kúria Pfv.21198/2021/12. számú precedensképes határozata szerint utóbbi fordulat annyit jelent, hogy az az örökhagyó személyes nyilatkozata legyen (ne képviselője útján tegye meg azt), ha pedig az okirat az örökhagyó nevét nem tartalmazza és az az aláírásából sem állapítható meg bárki, tehát az örökhagyó aláírását nem ismerő személy által, akkor a tanúk kapcsán már kialakult gyakorlatnak megfelelően e körben bizonyítás lefolytatásának lehet helye. támasztja alá véleményem szerint a PK 85. számú állásfoglalás *a*) pontja is, melyet a Kúria 1/2014. Polgári jogegységi határozatában a Ptk.-ba beépültek tekintette, és ezért azt az új törvény alkalmazása körében nem tartotta irányadónak, amely azonban csak annyit jelent, hogy mivel az iránymutatás szövegszerűen beépült az új Ptk.-ba, fenntartása ezért szükségtelen, az iránymutatás szövegéhez fűzött indokolás azonban továbbra is figyelembe veendő. Az iránymutatás értelmében: „...Ezek szerint legalább két követelménynek kell megfelelnie az okiratnak ahhoz, hogy egyáltalán végrendeletnek legyen tekinthető: 1. külsőleg az örökhagyótól származóként jelentkeznek. Megbízott útján végintézkedést tenni nem lehet, a végrendelet a legszemélyesebb ügyletek közé tartozik (Ptk. 623. § (2) bek.). Az okiratból tehát ki kell tűnnie, hogy az örökhagyótól származik ...”

A Ptk. 7:12. §-át tehát az iránymutatás szerint is akként kell értelmezni, hogy megbízott útján végintézkedést tenni nem lehet, a végintézkedést az örökhagyónak személyesen kell megtennie, az okiratból tehát ki kell tűnnie, hogy az örökhagyótól származik, azaz nem tartalmazhat olyan rendelkezést, hogy készült az örökhagyó megbízásából, képviselőtében stb., magából az okiratból ki kell tűnnie, hogy a végintézkedést az örökhagyó személyesen tette meg. Márpedig ha a végrendelező személye magában az okiratban nevesítve nincsen és az aláírása is olvashatatlan (de azt ténylegesen ő írta alá a rá jellemző módon), de az okirat tartalmazza az örökhagyó valamelyik személyazonosító adatát, akkor a végrendelet álláspontom szerint „külsőleg az örökhagyótól származónak mutatkozik”.

Néhány észrevétel a kötelesrész alapjának szabályozásához és a kitagadás okaihoz

A jogalkotó a magánjog egészének átfogó szabályozása mellett alapvető változást hozott a magyar jogéletbe a kötelesrész és a kitagadás rendszerének átreformálásával, amely során a Ptk. bevezetésével a korábbi kodifikációs törekvéseknek megfelelően érezhetően megpróbálta elérni az ideális szabályozási egyensúlyt a kötelesrész alapeszméjét jelentő rendelkezési szabadság és az arra jogosultak védelme között, ezt láthatjuk megjelenni a kötelesrész mértékének csökkentésében, a kötelesrész alapjába tartozó vagyonelemek növelésében és az ún. „kétéves szabály” bevezetésében, valamint a kitagadási rendszer átformálásában is. Jelen tanulmánnyal az a célunk, hogy a gyakorlatban is felmerülő problémákra fókuszálva mutassuk be a kötelesrész alapját és a kitagadást érintő észrevételeinket és esetleges javaslatainkat, reményeink szerint a jogalkalmazás számára is hasznosítható módon.

Tárgyszavak:

kötelesrész, ingyenes adomány, kitagadás, elvárható segítség, joggyakorlat

In addition to the comprehensive regulation of private law as a whole, the legislator introduced a fundamental change to Hungarian legal life by reforming the system of forced share and disinheritance, in the course of which, with the introduction of the Civil Code, in accordance with previous codification efforts, it perceptibly tried to achieve the ideal regulatory balance between the freedom of disposal, which is the basic idea of the forced share, and the protection of those entitled to it. This can be perceived in the reduction of the amount of the forced share, the increase of the assets included in the forced share and in the introduction of the 'two-year rule', as well as in the restructuring of the system of disinheritance. With this study, our aim is to present our observations and possible proposals concerning the basis of the forced share and disinheritance,

focusing on the problems that arise in practice, hopefully, in a way that can be used for the application of the law as well.

Keywords:

forced share, free donation, disinheritance, reasonably expected help, case law

1. Bevezetés

Tíz éve a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) hatályba lépésével sor került a magyar magánjog egészének átfogó szabályozására, amelynek keretén belül a jogalkotó az öröklési jog területén is fontos és szignifikáns változtatásokat hajtott végre. E változások közül kétségtávol kiemelkedő fontossággal bírnak a kötelesrész, valamint a kitagadás rendszerének normáiban bekövetkezett módosulások.

A Ptk. nem változtatva a kötelesrész jogi természetén és alapvető jellemzőin, annak meghatározó részletszabályai módosításával, így például mértéke csökkentésével, a kötelesrész alapjába tartozó vagyonelemek mérséklésével, valamint a kitagadási magatartások bővítésével az örökhagyók rendelkezési szabadságának kiterjesztése mellett foglalt állást, a Ptk. kitagadásra vonatkozó szabályainak a korábbi szabályokkal való összevetéséből világosan láthatóvá válik, hogy az örökhagyó a korábbinál jelentősen szélesebb körben élhet a kitagadás jogával.

Jelen tanulmányban a kötelesrész alapjának szabályozása kapcsán néhány észrevétel, illetve probléma felvetésére vállalkozunk, valamint a tartalmi korlátot figyelembe véve néhány olyan kitagadási okot emelünk ki, veszünk sorra és próbáljuk tartalmukat elemezni, amelyek véleményünk szerint ellentmondásokat hordoznak magunkban. A Ptk. hatályba lépése óta eltelt időre tekintettel úgy gondoljuk, hogy némelyik kitagadási ok esetében már megfelelően körvonalazódik annak gyakorlati megítélése, alkalmazhatóságának esetköre és adott esetben a benne rejlő ellentmondás is kezd felszínre kerülni. Hasonlóképpen gondolkodunk a kötelesrész szabályozási változásairól is, hozzátéve, hogy megvizsgálva a jogirodalom és a judikatúra termékeit, a módosítások társadalmi és jogalkalmazási hatásaira, valamint a megváltozott rendelkezésekből leszűrhető tapasztalatok összegzésére érzésünk szerint még éveket kell várni.

Jelen tanulmánnyal az a célunk, hogy a gyakorlatban felmerülő problémákra fókuszálva mutassuk be a kötelesrész alapját és a kitagadást érintő észrevételeinket és esetleges javaslatainkat, reményeink szerint a jogalkalmazás számára is hasznosítható módon.

2. Szabályozási változások a kötelesrész alapján

2.1. A kötelesrész és az ingyenes adományok

A kötelesrész jogintézményének mibenlétét annak célján keresztül talán akként ragadhatjuk meg leginkább, hogy az a családi összetartozás fontosságát kiemelve, a családi vagyon egyben-tartását előtérbe helyezve biztosít az örökhagyó legközelebbi hozzátartozóinak minimumrészesedést a hagyatékából és az élők közötti jogügylettel elidegenített vagyonelemekből még az örökhagyó akaratával szemben is. Ezzel összhangban a kötelesrész szabályozásának középpontjában az idők folyamán mindig is az állt, hogy sikerüljön egyfajta egyensúlyi állapotot kialakítani e két védendő, ám egymással szembenálló érdek között. Ennek a különleges egyensúlynak a megteremtése állt a jogalkotó szándékában a Ptk. kodifikációja során is a kötelesrészre vonatkozó szabályok kialakításakor, amelynek keretén belül hangsúlyos szerepet kaptak az örökhagyó végintézkedésével és élők közötti jogügyleteivel előidézett azon helyzetek, amelyek előidézhetik a kötelesrész alapjának csökkenését.

A Ptk. vonatkozó rendelkezéseinek értelmében¹ a kötelesrész alapja a hagyaték tiszta értéke, valamint az örökhagyó által a halálát megelőző tíz éven belül bárkinek juttatott ingyenes adományok értéke, ideértve az örökhagyó által bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon értékét is. A jogalkotó által kívánt, ideálisnak tekintett öröklési jogi helyzet elérése érdekében tehát a jogszabály a korábbi rendelkezésekhez hasonlóan - ugyanakkor jelentős eltérést is bevezetve - a hagyatékban részesedők elsődleges felelőssége után továbbra is másodlagos helytállással terheli az örökhagyó által még életében megajándékozott személyeket.² Korábban a Polgár Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1959. évi Ptk.) az ingyenes juttatások kötelesrészhez való hozzászámítását tizenöt évig tette lehetővé, a jogalkotó ezt tíz évre csökkentette le arra hivatkozással,³ hogy a gyakorlati tapasztalatok szerint az eltelt idő növekedésével indokolatlan módon csak a hagyatékban részesedettek felelőssége lesz terheesebb, valamint a hosszabb idő elteltével a bizonyítási nehézségek is szaporodnak. Ezen megközelítésből tekintve a kötelesrészi igények védelme tehát csökkent, mert a módosítással kevesebb lett azon vagyonelemek köre, amelyeknek a kötelesrész alapjához való hozzászámítását az arra jogosultak kérhetik.

A Ptk. szabályozási változása meglátásunk szerint a német megoldási modell felé való elfordulást jelenti, ugyanis a német Polgári Törvénykönyv (Bürgerliches

1 7:80. § (1) bekezdés, valamint 7:81. § (1) bekezdés.

2 Ptk.7:84. §.

3 Vékás Lajos, In: Gárdos Péter, Vékás Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Jogtár, Wolters Kluwer (2024.10.18.)

Gesetzbuch, BGB) már a második, 2010. január 1-jén hatályba lépett átfogó reformja előtt is a hatályos magyar megoldáshoz hasonlóan a kötelesrész alapjához rendelte számítani az örökhagyó által a halálát megelőző tíz éven belül bárkinek juttatott ingyenes adományok értékét, míg az új rendelkezések immár fokozatos hozzászámítást írnak elő (die pro-rata-Regelung).⁴ A német szabálmódosítás indoka nagyon hasonlóan hazánkéhoz többek között az volt, hogy a korábbi merev rendelkezéseket méltánytalannak találták a megajándékozottak oldaláról nézve.⁵

Mindkét ország megoldásának vonatkozásában az a véleményünk, hogy az időintervallum leszállítása a nagyobb értékkel rendelkező ingatlanok, illetve az értéküket az idővel is tartó vagy növelő ingóságok esetében nem tekinthető méltányosnak, e körben a kommentárok indoklása sem tűnik számunkra meggyőzőnek. A magyar és a német szabálynak megfelelően tehát a hagyaték megnyílását megelőzően tíz éven túl adott bármilyen magas értékkel bíró adományt általános jelleggel figyelmen kívül kell hagyni, így aki azt tíz évnél régebben kapta, nem felel a kötelesrész kielégítéséért sem.

Az előbbiektől teljesen eltérő, figyelemreméltó megoldást alkalmaz már hosszú idő óta Ausztria, ugyanis az Osztrák Polgári Törvénykönyv (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ABGB) különböző jogi megítélés alá vonja a kötelesrészre jogosultaknak juttatott, valamint az egyéb személyek részére nyújtott adományokat. Az ABGB korábbi⁶ és hatályos⁷ szabályai alapján ugyanis a kötelesrészre jogosultaknak juttatott ajándékokat időkorlát nélkül figyelembe kell venni a kötelesrész alapjának meghatározásakor, míg a többi, rajtuk kívülálló személyek részére nyújtott ajándékok figyelembevétele időbeli korlátozáshoz kötött, mert az örökhagyó halálát megelőző két évben történt ajándékozások jöhetnek csak szóba, utóbbiak is csupán erre irányuló kérelem esetén. A két évnél régebben, harmadik személyeknek nyújtott adományok figyelmen kívül maradnak tehát a kötelesrész alapjának kiszámításakor. A kétéves időszakra vonatkozó rendelkezést már jó ideje számos kritika éri Ausztriában,⁸ mert alkalmasnak bizonyul a kötelesrészi igények kijátszására, ezért többször felmerült annak eltörlése, illetve öt vagy tíz évre történő meghosszabbításának lehetősége, végül a jogalkotó mégis szabályozásban tartotta azt, a kötelesrészre jogosultak fenti jogvédelmi eszközének törvényi megerősítése mellett. Úgy érezzük, hogy az osztrák szabályok indokolatlanul egyenlőtlen elbírálást alkalmaznak a kötelesrészre jogosult megajándékozottak

4 <https://lexetius.com/BGB/2325,2> (2024.10.18.)

5 Kessal-Wulf, Sibylle, In: Kessal-Wulf, Sibylle (Redakteurin): *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 10. Erbrecht*. C.H. Beck Verlag, München, 2017 (7. Auflage), 1869-1870.

6 § 785. (3) <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622&FassungVom=2016-12-31> (2024.10.18.)

7 §§ 782-783. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (2024.10.18.)

8 Welser, Rudolf: *Der Erbrechts-Kommentar*. §§ 531-824 ABGB. Wien, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2019, 386.

hátrányára azzal, hogy a nekik juttatott örökhagyói adomány mindenképpen a kötelesrész alapját képezi, emellett mi mégis úgy látjuk, hogy hazánkban is célszerű lenne az osztrák modellt alapul vevő differenciált megoldást alkalmazni a szabályozásban. Az osztrák jogalkotóval ellentétben mi nem gondoljuk úgy, hogy a kötelesrészre jogosultakat teljes életen át történő helytállással kellene terhelni, azonban e kör esetén talán mégis inkább elvárható egy hosszabb időre nyúló helytállási helyzet a többi kötelesrészre jogosulttal szemben, mint a kívülálló megajándékozottak esetében. Részünkről a kötelesrészre jogosultak vonatkozásában a helytállást a korábbi szabályokkal egyezően az örökhagyó halálát megelőző tizenöt évben látnánk méltányosnak, míg az egyéb megajándékozottak esetében tíz évet gondolunk alkalmazandónak.

2.2. A kötelesrészre jogosultságot létrehozó kapcsolat előtt juttatott ingyenes adományok, vagyis az eltérő kötelesrészi alapok kérdése

A jogalkotó a Ptk. bevezetésével a kötelesrész alapjából kivont adományokkal kapcsolatban ugyancsak lényeges módosítást hajtott végre az örökhagyónak a kötelesrészre jogosultságot létrehozó kapcsolata előtt juttatott ingyenes adományai vonatkozásában. A szabályozás kiindulópontja az 1959. évi Ptk.-hoz hasonlóan továbbra is az, hogy nem tartoznak a kötelesrész alapjához azok az ingyenes adományok, amelyeket az örökhagyó a kötelesrészre jogosultságot létrehozó kapcsolat keletkezését megelőzően bárkinek juttatott.

Házastársak esetében nincsen változás a korábbi szabályokhoz képest, vagyis az örökhagyó házastársa az érvényes házasság megkötésének napjától válik kötelesrészre jogosulttá, az örökhagyó gyermekei vonatkozásában a törvény emellett két fontos módosítást is bevezetett.

Házasságból született gyermekek esetében már nem az első házasságkötés időpontját kell figyelembe venni a kötelesrészre jogosultság szempontjából, hanem minden gyermek tekintetében az adott házasságkötés időpontja lesz a meghatározó. Örökbefogadott gyermekek vonatkozásában a szabályozás két irányban hozott újdonságot: a házastársak általi közös örökbefogadás esetén az adott házasság alatt örökbefogadottak esetében az érvényes házasságkötés dátuma lesz a kötelesrészre jogosultság kezdete, míg teljesen új a szabályozásban annak kimondása, hogy egyedül történt örökbefogadás esetén az örökbefogadás időpontja lesz az irányadó. Ez utóbbi eset kapcsán nem kell tehát már analógia alapján találgatnia a jogalkalmazásnak⁹ a kötelesrészre való jogosultság kezdő időpontját.

9 Lásd Sóth Lászlóné véleményét az egyedüliként történő örökbefogadás időpontjának kapcsán. In: Pallósi Gizella - Petrik Ferenc - Sóth Lászlóné - Szolcsánszky Vilmos: *Az öröklés joga*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Rt., Budapest, 1996, 252.

Fentiekből több konklúziót is levonhatónak gondolunk. Az új rendelkezések értelmében az örökhatyó ajándékozásait tekintve a második vagy többedik házasságból született gyermekek kötelesrészi alapja kevesebb lesz, mint az első házasságból született testvéreiké, és ugyanez igaz az örökbefogadás esetén is. Az eltérő időpontokban jogosulttá váló személyek kötelesrészi alapja eltérő lesz tehát, így összességében az 1959. évi Ptk.-hoz mérve csökkent a kötelesrésze jogosultak vagyoni védelme, és nőtt az örökhatyó rendelkezési szabadsága. Tulajdonképpen elmondhatónak tartjuk, hogy az eltérő házasságokból született testvérek és a különböző házasságok alatt örökbefogadott gyermekek hátrányos vagyoni megkülönböztetését érte így el a jogalkotó. Nem értünk egyet a Ptk.-hoz készült kommentárral abban, hogy az örökbefogadott gyermekeket érintő változás azt célozná, hogy a házastársak által közösen örökbe fogadott és a házastársi örökbefogadással örökbe fogadott gyermekek az adott házasságból született gyermekekkel azonos helyzetbe kerüljenek,¹⁰ hiszen az 1959. évi Ptk. alapján az örökhatyó összes gyermeke azonos helyzetben volt az örökhatyó utáni öröklést tekintve. Az előbb ismertetett eltérőség az 1959. évi Ptk. ideje alatt nem mutatkozott olyan mértékben, mint az új szabályok szerint, hiszen a korábbi törvényi rendelkezések középpontjában mind a házasságból származó, mind az örökbefogadott gyermekek esetében – akár ezek találkozásakor is – az örökhatyó első érvényes házasságának időpontja állt.¹¹ A kötelesrészi alapja tehát mindenki vonatkozásában egyforma volt, ez alól egyedül a házasságon kívül született és az egyedülállóként örökbefogadott gyermekek képeztek kivételt, ők a fogamzásuk időpontjától kezdve váltak kötelesrésze jogosulttá. Amellett, hogy a Ptk.-val bevezetett időpontok objektívnek mondhatóak, hiszen ezen időpontokat kétséget kizáróan igazolni lehet, érzésünk szerint az új szabályok bevezetésével várhatóan a jogalkalmazás nehéz feladat elé néz a kötelesrészi alapjának kiszámításakor az egyes esetekben. A változtatás meglátásunk szerint a kötelesrésze jogosultak fent már említett hátrányos vagyoni megkülönböztetése miatt nem mondható igazságosnak, emellett viszont a kötelesrészi alapjáért való helytállás oldaláról nézve méltányosnak tekintjük, hiszen az 1959. évi Ptk.-tól eltérően nem állapít meg sok esetben indokolatlanul hosszú idejű felelősségi helyzetet a megajándékozottak rovására. Az új szabályok alkalmazása körében az egyre gyakoribbá váló eltérő házasságokból történő születés, valamint a még gyakoribb több kapcsolattól házasság nélküli születés miatt egyre többször fordulnak majd elő

10 Lásd: Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. Szerkesztette: Vékás Lajos - Gárdos Péter, Jogtár, Wolters Kluwer.

11 1959. évi Ptk. 667. § (2) „A kötelesrésze jogosultságot létrehozó kapcsolat házasságból, bejegyzett élettársi kapcsolatból származó, illetőleg a házastársak által örökbefogadott gyermek esetében a házasságkötés, a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése, egyébként pedig a gyermek fogamzása. Ha az örökhatyó több házasságot kötött, bejegyzett élettársi kapcsolatot létesített, a kötelesrésze jogosultságot létrehozó kapcsolat az első ilyen kapcsolat.”

olyan jogi helyzetek, hogy az örökhagyó által megajándékozott személyeknek az ajándék értékével eltérően kell helytállniuk a kötelesrészt jogosultak felé, amely az elszámolás körében nehézségek generálására lehet alkalmas. A kötelesrészt felé történő elszámolás részleteinek pontos meghatározása - ahogyan a korábbiakban talán már láttuk, illetve az alábbiakban is látni fogjuk -, kiemelkedően fontos egyrészt az arra jogosultak kötelesrészének megállapítása oldaláról, de ugyancsak lényeges a megajándékozottak számára a kötelesrész alapja felé fennálló felelősségük konkrét megállapítása miatt.

2.3. A visszterhesség-ingyenesség sajátos megjelenése a kötelesrész alapján

A 2.1. alpontban kifejtett „kétéves szabály” máshonnan is ismerős lehet a magyar jogban, ugyanis jogalkotónk megpróbálva közéleti találni a szerződéskötési és végrendelezési szabadság, valamint a kötelesrészi igények oltalma között, törvénybe iktatta, hogy az öröklési, tartási, életjáradéki vagy gondozási szerződés megkötésétől számított két éven belül megnyílt öröklés esetén a kötelesrész alapjához számítandó a szerződéssel elidegenített vagyon értékének a ténylegesen nyújtott tartás, életjáradék, illetve gondozás értékével nem fedezett része is.¹² Korábbi gyakorlatunk szerint¹³ a fenti szerződésekkel lekötött vagyontárgy a kötelesrész alapjának kiszámításánál egyáltalán nem volt figyelembe vehető, vagyis bármilyen rövid idő is telt el a szerződések megkötése és az örökhagyó halála között, az átruházott, lekötött vagyont már nem lehetett a hagyatéki vagyon részeként számontartani, tulajdonképpen törvényes lehetőség adódott a kötelesrész fedezetét elvonó ügyletek létrehozására.

Az új szabály láthatóan azt hivatott elérni, hogy megfelelő ellentételezés nélküli, rövid idejű tartás vagy gondozás útján ne lehessen kiforgatni kötelesrészükből az örökhagyó örökösait. A gyakorlat által már régóta támasztott igényeknek próbált megfelelni a jogalkotó ezzel a módosítással, ugyanis sajnos nem ritka eset, hogy például az öröklési szerződés megkötését követően heteken, napokon vagy akár órákon belül¹⁴ megnyílik a hagyatéki. A Ptk.-hoz készült kommentár is akként fogalmaz,¹⁵ hogy a fenti nem ritka esetek kezelésére próbált a jogalkotó megoldást találni, ugyanis az új rendelkezés alkalmas lehet azoknak a - nem egyszerűen a kötelesrész alapjának csökkentését célzó, a kötelesrészi igényt kijátszó - tartási, életjáradéki és öröklési szerződéseknek a nemkívánatos hatását tompítani,

12 7:80. § (4) bekezdés.

13 A Legfelsőbb Bíróság PK 89. számú állásfoglalásának c) pontja.

14 Orosz Árpád: *A hagyatéki eljárás egyes kérdései (a végrendeletek alaki kellei, meddig vizsgálódhat a közjegyző, hagyomány-meghagyás)*. A Magyar Közjegyzőhelyettesek és Közjegyzőjelöltek Egyesülete által Budapesten, a Közjegyzők Házában szervezett, 2016. február hó 24. napján tartott előadás. (2016)

15 Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. Szerkesztette: Vékás Lajos - Gárdos Péter, Jogtár, Wolters Kluwer (megtévesztés ideje: 2024.10.18.)

amelyeket az örökgyó nem sokkal halála előtt köt, nem egyszer ráadásul valamelyik családjogi alapon tartásra köteles hozzátartozójával.

A magyar „kétéves szabály” ideája meglátásunk szerint kétségkívül az osztrák példából ered, azt az ABGB 1978. július 1-től ismeri¹⁶ és immár a Ptk. is alkalmazza a kötelelészi igények védelme érdekében. A magunk részéről a felsorolt szerencseszerződések esetében alkalmazni rendelt két éves időintervallumot annak rövidege okán nem tartjuk alkalmasnak arra, hogy a jogalkotó által elérni kívánt célt, vagyis a kötelelész alapjának csökkentését irányzó, a kötelelészi igényeket kijátszó jogügylettel előállt helyzeteket kezelni tudja, mert a két év után akármilyen kis idővel is megnyílt öröklés esetében - bármekkora is a gondozással nem fedezett ellenszolgáltatás – alkalmazása már nem jöhet szóba, azonban a két éven belül megnyílt hagyatékok esetében a legkisebb eltérés is elszámolási és helytállási kötelezettséget keletkeztet a kötelelészre jogosultak felé. A felsorolt szerződések megkötése után két évvel tehát már nem kell elszámolást végezni, és az elidegenített/lekötött vagyon a korábbi jogértelmezéshez hasonlóan teljes mértékben visszerhesen átruházott vagyonnak tekintendő, azt tehát ki kell hagyni a kötelelész alapjának számításakor.

A magunk részéről mi helyesebbnek látnánk nagyobb időintervallumban, így például öt évben meghatározni az elszámolás időszakát, amellyel talán az említett szerződések szerencsejellege még nem üresedne ki, de a megoldás valószínűleg kevésbé vezetne a fenti jogügyletek visszaélésszerű megkötésére. A visszaélésszerű szerződéskötések kivédése és a kötelelészsi igények oltalma szem előtt tartásával a legjobb megoldás valójában az érintett szerződések esetenkénti elbírálása volna, illetve ahogyan azt az 1988 előtti gyakorlat alkalmazta, időbeli korlát nélküli elszámolási kötelezettség előírása, ám az első megoldás hatalmas munkaterhet róna a jogalkalmazásra, míg a második lehetőség teljes mértékben felolvasztaná a szerződések sajátosságát és lényegét adó szerencsejeletet.

Ennek fényében talán egyszerűbb megoldást kínál a meghatározott időtartamon belüli elszámolás intézménye, ugyanakkor véleményünk szerint a rövidnek tűnő kétéves időszak előírása nem fogja elriasztani az eltartottakkal szerződni kívánó rosszhiszemű személyeket.¹⁷

A szerencseszerződésekre irányadó bírói gyakorlat áttekintését követően az elszámolás kapcsán ugyancsak felmerült bennünk néhány gondolat. Több olyan eseti döntéssel lehet találkozni, ahol a bíróság figyelembe vette azt a tényt, hogy az eltartó már a szerződéskötést megelőzően gondoskodott az örökgyóról

16 https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1978_280_0/1978_280_0.pdf (2024.10.18.)

17 Megvizsgáltuk a számunkra rövidnek tűnő két év mögött húzódo lehetséges érveket és a bírói gyakorlat áttekintése után azt a következtetést vontuk le, hogy az ítékezés a jogviszonyok létrejötte után nagyjából a két évvel, vagy a két év után nem sokkal bekövetkezett halált már nem tekinti közelinek. Lásd pl.: BH 1990.60., P.20.054/2009., Pf.20.631/2010., Pf.21.266/2014.

és annak figyelembevételével állapította meg a tartás ellenértékét, ez a vonatkozó gyakorlatban az esetek összes körülményeinek vizsgálata körében irányadó szempontnak tekinthető.¹⁸ Bizonyára lesznek olyan esetek a „kétéves szabály” alkalmazása körében, ahol a rövid időre is tekintettel az eltartó már korábban jelentős mértékűnek tekinthető tartási és gondozási szolgáltatásokat nyújtott az örökgyónak. Vajon ezt az igényét csak hagyatéki hitelezőként tudja majd érvényesíteni, vagy az elszámolás körében lesz erre lehetősége? Ebből az a kérdés adódik számunkra, hogy vajon mennyiben lesz ez kötelezési alapot csökkentő tényező, illetve ezekben az esetekben a „kétéves szabály” által előírt elszámolási kötelezettség mennyiben tudja betölteni a rendeltetését oltalmat adva a kötelelésre jogosultaknak?

3. Félúton a kitagadás és az érdemtelenég között: a kötelelés csökkentése

Az osztrák öröklési jog kuriózumaként tartható számon a kötelelés csökkentésének intézménye, amely az örökös-örökgyó közti viszony elhanyagolásán nyugszik.¹⁹ A szabályt az osztrák jogalkotó az ABGB 1989-es módosításával (656. Szövetségi törvény az öröklési jog módosításáról, ErbRÄG 1989.)²⁰ vezette be és a lényege az, hogy amennyiben az örökgyó és a kötelelésre jogosult örököse hosszabb ideje, de legalább húsz éve nem tartanak egymással semmilyen kapcsolatot, úgy az örökgyó az adott személy kötelelését erre hivatkozással lecsökkentheti a felére. Az idézett szabály a két személyi kör között csupán a kapcsolat hiányát kívánja meg, egyéb tevőleges, negatív magatartást nem szab feltételül a megállapíthatósághoz, tehát abszolút mulasztásos tényállást rendez. Jelen jogintézmény és a kitagadás tehát egymástól teljesen eltérő rendeltetésű öröklési jogi eszközök, ugyanis a kitagadás a kötelelésre jogosult jogalkotó által helytelenített magatartásán alapul, míg a kötelelés

18 P. 21.380/2008/40., Pfv. 22.060/2014/5., Pfv. 20.659/2020/9.

19 § 776. (1) Az örökgyó végintézkedésében a kötelelést a felére csökkentheti, ha ő és a kötelelésre jogosult az örökgyó halála előtt soha, vagy legalábbis hosszabb időn keresztül nem álltak az ilyen családtagok között általában fennálló szoros kapcsolatban.

(2) A kötelelés csökkentésére való jogosultság nem áll fenn, ha az örökgyó ok nélkül került a kapcsolattartás, vagy a kapcsolattartás elmaradására indokot adott.

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (2024.10.18.)

20 https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1989_656_0/1989_656_0.pdf (2024.10.18.)

csökkentése az örökhatyó és a kötelesrésyre jogosult közötti szoros kapcsolat hiányán nyugszik.²¹

A kötelesrés csökkentésének jogintézménye meglehetősen gyakran alkalmazott jogi eszköz Ausztriában és alkalmazhatóságának az a feltétele, hogy a kontaktus elmaradásába mindkét fél hosszabb ideje belenyugodjon, valamint az örökhatyó közrehatása a kapcsolat hiányában ne legyen megállapítható. A jogszabályban meghatározott hosszabb időnek tekinti az osztrák jogelmélet és gyakorlat²² a legalább húsz éve hiányzó kontaktust, érzésünk szerint ezzel is kiemelve a családi összetartozás és a családi vagyon egybentartásának fontosságát. Úgy gondoljuk, hogy a kötelesrés csökkentésének lehetősége nagyon is életszerű helyzetekre nyújt megoldást az örökhatyóknak, mert elég gyakori társadalmi helyzeten alapszik, és – ahogyan hazánkban is²³ – csupán a rokoni szálakra hivatkozással fenntartani a kötelesrés jogintézményét, mint az örökhatyó vagyonából történő minimumrészesedést számunkra nem tűnik igazságosnak. Álláspontunk szerint indokolt lenne a hazai szabályozásba is átvenni ezen osztrák jogintézményt és alkalmazását megengedni mindhárom kötelesrésre jogosulti kör irányába azzal, hogy nem feltétlenül lenne szükséges húsz év időtartamban meghatározni a kapcsolat hiányát, talán elegendő lehetne kevesebb idő is. Az örökhatyó-örökös, illetve a szülő-gyermek közötti kötelék kétoldalú, összetett, vagyoni és érzelmi viszonyokon nyugvó kölcsönös kapcsolat. Meglátásunk szerint azokban az esetekben, amelyekben a szülő és az akár korábbi házasságból, akár házasságon kívül született gyermek egymással a kapcsolatot szorosan vagy egyáltalán nem tartja, egymás hogylétével, szükségleteivel nem törődnek, egymásra nem kíváncsiak, talán még rossz is köztük a viszony, méltánytalan erőszakkal részesedést juttatni az örökhatyó életében – akár a házastársával vagy egyéb gyermekeivel közös erőfeszítéssel – összegyűjtött vagyonából egy számára kvázi kívülálló részére, de ezt fordítva, a szülőnek járó kötelesrésre is éppúgy igaznak érezzük.

- 21 Annak okán érezzük jelen helyen elemzett jogintézményt „félúton” lévőnek a kitagadás és az érdemtelenég között, mert az osztrák jogalkotó az ErbRÁG 1989-el bevezette a szülők és gyermekek közötti jogviszonyból eredő kötelezettségek súlyos elhanyagolását rendező érdemtelenégi okot - § 541. 3. -, amely amellet, hogy az ABGB § 770. 5. pontjában rendezett kitagadási okkal teljes mértékben megegyezik, szabályozási körét tekintve komoly hasonlóságot mutat jelen jogintézménnyel.
- 22 Leah Hausmann: *Erbunwürdigkeit wegen strafbarer Handlung*. Diplomarbeit zur Erlangung des akademischen Grades Magistra der Rechtswissenschaften im Diplomstudium Rechtswissenschaften. 2021, 23., és pl. 2 Ob89/23m, 6 Ob286/07p, 4 Ob98/11g, 9 Ob23/12s, 6 Ob226/14z, 2 Ob183/15y, 2 Ob9/23x20., 8 Ob35/21m, 2 Ob 83/21a., 2 Ob116/22f 6., 2 Ob219/23d.
- 23 Vékás Lajos: Grosschmid szelleme és gondolatai az új Polgári Törvénykönyv öröklési jogi szabályaiban. Magyar Jog. 2013/5, 261-263. és Vékás Lajos - Gárdos Péter (Szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslata magyarázatokkal*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsszolgáltató Kft., Budapest, 2012, 559.

4. Gondolatok a kitagadás néhány okáról

4.1. Az érdemtelenég, mint kitagadási ok értelmezési kérdései

A magyar kodifikációtörténetben az érdemtelenégi²⁴ és kitagadási okok megkülönböztetése elsőként Teleszky István öröklési jogi törvényjavaslatában jelent meg, hasonlóan a korabeli külföldi polgári jogi kódexekhez. Teleszky szerint²⁵ azért volt indokolt a megkülönböztetés, mert ugyan jogunk korábban csak a kitagadás eseteit ismerte, ám vannak olyan esetek, amelyek kiemelt társadalomellenességük folytán súlyosabb beszámítás alá esnek más cselekményektől, így indokolt ezek kiemelése és ipso iure öröklési akadállyá minősítése.²⁶

Teleszky javaslatát követően már az összes törvényjavaslat, így Szász-Schwarz Gusztáv öröklési jogi törvénytervezete, vagy az Országgyűlés elé 1928. március 1-jén terjesztett Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének Javaslat (Mtj.), valamint az 1959. évi Ptk. és a Ptk. is különbséget tett érdemtelenégi és kitagadási magatartások között, fenntartva az örökhagyó részére a kitagadási magatartások között az érdemtelenégre hivatkozás lehetőségét.

Szász-Schwarz Teleszkyhez hasonlóan kiemelte, hogy azért szükséges a kitagadás és az érdemtelenég külön történő szabályozása, mert vannak olyan, a társadalom által is súlyosnak, kirívónak tartott esetek, amelyeket illetőleg az érdemtelenek öröklése valóságos „közbotrányt”²⁷ okozna, míg a kitagadás körébe vont esetekben teljes mértékben az örökhagyó döntheti el, hogy mennyire sértette az adott cselekmény az ő kegyeletét. Szász-Schwarz szerint hiba volna csak az egyik vagy csak a másik intézmény kizárólagos megtartása, mert a szabályozási körükbe vont cselekmények elválasztása mentén ez nem adna kielégítő megoldást, ugyanis az érdemtelenég inkább a közérdek, míg a kitagadási magatartások a magánérdek ellen irányulnak.

Úgy tűnik tehát, hogy az érdemtelenég magatartásai az általános jogfelfogás szerint már a kodifikációtörténetben való megjelenésük óta olyan cselekmé-

24 „5. § Az öröklési jogból, mint érdemtelen ki van zárva:

1. Aki az örökhagyó ellen gyilkosságot vagy szándékos emberölést követett el, vagy kísérelt meg, avagy ezen bűntettek elkövetésénél mint bűntárs közreműködött.
2. Aki testi erőszak vagy jogtalan fenyegetés által előidézett vagy felhasznált tévedés által az örökhagyót végintézkedés tételére vagy megváltoztatására bírta, avagy ezek valamelyikében megakadályozta;
3. Aki az örökhagyónak írásbeli végrendeletét vagy szóbeli végrendelezéséről kiállított okiratot avagy az örökhagyó által kötött öröklési szerződést, valamely harmadik személy kárára elsikkasztja, meghamisítja, bizonyító erejétől megfosztja, avagy ilyen cselekmények elkövetésénél közreműködik.”

In: *Öröklési jog. [A törvénytervezet szövege. 1. r.]*. Jogtudományi Közlöny. 1880/41., 279.

- 25 Teleszky István: Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. *Jogtudományi Közlöny*. 1880/44, 302.
- 26 Az előbbi állítással egyetértünk, mert a Tripartitum is az örökhagyó kezébe helyezte a döntést, hogy kirekeszti-e leszármazóját, miután az életére tört. Lásd: Tripartitum, I. rész, 52. Czim 3. §.
- 27 Schwarz Gusztáv: *Codificationalis dolgozatok*. Budapest, Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése, 1902, 404.

nyek, amelyek a társadalom ellen irányulnak, széles körben elítélendőek, megvetendőek, szembehelyezkednek az alapvető társadalmi normákkal, valamint nemcsak az örökgyógy személyében, hanem a közérdekben is alkalmasak kár, hátrány okozására. Végigtekintve az érdemteleniséget megvalósító hatályos cselekményeket²⁸ azt láthatjuk, hogy azok nemcsak az öröklés rendje ellen irányulnak, hanem az életre törés és a kényszerítés által büntetendő magatartásokat is megjelenítenek. Ez a kettősség végigvonult az érdemteleniségi magatartások gyakorlati megítélésén egészen az 1800-as, 1900-as évek fordulójától a napjainkig. A jogirodalom és a judikatúra kapcsolódó termékei után kutatva elmondhatónak tartjuk, hogy a legkorábban fellelhető jogeseteket és jogirodalmi álláspontokat vizsgálva már kezdetek óta eltérések vannak jelen az érdemteleniséggel járó életre törés fogalmi elemeinek kapcsán, valamint a kísérleti stádiumban maradt esetek megítélése, a büntetőjogi és a polgári jogi elemek elválasztása is nehéz kérdéseknek bizonyulnak a gyakorlatban és az elméletben egyaránt. Így például számos gyakorlati esetben mutatható fel,²⁹ hogy az érdemteleniséggel megfogalmazott „életre törés” nem szintisztán büntetőjogi kategóriaként van jelen a szabályozásban, hanem abba a büntetendő cselekmények mellett beletartoznak az öröklésjogi értelemben felfogott örökös cselekmények is, vagyis az „életre törés” fogalmát az örökös-örökgyógy viszonyban értékelve kell elbírálni és az nem felel meg minden esetben a büntetőjog kritériumainak. Több esetben minősített érdemtelennek a bíróság olyan magatartásokat, amelyek egyébként nem merítették volna ki a bűncselekmény tényállását a büntetőjog szerint, így például egy konkrét ügyben³⁰ az örökgyógyot testi sértéssel fenyegetést életre törésként értékelte a bírói fórum.

Az örökgyógy végakarátának akadályozására vagy megghiúsítására vezető örökös cselekmények esetében a jogelméletet és a vonatkozó legkorábbi jogeseteket vizsgálva ugyancsak megállapíthatónak tartjuk, hogy abban már a kezdetektől fogva szintén megjelent a fenti kettősség. Abban az esetben, ha csupán a vonatkozó törvényszövegre támaszkodunk, leginkább negatív, végakaratot akadályozó cselekményeket látunk magunk előtt, de a bíróságok előtt több esetben merült fel az érdemteleniséget megvalósító ezen magatartások más irányú megközelítése is.

28 7:6. § [Érdemteleniség]

(1) Érdemtelen az öröklésre,

a) aki az örökgyógy életére tört;

b) aki szándékos eljárásával az örökgyógy végakarátának szabad nyilvánítását megakadályozta, a végakarot érvényesítését megghiúsította vagy ezek valamelyikét megkísérelte;

c) aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökgyógy után törvényes öröklésre jogosult vagy az örökgyógy végintézkedésében részesített személy életére tört.

29 11595/1895. (Magyar Királyi Curia), 2577/1906. (Magyar Királyi Curia), 10020/1890. (Magyar Királyi Curia), 8.P.21.656/2008/39. (Hajdú-Bihar Megyei Bíróság), BH1991. 64. (Legfelsőbb Bíróság), P.23.911/2012/207. (Budapest Környéki Törvényszék), Pfv.21.328/2018/7. (Kúria).

30 8.P.21.656/2008/39. (Hajdú-Bihar Megyei Bíróság).

A Curia már nagyon korán az öröklésre való érdemtelenységként azonosította a végintézkedés tételére való jogellenes rábírást,³¹ mint az örökhagyó végakarata szabad megnyilvánulásának megakadályozását, amellyel megjelent az érdemtelenégi ok pozitív-aktív oldala is az ítélezésben. A vonatkozó jogesetek³² ismeretében megállapíthatónak látjuk, hogy bármiféle tartalmi kialakítást, azaz pozitív-aktív részvételt a végrendelet létrejöttében is az érdemtelenégi magatartások *b)* pontja körébe eső érdemtelenégi okként értékel a gyakorlat, nemcsak a végintézkedés szabad megnyilvánulásának megakadályozását, így a törvény-szöveg által megjelenített negatív akadályozó magatartások jelen érdemtelenégi pontnak csak egy részét teszik ki, a másikat a gyakorlat által kimondott pozitív-aktív oldal.

Az érdemtelenység másik értelmezési kérdésének tekinthetjük annak a köztudatban megjelenését is, véleményünk szerint ugyanis nemcsak a jogalkalmazásban okoz nehézséget az érdemtelenység kettős jellegének kezelése, hanem a végintézkedni kívánók között is.

Általánosságban elmondhatónak tartjuk, hogy az ügyfelek felkészülten jönnek el a közjegyzőhöz és mennek el az általunk megkérdezett ügyvédekhez, mégis nagyon sokszor hangzik el az érdemteleniségre hivatkozás amikor előadják, hogy gyermekük, unokájuk őket ok nélkül hanyagolja, hogylétükről nem érdeklődik, unokáikat ok nélkül nem engedi hozzájuk, csúnyán beszél velük. Meglátásunk szerint az tapasztalható a mindennapi gyakorlat során, hogy a polgárok az öröklésre való érdemteleniséget a „nem érdemli meg az örökséget” gondolattal azonosítják anélkül, hogy gyilkossági kísérlet vagy végintézkedés érvényesülése elleni cselekmény lenne mögötte, de nem is hivatkoznak ilyen eseményekre. Az érdemteleniség valódi tartalmával a végintézkedni kívánók jellemzően a szakember előtt szembesülnek, így megállapíthatónak tartjuk, hogy az érdemteleniségnek van egy jogi és egy hétköznapi, a laikusok által ahhoz kapcsolt jelentése, ezt támasztja alá számos gyakorlati példa is.³³

Érzésünk szerint általánosan elmondható, hogy amíg a polgárok tisztában vannak a kitagadás lényegével, addig az érdemteleniség kifejezés, és az érdemteleniségnek a kitagadási magatartások első helyén történő szerepeltetése zavart kelt bennük, ez rendkívül gyakran előforduló jelenség tapasztalataink szerint.

31 Pl. 2890/1912. (Magyar Királyi Curia).

32 3378/1888. (Magyar Királyi Curia), 7342/1904. (Magyar Királyi Curia), 3593/1910. (Magyar Királyi Curia), P.21.702/2008/33. (Hajdú-Bihar Megyei Bíróság), P.20.246/2009/16. (Orosházi Városi Bíróság), Pf.25.166/2010/6. (Békés Megyei Bíróság), Pf.III.20.260/2010/5. (Győri Ítéltábla), P.20.706/2008/33. (Pest Megyei Bíróság), BH1995.407. (Legfelsőbb Bíróság), Pf.21.509/2007/15. (Fővárosi Ítéltábla), Pfv.20.154/2020/5. (Kúria).

33 BH2004. 467. (Legfelsőbb Bíróság), 1.P.20.441/2010/45. (Csongrád Megyei Bíróság), 20.P.24.460/2009/35. (Fővárosi Bíróság), 2.Pf.20.748/2007/3. (Zala Megyei Bíróság), 15.P.20.264/2011/112. (Szekszárdi Törvényszék), 20.P.22.710/2012/37. (Fővárosi Törvényszék), 1.P.20.058/2013/55. (Szeghalmi Járásbíróság), Pf.20.870/2021/6. (Fővárosi Ítéltábla), Pfv.20.484/2023/7. (Kúria).

A szakember által készített végintézkedések esetében nincs ok aggodalomra, hiszen az ügyfelek megfelelő tájékoztatást kapnak. A törvényszöveg félreértéséből adódó komoly probléma a közvégrendeleteknél nagyobb számban előforduló, a végintézkedők által készített magánvégrendeletek esetében fordulhat elő, mert a kitagadási rendelkezés érvénytelenségét eredményezheti. Úgy tapasztaljuk, hogy a polgárok nagyobb része sosem hallott még az érdemtelen jogi kategóriájáról és meglátva azt a kitagadási okok közt, eszükbe sem jut érdemteleniséget keresni máshol.

Nehézséget ad a fenti értelmezési helyzetnek továbbá az is, hogy a Ptk-ban az öröklési jogi könyvön kívül a tartásra való érdemteleniségnél is megjelenik az érdemteleniség kifejezés, azonban ott a kötelezettel szembeni súlyosan kifogásolható magatartást, életvitelt, a tartásra kötelezettet durván sértő magatartást, illetve nagykorú gyermek esetében a kapcsolat kellő indok nélküli elutasítását kívánja meg a jogszabály.³⁴ A jogalkotó a tartásra való érdemteleniség okai esetében érzésünk szerint a társadalom által elítélendő magatartásokat emel ki: a tartásra jogosult a közreható, felróható magatartásával olyan súlyosan sérti az adott köteleket, hogy tartása a társadalmi felfogás szerint is méltánytalan lenne a tartásra kötelezettre, tartása a kötelezettől nemcsak kettejük viszonyában, hanem a társadalmi közfelfogás alapján sem várható el. A törvény tehát a családjogi könyvben fogalmi behatárolást alkalmaz az érdemteleniség esetében amikor felsorolja az oda tartozó magatartásokat, amellyel a jogalkotó valóban azt kívánja érzékeltetni, hogy a tartásra jogosult a viselkedése okán nem érdemli meg az adott tartást. Így tehát - vitát tűrő álláspontunk szerint -, a családjog területén megjelenő érdemteleniség hajlamos félrevezetni a jogszabály laikus olvasóját az öröklési jogi területén megjelenő kitagadás esetében.

Fentiek okán álláspontunk szerint talán helyesebb lenne a kitagadási magatartások első helyén szereplő érdemteleniséget kiegészíteni a következők szerint: „Kitagadásnak van helye, ha a kötelesrészre jogosult a) az örökhagyó után az e törvény 7:6. § (1) bekezdésében meghatározott esetekben öröklésre érdemtelen lenne;”. Érzésünk szerint ezzel talán egyértelműbbé válna, hogy mely esetekben lehet valaki érdemtelen az örökhagyó utáni öröklésre.

4.2. A szülők kitagadásának kérdése

A Ptk. 7:78. § (3) bekezdésében találjuk a jogalkotó által az elvárható segítség nem nyújtása és a durva hálátlanság mellett harmadik novumként bevezetett kitagadási magatartást, amelyet mégsem mondhatunk teljesen újnak a szabályozásban, mert a rendelkezés hasonló tartalommal már a Tripartitumban is feltűnt

34 Ptk. 4:30. §, 4:87. §, 4:194. § (2)-(3) bekezdések, 4:220. § (4) bekezdés.

(I. rész, 53. Czim). Emellett igaz az is, hogy a Ptk.-n kívül egyik közzétett javaslat vagy tervezet sem alkalmazott speciális kitagadási okot az örökhagyó szülei-vel szemben. A Tripartitumban történt szabályozása okán mi nem érezzük úgy, hogy a szülők kitagadásának ideáját jogalkotónk az osztrák ABGB-ből kölcsönözte volna a Ptk. szabályainak kialakításakor, azonban kétségkívül igaz, hogy azok komoly tartalmi egyezőséget mutatnak és véleményünk szerint ennél fogva a magyar kitagadási novum tartalmi megítélésében sokat segíthetne az osztrák joggyakorlat ismerete.

Az ABGB 1812. január 1. óta 1991. január 1. napjáig ismerte a szülők kitagadását arra hivatkozva, hogy azok nem teljesítették gyermeknevelési kötelezettségüket,³⁵ tehát a leendő örökhagyók – ahogyan a magyar kitagadási ok esetében is – a gyermekkorukban ellenük elkövetett szülői kötelezettségszegést szankcionálhatták kitagadással. Az osztrák jogirodalom már korán kiemelte,³⁶ hogy a szülő általi nevelési, oktatási kötelezettség elmulasztása különösen olyan ok lehet, amely miatt a szülő kitagadható gyermeke által. Míg elmondható, hogy az osztrák jogalkotó és a jogalkalmazás egyértelműen meghatározta az örökhagyót sértő, a múltban elkövethető szülői cselekményeket, addig a magyar jogalkotó inkább bizonytalanságot, megfoghatatlanságot vitt a szabályozásba a szülőkre irányadó speciális kitagadási ok törvénybe iktatásával, amely egyelőre nem jelent meg a gyakorlatban, ahhoz kapcsolódó jogesetet jelenleg még nem lehet találni.

A jogszabályhely a második magyar polgári törvénykönyv kodifikációja során több alakban közzétételre került, a végleges: „A szülőt az örökhagyó a sérelmére elkövetett olyan magatartás miatt is kitagadhatja, amely a szülői felügyeleti jog megszüntetésére ad alapot.” megfogalmazás maradt. Az alkalmazási probléma gyökerét mi abban látjuk megjelenni, hogy a Ptk.-hoz készült kommentárok egyértelműen rögzítik azt, miszerint egyrészt a jelen hatályos szülői felügyeletet megszüntető magatartásokat kell e körben figyelembe venni, másrészt a szülői felügyeleti jogot a bíróságnak nem kellett megszüntetnie, az is elég, ha annak a 4:191. §-ben foglalt feltételei az örökhagyó gyermekkorában fennálltak.³⁷

35 Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für die Gesamten Deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. I. Theil. Wien, Aus der K.K. Hof und Staatsdruckerey, 1811., § 769. és 656. Szövetségi törvény az öröklési jog módosításáról, ErbRÄG 1989. Artikel III 1. Megjegyzendő, hogy az ErbRÄG 1989. hatályba lépését követően is a nevelési kötelezettség elmulasztása számított a szülők kitagadását leginkább megalapozó cselekménynek.

36 Zeiller, Franz von: *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie*. Zweiter Band. Wien und Triest, Geistingers, 1812, 777-778. és Rippel, Franz Xaver: *Erläuterung der gesetzlichen Bestimmungen über den Pflichttheil und der Anrechnung in denselben, nach dem österreichischen bürgerlichen Gesetzbuche*. Linz, Im Verlage der k. k. priv. akademischen Kunst-Musik- und Buchhandlung, 1828, 46.

37 Kecskés László – Körös András – Makai Katalin – Orosz Árpád – Osztoivits András – Petrik Ferenc: *Polgári jog. Bevezető és záró rendelkezések. Az ember, mint jogalany. Öröklési jog. A Ptk. magyarázata I/VI*. HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 247. és A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet. Szerkesztő: Osztoivits András. Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014, 682.

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.) a hatálybalépésétől kezdve a hatályon kívül helyezéséig három változatban szabályozta a szülői felügyeleti jog megszüntetését, minden esetben jól érzékelhető módosításokkal³⁸ és a Ptk.-ban rögzített megoldástól eltérően.³⁹ Így például a szülői felügyeleti jogától megfosztott másik szülővel történő együttélés, mint a másik szülő felügyeleti jogának megszüntetésére alapot adó esetkör a Csjt. hatálybalépésétől egészen a Ptk. hatályba lépéséig szabályozásban volt, míg azt a Ptk. már nem tekinti megszüntető oknak. Emellett míg a 4:191. § (1) bekezdés

38 „Csjt. 89. §. (1) A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet,

a) ha a szülő a felügyelettel a gyermek sérelmére súlyosan visszaél, vagy kötelességeit a gyermek érdekeit súlyosan sértő módon elhanyagolja, úgyszintén ha magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, szellemi vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti,

b) ha a szülőt a büntetőbíróság valamelyik gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt börtönbüntetésre ítélte.

(2) A bíróság a szülői felügyeletet abból az okból is megszüntetheti, hogy a szülő együtt él a felügyelettől megfosztott másik szülővel és ezért alaposan tartani lehet attól, hogy a felügyeletet nem fogja a gyermek érdekeinek megfelelően ellátni.” Kihirdetési állapota. Magyar Közlöny, A Magyar Népköztársaság Hivatalos Lapja, 48. szám, Budapest, 1952. június 6., péntek, 471.

„Csjt. 88. § (1) A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet:

a) ha a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti,

b) ha a gyermeket más személynél vagy intézetben helyezték el, s a szülő a nevelést - a gyermek érdekeit súlyosan sértő módon - felróhatóan akadályozza,

c) ha a szülőt a bíróság valamelyik gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélte.

(2) A bíróság a szülői felügyeletet abból az okból is megszüntetheti, hogy a szülő életközösségben él a felügyelettől megfosztott másik szülővel és ezért alaposan tartani lehet attól, hogy a felügyeletet nem fogja a gyermek érdekének megfelelően ellátni.” 1987. július 1. napján hatályos állapot. Magyar Közlöny, A Magyar Népköztársaság hivatalos lapja, 5. szám, 1987. február 12., csütörtök, 95.

„Csjt. 88. § (1) A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet:

a) ha a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti,

b) ha a gyermeket más személynél helyezték el, vagy átmeneti nevelésbe vették és a szülő felróhatóan gyermeke érdekét súlyosan sértő módon nem működik együtt a gyermekét gondozó nevelőszülővel vagy intézménnyel, gyermekével nem tart kapcsolatot, továbbá magatartásán, életvitelén, körülményein az átmeneti nevelés megszüntetése céljából nem változtat,

c) ha a szülőt a bíróság valamelyik gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélte.

(2) A bíróság a szülői felügyeletet abból az okból is megszüntetheti, hogy a szülő életközösségben él a felügyelettől megfosztott másik szülővel és ezért alaposan tartani lehet attól, hogy a felügyeletet nem fogja a gyermek érdekének megfelelően ellátni.” 1997. november 1-től hatályos állapot. A gyermekek védelméről és a gyámsági igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 169. §-a alapján módosítva.

39 „4:191. § [A szülői felügyeleti jog bírósági megszüntetése]

(1) A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet, ha

a) a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti; vagy

b) a gyermeket más személynél helyezték el vagy nevelésbe vették, és az a szülő, akinek szülői felügyeleti joga szünetel, a gyermek elhelyezésére vagy a nevelésbe vételre okot adó magatartásán, életvitelén, körülményein önhibájából nem változtat.

(2) Ha a szülőt a bíróság valamelyik gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélte, a bíróság a szülői felügyeletet a szülő valamennyi gyermeke tekintetében megszüntetheti. A bíróság rendelkezhet úgy, hogy a megszüntető határozat hatálya kihat a később született gyermekekre is.” Vékás Lajos és Gárdos Péter (szerk.), Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Jogtár, Wolters Kluwer.

b) pontjának esete tiszta mulasztásos magatartást rendez, amely b) pont a Csjt. korábbi rendelkezéseiben aktív magatartást is tartalmazott. Így tehát egyrészt azzal a helyzettel találhatjuk magunkat szemben, hogy napjaink örökhagyója nem tudná kitagadni jelen speciális kitagadási ok alapján azt a szülőjét, aki a szülői felügyeleti jogától megfosztott másik szülővel élt együtt, veszélyeztetve az örökhagyó, mint gyermek érdekeit. Továbbá az a helyzet is előállhatna, hogy jelenkor örökhagyója, akit gyermekkorában más személynél helyeztek el vagy átmeneti nevelésbe vettek, a hatályos szabályok szerint nem tudná kitagadni azt a szülőjét, aki felróhatóan, a gyermeke érdekét súlyosan sértő módon nem működött közre a gyermeket gondozóval, vagy gyermekével nem tartotta a kapcsolatot, illetve azt a szülőjét sem, aki a másnál elhelyezett gyermeke nevelését felróhatóan akadályozta. Úgy gondoljuk, hogy az „adott alapot”, illetve az „adott vagy adhatott volna alapot” kifejezések valamelyike megfelelőbb lenne a hatályos megoldástól, egyrészt azért, mert a kérdéses szülői magatartást a megvalósításakor hatályos jogszabályok alapján méltányos és – a jogszabályi változásokra figyelemmel – célszerű vizsgálni, másrészt pedig míg a megszüntetett szülői felügyeleti jogot könnyű bebizonyítani, addig a múltban ténylegesen megtörtént események felvázolhatósága okán komoly nehézségek merülhetnek fel. Ugyanakkor igaz az is, hogy míg a megszüntetett szülői felügyeleti jogot könnyű bebizonyítani, nem szabad elfelejtenünk és el kell fogadnunk azt is, hogy nem minden esetben követi hatósági eljárás a szülő gyermeke ellen elkövetett magatartásait, így ezekkel a múltbeli eseményekkel kapcsolatban is méltányos lehet megengedni a kitagadás lehetőségét, valamint a későbbi bizonyítást, amely során a megfelelő, kellő súlyú bizonyítási eszközök nyújthatnak segítséget az akkori körülmények tisztázásához és így a kitagadás jogosságához.

Fontosnak érezzük még kiemelni a jelen kitagadási ponttal összefüggésben, hogy ennek keretében az örökhagyónak csak a gyermekkorában ellene vétő szüleit van lehetősége kitagadni, holott nem támaszthatja alá semmi sem, hogy felnőtt gyermeke ellen ne valósíthatna meg a szülője méltatlan, emberileg vagy erkölcsileg - akár széleskörben is - elítélendő magatartásokat. Ennek okán nem értünk egyet Vékás Lajossal abban, hogy a törvény meglévő kitagadási okai minden indokolt kitagadáshoz megadják a szükséges jogi alapot,⁴⁰ és úgy gondoljuk, hogy indokolt lenne a szülő-gyermek viszonyt mélyen megsértő szülők speciális kitagadhatóságát is törvénybe önteni, mely így a durva hálátlanság alanyi oldalának fordítottja lenne. A következő törvényi megfogalmazást javasoljuk a fentiek rendezésére: „A szülőjét az örökhagyó a vele szemben tanúsított súlyosan kifogásolható magatartás miatt is kitagadhatja.” Az általunk felvázolt megoldásból felsejlik az egyediesítés kívánalma, az örökös-örökhagyó viszony sérülésének

40 Vékás Lajos és Gárdos Péter (szerk.), Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Jogtár, Wolters Kluwer.

vizsgálata, ugyanakkor meglátásunk szerint ahogyan a durva hálátlanság vagy az erkölcstelen életmód kategóriáinál is, ez esetben is lehetséges lenne a súlyosan kifogásolható magatartást megvalósító cselekmények behatárolása. Meglátásunk szerint súlyosan kifogásolható magatartás lehet többek között az örökhatótól megfelelő indok nélküli elfordulás, a kapcsolattartás elutasítása, a tűrhetetlen viselkedés, az örökható becsületét, jó hírnevét, társadalmi megítélését negatívan érintő cselekmények tanúsítása.

A kirívóan súlyos szülői magatartás szankcionálására már találunk példát a Ptk.-ban, mégpedig a szülőtartás jogintézményének rendezése körében. A rokonságra való jogosultság szabályai között ugyanis elhelyezésre került a szülők tartásra való érdemtelenységének kimondása azzal, hogy kirívóan súlyos magatartásuk esetében a szülők nem jogosultak gyermeküktől tartást követelni.⁴¹ A kirívóan súlyos szülői magatartás, mint tartásra való érdemtelenység törvényi szintre emelése újdonság a szabályozásban, a Csjt. ugyanis nem emelt ki konkrét, a szülő által elkövethető cselekményt, de a hozzá tartozó kommentár rögzítette, hogy olyan cselekmények értendők ide, amelyekkel a szülő a gyermekével szembeni kötelezettségét olyan súlyosan sértette meg, hogy erre tekintettel a közfelfogás szerint a tartásra nem méltó.⁴² A szülőtartás esetében is figyelemmel kell lenni a tartásra való érdemtelenység általános megfogalmazására,⁴³ így tehát a szülők tartásra való érdemtelenége esetében a hangsúly a szülő-gyermek kapcsolat egyedi jellegén van, mégis a szülő által tanúsított magatartásnak olyan súlyosan kifogásolhatónak kell lennie, amely a társadalmi felfogás szerint általánosan elítélendő és a szülő ennek okán nem érdemli meg a neki járó tartást nagykorú gyermekétől.

Látható tehát, hogy a gyermekével szemben kifogásolhatóan viselkedő szülőket jogalkotónk elmarasztalja és ellenük lehetőséget ad nagykorú gyermekük kezébe a nekik járó tartás megvonásának képében. Érzésünk szerint az általunk javasolt speciális kitagadási ok és a tartásra való érdemtelenység szabályozásának vezérfonala hasonlóak, mindkettő megvonja azt a szülőtől, ami törvény szerint járna számára, de az öröklés rendszerében az örökhatónak ennek ellenére azzal a jogkövetkezésménnyel kell szembenéznie, hogy akarata nem érvényesülhet, mert mimimum részesedést mégis juttatnia kell a vagyonából.

41 Ptk. 4:194. § (3) Ha a szülő a tartási, gondozási és nevelési kötelezettségének eleget tett, a gyermek a vele szemben tanúsított kirívóan súlyos magatartás esetén hivatkozhat a szülő érdemteleniségére.

42 Kommentár a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvényhez (archív). Szerzők: dr. Baloginé dr. Faiszt Judit – dr. Benkő Csilla – dr. Ferenczy Ildikó – dr. Polgárné dr. Vártok Irén, Jogtár, Wolters Kluwer.

43 4:194. § (2) Érdemtelen a tartásra az a nagykorú, aki a tartásra kötelezettel vagy vele együtt élő hozzátartozójával szemben olyan súlyosan kifogásolható magatartást tanúsít vagy olyan életvitelt folytat, amely miatt tartása a kötelezettől – figyelemmel a jogosult és a kötelezett kapcsolatának jellegére és a kötelezett magatartására is – nem várható el.

4.3. Az elvárható segítségnyújtás elmulasztása

A Ptk. 7:78. § (1) bekezdésének g) pontja alapján az örökgyó kitagadhatja kötelesrészre jogosult hozzátartozóját, ha az „a tőle elvárható segítséget nem nyújtotta, amikor az örökgyónak szüksége lett volna rá.” A magatartás a Ptk. szövegéhez benyújtott T/7971/136. számú módosító javaslattal került be a szabályozásba, ám a javaslat – nagyon hasonlóan az akkor hatályban volt ABGB szabályaihoz⁴⁴ - eredetileg akként fogalmazta meg a kitagadási okot, hogy legyen akkor is kitagadható a kötelesrészre jogosult, ha „az örökgyót sükséghelyzetben segítség nélkül hagyta”. A sükséghelyzet a Ptk. és az 1959. évi Ptk. szerint egyaránt a „másnak életét, testi épségét vagy vagyonát közvetlenül fenyegető és más módon el nem hárítható veszélyt”⁴⁵ jelenti. Álláspontunk szerint az eredeti, ABGB-ből kölcsönzött formájában a kitagadási ok behatárolhatóbb, pontosabban alkalmazhatóbb lett volna, mert a magyar szabályozásban is egyértelmű, hogy milyen helyzet léte az, amelyben az örökös elkövetheti a mulasztást, tehát a szabályozott joghelyzetnek objektív oldalt, úgy is mondhatjuk, hogy a megállapíthatóságához biztos pontot adott volna. Előbbi mellett segítségül hívva a kapcsolódó osztrák ítélezési gyakorlatot, véleményünk szerint a kitagadási okot megfelelően átültethette volna hazánk jogalkalmazása is. Úgy látjuk, hogy az örökgyót sükségében segítség nélkül hagyás, mint kitagadási ok átvétele egyébiránt helyesnek tekinthető lett volna, mert az osztrák jogelmélet és judikatúra kiszámítható jogalkalmazást elérve kimunkálta annak elemeit, alkalmazhatóságának keretét megfelelően körvonalazta, így nem okozott gondot annak gyakorlati kezelése,⁴⁶ általunk feltételezhetően a magyar ítékezés is hasonló sikeres eredményeket ért volna el annak alkalmazása során. A hatályos Ptk. megoldása szerintünk ellenben inkább bizonytalanságot eredményezett a hazai gyakorlatban, a „tőle elvárható segítség nyújtása” ugyanis abszolút megfoghatatlan kategória, mert annak tartalma jogalkotói útmutató híján még csak nem is körvonalazható, terjedelme pontosan nem határozható meg, így fennállásának esetei véleményünk szerint nem állapíthatóak meg konkrét esetekben. Vélhetően ez a bizonytalanság a magyarázata annak is, hogy a magyar kitagadási magatartás végleges formájára egyelőre nem találni olyan jogesetet, amely annak elbírálására vonatkozna, némely esetben említésre került ugyan, amelyekben az örökgyó más kitagadási magatartásokkal együtt hivatkozásként felsorolta végrendeletében, de azokban is egyéb kitagadási ok vonatkozásában határozott az adott

44 §. 768. Egy gyermek kitagadható (...) 2) ha az örökgyót sükségében segítség nélkül hagyta; (...)

45 Ptk. 5:26. § (1) bekezdés, 1959. évi Ptk. 107. § (1) bekezdés.

46 Lásd pl.: EvBl 1965/198; 1Ob258/68 (14/11/1968); EvBl 1969/176; EvBl 1972/220; 4 Ob 555/79 = EFSlg 36,275; OGH6Ob11/85 (6Ob29/85) (05.12.1985); 5 Ob 1Ob2222/96p (1996/07/26); OGH 10Ob2379/96t (22.10.1996); 9Ob27 / 07x (2007/08/08).

bíróság, mert azok a kitagadási magatartások láthatóan magukba olvasztották az örökhygy által hivatkozott örökös cselekményt.⁴⁷

A jelen pontban elemzett kitagadási okban rejlő másik problémát abban látjuk, hogy az - vitát tűrő véleményünk szerint - átfedést látszik mutatni a durva hálátlanság szabályozási körével, azonban konkurálni látszik a házastárs speciális kitagadhatóságával is, mert a segítségnyújtás, illetve a gondozás elmulasztása részét képezi azon speciális kitagadási okoknak,⁴⁸ emellett azok gyakorlati megítélése egyáltalán nem utal arra, hogy egy alkalommal megvalósított cselekmény nem meríthetné ki őket. Előbbieknek megfelelően részünkről jelen kitagadási ok alkalmazhatóságát a szülők, mint kötelesrészre jogosultak esetében tudjuk leginkább elképzelni, azonban miután az elvárható segítségnyújtás elmulasztása annak törvényi megfogalmazásából következően egy konkrét esetre vonatkozó kitagadási ok, így nem nyújt elégtételt a kifogásolhatóan viselkedő szülők ellen. Nézetünk szerint így jelen kitagadási ok - ahogyan az előzőekben bemutatott szülők speciális kitagadási pontja is - ugyancsak rámutat a kitagadási okok rendszerének azon komoly hiányára, hogy az örökhygyónak nincs lehetősége kitagadni a vele méltatlanul viselkedő felmenőit.

5. Zárásként

A jogalkotó a magánjog egészének átfogó szabályozása mellett alapvető változást hozott a magyar jogéletbe a kötelesrész és a kitagadás rendszerének átreformálásával, amely során a Ptk. bevezetésével a korábbi kodifikációs törekvéseknek megfelelően érezhetően megpróbálta elérni az ideális szabályozási egyensúlyt a kötelesrész alapeszméjét jelentő rendelkezési szabadság és az arra jogosultak védelme között, ezt láthatjuk megjeleni a kötelesrész mértékének csökkentésében, a kötelesrész alapjába tartozó vagyonelemek növelésében és az ún. „kétéves szabály” bevezetésében, valamint a kitagadási rendszer átformálásában is.

Elmondhatónak érezzük, hogy e két, egymásnak feszülő, ámde egyaránt védendő érdek közti ellentét arányos szabályainak kialakítása során létrehozott új rendelkezések ugyan számos problémát megoldanak, ezzel együtt azonban

47 Pl. durva hálátlanságként és nem a tőle elvárható segítségnyújtás elmulasztásaként bírálták el a bíróságok a kötelesrészre jogosultak cselekményeit a következő esetekben: Pfv.21.111/2018/7. (Kúria), BH2021. 334 (Kúria), Pfv.20.484/2023/7. (Kúria).

48 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozat az új Polgári Törvénykönyv koncepciójának elfogadásáról, valamint a polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozat időarányos végrehajtásáról és módosításáról. C. fejezet V. rész 4. pont., BH1992.27. (Legfelsőbb Bíróság), P.20.450/2004/98. (Baranya Megyei Bíróság), P.20.661/2008/71. (Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság), P.20.878/2008/66. (Hajdú-Bihar Megyei Bíróság).

továbbra is akadnak megválaszolatlan és vitatott kérdések, amelyek megoldása a jövő jogelméletére és ítélkezési gyakorlatára vár. Láttuk, hogy az új szabályozás mellett, hogy a kötelesrész alapjának csökkentésére irányuló, a kötelesrészi igényt elvonó törekvések kivédését célozza, számos gyakorlati kérdést felvet és valószínűleg bizonyítási nehézségek kérdését is magával hozza majd, így kíváncsian figyeljük a judikatúra alakulását és gyakorlati termékeit.

A hagyatéék részét képező állat jogi státusza a hagyatéki eljárás fényében, az állatvédelmi paradigmában való gondolkodás aktuális kihívásai a jogalkalmazásban

Tanulmányom az állatok jogi sorsát hivatott vizsgálni állattartó örökgyógy halála esetén. Az állat sajátos – egyszersmind élőlény és a jog terminológiája szerint ugyanakkor dolog – státusza magában hordozza azon eljárásjogi dilemmákat, amelyekkel a gyakorlat szembesülni kényszerül. Figyelemmel a vizsgált téma kapcsán felmerülő etikai aspektusokra, álláspontom szerint a bemutatásra kerülő probléma kellő megalapozottsága érdekében megkerülhetetlen kitérni azon társadalmi változásokra, amelyekre tekintettel az állatvédelmi joganyag napjainkban egyre relevánsabbá válik. Ezt követően írásom az állatvédelmi paradigmában való gondolkodás szükségességének fényében mutat rá a gyakorlatban felmerülő anomáliákra. Vizsgálom az állat hagyatéki leltárhoz tartozásának kérdését a kedvtelésből és a gazdasági haszon céljából tartott állatokat illetően, a veszélyes állatok és veszélyes ebek öröklésének kérdéskörét, a hagyatékról való lemondás vonatkozó eseteit, továbbá a végrendelezési szabadság érvényesülését. Amennyiben az állattartó halála után nem rendezett az állat további tartása, mindez az állatvédő civil szervezetek szerepének felerősödését eredményezi. Ebből fakadóan tanulmányom kitér a civilek hagyatéki eljárásba való bekapcsolódásának lehetőségeire.

Tárgyszavak:

állatvédelem, hagyatéki eljárás, öröklési jog, az állat mint hagyatéék, állatok jogi státusza

My study aims to examine the legal fate of animals in the event of the death of an animal holder testator. The specific status of the animal, both as a living being and as a thing in legal terminology raises procedural dilemmas which the practice is confronted with. In view of the ethical aspects of the subject under

examination, I believe that in order to give a proper grounding to the problem to be addressed, it is essential to discuss the social changes in the light of which the law on the protection of animals is becoming increasingly relevant today. I then point out the anomalies that arise in practice in the light of the need to think in terms of the animal protection paradigm. I examine the question of the inclusion of animals in the estate inventory for pets and animals kept for economic gain, the question of the inheritance of dangerous animals and dangerous dogs, the relevant cases of disclaimer of the estate and the validity of freedom of testamentary disposition. If sustaining the animal is not settled after the death of the keeper, the role of animal protection NGOs become strengthened. My study therefore looks at the possibilities for involving NGOs in the probate procedure.

Keywords:

animal protection, probate, inheritance law, the animal as a legacy, the legal status of animals

1. Bevezető gondolatok

Az állatokkal kapcsolatos etikai nézeteink a történelem folyamán koronként módosultak.¹ Napjainkban a magánjogi és a büntetőjogi gondolkodás ugyanazon gyökerekből táplálkozik: miként a polgári jog az állatvédelmet a tulajdonjogból eredezteti, a büntetőjog álláspontja szerint is az embert megillető jogok védelméből fakad az állatvédelem.

Szerte a világon a jogtudomány és a jogszabályok egyetértenek abban, hogy az állat dolog, azáltal, hogy egyes állatvédelmi törvények különleges védelmi rendelkezéseket nevesítenek, még nem nyerhet jogalanyiságot.²

Ezen „emberközpontú” megközelítés ellenére azonban az állatvédelem témájában íródott tanulmányoknak a markáns részét képezi e sajátos dolgok élőlényként történő bemutatása. Maga a jogalkotó is deklarálta Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávtv.) Preambulumában, hogy az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények.

Ennek megfelelően, az állatkínzás büntetőjogi és kriminológiai vonatkozásait tárgyaló publikációk megkerülhetetlen része annak az elemzése, hogy mit értünk az állat szenvedése alatt, valamint a civilizisztikai arculatú írások is szükségszerűen

1 Vetter Szilvia, Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében. PhD értekezés. Szent István Egyetem, Gödöllő, 2020, 21. o.

2 Hevér Tibor, A jogi dolog – avagy a dologi jog morzsái a büntetőjogi dogmatikában. Iustum Aequum Salutare, 2011/4., 139. o.

ki kell, hogy térjenek az alábbiakra: amint azt a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) vonatkozó passzusa³ megfogalmazza, az állatok dologként való minősítése csupán bizonyos, természetükből fakadóan elengedhetetlen megszorításokkal értelmezhető. Ily módon tehát még a jog sem kerülheti el az állatokhoz fűződő érzelmi viszonyulás kifejezésre juttatását.

Az öröklési kérdések egyik vizsgálendő területét képezik a családi viszonyok,⁴ ezen megállapítás pedig előrevetíti, hogy az öröklési jog szükségképpen a vonatkozó joganyag egy személyes motivációkkal tarkított, esetenként heves érzelmekkel átszőtt részét jelenti. Figyelemmel arra, hogy a Ptk. 7:1 § szerint az ember halálával hagyatéka mint egész száll az örökösre – amely rendelkezés végső soron az öröklési anyagi jog és a hozzá szorosan kapcsolódó eljárásjog alfája és omegája⁵ –, az örökgyógyó tulajdonába tartozó állat is a hagyaték részét kell, hogy képezze, legalábbis az állatvédelmi paradigmában gondolkodás ezt követelné meg.

Tekintettel azonban az állatok dologként történő meghatározására, egyszerűsített élőlény voltára, mindez számos kihívás elé állítja a jogalkalmazót. Tanulmányom arra tesz kísérletet, hogy az állat jogi státuszát, és ebből következően az örökgyógyó halála utáni sorsát a hagyatéki eljárások fényében vizsgálja.

2. Az állat jogi státusza

2.1. A jogi szabályozás mögött meghúzódó etikai nézetek fejlődése

A természeti népek számára az állatok nem csupán az anyagi világban létező egyéb élőlények voltak, hanem a transzcendens világ manifesztálódásai.⁶ E törzsi társadalmak hiedelemrendszerét átható mágikus gondolkodásból fakadóan nem várható el az állatvédelem szükségességének – vagy éppen, amint az a következő sorokban olvasható, szükségtelenségének – racionális alapokon nyugvó igazolása, mindazonáltal az emberi közösségek e kezdetleges formáinak ember és állat kapcsolatáról való gondolkodása felhívja a figyelmet arra, hogy milyen megkerülhetetlen kötelék, egyfajta egymásra utaltság áll fenn már egészen a kezdetektől fogva az ember, illetve az állatvilág között.

3 Ptk 5:14 § (3) bekezdés.

4 *Rácz Barnabás*, A Kúria és a magyar öröklési jog a 20. század kezdetén. *Jogtörténeti Szemle*, 2004/2., 6. o.

5 *Berki Dávid Zuárd*, A hagyatéki eljárás és a hagyatéki per speciális viszonya. *Közjegyzők Közlönye*, 2020/2., 49. o.

6 *Embersics Judit*, Az állatvédelem kialakulása és történeti áttekintése. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/4, 217.o.

Arisztotelész áthidalhatatlan minőségbeli különbséget fogalmazott meg azon nézete által, miszerint az ember az egyetlen racionálisan cselekvő lény a világon, akinek ennél fogva alárendeltje az egész bioszféra.⁷

Általánosságban megfigyelhető az ókori szerzők körében, hogy a mai terminológiával élve jogi szabályozásnak nevezhető rendelkezések elsőként a szentnek tartott állatok vonatkozásában jelentek meg.⁸ Amennyiben figyelembe vesszük a korszak rabszolgatartó-kultúráját, vagyis azt, hogy az ókor létszemlélete még az embert, mint „racionális állatot” sem minden esetben az önértékéért tisztelte, nem meglepő, hogy nem az állat saját jogán való védelmének gondolata volt a korszak központi kérdése.⁹

Előremutató azonban Porphüriosz neoplatonista filozófus azon gondolata, amely szerint az állatok a *logosz*, azaz a fenntartó és teremtő világszellem részei, így az emberek rokonai, tehát az emberek igazságtalanságot követnek el, ha rosszul bánnak velük.¹⁰

A történelem idővonalán haladva fokozatosan a filozófia az állatok érezni képes természetének felismerése irányába történő elmozdulását tapasztalhatjuk. Thomas Hobbes, Voltaire, John Locke és Immanuel Kant – szemben például Descartes nézeteivel¹¹ – már az észlelés és az érzékelés képességeit is az állatvilágnak tulajdonította.¹² Mindezen felismerések ellenére azonban Kant azon álláspontra helyezkedett, amely szerint nem azt kell figyelembe vennünk egy - egy tettünk mérlegelésekor, hogy az adott állatnak mekkora szenvedés okozunk, hanem azt, hogy az állat gazdája ne szenvedjen el károsodást. Az emberi érdekeket kielégítő állatokkal való kíméletes bánásmód pozitív hozadéka pedig az, hogy a méltányos bánásmód az emberi erkölcsökre is fejlesztően hat.¹³

Az antropocentrizmus erkölcsi helyességének a megítélése kortárs filozófiai probléma. Morális értelemben az antropocentrizmus azt jelenti, hogy a cselekvő embernek erkölcsileg csak az embert, azaz a másik individuumot kell figyelembe vennie, tekintettel arra, hogy csak az embernek van morális értéke és belső státusza, míg a nem-antropocentrizmus értelmében a morális alanynak – vagyis a cselekvő embernek – erkölcsileg nemcsak az embert, hanem más természeti entitásokat is figyelembe kell vennie.¹⁴ Hérány Ferenc szavaival élve, a felmerülő

7 Gyöngyösi Zoltán, Az állatok jogai és jogalanyisága. 2. o. https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/dr_gyongyosi_zoltan-az_allatok_joga_es_jogalanyisaga%5b-jogi_forum%5d.pdf. (letöltve 2024.október 24. napján)

8 ld. Vetter, 1. lj. alatt hivatkozott mű, 6. o.

9 ld. Gyöngyösi, 7. lj. alatt hivatkozott mű, 2. o.

10 ld. Gyöngyösi, 7. lj. alatt hivatkozott mű, 3. o.

11 Mike Radford, Animal Welfare Law in Britain. New York, Oxford University Press, 2001, 1. kiad., 17. o.

12 Jámor Adrienn: A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme. PhD értekezés. Miskolc, 2016., 20. o.

13 ld. Gyöngyösi, 7. lj. alatt hivatkozott mű, 5. o.

14 Hérány Ferenc, A keresztény antropocentrizmus a környezetetikában. PhD értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskola. Szeged, 2017, 16 – 17. o.

dilemma az alábbiakban ragadható meg: „[...] egy radikális állatvédő esetében [...] erkölcsileg nemcsak az utcában lakó emberek érdekeit, szempontjait és jólétét kell figyelembe venni, hanem a közeli erdőben élő vadállatok érdekeit, szempontjait és jólétét is. A radikális állatvédő számára mind az emberek, mind a vadon élő állatok erkölcsileg egyaránt figyelembe veendő morális tárgyak. A megkülönböztetés nélküli egyéniestés azonban problematikus. Ugyanis az utcában lakó emberek egyidejűleg olyan morális alanyok, akik erkölcsileg viszonyulnak a radikális állatvédőhöz. Azonban a vadon élő állatok sohasem fognak morálisán viszonyulni a radikális állatvédőhöz.”¹⁵

Noha bizonyos vélekedések szerint az állatjólét és az állatvédelem fontosságáról való elmélkedés csupán a jóléti társadalmak passziója,¹⁶ a társadalmi szemléletváltozás által egyre gyakrabban felszínre kerülő problémák rávilágítanak arra, hogy a körülöttünk élő állatok védelme napjainkra olyan releváns kérdéssé vált, amely megköveteli az egyes jogkérdések az állatvédelmi paradigma, egyézersmind a mindennapi jogalkalmazás közös metszetében történő rendezését.

2.2. Az állat mint dolog

A jogi státuszhelyzet tisztázása jelenti a kiindulási alapot annak megítéléséhez, hogy az egyes jogviszonyokban, így többek között az öröklési jogviszonyban miként jelennek meg az állatok.¹⁷

Kontinentális jogunkat nagyban befolyásolta a római jogi gondolkodás, nincs ez másképp az állatok jogi státuszának meghatározását illetően sem. Az állat a római jog szerint dologként került meghatározásra, és a tulajdonjogi szabályozás körébe esett.¹⁸

Kezdetben az Itáliában honos igavonó és teherhordó állatok civiljogi átruházása csupán *mancipatio* vagy *in iure cessio* útján volt lehetséges, majd e megkülönböztetés az idők folyamán pusztá archaizmussá vált,¹⁹ így bármely állat feletti tulajdonszerzésre az általános magánjogi szabályok voltak az irányadóak. E megközelítés szerint az állat tehát *res humani iuris*, vagyis ember alá tartozó dolog.²⁰ Lényegében hatályos magánjogunk is ezen az elven alapul.

A Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) az állatokat pusztán a tulajdonjog egyik tárgyaként kezelte, anélkül, hogy

15 Id. Héray, 14. lj. alatt hivatkozott mű, 17–18. o.

16 D. Horváth Vanessza, Az állatvédelem történeti előképei. Scriptura, 2021/1, 6. o.

17 Lénárdné Maletics Borbála – Nochta Tibor, Az állatok magánjogi státusz helyzetéről. Magyar Jog, 2022/5, 313. o.

18 Id. Embersics, 6. lj. alatt hivatkozott mű, 218. o.

19 Benedek Ferenc – Pókecz Kovács Attila, Római magánjog. Budapest – Pécs, 2016, 2.kiad., 162. o.

20 Julesz Máté, Állatok okozta károk és zavargások. <https://jesz.ajk.elte.hu/julesz46.html>. (letöltve 2024. október 24. napján.)

speciális dologi jogi jellegüket hangsúlyozta volna.²¹ Ezzel összefüggésben, a régi Ptk. a károkozás elbírálása terén sem tett külön kitévelt a dologi jogi szabályok körében, így az állattartó felelősségére az általános szabályok alkalmazását rendelte.²² A hatályos hazai szabályozás kiemeli az állatokat a dolgok általános köréből, és a természetüknek megfelelő eltérések figyelembe vételét írja elő, ugyanakkor az állatok magánjogi státuszára irányadó általános szabályt dogmatikai értelemben az analógia eszközével adja meg, vagyis végső soron nem teremt önálló státuszjogi minőséget.²³

Mindez pedig a büntetőjog szempontjából is releváns. Az állat „dolog” státusza előrevetíti, hogy a vagyon elleni bűncselekmények elkövetői köre és az állatkínzást elkövetők köre bizonyos esetekben – akár az állatkínzás törvényi tényállás kimerítésének megállapításához szükséges kritériumokat el nem érő, azonban rongálás vagy akár sikkasztás megvalósítására alkalmas cselekmények esetén, akár az egyes cselekmények között halmazati viszonyt teremtve – átfedésben állhat egymással.

Példának okáért, amennyiben a vádlott szerződés alapján a megrendelőtől előnevelésre átvett állatokat nem adja át a megrendelővel megkötött szerződésben megjelölt cégnek, hanem azokat másnak értékesíti, úgy cselekménye kimeríti a sikkasztás törvényi tényállását.²⁴

Állatkínzás vétségével halmazatban rongálás vétsége is megállapítható, amennyiben az állatkínzás bűncselekmény elkövetési tárgyának az értéke meghatározható, és ezen érték a szabálysértési értékhatárt meghaladja.²⁵ Ehhez kapcsolódóan érdemes megjegyezni, hogy a mai üzleti–gazdasági viszonyok között elképzelhetetlen, hogy egy származási lappal rendelkező állat pénzben kifejezhető értéke kevesebb, mint 50. 000 Ft, illetve ezen összeget törzskönyv hiányában is feltételezhetően meghaladja egy korának megfelelően oltott, elektronikus transzponderrel és adásvételi szerződéssel ellátott állat vételára.

2.3. Az állat mint élőlény

Az állatok élőlény mivoltára az egyes jogszabályokba ágyazott állatvédelmi indíttatású rendelkezések hivatottak rávilágítani. Mindezt jogterületként egy – egy

21 *Héri Anikó*, A hazai állatvédelmi jog az új Polgári Törvénykönyv tükrében. 24. o. https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdf-viewer-master/external/pdfs-2.1.266-dist/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35681/Jogi_tan_2014_Heri_Aniko_21-28.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (letöltve 2024. október 24. napján)

22 *Id. Lénárdné Maletics – Nochta*, 17. lj. alatt hivatkozott mű, 314–315. o.

23 *Id. Lénárdné Maletics – Nochta*, 17. lj. alatt hivatkozott mű, 313. o.

24 BH 2005.421.

25 *Ben – Belgacem Anikó*, Gondolatok az állatkínzás bűncselekményének törvényi tényálláshoz. *Ügyészek Lapja*, 2019/3, 64. o.

példával személtetem, mielőtt a következő fejezetben rátérek tanulmányom fő irányvonalára.

A lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az elkobzás végrehajtásáról szóló 11/2003. (V.8.) IM – BM – PM együttes rendelet az állatokat az egyes bűnjelekre vonatkozó különös rendelkezések között tárgyalja. E rendelet 66. § (1) bekezdése rögzíti, hogy elsődlegesen a lefoglalással érintett dolog nem maga az állat, hanem az állat vonatkozásában kiállított okmány. Amennyiben a lefoglalás nem mellőzhető, mivel példának okáért az állat egyben a bűncselekmény elkövetési tárgya, tipikusan állatkínzás vétségének vagy tiltott állatviadal szervezése büntetvének elkövetése esetén, úgy az állat a bűnjelkezelőhöz nem szállítható be, hanem őrzését a 66. § (4) bekezdése fényében speciális állatjóléti ismeretekkel rendelkező szervekre kell bízni, amely szervek állatkínzás esetében a lefoglalás helye szerint illetékes vármegyei (fővárosi) állat-egészségügyi és élelmiszer-ellenőrző állomás, természet- és környezetkárosítás esetében pedig a lefoglalás helye szerint illetékes nemzeti park igazgatóság.

Amint a büntetőjog területén a hivatkozott 11/2003. (V.8.) IM – BM – PM együttes rendelet szükség szerint árnyalja az anyagi és eljárásjogi szabályokat, úgy a magánjog terén is hasonló megoldást tapasztalhatunk. A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban Vht.) 91. § -a szerint, ha az adós hivatásszerűen mezőgazdasági termeléssel foglalkozik, akkor mentes a végrehajtás alól többek között egy tehén vagy más haszonállat és a részére 3 hónapra szükséges takarmány. Problematikusnak tartom azonban, hogy a Vht. 90. § -ának taxatív felsorolása nem deklarálja az élő állatot a lefoglalástól mentes vagyontárgyak között.

Figyelemmel arra, miszerint a jogi gondolkodás az állatvédelmet alapvetően a közigazgatási jog részének tekinti,²⁶ a „leginkább nem-antropocentristikus” jogalkotás is ezen jogág berkein belül érhető tetten. Ezt alátámasztandó, elegendő akár csak a fentebb említett Ávtv., illetve A kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II.26.) Kormányrendelet (a továbbiakban: Kedvtv.) számos kérdéskört – például tartási körülményeket, ebrendészeti hozzájárulást és az alkalmazható jogkövetkezményeket – felölelő szakaszaira, illetve a kóbor állatok jogi sorsát, ezáltal közegészségügyi kérdéseket is rendezni hivatott A kóbor állat befogásával, tulajdonjogának átruházásával és elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet szakaszaira gondolni.

Amint a fentebb írtak már hangsúlyozták, az állatokat nem illeti meg jogalanyiség hazánkban, ebből fakadóan az állatok vonatkozásában az esetlegesen saját

26 *Kajó Cecília*, Az állatkínzás elkövetési tárgyának polgári jogi státusza. *Jegyző és Közigazgatás* 2020/5, 16. o.

joguk kapcsán felmerülő alkotmányjogi státusz vizsgálata irreleváns. Az ember - állat viszonyrendszerben ugyanakkor fontosnak tartom megemlíteni az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdését, amely deklarálja, hogy a természeti erőforrások, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény-és állatfajok, a nemzet közös örökségének részét képezik, ebből fakadóan ezek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.

3. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek az állatvédelmi paradigmában való gondolkodás tükrében

Az öröklési eljárás az öröklés intézményében betöltött szerepe egészen a XIX. században rögzített elvekig tekint vissza.²⁷ Az *ipso iure* öröklés szabálya – a maga egyszerű és tiszta jellege ellenére – önmagában sokszor csupán illúzió: legtöbbször eljárásjogi segítség szükségeltetik ahhoz, hogy az *ipso iure* öröklés az öröklési jogviszony alanyai számára kézzelfoghatóvá váljon.²⁸ Tanulmányom jelen fejezetében az öröklés megvalósulásában közreműködő szerveket és személyeket tekintem át a hagyaték részét képező állat feletti tulajdonjogi jogi sorsának alakulása fényében.

3.1. A jegyző feladatai a hagyatéki leltárral kapcsolatban

A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Hetv.) 3. § -a rögzíti, hogy a hagyatéki eljárásban foganatosítható eljárási cselekmények lefolytatására a közjegyző és a jegyző jogosult. A Hetv. 6. § (1) bekezdésének c) pontja alapján szükséges az örökhatyó és a hagyatéki eljárásban érdekelt jogszabályban meghatározott adatainak, a hagyatékba tartozó vagyonnak, illetve az ezekkel kapcsolatos, jogszabályban meghatározott nyilatkozatoknak a beszerzése és rögzítése.

A hagyatéki leltár összeállítása során a jogalkotó által a jegyzőre ruházott feladat nem az egyes vagyonelemek felkutatása. A jegyző azt próbálja feltárni, hogy ki lehet az az elérhető hozzátartozó, aki segítségére lesz a vagyonelemekről szóló leltár összeállításában.²⁹

A hagyatéki leltár adattartamát A hagyatéki eljárás egyes cselekményeiről szóló 29/2010. (XII.31.) KIM rendelet szabályozza. Az örökösök adatainak beszerzése

27 *Suri Noémi*, A legalitás-tól a modern öröklési eljárás megteremtéséig. *Iustum Aequum Salutare*, 2019/2, 65. o.

28 *Id. Berki*, 5. l.j.alatt hivatkozott mű, 50. o.

29 *Kajó Cecília*, Gondolatok az élő állat mint hagyaték témakörében. *Jegyző és közigazgatás*, 2021/4, 14. o.

és ellenőrzése elengedhetetlen a hagyatéki leltár kitöltéséhez, mivel a hagyatéki leltárban szereplő adatok kerülnek továbbításra a NAV és a Földhivatal felé.³⁰

A Hetv. 20. § (1) bekezdés *d*) pontja szerint leltárba kell venni az ingó vagyontárgyat, amennyiben annak értéke a törvényben megállapított öröklési illetékmentes értéket meghaladja.

Az illetékről szóló 1990. évi XCII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 16. § (1) bekezdés *d*) pontja értelmében mentes az illetékfizetési kötelezettség alól az egy örökösnek jutó ingóörökség 300.000 forint forgalmi értéket meg nem haladó része.

A Hetv. 20. § (1) bekezdés *d*) pontját az Itv. 16. § (1) bekezdés *d*) pontjával összevetve megállapíthatjuk, hogy az állatot csak akkor kötelező a hagyatéki leltárba veendő vagyonelemek közé sorolni, amennyiben annak pénzben kifejezhető értéke több mint 300.000 Ft.

Ezen összeg egyáltalán nem kirívóan magas például egy – egy törzskönyvvel rendelkező kutya vagy macska esetében, ugyanakkor alapos okkal feltételezhetjük, hogy az az örökgyógyó, aki felelősségteljesen, kellő körültekintéssel eljárva vásárolta meg akár kedvtelésből, akár gazdasági okokból tartott háziállatát, nagyobb valószínűséggel törekedett gondoskodni annak további sorsáról akár végrendelet, akár örökösök hiányában civil szervezetek felkeresése által.

Azáltal tehát, hogy a Hetv. nem nevesíti a hagyaték részét esetlegesen képező állatot, illetve még csak nem is utal erre semmilyen formában sem,³¹ nem tehetünk egyebet, mintsem a jogértelmezés érdekében segítségül hívjuk a Ptk. 7:1 § - át, és analógia révén az állatra mint ingó vagyontárgyra tekintünk a hagyatéki leltárba tartozó vagyontárgyak számbavételekor.

Felmerül azonban a kérdés: milyen soros vár azokra az állatokra, akiknek a forgalmi értéke kevesebb mint 300.000 forint? Könnyen elképzelhető, hogy az örökösöknek nem áll rendelkezésére a vételárat tanúsító adásvételi szerződés, vagy éppen keverék ebeket, „kijárós” macskákat hagy maga után az örökgyógyó.

Ez utóbbi gondolat kapcsán érdemes megjegyezni, hogy nemcsak a rendezetlen állattartói viszonyok vetnek fel tulajdonjogi kérdéseket. Míg a 2021. január 1. napján hatályba lépett A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról és a földnek minősülő ingatlanok jogosultjai adatainak ingatlan-nyilvántartási rendezéséről szóló 2020. évi LXXI. törvény 23. § - a értelmében tudomásszerzés esetén az ingatlanügyi hatóság hivatalból értesíti a jegyzőt az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett személy haláláról,³² állattartó halála esetén nem írja elő az állatvédelmi hatóságok valamelyikének értesítését, mi több, a tulajdonjog tárgyát képező állatokról nincs országos szinten, egységesen vezetett nyilvántartás.

30 Bukács Attila, Családfakutatás a hagyatéki eljárásban. *Jegyző és Közigazgatás*, 2022/4, 32. o.

31 Id. *Kajó*, 28. lj. alatt hivatkozott mű, 15. o.

32 *Nagy Csilla*, Típek jegyzőknek a hagyatékicsontvázak nyomozásához. *Jegyző és Közigazgatás*, 2022/2, 9–10. o.

A Kedvtv. 17/B. § (3) kimondja, hogy az eb transzponderrel történő megjelölését követő 8 napon belül a beavatkozást végző szolgáltató állatorvos köteles az állatnak az Ávtv. 42/A. § (4) bekezdése szerinti adatait a transzponderrel megjelölt ebek adatait nyilvántartó országos elektronikus adatbázisban rögzíteni. Mindezek alapján, figyelemmel arra, hogy minden négy hónaposnál idősebb eb csak mikrochippel ellátva tartható, azt feltételezhetnénk, hogy a Petvetdata országos nyilvántartás betölti a közhiteles nyilvántartási funkciót. Ellenben e felületre a szolgáltató állatorvos a „kvázi-tulajdonosi”, de paradox módon tulajdonjogot mégsem keletkeztető adatokat a kérelmező személy információszolgáltatása alapján rögzíti, ebből fakadóan a Petvetdata semmi esetre sem tekinthető közhiteles nyilvántartásnak.³³

Amint azt Kajó Cecília megfogalmazta, az állatok hagyatéki leltár részeként történő kezelésével kapcsolatos problematikák egyik aspektusára megoldást nyújtana a leltár adatkörének egy olyan rovattal történő bővítése, amely értékhatártól függetlenül tartalmazza, vajon van-e az örökgyónak gondoskodásra szoruló állata. Jogszabálmódosítást sem igénylő gyakorlati megoldást jelenthet, amennyiben a jegyző eljárása során eleve olyan nyilatkozatot alkalmaz, amely rákérdez arra, hogy az öröklésben érdekeltnek van-e tudomása élő állat meglétéről.³⁴

A jegyző általi tudomásszerzéshez kapcsolódóan érdemesnek tartom hangsúlyozni az alábbiakat. Tekintettel arra, hogy az Ávtv. 42/B. § szerint a tartás helye szerint illetékes települési vagy kerületi önkormányzat háromévente legalább egy alkalommal ebösszeírást kell, hogy végezzen, az illetékes jegyző, amennyiben halottvizsgálati bizonyítvány vagy egyéb bejelentés alapján tudomást szerez az örökgyó haláláról, ez esetben a kötelezően vezetendő ebnyilvántartást áttanulmányozva könnyedén meggyőződhet arról, hogy az elhunyt rendelkezett-e állattal. Az örökösökkel pedig ennek tudatában veheti fel a kapcsolatot, majd tudhatja meg tőlük, hogy vajon kéri-e az állat letárba vételét. A kötelező leltározás alá nem eső vagyontárgyak leltárba vételének oka lehet ugyanis az, ha a felek kéri valamely vagyontárgyak leltárba vételét a jogutódlás közhitelű igazolása érdekében.³⁵

Amennyiben a jegyző tudomást szerez arról, hogy elhunyt tulajdonában álló állat sorsát rendezni szükséges, például, ha az továbbra is az elhunyt telkén maradt, ellátása nem biztosított, rosszabb esetben – törvényi tilalom ellenére ugyan, de a gyakorlat tapasztalatai szerint sajnálatos módon nem ritkán – láncon volt tartva és senki nincs, aki a lánctól levennie, úgy bizonyos szempontból irreleváns, hogy az adott állat a hagyatéki leltárba vehető-e.

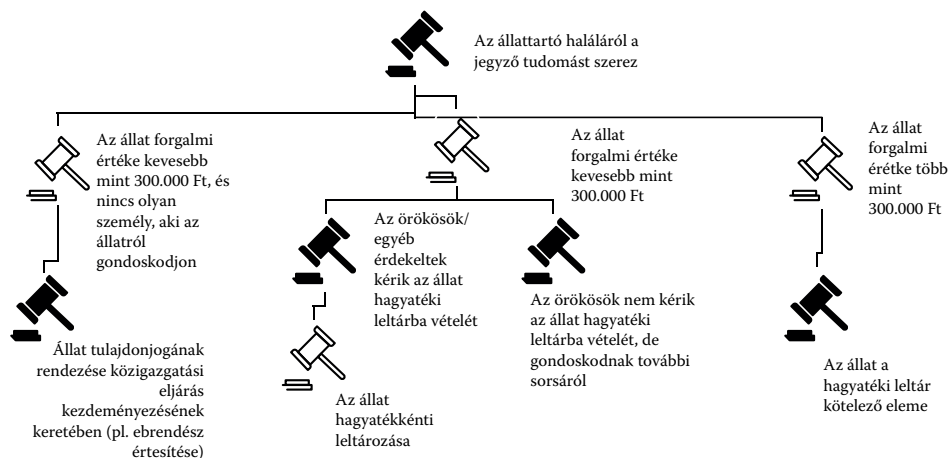
33 *Magyar Állatorvosi Kamara*, Tudnivalók a Petvetdata „tulajdonosi adatokkal” kapcsolatban. <https://www.petvetdata.hu>. (letöltve 2024. október 24. napján)

34 ld. *Kajó*, 28. l. alatt hivatkozott mű, 13–16. o.

35 *Anka Tibor*, Szokatlan vagyontárgyak a hagyatékbán. *Közjegyzők Közlönye*, 2006/6, 3. o.

A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII.2.) Korm. rendelet 5 § - a ugyanis – többek között³⁶ – a települési vagy kerületi önkormányzat jegyzőjét jelöli ki elsőfokú állatvédelmi hatóságként. Ennek értelmében pedig a jegyző feladata rendezni az örökgyagyó halála után gondozatlanul maradt állat további sorsát akkor is, ha az nem vehető hagyatéki leltárba.

A fentebb kifejtetteket az alábbi ábra segítségével összegzem:

3.2. A hagyatéki eljárás közjegyző előtti szakasza, különös tekintettel a tulajdonjog kérdésre a kedvtelésből tartott és a gazdasági haszon céljából tartott állatok vonatkozásában

A Hetv. 43/C. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a közjegyző a jegyző által készített hagyatéki leltár alapján, fő szabály szerint tárgyalás tartása nélkül adja át a hagyatékot. Mindenek kritériuma azonban, hogy minden szükséges adat rendelkezésre álljon.

36 Vö. A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XX.2.) Korm. rendelet 5. § (1) bekezdése: „A Kormány állatvédelmi hatóságként
 a) a minisztert,
 b) a NÉBIH-et,
 c) a Pest Vármegyei Kormányhivatalt,
 d) az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró vármegyei kormányhivatalt,
 e) az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró járási hivatalt (a továbbiakban ezen alcím tekintetében: járási hivatal),
 f) a települési önkormányzat jegyzőjét, fővárosban a kerületi önkormányzat jegyzőjét, a Fővárosi Önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi főjegyzőt (a továbbiakban együtt: jegyző) jelöli ki.”

Hagyatéki eljárás lefolytatása esetében valójában a már bekövetkezett öröklés deklarációról beszélhetünk, amennyiben pedig jogvita alakul ki az érdekeltek között, ez esetben már a bíróság anyagi jogerővel bíró határozata szükségeltetik.³⁷

Amennyiben figyelembe vesszük, hogy a közjegyző nem a halál pillanatában fennálló tulajdonjogot igazolja kétséget kizáróan, hanem azt, hogy a halál pillanatában egy meghatározott összetételű vagyontömeg átszállt az örökgyőről az örökösre, a kedvtelésből tartott állatokon fennálló tulajdonjogot közhitelesen igazoló nyilvántartás hiányára visszavezethetően számos gyakorlati problémával szembesülhetünk.³⁸ Tanulmányom a későbbiekben részletesen foglalkozik a biztosítási intézkedés elrendelésének jogintézményével, azonban a logikai kapcsolat fenntartása érdekében egyes aspektusokat előrevetítve, az alábbi kérdés merülhet fel.

Könnyen elképzelhető, hogy adott településen az állattartó régóta ismeretes a térségben tevékenykedő civil szervezetek előtt, és az örökgyő halálakor az állatvédő egyesület a Hetv. 32. § (1) bekezdés c) pontja alapján kéri a jegyzőt, hogy gondozásába vehesse az állatot, amely ezáltal a hagyatéki leltár részét fogja képezni. Az örökösök, amint értesülnek a fennálló helyzetről, „értékes” állat (például harcoltatásra tipikusan alkalmazott bull-type ebek, nagy kereslettel, akár külföldi felvevőpiaccal rendelkező, ezáltal szaporításra felhasználható fajták, designer-keverékek) esetében jogosan követelhetik, hogy a törvényes öröklés folytán a hagyaték részeként az állat az ő birtokukba, majd tulajdonukba kerüljön.

Kérdéses, milyen szempontok dominálhatnak e döntés meghozatala során? Figyelembe kell-e venni ilyenkor az állat érdekét? A Ptk. 5:14 § (3) bekezdése értelmezhető-e a Hetv. háttárjogszabályaként? Mindez azt eredményezné, hogy a közjegyzőnek kvázi állatvédelmi hatóságként kellene vizsgálnia azt, hogy mely személy vagy szervezet képes a felelős állattartásra – erre azonban értelemszerűen nem várható el, hogy kellő kapacitása legyen, illetve, tekintettel arra, hogy a közjegyző nem kijelölt állatvédelmi jogalkalmazó, vitatható önmagában az ilyen indíttatású eljárási cselekmények jogalapja is.

Abban az esetben pedig, ha a közjegyző a Hetv. 68. § (1) bekezdés c) pontja alapján a tényállás tisztázását tartja szükségesnek, visszatérünk az alapvető problémához: amennyiben a mikrochip nem igazol tulajdonjogot, mi alapján lehetünk biztosak abban, hogy adott állat valóban a hagyatékhoz tartozik? A halál bekövetkeztekor való birtoklás ténye alapján? Nem feledkezhetünk meg azon, kontinentális jogunkat nagyban átszövő római jogi gyökerekről sem, amelyek rögzítik, hogy a birtok pusztá ténylegesség (*possessio naturalis*), nem pedig jog

37 Id. Berki, 5. lj. alatt hivatkozott mű, 51. o.

38 *Bojtár Telefonos Állatvédelmi Jogszolgáltatás Egyesület*, Állat mint hagyaték.
<https://bojtarrallatvedelem.hu/allat-mint-hagyatek>. (letöltve 2024. október 24. napján)

által létrehozott intézmény.³⁹ Így tehát olyan ingó dolgot örökölni, amely nincs bizonyítottan az örökhagyó tulajdonában, aggályos. Ugyanakkor szem előtt kell tartanunk a bizonyítás kapcsán azt is, hogy a törvény bizonyítás felvételét egyébként is csupán szűk körben teszi lehetővé.⁴⁰

A felvetett probléma első sorban azonban nem is az elektronikus transzponderral jelölt ebek esetében áll fenn, hiszen alapos okkal feltételezhetjük, hogy ha van chip, van oltási könyv is, ellenben mi történik a chip nélkül tartott állatokkal? Noha 2013 óta kötelező az ebek microchippel való megjelölése, a realitás talaján maradva, tisztában kell lennünk vele, hogy a mai napig számos jelöletlen kutyát tartanak.

Tanulmányom ezen részfejezete e pontig a kedvtelésből tartott állatok tulajdonjogának rendezése kapcsán felmerülő kérdésekre fókuszált. Gazdasági haszon céljából tartott és igénybe vett állatok esetében a közjegyzői gyakorlat szerint is – tekintettel az állatok forgalmi értékére – gyakrabban tapasztalható, hogy a hagyatéki leltár részét képezik.

E téren a jogalkalmazó is nagyobb szigorral kíséri végig az esetleges tulajdonosváltásokat. Lóútlevél kiadásakor, továbbá minden bejelentett tulajdonosváltáskor a központi adatbázis alapján hatósági bizonyítvány kerül kibocsátásra a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (továbbiakban NÉBIH) Lóútlevél Iroda által, amely dokumentum igazolja a tulajdonjogot.⁴¹

Az Európai Unió vonatkozó állategészségügyi szabályai, azaz az Európai Parlament és a Tanács Állategészségügyi Rendelete,⁴² illetve a Bizottság a 2016/429 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a szárazföldi állatokat tartó létesítményekre és a keltetőkre, valamint a bizonyos tartott szárazföldi állatok és keltetőtojások nyomonkövethetőségére vonatkozó szabályok tekintetében történő kiegészítéséről szóló rendeletének⁴³ értelmében a tagállamok összetett és átfogó

39 *Pókecz Kovács Attila*, Jogtörténeti adalékok hatályos birtokvédelmünk kialakulásához. JURA, 2017/1, 113. o., 123. o.

40 *Ferenczi Fanni*, A hagyatéki eljárás alapjai és lefolytatása, különös tekintettel a feladatok megoszlására az eljárás során, valamint a jogorvoslat egyes lehetőségeire. Debreceni Jogi Műhely, 2016/3-4. DOI szám: 10.24169/DJM/2016/3-4/3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_4_2016/a_hagyateki_eljaras_alapjai_es_lefolytatasa_kulonos_tekintettel_a_feladatok_megoszlasara_az_eljaras_soran_valamint_a_jogorvoslat_egyes_lehetosegeire/. (letöltve 2024. október 24. napján)

41 Lótulajdonos-változás adatbejelentő lap tulajdonosi nyilatkozattal. https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/0/TVN2016+-+Tul.v%C3%A1lt.%2Btulny.+-+0.4_uj+cim.pdf/c60979ae-27bc-f7c5-ef5e-a00b46bd920f?t=1710409528871. (letöltve 2024. október 24. napján)

42 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/429 Rendelete a fertőző állatbetegségekről és egyes állategészségügyi jogi aktusok módosításáról és hatályon kívül helyezéséről („Állategészségügyi rendelet”) (HL L 84/1., 2016.3.31., 208 o.)

43 A Bizottság (EU) 2019/2035 felhatalmazáson alapuló rendelete a 2016/429 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a szárazföldi állatokat tartó létesítményekre és a keltetőkre, valamint a bizonyos tartott szárazföldi állatok és keltetőtojások nyomonkövethetőségére vonatkozó szabályok tekintetében történő kiegészítéséről (HL L 314/115., 2019.12.5., 2. o.)

rendszerrel rendelkeznek az érintett állatfajok azonosítása és nyilvántartása érdekében.⁴⁴

Ennek jegyében, a NÉBIH által működtetett Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszer (a továbbiakban: ENAR) a tenyésztési, állat-egészségügyi és agrárrendtartási igények kielégítése⁴⁵ mellett a közjegyző munkáját is megkönnyíti.

A tartási helyek, a tenyészetek és az ezekkel kapcsolatos egyes adatok országos nyilvántartási rendszeréről szóló 19/2007. (X. 18.) FVM rendelet 4. § (8) bekezdése kimondja, hogy ha az állattartó természetes személy, akkor halála esetén, ha jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, akkor felszámolása vagy megszűnése esetén az új állattartó kötelessége a változások és a hiányzó adatok bejelentése.

3.3. Állatvédő civilek mint a hagyatéki eljárásban érdekelt

Számos esetben az állat érdeke azt kívánja meg, hogy gazdája halála után állatvédő szervezet lássa el gondozását, illetve, amennyiben a civilek ezt képesek anyagiilag finanszírozni, szükség szerint a gazdásítás előtt megkezdjék orvosi kezelését, vagy éppen rehabilitációs ellátását idegrendszeri problémákból, gyakrabban pusztán az elhanyagolásból fakadó viselkedésproblémák miatt. Tanulmányom jelen fejezete azt vizsgálja, hogy miképp kapcsolódnak be az állatvédők, vagy állatvédő szervezetek a hagyatéki eljárásba. Figyelemmel arra, hogy az állatvédelemben aktív szerepet vállaló civilek nem rendelkeznek hatósági jogkörrel, azonban közismert tény, hogy gyakran rájuk hárul egy – egy konkrét probléma azonnali megoldása, különösen indokolt áttekinteni azon lehetőségeket, amelyek keretében eljárásukat jogszabályi engedély vagy jogalkalmazói felhatalmazás által kellően alátámaszthatják.

A Hetv. különbséget tesz örökösként érdekelt és öröklésben érdekelt természetes és jogi személyek között. Előbbi kategóriába tartoznak mindazok, akik a hagyatéki eljárásban örökösként lépnek fel,⁴⁶ míg az öröklésben érdekelték köre szélesebb. E körbe sorolhatjuk az örökösök mellett többek között a hagyatéki hitelezőket, a hagyatéki gondnokot, illetve bizonyos esetekben a gyámhatóságot is.⁴⁷

Megállapíthatjuk, hogy – hacsak a végrendelet kifejezetten nem nevesíti őket e jogcímen – az állatvédők nem lehetnek sem örökösök, sem pedig öröklésben érdekelték. Ezen csoportosításon túlmenően azonban a Hetv. 6. § (1) bekezdés

44 Identification and registration of certain kept terrestrial animal. https://food.ec.europa.eu/animals/identification_en. (letöltve 2024. október 24. napján)

45 ENAR – Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszer. <https://portal.nebih.gov.hu/enar>. (letöltve 2024. október 24. napján)

46 Hetv. 6. § 81) bekezdés n) pont.

47 Hetv. 6. § (1) bekezdés l) pont.

d) pontja megkülönböztet egy további személyi kört, nevezetesen a hagyatéki eljárásban érdekelteket.

Abban az esetben, ha az elhunyt állattartó után az állatvédő az állatot magához veszi, azon jogalapra hivatkozva, miszerint birtokában van az örökgyógyó hagyatékhöz tartozó dolog, hagyatéki eljárás lefolytatását kérheti, ebből fakadóan tehát bekapcsolódhat az eljárásba.⁴⁸

Kérdéses lehet ugyanakkor, hogy ajándékozási szerződés vagy bármilyen más megállapodás hiányában egy hatósági jogkörrel nem rendelkező állatvédő milyen felhatalmazás alapján vehet birtokba, azaz viheti el például egy idegen telekről az ott sorsára hagyott állatot, ám a már Cicero által megfogalmazott *summum ius summa iniuria* elkerülése érdekében a jogalkalmazás során a praktikus, ügy érdemi befejezését elősegítő szempontokat is szem előtt kell tartanunk, és az állat tartásának rendezése érdekében lehetővé tenni, hogy az állatvédők szükség esetén hagyatéki eljárás lefolytatását kérhessék.

4. Rendhagyó hagyatéki veszélyes állatok és veszélyes ebek feletti tulajdonjog az öröklés tükrében

4.1. Veszélyes állatok a hagyatéki ingóságai között

Noha az egzotikus állatok nagy népszerűségnek örvendenek, tekintettel arra, hogy e fajok legtöbbje veszélyes állatnak minősül, tartásuk csupán szigorú kritériumok betartása mentén lehetséges.

A veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII.17.) FM rendelet három kategóriát különböztet meg a veszélyes állatfajokon belül, nevezetesen az elővigyázatosságot igénylő állatfajokat,⁴⁹ a közepesen veszélyes állatfajokat,⁵⁰ valamint a különösen veszélyes állatfajok körét.⁵¹

Alapvetés, hogy veszélyes állat csak akkor tartható, amennyiben tartási helyéről nem tud megszökni és közterületre jutni.⁵²

Tekintettel arra, hogy különösen veszélyes állat kizárólag állatkertben, illetve, méreggel nem rendelkező különösen veszélyes állat (például tigris) állatkerten kívül kizárólag cirkuszi menaszériában tartható, és tanulmányom a természetes személy örökgyógyó vagyonába tartozó élőlényekkel kapcsolatos öröklési

48 Id. *Kajó*, 28. l. alatt hivatkozott mű, 15. o.

49 A veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. FM rendelet III. melléklete.

50 A veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. FM rendelet II. melléklete.

51 veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. FM rendelet III. melléklete.

52 A veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII.17.) FM rendelet 3. §.

helyzeteket vizsgálja, a különösen veszélyes állatok tulajdonjogában bekövetkező jogutódlás bemutatása túlmátatna írásom keretein.

Ami a közepesen veszélyesnek minősített (például szervál) és elővigyázatoságot igénylő állatfajokat (például törpedisznó) illeti, ezen egyedek törvényben deklarált feltételek fennállása esetén a természetes személy tulajdonában állhatnak, azaz az örökhagyó hagyatékát képezhetik.

Közepesen veszélyes állatfajok körébe tartozó egyed tartása, tekintettel a 85/2015. FM rendelet 5. és 7. § – aiban foglaltakra, abban az esetben engedélyezhető, amennyiben a kérelmet előterjesztő természetes személy

- cselekvőképes,
- az állat tartási körülményeit illetően képes biztosítani a 3/2001. (II. 23.) KöM–FVM–NKÖM–BM együttes rendelet által előírtakat,
- méreggel nem rendelkező veszélyes állat esetén a tervezett tartási hellyel közvetlenül szomszédos lakóingatlanok, míg méreggel rendelkező veszélyes állat esetén a közvetlenül szomszédos lakóingatlanokat is magába foglalóan a tartási hely szerinti lakóépület valamennyi lakóingatlana kétharmadának tulajdonosaitól beszerezte az állat tartásához hozzájáruló nyilatkozatukat,
- végzettsége állatgondozó, állategészségügyi, állattenyésztő, vagy biológus, zoológus, állatorvos, állattenyésztő, vadgazdálkodási, biológia szakos tanári felsőfokú szakmai végzettségek valamelyike, illetve ezek hiányában gyakorlati, legalább öt éves szakmai tapasztalattal rendelkezik (például kisállat-kereskedésben vagy vadasparkban szerzett munkatapasztalatot).

Ezzel szemben, a 85/2015. FM rendelet 6. § – a értelmében elővigyázatoságot igénylő állatfaj egyedének tartása során elegendő, ha az állattartó cselekvőképes, és biztosítja a megfelelő tartási feltételeket.

Figyelemmel ezen állatok pénzben kifejezhető értékének magas voltára, feltételezhetjük, hogy forgalmi értéküknél fogva a hagyatéki leltár részét képezik. Tekintettel azonban a jogszabály által megkívánt speciális tartási körülményekre,⁵³ a törvényes örökös az öröklés bekövetkezte után nem feltétlenül képes az állat megtartására.

Az örökösnek vagy találnia kell egy kapacitással rendelkező intézményt, az öröklés ténye ugyanis nem pótolja a hatóság engedélyét, sőt, az engedély hiánya büntetőjogi jogkövetkezményeket is vonhat maga után. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) 359. § (1) bekezdése szerint, aki veszélyes állatot engedély nélkül tart, veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegésének vétsége miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.

53 4. melléklet a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII. 17.) FM rendelethez.

4.2. Veszélyes eb öröklése során felmerülő dilemmák

A Btk. egyazon törvényi tényállás keretében⁵⁴ rendeli büntetni a veszélyes állat és a veszélyes eb nem megfelelő tartását. A jogalkotó kifejezésre juttatta ezáltal, hogy az állatvilág e kettő kategóriájának tulajdonba vétele nemcsak az állattartó, hanem környezete számára is olyan többletkockázattal jár, amely a Btk. 359. § törvényi tényállását kimerítő cselekmények esetében társadalomra veszélyességet is eredményezhet.

A jelenleg hatályos jogalkotói megoldással ellentétben, a korábbi szabályozás még különbséget tett veszélyes és veszélyesnek minősített ebek között. Előbbi kategóriába a pitbull terrier és annak keverékei, utóbbiba pedig az állatvédelmi hatóság által egyedileg veszélyesnek minősített egyedek tartoztak. Ezen csoportosítás azonban szakmailag megalapozatlan volt, erre visszavezethetően az Alkotmánybíróság 210. szeptember 30. napján, 49/2010. (IV.22.) AB határozatával megsemmisítette a társadalomban „pitbull törvényként” elhíresült A veszélyes és a veszélyesnek minősített eb tartásáról és a tartás engedélyezésének szabályairól szóló 35/1997. (II.26.) Korm. rendeletet.⁵⁵

Szemben a veszélyes állatok taxatív felsorolhatóságával, a veszélyes eb a Btk. 359. § (4) bekezdése szerint hatósági határozatban egyedileg veszélyessé nyilvánított eb. Ezen törvényi rendelkezés összhangban van az Ávtv. 24/A. § (2) bekezdésével, így tehát hatályos jogunkban már nem lelhető fel ellentmondás a közigazgatási jogi és a büntetőjogi terminológiai között.

Véleményem szerint egyes kutyafajok önkényes kiragadása kontraproduktív, így egyetértek a szabályozás jelenlegi formájával. Figyelemmel azonban arra, hogy a veszélyesség megállapításának előfeltétele egy hatósági aktus, grammatikailag álláspontom szerint kifejezőbb, egyszersmind közérthetőbb volna a „veszélyessé nyilvánított eb” kifejezés használata.

A veszélyessé nyilvánításra a jegyző kezdeményezését követően, az eljárásba bevont, az eb viselkedésének megítélésben jártas szakértő döntésének meghozatala után kerülhet sor az Ávtv. 24/A § – a értelmében. A veszélyessé nyilvánítást követően az eb kizárólag hatósági engedély birtokában, ivartalanítva, meghatározott tartási körülmények között – például bekerített vagy elkerített helyen, a tartásra szolgáló ingatlanon jól olvasható figyelmeztetés szerepeltesével – és elektronikus azonosítóval megjelölve tartható. Az eb veszélyesnek minősítése nem más, mintsem a jogalkotó bizalmának megvonása az ebtartótól és

54 Btk. 359. § (1) – (2) bekezdés.

55 Jámbor Adrienn, A „veszélyes eb” fogalmának változásai (a magyar jogban). In: *Stipta István (szerk.), Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensum. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai.* Miskolc, 2013, 135. o., 136. o.

a veszélyesnek minősített ebtől, amely kérdésben a jogalkalmazó hatóság a jogalkotó akaratát juttatja érvényre.⁵⁶

A tartási engedély kettő évig hatályos, a jogalkotó pedig a további felelős állattartást azáltal is biztosítja, hogy noha az engedély az eb tulajdonosa részére kerül kiállításra, amennyiben az ebtartó és az eb tulajdonosának személye elválnak egymástól, az engedély csak akkor adható ki, amennyiben az ebtartó is betöltötte a tizennyolcadik életévét, valamint cselekvőképes, emellett biztosítja az előírt tartási feltételeket.⁵⁷

A Kedvtr. nem mondja ki, hogy automatikusan megszűnik az engedély joghatása az engedély birtokosának halála esetén, mindez azonban véleményem szerint logikusan következik az egyes rendelkezések értelmezéséből. Kivételként említhető, amennyiben más a tulajdonos és az állattartó személye, ám, figyelemmel arra, hogy az adott eb *res nullius* nem lehet, a tulajdonost túlélő állattartónak is az az érdeke, hogy minél előbb rendezésre kerüljön a tulajdonosi státusz.

Abban az esetben, ha a veszélyes eb tulajdonjoga öröklésből fakadóan átruházásra kerül, akkor az illetékes járási állat-egészségügyi hatóság először is vissza kell, hogy vonja az örökös tartási engedélyét,⁵⁸ majd az örökösnek saját magának kell kérelmet előterjesztenie a tartás vonatkozásában. Ezen eljárás díja egységesen 25.000 forint.⁵⁹

A hagyaték részét képező veszélyes eb megtartása nem feltétlenül kizárólag az örökös döntése, az ő saját családjával való megbeszélésen alapuló közös döntéshozatal érzelmi részén túlmenően is rögzíti a jogszabály, hogy a kérelemhez csatolni kell a tartás helye szerinti ingatlan tulajdonostársainak, illetve hasznélvezőjének hozzájáruló nyilatkozatát is.⁶⁰

A jegyző és a közjegyző eljárása szempontjából ugyanakkor problematikusnak tűnik, hogy mit is kell tenniük az elhunyt tulajdonába tartozó veszélyes ebbel, hol kell elhelyezniük azt a hagyatéki eljárás jogerős befejezéséig abban az esetben, amennyiben az örökös jelzi, hogy igényt tart az állatra. Noha a Hetv. 79. § lehetővé teszi, hogy a hagyaték egy részét ideiglenes hatállyal birtokba adja, azonban a Kedvtr. 17/I. § (2) bekezdése kimondja, hogy veszélyes eb felügyelete még ideiglenesen sem ruházható át a tartási engedélyben meg nem jelölt személyre.

56 *Nagy Csilla*, A veszélyesnek minősített ebek tartásának jogi szabályozása. 12 – 13. o. https://kozugsugyunkazallatvedelem.hu/data/file/2024/08/08/13_a_veszelyesnek_minositett_ebek.pdf. (letöltve 2024. október 24. napján)

57 *Id. Nagy*, 52. lj. alatt hivatkozott mű, 11. o.

58 Vö. 41/2010. Korm. rendelet 17/F § (5) *d*) pont és 17/J. §. (1) – (2) bekezdés.

59 A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, valamint a megyei kormányhivatalok mezőgazdasági szakigazgatási szervei előtt kezdeményezett eljárásokban fizetendő igazgatási szolgáltatási díjak mértékéről, valamint az igazgatási szolgáltatási díj fizetésének szabályairól szóló 63/2012. (VII. 2.) VM rendelet módosításáról szóló 87/2013. (X. 1.) VM rendelet I. mellékletének 4.3.1. pontja.

60 41/2010. Korm. rendelet 17/E. § (4) bekezdés.

Hivatkozási alap lehet a Hetv. és a vonatkozó kormányrendelet közötti jogforrási hierarchia az állat ideiglenes elhelyezését illetően, ellenben ebben az esetben fokozott figyelemmel kell megválasztani az állat ideiglenes felügyeletére kijelölt személyt.

Amennyiben azonban elfogadjuk, hogy a tulajdonos halálával egyidejűleg a tartási engedély visszavonásra kerül, ebben az esetben a törvény maga kínál megoldást az elhelyezés vonatkozásában, tekintettel arra, hogy az Ávtv. 24/C. § (4) bekezdés b) pontja értelmében az állatvédelmi hatóság hivatalból rendelkezik a veszélyes eb elkobzásáról, elszállításáról, majd megfelelő helyen való tartásáról, ha az érintett veszélyes eb tartási engedélye visszavonásra kerül. Ezt követően pedig az állatvédelmi hatóság érdemben dönthet arról, hogy az örökös mint újonnan jelentkező állattartó alkalmas-e a veszélyes eb tartási körülményeinek biztosítását illetően.

5. Az állat sorsának rendezése a végrendelezési szabadság tükrében

Figyelemmel arra a szoros kötelékre, amely ideális esetben kialakul az állat és tartója között, az örökhagyó számára is az tűnik a legmegnyugtatóbb megoldásnak, ha a végrendelet soraiban rendezi az állat további sorsát.

A végrendelezési szabadság a végrendelet, mint sajátos öröklési jogcím alapján történő hagyatéki felosztást jelent, ezzel szemben a végintézkedési szabadság az összes öröklési jogcímet felöleli, e fogalomba így a végrendelet és az öröklési szerződés mellett a törvényes öröklést is érteni kell, amelyről végintézkedés hiányában vélelmeznünk kell az örökhagyó hagyatéki akaratát.⁶¹

Kedvezményezett csak természetes személy vagy szervezet lehet. Azon jogrendszerekben, például az amerikai jogban, amelyekben nem lehet feltétellel hagyományt tenni, megoldást jelenthet, ha az állatot mint tulajdont kifejezetten egy adott személyre hagyja az örökhagyó, vagy pedig az állat gondviselőjének hagy bizonyos összeget, és a végrendelethez csatolt külön levélben magyarázza meg, hogy ezen összeget az állatra kell fordítani.⁶²

Hagyományrendelés formájában, élve a Ptk. 7:31. § (1) bekezdése által deklarált lehetőséggel, az örökhagyó a tulajdonában álló állatot az örökösön kívül más személy gondjára is bízhatja, amennyiben úgy látja biztosítottnak az állat gondozását.

61 Szalma József, A kötelekrész, a végintézkedési szabadság és az öröklési szerződések az európai és a magyar magánjogban. Jogtudományi Közlöny, 2016/7–8., 373. o.

62 Forgács Ildikó, Az amerikai és a magyar öröklési jogviszonyok összehasonlítása. Közjegyzők Közlönye, 2007/10., 5. o., 6.o.

Tekintettel arra, hogy az állat feletti tulajdonjog – bizonyos kivételektől eltekintve, például veszélyes ebek vonatkozásban – átruházható, azaz az állat ajándékozási szerződés tárgya lehet, az állattartó rendelkezhet minderről halál esetére szóló ajándékozási szerződés sorainak keretében is.

A halál esetére szóló ajándékozás tárgya csak olyan juttatás lehet, amely végrendelet esetén dologi hagyománynak minősülne, ez pedig azt jelenti, hogy a halál esetére szóló ajándékozás nem egyetemes, hanem különös jogutódlási forma.⁶³ Ehhez kapcsolódóan érdemes hangsúlyozni, hogy ebben az esetben a halál esetére szóló ajándékozási szerződés tárgya – vagyis maga az állat – szempontjából is szerencsésebb a *singularis* jogutódlás, biztosítva ezáltal, hogy valóban állatvédelmi szempontokat szem előtt tartó természetes vagy jogi személy szerezzen felette tulajdonjogot.

A dologi hagyományrendelet vagy a halál esetére szóló ajándékozás relevanciája az állat vonatkozásában a hagyatéki eljárás lefolytatása során abban rejlik, hogy ezáltal a dologi hagyomány vagy halál esetére szóló ajándékozás címzettje örökösökként érdekeltnek tekintendő a Hetv. 6. § (1) bekezdés n) pontja értelmében. Ebből fakadóan lehetősége nyílik arra, hogy biztosítási intézkedés elrendelését kérje a jegyzőtől vagy a hagyatéki leltár megküldését követően a közjegyzőtől, amennyiben a hagyatékhoz tartozó vagyontárgy veszélyben van,⁶⁴ és ennek keretében kérheti, hogy az állatot adja birtokába, vagy pedig, amennyiben az állatot már magához vette, hagyja birtokában. Konkrét jogszabályi rendelkezés hiányában azonban e körben is gyakorlati dilemmaként jelentkezik annak megítélése, hogy miként értelmezhető a veszély e körben. Veszélyben van az öröklésben érdekelt jogi érdeke, mivel tartani kell példának okáért az értékes állat eltulajdonításától, vagy pedig veszélyben van maga az állat, mivel nem biztosítottak számára az Ávtv. szerinti életkörülmények?

Előremutató javaslatként emelem ki e körben a REX Kutyaotthon Alapítvány által útjára indított, „Örökös Örangyal Program” elnevezésű, angol minta alapján létrehozott kezdeményezést. Ennek keretében az alapítvány és az állattartó szerződést köt, amelyben rögzítik, hogy az alapítvány, amennyiben az eb gondozásában bármilyen segítségre (például jogosítvánnyal már nem rendelkező, idős állattartó esetében az orvoshoz szállításban való segédkezés) van szükség, vállalja ezen teendőket, illetve a gazda halála esetén végleg ellátják vagy örökbe adják az ebet. Mindezzért cserébe az örökhagyó előre kötelezi magát,

63 Molnár Hella, Az ajándékozási szerződés és a végintézkedésen alapuló öröklés. 226. o. https://ptk2013.hu/wp-content/uploads/2020/01/Studia_Molnar224-231o.pdf. (letöltve 2024. október 24. napján)

64 Hetv. 32. § (1) bekezdés.

hogy a hagyatékból anyagi támogatást nyújt az alapítványnak, amely támogatás felhasználását szintén kiköthetik szerződésükben.⁶⁵

6. Lemondás a hagyatékról

Az elhunyt hozzátartozó állatának a befogadása számos esetben nemcsak érzelmileg nem kívánatos, de megfelelő tartási hely vagy éppen anyagi fedezet hiányában, nem is elvárható az örökösöktől. Más élethelyzetekben pedig, példának okáért a közepesen veszélyes állatfajok egyedeit érintő hagyaték esetében, szakképesítés hiányában még a legjobb szándék ellenére sem megengedett az örökség részét képező állat megtartása.

Egy – egy ilyesfajta döntés meghozatala nem mentes az érzelmi nehézségektől sem. Az ezzel kapcsolatos problémáknak elejét lehetne venni, amennyiben az örökhagyó előzetesen egyeztet az állattartási szándékot illetően akár a végrendelet szerinti, akár a törvényes örökösökkel.

Amennyiben a hagyaték nem kívánatos, az örökös a Ptk. 7:89. § (1) bekezdése alapján visszautasíthatja az örökséget. A hagyatéki eljárásban azonban sem a hagyatéki vagyontárgyak értéke, sem pedig a hagyatéki terhek mértéke nem áll objektíve rendelkezésre, ebből fakadóan az örökös a hagyatéki eljárásban valójában csak a leltározott hagyatékot utasítja vissza.⁶⁶

Tanulmányom fókuszában álló felvetés szempontjából, a problematikát az állat jólétének fényében megközelítve, ez egyszerűen lehet átok és áldás is egyben. Amennyiben az állat anyagi értékéből fakadóan nem került sor a törvény erejénél fogva a hagyatéki leltárba vételére, és az örökhagyó törvényes örökösei nem is kezdeményezik ezt, ebben az esetben az állat sorsát minél előbb rendezhetik, akár úgy, hogy a hagyatékátadó végzés meghozatalát megelőzően gondozásukba veszik, illetve kereshetnek számára átvevő szervezetet is.

A gyakorlati probléma akkor merül fel, amikor az örökhagyó immár terhessé vált házi kedvencének további életéről a családtagok nem lelkiismeretesen gondoskodnak. Számtalan esetben az állatot szélnek eresztik, láncon az ingatlanon hagyják, vagy esetleg elszállítják a legközelebbi gyepmesteri telepre. Figyelemmel arra, hogy a Btk. 244. § (1) bekezdésének b) pontja ekként fogalmaz: „*aki gerinces állatát vagy veszélyes állatát elüzi, elhagyja vagy kiteszi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő*”, ezen büntetőjogi tilalom címzettje nem más, mintsem az állattartó. Más tulajdonában lévő gerinces állatot nem

65 Mi lesz a házi kedvencekkel a gazdi halála esetén? Rex Kutyaotthon Alapítvány közleménye. <https://www.rex.hu/hu/tamogatas/hagyatekozas>. (letöltve 2024. október 24. napján)

66 *Meszlényi András*, Gyakorlati problémák az örökség visszautasítása körében. Magyar Jog, 2023/5, 265. o.

lehet elüzni, elhagyni vagy kitenni – legalábbis nem oly módon, hogy a cselekmény kimerítse a hivatkozott büntetőjogi tényállást. Ezáltal az, hogy az örök-hagyó állata feletti tulajdonjogban bekövetkező jogutódlás törvényi kritériumai nincsenek határozottan kijelölve a vonatkozó jogszabályok rendelkezéseiben, az az állatvédelem szempontjából rendkívül aggályos lehet.

Főszabály szerint a hagyaték egyes vagyontárgyait nem lehet külön – külön, az egyes vagyontételeket mérlegelve visszautasítani, a kivételszabály pedig az örök-léssel érintett használatokra vonatkozik. A Ptk. 7:89. § (2) bekezdése szerint az örökös külön is visszautasíthatja a mezőgazdasági termelés célját szolgáló föld, a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyak, a munkaeszközök, illetve – és témánk szempontjából ezen fordulat bír relevanciával – az állatállomány örök-lését abban az esetben, ha egyáltalán nem foglalkozik, vagy nem hivatásszerűen foglalkozik mezőgazdasági termeléssel.

Az állatállomány további sorsát illetően a Hetv. 94. § (3) bekezdése rögzíti, hogy amennyiben az örökösként érdeklelt a hagyatéki eljárásban az öröklés jog-címén megszerzett állatállományt vagy halastavat ajándék jogcímén felajánlja a magyar államnak, akkor ezen ajándékot elfogadottnak kell tekinteni, és a köz-jegyző a felajánlott vagyontárgyat ajándék jogcímén a magyar államnak adja át az ajándékozó örökösként érdeklelt jogszerzésének megfelelő jogcímen történt közbenső jogszerzése megállapításával.

Az állatállományról való lemondás vonatkozásában azonban fontos megjegyezni, hogy e felajánlás nem szünteti meg az örökös esetleges felelősségét, ellenben az eredményezi, hogy az örökös a felajánlásból fakadó, állam általi jogszer-zés megállapításától kezdődően már nem a hagyaték tárgyaival felel (*cum viribus* felelősség) a hagyatéki tartozásokért, hanem a hagyatéki tartozások értékéig a magánvagyonál köteles helyt állni (*pro viribus* felelősség).⁶⁷

7. Záró gondolatok

Tanulmányomban arra törekedtem, hogy átfogó képet nyújtsak mindazon helyzetekről, amikor a hagyatéki eljárásban állat érintettsége is felmerül. Ebből fakadóan, a kedvtelésből tartott állatok, gazdasági célból tartott állatok, illetve a veszélyes ebek és veszélyes állatfajok jogi sorsát vizsgáltam az öröklési jog és a hagyatéki eljárás tükrében.

Írásom első nagyobb egységében a téma etikai aspektusait tekintettem át, amely aspektusok egyben az állatvédelem szempontrendszeri szerint vizsgált

67 BDT2023.4629.

bármely értekezés létjogosultságát megalapozó háttértényezők is. Ezt követően tértem rá a konkrét, gyakorlati problematikákra, nevezetesen az állat hagyatéki leltárhoz tartozásának kérdésére, az egyes egyedek öröklésének jogi dilemmáira, illetve az állatvédő szervezetek az eljárás folyamatába való bekapcsolódásának lehetőségeire.

Tanulmányom hipotézise szerint a jelenleg hatályos hagyatéki törvény, illetve a felvetett problematikával összefüggésben vizsgálandó releváns jogszabályok nem veszik figyelembe az állatvédelem szempontjait, valamint eszköztárát az örökhagyó után gazdátlanul maradt állatok vonatkozásában. Álláspontom szerint hipotézisem – sajnálatos módon – igazolást nyert a fentebb kifejtettek fényében.

Összegzésként kiemelem, hogy meglátásom szerint a Hetv. soraiban kifejezetten szükséges nevesíteni, hogy az örökhagyó tulajdonát képező állat törvény erejénél fogva a hagyatéék részét képezi.

A jogalkotónak figyelemmel kell lennie ugyanakkor arra is, hogy az állat öröklése nem mehet olyan automatikusan végbe, mint például a használati tárgyak öröklésének esetében. Mindez, amint láthattuk a veszélyes állatok vonatkozásában, a vonatkozó kormányrendelet előképzettséget és tartási körülményeket megkövetelő rendelkezései által bizonyos esetekben alapvetően kizárt, és véleményem szerint nem túlzás kijelenteni, hogy valamennyi állatfaj egyedének vonatkozásában szembe is menne az Ávtv. és a Ptk. szellemiségével.

Nem hivatkozhatunk arra, hogy felelős állattartó végrendeletében, de legalábbis szóbeli megállapodás keretében úgyis rendezni fogja állatának sorsát, hiszen váratlan tragédiák bárkivel előfordulhatnak. A jog egyik feladata pedig éppen abban rejlik, hogy leképezze a gyakori élethelyzeteket, majd megnyugtató megoldást kínáljon azokra.

A jegyző sokrétű feladatkörének egy szeletét jelenti a hagyatéki eljárás lefolytatásnak előkészítése a hagyatéki leltár összeírása által. Az ezen feladatoknak való elégtétel során azonban a jegyző nem feleltheti el az egyéb, jogszabályi felhatalmazás alapján szintén elvégzendő teendői során megszerzett ismeretanyagot sem. Ennek jegyében, végső soron egyetlen eljárás során sem szűnik meg állatvédelmi hatóságnak lenni.

A jogszabályi környezet esetleges rendezésétől függetlenül is szükséges azonban a jogalkalmazókban tudatosítani, hogy a nemzetközi tendenciáknak⁶⁸ megfelelően azon területeken is megkerülhetetlen az állatvédelem szem előtt tartása, amelyeken a jogszabály nem tartalmaz kifejezett előírást erre vonatkozóan.

68 Vö. *Laurence Bonafofos, Denis Simonin, Andrea Gavinelli*, Animal Welfare in Education and Research. Animal Welfare: European Legislation and Future Perspectives. *Journal of Veterinary Medical Education*, 2010/1, 26 – 29. o.

Felkészülés az elektronikus ingatlan-nyilvántartás bevezetésére I.

Az idei év egyik legnagyobb jelentőségű jogszabályváltozása az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény, valamint az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény végrehajtásáról szóló 179/2023. (V. 15.) Korm. rendelet 2025. január 15. napján történő hatálybalépése, ugyanis ezzel bevezetésre került hazánkban az új ingatlan-nyilvántartási eljárás. A szabályozás legnagyobb újdonsága, hogy a megváltozott jogszabályi környezet rendelkezéseit ezentúl egy új informatikai rendszeren keresztül szükséges alkalmazniuk a közjegyzői hivatásrend tagjainak. A tanulmányom célja, hogy az eddig – a jogszabályokkal kapcsolatosan – megjelent szakmai írásoktól eltérően a rendszer éles indulása, az átmeneti időszak, az E-ING rendszerrel technikai sajátosságaival kapcsolatos legfontosabb tudnivalók, fogalmak, rendszerfunkciók és ügyviteli lépések bemutatásra kerüljenek. Az írásomban kifejtem a jelenleg elérhető információk és megjelent fejlesztői útmutató alapján az E-ING rendszerbe történő első belépés, közjegyzői szerepkör igénylés, viszonyrendszer létrehozás, valamint ügykosarakkal kapcsolatos ügyviteli funkciók folyamatát.

Tárgyszavak:

E-ING, ingatlan-nyilvántartás, szerepkör, viszonyrendszer, ügykosár

One of the most significant legislative changes of this year is the entry into force of Act C of 2021 on Real Estate Registration and Government Decree 179/2023 (15 May) on the implementation of Act C of 2021 on Real Estate Registration to enter into force on 15 January 2025, as this introduces the new real estate registration procedure in Hungary. The main novelty of the regulation is that the provisions of the altered legal environment now have to be applied by members of the notarial profession through a new IT system. The aim of my study is to present, in contrast to the professional papers published so far on the legislation, the system's instantaneous start, the transition period, the most important information, concepts, system functions and administrative steps related to the technical characteristics of the E-ING system. In this paper, I explain the

process of the first entry into the E-ING system, the application for notarial role, the creation of the relationship system and the case management functions related to the case papers, based on the information currently available and on published developer guidance.

Keywords:

E-ING, land registry, role, relationship system, case papers

Belépés a rendszerbe, szerepkör, viszonyrendszer, ügyvitel

Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény (a továbbiakban: Inyvtv.), valamint az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény végrehajtásáról szóló 179/2023. (V. 15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Inyvrh.) 2025. január 15. napján történő hatálybalépésével bevezetésre kerül hazánkban az új elektronikus ingatlan-nyilvántartás. Az új jogszabályi környezet a korábbi szabályozáshoz képest sok újdonságot tartogat, amelyek egyrészt a jogi hivatásrendek által ellátott ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos feladatokra, másrészt a magyarországi ingatlannal rendelkező, azt adásvétel, ajándékozás vagy éppen azt öröklés jogcímén megszerző állampolgárok helyzetére is kihatással lesz.¹ Az új jogszabályi környezet jellemzőiről és azok közjegyzőket érintő aspektusairól már születtek szakmai írások² azonban ezek mellett szükséges a rendszer működésének legfontosabb funkciói, fogalmai, valamint azon technikai folyamatok bemutatása is, amelyeken keresztül a gyakorlatban megvalósításra kerülnek a jogszabályok rendelkezései.

A közjegyzőség a hatáskörébe utalt nemperes eljárásaival eddig is szorosan kapcsolódott az ingatlan-nyilvántartásban szereplő jogok, tények bejegyzéséhez, törléséhez, vagy éppen módosításához, de az egyik legfontosabb változás a korábbi szabályozáshoz képest, hogy a közjegyzők a bejegyzés vagy éppen törlés alapjául szolgáló okiratok, határozatok szerkesztésén túl aktív szereplőként kötelesek lesznek módosításokat átvezetni az ingatlan-nyilvántartásban szereplő ingatlanok vonatkozásában. Ez jelentős adminisztratív és szakmai kihívást jelent

- 1 *Lukácsi Marcell*, A közjegyzőség szerepe az ingatlan-nyilvántartási eljárásban (PPKE JÁK - Deák Ferenc Továbbképző Intézet Ingatlanforgalmi Szakjogász Képzés Szakdolgozat Budapest, 2024.) 3 o.
- 2 lásd: *Szajlai Kitti*, Az ingatlan-nyilvántartás alapelveinek megújulása az új Inyvtv. hatálybalépésének következtében (Közjegyzők Közlönye, Budapest, 2023. 1. szám., 70-90. o.), *Szajlai Kitti*, Az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés alapjául szolgáló közjegyzői okiratok az új Inyvtv. tükrében (Közjegyzők Közlönye, Budapest, 2023. 2. szám., 65-78. o.), *Szajlai Kitti*, A magyar ingatlan-nyilvántartás történetének mérföldkövei (Közjegyzők Közlönye, Budapest, 2023. 4. szám., 63-74. o.)

a közjegyzői kar tagjai számára, amelyet a Lechner Tudásközpont által a MOKK részére rendelkezésre bocsátott statisztikai kimutatás is alátámaszt. E szerint éves szinten nagyságrendileg negyedmillió ingatlan érintett hagyatéki eljárás keretében öröklés jogcímén tulajdonjog-változás átvezetésével (bejegyzéssel).

Tárgyév	Ingtalanok darabszáma, amelyekkel összefüggésben öröklés jogcímen tulajdonjogváltozás-átvezetés (bejegyzés) történt az ingatlan-nyilvántartásban
2019.	222.286
2020.	189.869
2021.	241.906
2022.	266.196
2023.	254.417

Az írás célja, hogy a kar tagjai számára 2024. szeptember és október hónapokban megtartott előadássorozat egy több szakmai cikkből álló bővített és frissített írásos tudásanyag formájában is megjelenésre kerüljön ezzel is segítve a kollégák felkészülését. A cikksorozat velejárája lehet egy szakmai diskurzus elindítása is, amelyet a felkészülésbe „friendly userként” bevont vagy a rendszer indulását követően az E-ING működése iránt érdeklődő kollégák között kibontak

ozhat. Mivel jelen tanulmány elkészítéséhez az éles rendszer ismerete nem állt rendelkezésre, az éles rendszerben esetlegesen eltérően megvalósuló folyamatokról való visszacsatolás – a jelenlegi ismeretek kiegészítése vagy korrekciója érdekében is – nélkülözhetetlen.

Bár a jogszabályok hatálybalépésének, valamint a közjegyzőknek az E-ING rendszerre történő csatlakoztatásának időpontja 2025. január 15. napja, azonban kezdetben egy átmeneti időszak keretében mind a kérelem alapján folytatott – jogok és tények bejegyzésére irányuló – eljárásban, mind a hatósági felhívás alapján hivatalból indított eljárások esetén lehetősége lesz a felhasználóknak eldönteni, hogy a rendszeren keresztül elektronikusan, vagy a korábbi eljárásrendben papír alapon nyújtanak be beadványokat az ingatlanügyi hatóság részére.³ Jelen sorok írásakor már tárgysorozatba került az a törvényjavaslat⁴, amely akként

3 Átmeneti tv. 3/A – 3/D. §.

4 lásd: Egyes agrártárgyú törvények módosításáról – iromány száma: T/9715 - 09715.pdf (letöltve: 2024. október 22. napján)

módosítja az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti rendelkezésekről, valamint egyes, az ingatlan-nyilvántartással, területrendezéssel, településrendezéssel kapcsolatos és kulturális tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXLVI. törvényt (a továbbiakban: Átmeneti tv.), hogy az előbb említett átmeneti időszakot szabályozó rendelkezések hatályvesztését a 2025. január 15-én és az azt követően indult ingatlan-nyilvántartási eljárásban az ötszázazredik végleges döntés meghozatalát követő 10. naphoz köti.⁵ Ebbe a közjegyzői nemperes eljárásokban hozott döntések mellett beletartoznak az ügyvédek által előkészített kérelemre induló eljárások, a bírósági elrendelések, a bírósági végrehajtók, az ügyészek, a közigazgatási hatóságok bejegyzés iránti felhívásai, valamint minden egyéb olyan eljárás is, melynek a végén az ingatlanügyi hatóság végleges döntést hoz. Tekintettel arra, hogy nem meghatározott dátumhoz, hanem ügyszámhoz kötött a teljes átállás, ezért az E-ING rendszeren keresztüli ügyintézés kizárólagosságának időpontja sem ismert még. Az előbb említett bizonytalansági faktor miatt szükséges a közjegyzői kar tagjai számára, hogy mielőbb elsajátítsák a rendszer használatát.

Az előadáshoz hasonlóan szükséges megjegyezni, hogy a szakmai cikksorozatban bemutatandó fogalmak, rendszerfunkciók és ügyviteli lépések az E-ING rendszer tesztkörnyezetén alapulnak, amelyek a folyamatos fejlesztések következtében még változhatnak.

Az E-ING rendszerrel kapcsolatos cikksorozat első része a rendszerbe történő belépés mozzanata, a szerepkörök fogalma, fajtái, igénylése, visszaigazolása mellett bemutatja a viszonyrendszer fogalmát, létrehozásának a folyamatát, a viszonyrendszerrel kapcsolatosan felmerülő problémákat, valamint a megfogalmazott megoldási javaslatokat is, kitérve végül a rendszerben történő ügyviteli folyamatokra: új ügy létrehozására, az ügykosarak bemutatására, ügyek szignálására, valamint a bizonyos szerepkörök korlátozott jogosultágai miatt megjelenő problémákra.

Az E-ING rendszer egy felhőalapú szolgáltatás, amely internetkapcsolat mellett bármelyik átlagos teljesítményű számítógépről, laptopról, illetve tabletről működtethető. A rendszerbe történő belépés webes felületen keresztül Windows, Linux, MAC OS, vagy Android böngészőkön segítségével a <https://landing.eing.foldhivatal.hu/> weboldalon keresztül történik. Fontos kitétel, hogy a felhasználó csak a digitális szolgáltatások, a digitális állampolgárság szolgáltatások és támogató szolgáltatások részletes műszaki követelményeiről szóló 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet (a továbbiakban Dápvhr.) szerinti támogató szolgáltatás keretében működő központi azonosítási ügynökön (a továbbiakban: KAÜ) keresztül értheti el a szolgáltatásokat, így a belépés a közjegyzői kar tagjai

5 Egyes agrártárgyú törvények módosításáról – iromány száma: T/9715 - 128. § (6) bekezdés.

számára nem az eddig megszokott elektronikus aláíró kártyával, hanem a saját személyes KAŰ azonosítóval történik. Az első belépés során a felhasználónak szükséges elfogadni az Általános Szerződési Feltételeket, ezt követően válik jogosulttá használni a rendszert.⁶

A KAŰ belépéssel kapcsolatosan fontos kiemelni, hogy a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvény (a továbbiakban: Dáptv.) szerint annak a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás hatálya alá tartozó személynek, aki valamely e törvénnyel megszüntetett, a Kormány által kötelezően biztosított elektronikus azonosítási szolgáltatást vett igénybe, az azonosításhoz kötött digitális ügyeinek intézéséhez 2025. január 15-ig át kell térnie – választása szerint – valamely, az e-Azonosítás vagy az emelt szintű kétfaktoros azonosítást biztosító ügyfélkapu szerinti szolgáltatás használatára.⁷ Ez a rendelkezés a gyakorlatban azt jelenti, hogy a közjegyzői kar tagjai jövő év január közepéig kötelesek áttérni a Digitális Állampolgár mobilalkalmazás használatára, vagy az Ügyfélkapu+ szolgáltatásra ahhoz, hogy ne veszítsék el a már meglévő ügyfélkapujukat, amely szükséges az E-ING rendszerbe történő belépéshez.

A rendszerben úgynevezett szerepkörök kerültek kialakításra, amelyekhez meghatározott funkciók, jogosultságok tartoznak. A szerepkör fogalmát a Dáptv. úgy definálja, hogy a Dápvhr.-ben meghatározott természetes személyhez kapcsolódó tulajdonság vagy minőség, így különösen tisztség, munkakör, beosztás, álláshely, képzés, illetve jogosultság.⁸ A Dápvhr. tovább részletezi a fogalmat, amikor is egy olyan elektronikus ügyintézési szolgáltatásként nevezi meg, amely közreműködik a szerepkör-tanúsító platform szolgáltatás (a továbbiakban: SZTSZ) keretében a tanúsítvány alany (a továbbiakban: alany) szerepkörének tanúsításában.⁹

Minden felhasználó természetes személyként tud belépni a rendszerbe, amely egy szerepkör is egyben.

A természetes személy szerepkörben is lehetséges a rendszer bizonyos funkcióit használni, ilyen jogosultság például a tulajdoni lap lekérdezése, vagy a földmérők névjegyzékében való keresés. Egy felhasználóhoz több szerepkör is tartozhat, azonban a természetes személyen kívüli szerepkörök elérése már külső szervezetek általi jóváhagyásához kötött.¹⁰ Ezt a külső jóváhagyást a rendszeren keresztül az adott új szerepkör kérésével lehet megszerezni. A felhasználónak szükséges megadnia az adatait egy elektronikus űrlap kitöltésével, majd az adott szerepkört kiválasztva kezdeményezheti az új szerepkör igénylését. Közjegyzők

6 *Tóth Balázs*, Ingatlan-nyilvántartás közeli jövője diasor – Budapesti Közjegyzői Kamara szakmai délután – 2023. október 18. (letöltve: 2023. november 10.)

7 Dáptv. 119. § (5) bek.

8 Dáptv. 8. § 40. pont.

9 Dápvhr. 76. § (1) bek.

10 Dápvhr. 76. § (2) bek.

esetében a rendszer bekérdez a Magyar Országos Közjegyzői Kamara (a továbbiakban: MOKK) mint együttműködő szerv által kezelt nyilvántartás adataiba és a MOKK automatikusan visszaigazolást ad a jogosultságról, amennyiben az aláíró természetes személyazonosító adatai megegyeznek.¹¹ A Dápvhr. tételesen felsorolja az összes szerepkört¹², de a jogszabály alapján a MOKK jóváhagyásával kizárólag közjegyzői szerepkört lehet igényelni. A szerepkör igénylést követően a felhasználó E-ING rendszerbe történő minden egyes KAÜ segítségével történő bejelentkezése után a kamarai nyilvántartás és a rendszer között információátadás történik.¹³ Tekintettel arra, hogy a fent leírtak szerint a rendszer minden esetben az adott természetes személy felhasználó jogosultságát ellenőrzi, ezért a cégkapun keresztüli belépés nem lehetséges.¹⁴

Az Inyvtv. csak szűk körben, a közjegyzők, az ügyvédek, valamint a kamarai jogtanácsos részére teszi lehetővé a jogok és tények bejegyzése, vagy törlése iránti kérelem benyújtását az E-ING rendszerbe.¹⁵ Tekintettel arra, hogy az új szabályozás szerint az ingatlanügyi hatóságról a benyújtóra kerül át a jogok és tények bejegyzésével és törlésével kapcsolatos felelősség, így fokozott körültekintést igényel az eljárás lefolytatása. Az E-ING rendszerben a benyújtó fogja elvégezni a szükséges adatfeltöltést, csatolni a szükséges dokumentumokat, valamint ellenőrizni azok jogszerűségét, így az E-ING üzembehelyezésekor a közjegyzői kar tagjai is differenciáltan kapnak hozzáférési jogosultságokat a rendszerhez. A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjtv.) szerint a közjegyzők mellett a közjegyzőjelöltek és a közjegyzőhelyettesek jelentik a közjegyzői hivatásrend utánpótlását.¹⁶ Őket segítik a közjegyzői irodákban a munka adminisztratív részét végző közjegyzői irodai ügyintézők is. A Kjtv. mindhárom státusszal kapcsolatos jogköröket taxatíván meghatározza. A közjegyzőhelyettes a közjegyző utasítása és felelőssége mellett önállóan intézhet közjegyzői ügyeket, azaz önálló aláírási joggal bír az összes közjegyzői hatáskörbe tartozó eljárásban.¹⁷ A közjegyzőjelölt ezzel szemben a közjegyző utasítása és felelőssége mellett adatigényléssel kapcsolatos ügyintézését végezhet, nem érdemi (eljárást befejező) végzéseket hozhat meg. A jogszabály a közjegyzőjelölt vonatkozásában külön kiemeli, hogy sem ügyleti, sem ténytanúsító okiratot nem írhat alá, vagyis

11 Dápvhr. 77. § (3) bek.

12 Dápvhr. 78. §.

13 Dápvhr. 76. § (7) bek.

14 Kovács Dénes, Rendszerelméleti oktatási dokumentáció Ügyvédek, kamarai jogtanácsosok és közjegyzők részére – az E-ING rendszer használatának és működésének jogi feltételrendszere V.1.3 (a továbbiakban: E-ING Használati Útmutató) 12 o. https://drive.google.com/drive/folders/1SPz3-_p1EqvhlqOd9Q3D3ix-fzZoYMePb (letöltve: 2024. november 13.)

15 lásd Inyvtv. 42. § (1) bek.

16 Kjtv. 25. § (1) bek.

17 Kjtv. 29. § (2) bek.

önálló aláírási joggal nem rendelkezik az eljárásokban.¹⁸ A közjegyzői irodai ügyintézőnek a közjegyzőjelöltekhez hasonlóan adatigénylési jogai vannak.¹⁹ Ez azt jelenti, hogy az E-ING rendszerben sem a közjegyzőjelölt, sem az irodai ügyintéző nem lesz jogosult határozatokat aláírni, pusztán beadvány előkészítő feladatokban vehetnek részt, és az általuk előkészített űrlapok alapján a közjegyző vagy közjegyzőhelyettes fog a bejegyzés iránt intézkedni. A fenti jogköröket tükrözve az E-ING rendszer alkalmas arra, hogy különbséget tegyen a rendszerbe bejelentkező közjegyzői irodai ügyintéző és közjegyzőjelölt, valamint közjegyzőhelyettes és közjegyző között. A megfelelő jogosultsági szintek pontos meghatározása és a rendszerbe történő informatikai implementálása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ingatlan-nyilvántartási rendszerben csak az arra jogosult személyek legyenek képesek jogok és tények bejegyzésével vagy törlésével kapcsolatos beadványokat benyújtani a földügyi hatóságok részére.²⁰

A jogszabályi rendelkezések gyakorlati átültetése az E-ING rendszerben az úgynevezett közjegyzői viszonyrendszer létrehozásával történik, ugyanis önmagában a közjegyző szerepkörének sikeres igénylése még nem biztosít a rendszerhez való hozzáférést az irodai alkalmazottak részére. Ahhoz, hogy a közjegyzőn kívül más munkatárs is jogosult legyen közjegyzői ügyintézésre a rendszerben, a közjegyzőnek szükséges a saját viszonyrendszerét kialakítania, majd abba felvenni a kollégáit. A viszonyrendszer a rendszerben létrehozható, a közjegyző munkáját segítő és helyettesítését biztosító kapcsolatrendszer.²¹ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a viszonyrendszer létrehozásával a közjegyző biztosítja, hogy helyette és nevében, a beadványokhoz kapcsolódó feladatok egy részét vagy a teljes folyamatot az alkalmazottja végezze el. Viszonyrendszert kizárólag a közjegyző tud létrehozni, majd tagokat is csak ő jogosult felvenni oda. A rendszer kettő, a viszonyrendszeren belül létrehozott szerepkört ismer: a helyettesek és az asszisztensek viszonyrendszer szerepkörét. A helyettesek körébe a közjegyzőhelyettesek tartoznak, asszisztensi szerepkörbe pedig a közjegyzőjelölteket és a közjegyzői irodai ügyintézőket jogosult a közjegyző felvenni. Új ügyet a viszonyrendszeren belül csak a közjegyző és a helyettes tud létrehozni, valamint ők tudják a már létrehozott ügyet más felhasználó részére szignálni. A rendszerben kétféle ügykosár létezik. A viszonyrendszer ügykosárban az összes eddig létrehozott ügy megtalálható, kizárólag innen történhet a szignálás a közjegyző vagy a helyettes részéről. A felhasználó saját ügykosarában azok az ügyek láthatóak, amelyek rá lettek szignálva. Saját ügykosárral a közjegyző és a helyettes mellett az asszisztens is rendelkezik, sőt képes visszaszignálni az ügyet arra

18 Kjt. 29. § (2a) bek.

19 Kjt. 29. § (2b) bek.

20 Lukácsi, 2024. 23 o.

21 E-ING Használati Útmutató 13 o.

a közjegyzőre vagy helyettesre, akitől kapta.²² Az ügykosarakban számos paraméter alapján lehetséges szűrni az ügyek között. Minden új ügy létrehozásakor az adott ügy kap egy ügyazonosítót, ami megkönnyíti azon ügyek közötti keresést, ahol még nem kezdődött el a szerkesztési folyamat. Ezt az ügyazonosítót érdemes a közjegyzői ügyviteli rendszerben létrehozott ügyszámhoz rendelni akként, hogy az adott ügy megjegyzés rovatába bemásoljuk az E-ING-es ügyazonosítót. Az adott beadvány szerkesztése minél előrehaladottabb állapotban van, annál több elem alapján lehetséges a keresés: amennyiben kiválasztottuk az ügyben szereplő ingatlant, úgy már helyrajzi szám, valamint, ha felvettük az ügyben szereplő feleket, akkor az ő adataik alapján is lehetséges megtalálni az adott ügyet.

A helyettesi viszonyrendszer szerepkörrel rendelkező felhasználók a közjegyzőhöz hasonlóan teljes beadvány előkészítést a benyújtással együtt elvégezhetik. A helyettesek jogosultsága a viszonyrendszerben létrehozott valamennyi ügyre kiterjed, a közjegyző távollétében is képesek ellátni az összes ügyviteli folyamatot a rendszerben és képesek szervezni az asszisztensek munkáját. Továbbá, ameddig e jogosultságát a közjegyző nem szünteti meg, a helyettes korlátozás nélkül képes a rendszerben lévő összes beadványt szerkeszteni és benyújtani is a közjegyző nevében. Ezzel szemben az asszisztensi viszonyrendszer szerepkörbe tartozó közjegyzőjelöltek és közjegyzői irodai ügyintézők korlátozottabb jogosultságokkal rendelkeznek: kizárólag saját ügykosaruk van, így csak azokban az ügyekben járhatnak el, amiket közjegyző vagy helyettes rájuk szignált, továbbá ezekben az ügyekben is pusztán ügyelőképzési funkcióval bírnak.²³ Véleményem szerint hiányosság, hogy az asszisztensi viszonyrendszer szerepkörben lévők nem rendelkeznek viszonyrendszer-ügykosárral, holott a közjegyzői eljárásokhoz kapcsolódó adminisztratív-ügyviteli feladatok (ügyek létrehozása, iktatása, szignálás, közjegyzői irodán belüli ügykoordináció stb.) nagy részét a gyakorlatban ők végzik a közjegyzői irodákban, tehermentesítve ezzel a közjegyzőket és közjegyzőhelyetteseket.

Érdemes kitérni a tartós helyettesítés, valamint az állandó helyettesítés jogintézményére, amely problémát jelenthet, ugyanis ezek a jogintézmények nem lesznek implementálva az E-ING rendszerbe az éles indulásig. A Kjt. szerint ugyanis abban az esetben, ha a közjegyzői állás megüresedett, betöltetlen, a közjegyzőt hivatalából felfüggesztették, vagy a szolgálata szünetel, akkor tartós helyettes közjegyző vagy közjegyzőhelyettes látja el a helyettesített székhelyen a közjegyzői működéssel kapcsolatos feladatokat.²⁴ Ebben az esetben a helyettesített közjegyző a helyettesítés tartama alatt közjegyzőként nem járhat el, viszont a helyettes minden ügyet ellát, és a közjegyzőre vonatkozó rendelkezéseket a helyettesre is

22 E-ING Használati Útmutató 13-14 o.

23 E-ING Használati Útmutató 14.

24 Kjt. 34. §.

megfelelően alkalmazni kell. Abban az esetben, ha egy közjegyző rövidebb ideig nem tud érdemben az ügyeivel foglalkozni, úgy nincs elzárva attól, hogy (szerződéses és bejelentett keretek közt) ún. állandó helyettes segítségét kérje²⁵. A rendszer ugyanakkor az éles induláskor még nem lesz képes arra, hogy a felhasználók ezekben az esetekben kialakítsák a közjegyzői viszonyrendszert, ezáltal ezeken a székhelyeken az ott működő helyettesek nem lesznek képesek ellátni a rendszeren keresztül a jogszabályban meghatározott feladataikat. Az E-ING rendszer szempontjából ezek a helyzetek azzal is járnának, hogy a közjegyző akadályoztatása miatt az adott közjegyzői viszonyrendszerben nem lesz olyan személy, aki képes lenne *érdemben* létrehozni, vagy alakítani ezt a kapcsolatrendszert.

Álláspontom szerint ezekre a problémákra megoldást jelentene és a viszonyrendszer kialakítása során a fentieknél hatékonyabb eszköz lenne a kamarai nyilvántartással való adatkapcsolat folyamatosságának a biztosítása, valamint a MOKK azon jogosultága, hogy a nyilvántartások alapján minden közjegyzői székhely tekintetében kialakítsa az adott székhelyen működő közjegyző viszonyrendszerét, ezzel is csökkentve a manuális adatbevitel során fellépő hibalehetőséget. A digitalizáció szerepét növelve a MOKK a rendelkezésre álló nyilvántartások alapján képes lenne naprakészen lekövetni a közjegyzői karban történő változásokat és a folyamatos adatátvitelnek köszönhetően csak azoknak a személyeknek engedné meg a rendszerbe természetes személytől eltérő szerepkörben történő bejelentkezését, akik a bejelentkezés pillanatában rendelkeznek az adott szerepkörrel és tagjai az adott székhely viszonyrendszerének.

Más jellegű probléma adódik abból, ha nem egy közjegyzőhöz tartozik két székhely, hanem két székhelyhez tartozik ugyanaz a felhasználó. A Kjtv. alapján ugyanis a közjegyzőhelyettes, a közjegyzőjelölt és a közjegyzői irodai ügyintéző egyidejűleg legfeljebb kettő, ugyanazon területi kamara illetékességi területén működő közjegyzővel vagy közjegyzői irodával létesíthet részmunkaidőben történő munkavégzésre irányuló munkaviszonyt.²⁶ Jelenleg nem ismert, hogy a rendszer képes-e kezelni, hogy ilyen kettős foglalkoztatás esetén elkülönítve jelenjenek meg a különböző székhelyek ügyei, azaz az érintett munkavállalók *több saját ügykosárral és viszonyrendszer ügykosárral* rendelkezzenek.

25 Kjtv. 33. §.

26 Kjtv. 25/A. § (1) bek.

A közjegyzői okiraton alapuló ingatlan-nyilvántartási bejegyzés joghatása és a téves bejegyzések orvoslása az új ingatlan-nyilvántartás rendszerében

Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény jelentős változásokat hoz a közjegyzők mindennapjaiban, hiszen az elektronikus és automatizált ingatlan-nyilvántartási eljárás nagy felelősséget telepít rájuk a jogok és tények bejegyzése során. Az új törvény értelmében az ingatlan-nyilvántartási hatóság kontrollja lecsökken a beérkező ügyek számottevő része vonatkozásában, figyelemmel arra, hogy az automatikus döntéshozatali eljárásban kizárólag a kérelem vagy hatósági felhívás ingatlan-nyilvántartási elektronikus űrlapja, az ügyleti meghatalmazás, a jogi képviselőt az eljárás során az érintettek képviselőjére jogosító felhatalmazás, a bejegyzési engedély és a hozzájáruló nyilatkozat vonatkozásában folytat tartalmi ellenőrzést, az alapul szolgáló okirat tekintetében azonban ez elmarad. Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzés joghatásait, illetve azon esetlegesen téves bejegyzések orvoslásának útját, amelyek az automatikus döntéshozatal során születtek.

Tárgyszavak:

*E ingatlan-nyilvántartás, ingatlan-nyilvántartási bejegyzés,
közjegyzői okirat kijavítás, helyesbítés*

Act C of 2021 on the Land Registry has brought significant changes to the everyday lives of notaries, as the electronic and automated land registration procedure places a great deal of responsibility on them during the registration of rights and facts. According to the new Act, the control of the land registry authority has been reduced in respect of a significant part of the cases received, taking into account the fact that in the automated decision-making procedure it may only carry out substantive control with regard to the electronic form of the application or the official notice in the land registry, the transaction power of attorney, the

authorisation of the legal representative to represent the data subjects during the procedure, the registration authorisation and the declaration of consent, but not with regard to the underlying document. The aim of this study is to present the legal effects of registration in the land registry and the way to remedy any erroneous entries that may have been made during the automated decision-making.

Keywords:

E land registry, land registry entry, notarial deed correction, rectification

Bevezetés

Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvényt (a továbbiakban: régi Inyvtv.) 2025. január 15-től ugyan felváltotta az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény (a továbbiakban: új Inyvtv.), az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti rendelkezésekről, valamint egyes, az ingatlan-nyilvántartással, területrendezéssel, településrendezéssel kapcsolatos és kulturális tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXLVI. törvény azonban ideiglenesen árnyalja azt a képet, hogy a régi Inyvtv. valamennyi rendelkezése feledésbe merülhet. E törvény ugyanis átmeneti időszakot biztosít a jogalkalmazók részére az új törvénnyel és informatikai rendszerrel gyakorlatban történő megismerkedés végett, valamint a jogalkotó részére is a végleges részletek kiforrása céljából.

Az új törvény által bevezetésre kerülő elektronikus eljárás kétségtelen előnye különösen, hogy a korrallal haladva az elektronikus kapcsolattartásra épít, illetve lehetővé teszi az egyenlő ügyelést. Az elektronizáció mellett azonban megjelenik az automatizált eljárás is, amely nemcsak előnyöket hordoz, hanem veszélyeket is rejt magában. Az automatizált eljárás ugyanis olyan elektronikus eljárás, amely emberi közbeavatkozás nélkül zajlik le.¹ Jelen szabályozás körében az automatizált eljárás akként valósul meg, hogy a közjegyző a felek közös kérelme és felhatalmazása alapján az ingatlan-nyilvántartás informatikai rendszerébe kérelmet nyújt be, amelyet az ingatlan-nyilvántartási hatóság főszabály szerint automatikus döntéshozatali eljárás keretében „bíráll el”. Ez esetben azonban a hatóság még csak formai ellenőrzést sem végez a bejegyzés alapjául szolgáló okiraton, így a közjegyző kérelme alapján ugyan gyorsan, de az ő felelősségére fog megtörténni a bejegyzés.

Tekintettel arra, hogy a régi Inyvtv.-ről az új Inyvtv.-re történő átállás igen jelentős változásokat hoz a jogalkalmazók, így a közjegyzők életében is, jelen tanulmány

1 Szécsényi-Nagy Kristóf, Nagykommentár a fizetési meghagyásos eljárásról szóló törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2020. 59. o.

célja, hogy bemutassa az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzés joghatásait, illetve azon esetlegesen téves bejegyzések orvoslásának útját, amelyek automatikus döntéshozatal során születtek.

1. A bejegyzés joghatása

A bejegyzési elv korábban a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (a továbbiakban: Ptk.) foglalt helyet, az új Inytv. hatálybalépésével azonban mind a Ptk.-ból, mind az új törvényből kikerült az elvek közül. A Ptk. ugyan továbbra is tartalmaz rá nézve szabályozást, a továbbiakban azonban nem nevezi már elvnek, mindössze a joghatásait rögzíti, illetve rendszerezi.

A bejegyzés valamely jogváltozásnak az ingatlan-nyilvántartásba való átvezetése, amelynek tárgya jog létrejötte, módosítása, módosulása, megszűnése, vagy a jogosult személyében bekövetkezett változás, amelyre alapítottan további bejegyzések eszközölhetőek. A bejegyzés pedig közvetlen hatállyal bír, vagyis a joghatások nem a bejegyzés alapjául szolgáló megállapodás létrejöttéhez, a kérelem benyújtásához vagy a határozat jogerőre emelkedéséhez fűződnek.² A bejegyzéshez azonban önmagában nem fűződik joghatás, ugyanis a dolog tulajdonjogának megszerzéséhez két mozzanat szükséges: egyrészt az átruházásra irányuló szerződés vagy más érvényes jogcím, másrészt erre tekintettel a tulajdonjog átruházásának az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzése. Ha a két mozzanat mégsem találkozik, az anyagi jogi valóság és a telekkönyvi állapot elválik egymástól, megalapozva ezzel az igényt, hogy a valós állapot kerüljön a nyilvántartásban feltüntetésre.³

Az új koncepció három főbb szabályozási helyet alakított ki – amellet, hogy számos további jogszabály is árnyalja a teljes képet, mint például az igazgatási szolgáltatási díj mértékére vonatkozó törvény.⁴ Ez alapján a Ptk. mindössze az ingatlan-nyilvántartás tartalmának és a joghatásainak legalapvetőbb polgári jogi szabályait foglalja magába, az új Inytv.-ben mint kódexben az alapelvi szintű rendelkezések, valamint anyagi és eljárásjogi rendelkezések szerepelnek, míg a további részletszabályokat, a bejegyezhető jogok és tények zárt körét az ingatlan-nyilvántartásról szóló 2021. évi C. törvény végrehajtásáról szóló 179/2023.

2 *Gelencsér Dániel – Kiss Gábor – Orosz Árpád – Petrik Ferenc – Pomeisl András – Pozsonyi Norbert*: Polgári jog, dologi jog. Negyedik átdolgozott, bővített kiadás HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021. 439. o. [a továbbiakban: *Gelencsér – Kiss – Orosz – Petrik – Pomeisl – Pozsonyi*, Kommentár]

3 *Gelencsér – Kiss – Orosz – Petrik – Pomeisl – Pozsonyi*, Kommentár. 421. o.

4 Lásd bővebben: *Czibrik Eszter – Papp Laura – Czékmann Zsolt*, Megváltozott feladatkörök az új ingatlan-nyilvántartási szabályok alapján, avagy az ügyvédi felelősség újabb próbatétele. *Ingatlanjog*, 2024/1. 3-5. o.

(V. 15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: új Inyvtv. vhr.) tartalmazza. Dálnoki Réka még az új Inyvtv. vhr. megalkotása előtt felvetette, hogy egyes tényeket így joggá avanszálhat a jogalkotó.⁵ E felvetés a rendelet létrehozásával beigazolódtott, így például a tulajdonjog-fenntartással történő eladás ténye helyett tulajdonjog-fenntartáshoz kapcsolódó vevői jog jegyezhető be ezentúl. Sőt új jogok feltüntetésére is lehetőséget biztosít, mint például az elidegenítési és terhelési tilalom tényéből kiemelt és immár jogként feltüntethető terhelési tilalom esetén, ezelőtt ugyanis csak elidegenítési és terhelési tilalom vagy elidegenítési tilalom – mint tények – feltüntetését engedte a régi Inyvtv.

Az új Inyvtv. a Ptk.-ban található bejegyezhető jogok és tények csoportosítását módosította a Ptk. 5:166. § alatt, ez azonban érdemi változást nem eredményezett. A jogalkotó az első csoportba a dologi és korlátolt dologi jogokat a sorolta, amelyek bejegyzése főszabály szerint konstitutív, jogkeletkeztető hatályú. A második csoportban azokat a nem dologi jogi természetű jogokat és tényeket említi, amelyek joghatása bejegyzés nélkül is bekövetkezik, de harmadik személlyel szemben csak akkor válnak hatályossá, ha a nyilvántartásba is bejegyzésre kerülnek. A harmadik csoportba pedig azok a jogok és tények tartoznak, amelyek jogszabály erejénél fogva létrejönnek, joghatásuk bejegyzés nélkül, jogszabály alapján bekövetkezik. Csak akkor tekinthetők azonban harmadik személyekkel szemben bejegyzés nélkül is hatályosnak, ha az ingatlan-nyilvántartásban szereplő más jog, tény vagy – a helyrajzi számot ide nem értve – adat alapján az ingatlan tekintetében kétségtelenül megállapítható.⁶ Végül pedig fenntartotta azon jogok és tények csoportját, amelyek bejegyzése a későbbi jogszerzők szerzését korlátozza vagy feltételelessé teszi.

A bejegyzés szorosan összekapcsolódik a közhitelesség joghatásával, amely szerint ha valamely – akár dologi, akár nem dologi – jogot vagy tényt az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezték, senki sem hivatkozhat arra, hogy annak fennállásáról nem tudott. Az új törvény kibővítette e joghatást a tényeken és jogokon kívül az adatokra is, mivel az új Inyvtv.-nek köszönhetően a nyilvántartásban feltüntetett ingatlanadatokról is vélelmezni kell, hogy azok fennállnak, a törölt (vagy nem bejegyzett) adatokról pedig, hogy nem állnak fenn.⁷ Ezért is rendkívül fontos, hogy a bejegyzések a helyes, valós állapotot tükrözzék. Amennyiben ez nem így történik, a törvény védelmet biztosít a jóhiszemű és ellenérték fejében szerző javára, ugyanis esetében az ingatlan-nyilvántartás tartalmát akkor is helyesnek és teljesnek kell tekinteni, ha ez az anyagi jogi jogállapottól eltér. Hatályos jogunk

5 Dálnoki Réka, A megújuló ingatlan-nyilvántartási rendszer szabályozási koncepciója és az ahhoz kapcsolódó jogalkotás I. In: *Ingyatlanjog*, 2021/2. 8-10. o.

6 Magyarország Kormánya T/15969. sz. törvényjavaslata, Általános indokolás, Budapest, 2021. április, 67. o.

7 Új Inyvtv. 16. § (5) bek.

ismeri az ingatlan-nyilvántartáson kívül dologi jogot szerző fél fogalmát, mint például a házassági életközösség alatt az adásvételi szerződésben félként nem szereplő házastárs vagy az elbirtokló esetében, amelyet az ingatlan-nyilvántartás nem tükröz. Ennek ellensúlyozásaként e személy a szerzett jogát nem érvényesítheti az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett vagy őt a bejegyzési igénnyel rangsorban megelőző, jóhiszemű és ellenérték fejében jogot szerzővel szemben – holott korábban a visszterhes szerzés nem volt feltétel a másik fél részéről.⁸ Szintén ellensúlyt képez a Ptk. 5:169. § (2) bekezdése, amely szerint a nyilvántartásba be nem jegyzett jogot vagy tényt annak jogosultja a jóhiszemű és ellenérték fejében jogot szerző bejegyzett jogosulttal, valamint a be nem jegyzett jog vagy tény jogosultját bejegyzési igénnyel rangsorban megelőző jóhiszeműen és ellenérték fejében jogot szerzővel szemben nem érvényesítheti. Az ingatlan-nyilvántartáson kívül jogot szerző tehát bármikor felléphet annak érdekében, hogy magát a nyilvántartásban feltüntesse, a törvény azonban nem annak a jogát ismeri el, aki azt törvény erejénél fogva hamarabb szerezte, hanem annak a jogát, aki a bejegyzés iránt hamarabb intézkedett. E védelmet terjeszti ki a Ptk. 5:170. §-a arra az esetre, ha az ingatlan-nyilvántartás tartalmában bízva, az oda bejegyzett jog alapján harmadik személy a jogosultként feltüntetett személy részére szolgáltatást teljesít. Mindezek alapján különös jelentőséggel bír, hogy az ingatlan-nyilvántartásba a megfelelő személy, jog, tény és adat legyen bejegyezve.

2. A kérelem javítása

Az ingatlan-nyilvántartás tartalmához szigorú jogvédelmi hatás fűződik, ezért biztosítani kell annak a tényleges jogi helyzethez való igazítását, az ingatlan-nyilvántartás tartalmának az anyagi jog szerinti állapottal való egyezőségét és az eltérések kiküszöbölését.⁹ Az ingatlan-nyilvántartási állapot eltérhet az anyagi jogi valóságtól, amennyiben a bejegyzési eljárásban hibát vétenek. A jogalkalmazó számára azonban több opció is rendelkezésre áll a hiba orvoslása kapcsán. Az egyik, hogy az új törvény és végrehajtási rendelete szűk körben lehetőséget biztosít a javításra a végleges bejegyzés előtt is.

Az új Inyvtv. 42. §-a akként rendelkezik, hogy a jogok és tények bejegyzésére irányuló, kérelemre induló eljárásokban a jogi képviselő kötelező, és a fél képviselőtében közjegyző is eljárhat. A beadványokat elektronikus úrlap útján kell benyújtani. A kérelemhez pedig csatolni kell a közjegyzői okirat elektronikus hiteles kiadmányát, továbbá a bejegyzéshez szükséges egyéb iratokat is.

⁸ Ptk. 5:169. § (1) bek.

⁹ Kúria Kfv. 37.013/2022/6.

Előfordulhat, hogy a közjegyző ez elektronikus űrlap kitöltése során elírást vét, és a kérelmet így küldi meg az ingatlan-nyilvántartási hatóság részére. Ilyenkor a közjegyző az ingatlan-nyilvántartási elektronikus űrlapot az érdemi döntés meghozataláig vagy az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) 42. §-a szerinti teljes eljárásban történő elbírálásra irányuló kérelem előterjesztésével egyidejűleg a jogügylettel érintettek, valamint a következő széljegy jogosultjának hozzájárulása nélkül kijavíthatja, ha a kitöltött űrlap vagy formanyomtatvány az okirathoz képest helytelen, és a javítás az érintettek által részére adott felhatalmazás keretein belül történik.¹⁰ E feltételek hiányában viszont már nem a kérelmet, hanem a bejegyzést érintő hibák orvoslására rendelkezésre álló eszközök nyújthatnak segítséget.

A közjegyzői okiratokról a soron következő feladatok – mint például archiválás – ellátása alatt is kiderülhet, hogy az ügy érdemére ki nem ható elírást tartalmaznak, és így rövid időn belül javíthatóak. Amennyiben a közjegyzői okirat az érdemi döntés meghozataláig vagy az Ákr. 42. §-a szerinti teljes eljárásban történő elbírálásra irányuló kérelem előterjesztéséig kijavításra kerül, a közjegyző a javított közjegyzői okiratot becsatolhatja, ha az okirat hibájának vagy hiányosságának megszüntetése a széljegy tartalmát nem módosítja, és a javítás az érintettek által a részére adott felhatalmazás keretein belül történik. Elektronikusan szerkesztett közjegyzői okirat esetén a javítás az okirat kicserélésével végezhető el. Ez esetben a kijavításhoz a következő széljegy jogosultjának hozzájárulása nem szükséges.¹¹

3. A kérelem visszavonása és módosítása

A nyilvántartás tartalma azonban nemcsak egy fent említett hiba, hanem többek között a szerződéses akarat megváltozása miatt is eltérhet a valóságtól. A jogalkotónak ezért gondolnia kellett arra az esetre is, ha például a felek meggondolják magukat, és elállás útján felbontják ingatlan adásvételi szerződésüket, illetve mindez – viszonylag gyorsan – még a tulajdonjog bejegyzésének közzétele előtt megtörténik.

A kérelem addig az időpontig, amíg az ingatlanügyi hatóság a döntés közzétele iránt nem intézkedik, a bejegyzéssel közvetlenül érintett valamennyi személy közokiratba, ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos által ellenjegyzett magánokiratba foglalt közös nyilatkozatával visszavonható vagy módosítható. Ha a bejegyzés folytán harmadik személy vált volna jogosulttá, a kérelem visszavonásához vagy módosításához az érintett harmadik személy közokiratba, ügyvéd vagy kamarai

¹⁰ Új Inyvtv. vhr. 126. §.

¹¹ Új Inyvtv. vhr. 127. §.

jogtanácsos által ellenjegyzett magánokiratba foglalt hozzájárulása is szükséges. Attól az időponttól kezdődően, hogy az érintett ingatlanra, tulajdoni hányadot érintő kérelem esetén az érintett tulajdoni hányadra vonatkozó további kérelmet, bírósági elrendelést vagy hatósági felhívást széljegyzett az ingatlanügyi hatóság, a kérelem csak a következő széljegy (széljegyek) jogosultjainak fent említett formában kiállított hozzájárulásával módosítható vagy vonható vissza.¹² Ez esetben viszont nincs helye automatikus döntéshozatalnak.

4. A bejegyzés helyesbítése

A nyilvántartási tartalom és a tényleges jogi helyzet egyezősége érdekében a végleges bejegyzést követően is több lehetőség rendelkezésre áll a hibák kiküszöbölésére. Az egyik lehetőség a bejegyzés helyesbítése, amely alapján a nyilvántartási tartalom kijavítását vagy kiegészítését lehet kérni, ha a nyilvántartás tartalma a bejegyzés alapjául szolgáló okirathoz képest helytelen, azaz a bejegyzés érdemi hibában szenved. Ha azonban az ingatlan-nyilvántartás tartalma ingatlan-nyilvántartáson kívüli jogszerzés – mint a házastárs vagy az elbirtokló ingatlan-nyilvántartáson kívüli szerzése esetén – miatt helytelen, ez bejegyzési és nem helyesbítés iránti igényt alapozhat meg.¹³

Az új Intyv. hatálybalépése előtt ezt a jogintézményt a Ptk. 5:182. §-a tartalmazta, ezt követően azonban – pontosításokkal kiegészítve – átkerült az új törvénybe. A Ptk. eredeti rendelkezése szerint a helyesbítés a helytelen ingatlan-nyilvántartási bejegyzés vagy feljegyzés törlésével vagy az ingatlan-nyilvántartás tartalmának kiigazításával történik. Erre a felek megegyezése hiányában keresetet követően kerülhetett sor, ugyanis valamelyik fél egyoldalú kérelme alapján erre nem volt (és továbbra sem lesz) mód. A törlési keresetnek két esetben van helye: az egyik eset a bejegyzés eredeti érvénytelensége miatti törlés, amikor a bejegyzés a tartalmának megfelelő anyagi jogváltozást valamely oknál fogva – jellemzően a jogcím fogyatékosága miatt – nem eredményezhette, így már a keletkezésének időpontjában sem felelt meg az anyagi jogi jogállásnak. A másik pedig, amikor a törlés a bejegyzett jog megszűnésén – például elbirtokláson – alapul.¹⁴ E korábbi szabályozás alapján a bejegyzés helyesbítését bárki kérhette.

12 Új Intyv. 44. § (3)-(4) bek.

13 Csehi Zoltán – Faludi Gábor – Gárdos István – Gárdos Péter, Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2021. Ptk. 5:182. §-hoz fűzött magyarázat. [a továbbiakban: Csehi – Faludi – Gárdos – Gárdos, Kommentár]

14 Csehi – Faludi – Gárdos – Gárdos, Kommentár. Ptk. 5:184. §-hoz fűzött magyarázat.

Az új Inyvtv. 57. §-a szerint a helyesbítés a bejegyzés kijavításával és kiegészítésével is végbe mehet – nincs feltétlenül szükség törlési vagy kiigazítási per indítására. Az új törvény már meghatározza, hogy mely esetekben lehet szó kijavításról és mely esetekben kiegészítésről. Kijavításnak akkor lehet helye, ha a bejegyzés alapjául szolgáló okirathoz képest hibás bejegyzést tartalmaz a nyilvántartás, míg kiegészítésre akkor kerülhet sor, ha a bejegyzés alapjául szolgáló okirathoz képest a bejegyzés hiányos. Mindehhez az érintettek közös kérelmére van szükség, valamint e közigazgatási eljárásban kizárólag a bejegyzés alapjául szolgáló döntés meghozatalától számított három éven belül lehet helye. Ha pedig időközben az ingatlanra vonatkozóan harmadik személy jogot szerzett vagy harmadik személy javára tényt jegyeztek be, a jogra és tényre vonatkozó helyesbítésnek akkor van helye, ha ehhez a harmadik személy hozzájárul. E feltételek hiányában törlési vagy kiigazítási per indítható. Ezt erősíti meg az EBH2019. K.17. is, amely szerint az ingatlan-nyilvántartás közhitelességében bízó, ellenérték fejében tulajdonjogot szerző személy jogerősen bejegyzett tulajdonjoga – hozzájárulása hiányában – helyesbítés jogcímén közigazgatási eljárás eredményeként nem törölhető. Ilyen tartalmú törlést csak polgári bíróság rendelhet el egy a vonatkozó magánjogi jogviszonyt rendező polgári peres eljárásban, ha annak eljárási és anyagi jogi feltételei fennállnak.¹⁵ Megjegyzendő, hogy az új törvény ugyan nem definiálja az érintettek – mint helyesbítést kezdeményezhetők – fogalmát, így az nemcsak az alapul szolgáló okiratban szereplő fél, hanem azon kívüli, további személy is lehet, a korábbi szabályozásból kiolvasható bárki fogalmánál azonban szűkebb kört fed le. A bejegyzés helyesbítéséről szóló döntést az eredeti kérelem rangsorában hozzák meg.

Ha tehát a közjegyző az általa készített közjegyzői okirat alapján az elektronikus eljárásban az ingatlan-nyilvántartási kérelmet az alapul fekvő okirattól eltérő tartalommal viszi fel az informatikai rendszerbe – például eltérő jogcím feltüntetése mellett –, és a bejegyzés meg is történik, a bejegyzés helyesbítése az ingatlan-nyilvántartási hatóságtól kérhető. A hatályos szabályozás szerint ehhez az érintettek közös kérelmére van szükség. Amennyiben tehát a jogalkalmazó észleli a hibát, a helyesbítést közvetlenül nem kérheti. Erre tekintettel a közjegyzői eljárások esetén célszerű lenne a felek által adott felhatalmazásban az esetleges helyesbítés kérelmezésére is kitérni. Amennyiben azonban időközben harmadik személy jogot szerzett vagy harmadik személy javára tényt jegyeztek be az ingatlanra vonatkozóan, az ő hozzájárulására is szükség van, hozzájárulás hiányában viszont bírósághoz kell fordulni. Megemlítendő, hogy közigazgatási eljárásban a helyesbítésre immár kizárólag a bejegyzés alapjául szolgáló döntés meghozatalától számított három éven belül kerülhet sor, amely határidő vélhetően a törlési

15 Kúria Kfv. 37.050/2018/9.

és kiigazítási perek jóhiszemű és ellenérték fejében jogszerző harmadik elleni megindításának objektív határidejéhez kíván igazodni.

Az új Inyvtv. figyelemmel van arra az eshetőségre is, ha az informatikai rendszer az adatok összefésülése során okoz hibát, ugyanis az 57/B. §-a lehetőséget nyújt az ingatlanügyi hatóság részére a helyesbítésre, ha az ingatlan-nyilvántartás informatikai fejlesztésével összefüggő adatmigráció során a tulajdoni lap tartalmában keletkezett hiba. A jogszabály e tekintetben nem rögzít határidőt, meddig kerülhet sor helyesbítésre, így erre bármikor nyitott a lehetőség, azzal, hogy ha a hiba keletkezése és ennek „észlelése” között – pontosabban a hiba keletkezése, és a között, hogy az „észlelés” alapján az ingatlanügyi hatóság az adatmigrációs hiba helyesbítésére intézkedne – az ingatlanra vonatkozóan harmadik személy jogot szerzett vagy harmadik személy javára tényt jegyeztek be, a jogra és tényre vonatkozó helyesbítésnek akkor van helye, ha ehhez a harmadik személy hozzájárul. A hiba hatóság általi észlelése bármilyen módon megtörténhet, így nemcsak az érintettek közös kérelme alapján, hanem hivatalból és egyéb úton is. Figyelemmel az automatikus döntéshozatal veszélyeire, a hivatalból történő észlelésre igen csekély az esély – ide nem értve azt az esetet, amikor jogszabály hivatalból történő eljárásnak minősíti a más hatóság bejelentése alapján indult eljárást –, hiszen az ingatlan-nyilvántartási hatóság nem fogja ellenőrizni a beérkező kérelmeket, így sem az apróbb, sem a nyilvánvaló hibát nem tudja megszünteni. Az ingatlan-nyilvántartási hatóság figyelmének felhívása ezért az érintett felekre, valamint az eljáró jogalkalmazóra, így például a közjegyzőre hárul. Ezt elősegítve az ingatlan-nyilvántartási eljárás megindításáról az ingatlanügyi hatóság a kérelmezőket, valamint valamennyi, az ingatlanra bejegyzett joggal vagy ténnyel rendelkező jogosultat értesíti az új törvény 47. §-a alapján. Az Ákr. 42. §-a szintén garanciális jelentőségű, ugyanis lehetőséget biztosít, hogy a döntés közlését követő öt napon belül az ügyfél kérhesse, hogy a hatóság a kérelmét ismételten, teljes eljárásban bírálja el. Ez a teljes eljárásban történő ismételt elbírálás alkalmas arra, hogy figyelembe vegye nemcsak a kérelmet, hanem annak mellékleteit, így a bejegyzés alapjául szolgáló okiratot is. Az eljárási határidő viszont jelentősen megnő, ugyanis az automatikus döntéshozatalra vonatkozó 24 órától 60 napra emelkedik.¹⁶

5. A bejegyzés kijavítása, kiegészítése

A kijavítás, kiegészítés kifejezések rendkívül széles körben használatosak. A döntés kijavítására akkor kerülhet sor, ha az ügy érdemére nem hat ki az elírás.

¹⁶ Ákr. 50. § (2) bek.

Kiegészítésnek pedig akkor lehet helye, ha valamely kötelező tartalmi elem hiányzik a döntésből, vagy az ügy érdeméhez tartozó kérdésben nem született döntés. Amennyiben a közjegyzői okirathoz képest a bejegyzés e tekintetben tér el, a bejegyzés tárgyában hozott döntés – és ennek következtében a bejegyzés – kijavítására vagy kiegészítésére kerülhet sor az Ákr. 90–91. §-a alapján. Ezen eszközök alkalmazásának nemcsak kérelemre, hanem hivatalból is helye van.

A közjegyzői eljárások körében is több helyen találkozunk a kijavítás és kiegészítés kérdéskörével. Az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés alapjául az okiratszerkesztési, a hagyatéki és a közjegyző előtti egyezségi eljárásban készült közjegyzői okiratok, illetve közjegyző által hozott végzések is szolgálhatnak, amelyek esetében a vonatkozó jogszabályok mind rendelkeznek kijavításukról, kiegészítésükről. Az okiratszerkesztési eljárás során készült közjegyzői okiratban szereplő névcseré, hibás névírás, szám- vagy számítási hiba vagy más hasonló elírás esetén – a Kjtv. 116.§ (1)-(2) bekezdésben foglaltakon túl – az ügyfelek közös kérelmére vagy hivatalból a közjegyző a kijavítást végzéssel is bármikor elrendelheti a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjtv.) 116. § (3) bekezdése alapján. A Kjtv. 116.§ (1)-(2) bekezdése szerinti esetekben pedig közjegyzői okiratban a változtatást vagy kiegészítést a lapszálon vagy az okirat végén kell elhelyezni, és a közjegyző, az okiratot aláíró valamennyi fél, illetve képviselő, valamint segédszemély aláírásával kell ellátni. Kitekintésként megemlíthető, hogy a többek között a közjegyző előtti egyezségi eljárást is magában foglaló, az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvényben (a továbbiakban: Kjnp.) és a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Hetv.) alapján pedig a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 352.§, 355–356.§-a hívható segítségül kijavítás vagy kiegészítés esetén. Amennyiben tehát az ingatlan-nyilvántartás alapjául szolgáló okirat kijavításra vagy kiegészítésre szorul, az a rá vonatkozó eljárási szabályok alapján orvosolható, és ez alapján vezetendő át az ingatlan-nyilvántartásban, hiszen sem az előbb említett kijavítás, kiegészítés, sem a helyesbítés nem azonos természetesen az Ákr. 90-91. §-aiban szabályozott döntés kijavításával, illetve kiegészítésével. A kijavított, kiegészített okirat, illetve végzés alapján viszont kérhető a bejegyzés kijavítása, kiegészítése az ingatlanügyi hatóságtól, de csak akkor, ha az új Inyvtv. 57–57/A.§ szerinti feltételek is fennállnak.

A közjegyzői okirat időbeli korlát nélkül kijavítható, illetve kiegészíthető. Az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés kijavítására szintén nincs határidő meg szabva, a bejegyzés kiegészítésére azonban az Ákr. szerint csak a döntés véglegessé válásától számított egy éven belül van lehetőség.

Mivel azonban a közjegyzői okirat kijavítása nem vonatkozhat az ügy érdemére, így az Ákr. szerinti, szintén nem az ügy érdemére vonatkozó kijavítás jöhet szóba a bejegyzés helyesbítése helyett. Mivel a közjegyző nemcsak kérelemre, hanem hivatalból is intézkedhet a közjegyzői okirat kijavítása felől, az ingatlan-nyilvántartási bejegyzésre való felhatalmazásának érdemes kitérnie erre az esetre is, hogy az ingatlan-nyilvántartási hatóság előtt a kijavítás tárgyában képviselhesse a feleket.

Más a helyzet, ha a közjegyzői okirat alapján a vonatkozó jogot vagy tényt az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezték, és ezt követően került sor a közjegyzői okirat kiegészítésére. Ha az ingatlan-nyilvántartási hatóság a kiegészítés előtti közjegyzői okirat alapján benyújtott kérelemre vonatkozóan teljeskörűen határozott, illetve nem maradt olyan kérdés, amiben ne döntött volna, a határozat kiegészítésére jogszabályi lehetőség nincs.¹⁷ Ha tehát a közjegyző az ingatlan-nyilvántartási kérelmet a – kiegészítés előtti – közjegyzői okirat alapján helyesen rögzítette, és az automatikus döntéshozatal következtében ezzel a tartalommal is került bejegyzésre, nincs helye a bejegyzés kiegészítésének még a kiegészített közjegyzői okirat alapján sem. Azon ritka esetekben viszont, amikor a közjegyzői okiratot kiegészítették – tehát nem módosították –, és ez érinti az ingatlan-nyilvántartás tartalmát, felmerülhet a bejegyzés helyesbítése – a bejegyzés alapjául szolgáló döntés meghozatalától számított három éven belül –, hiszen a közjegyzői okirat kiegészítése érdemi részt érint, így ezáltal a nyilvántartás tartalma az alapul fekvő okirathoz képest érdemben eltér. Erre az esetre azonban mégsem a helyesbítés a megfelelő eszköz, mivel a bejegyzés az alapjául szolgáló – kiegészítés előtti – okiratnak megfelelt, az okirat tartalma pedig csak utólag változott. A közjegyzői okirat kiegészítése alapján nincs továbbá helye a bejegyzés kiegészítésének sem, ha a döntés a kérelemhez képest nem volt hiányos, mivel az Ákr. 91. §-a szerinti kiegészítés csak abban az esetben kerülhet szóba, ha a közjegyző az ingatlan-nyilvántartási kérelmet az ügy érdemére vonatkozóan hiányosan töltötte ki, és így kerül sor a bejegyzésre.

6. A törlési és kiigazítási igények

Végső soron a valótlan tartalmú ingatlan-nyilvántartás helyesbítésére az ezt előidéző bejegyzés törlésével és kiigazításával – különösen kijavítással vagy pótlással – is sor kerülhet. Az új Inyvtv. 70. §-a szerint keresettel kérheti a bíróságtól a bejegyzés törlését és az eredeti állapot visszaállítását érvénytelenség címén az, akinek nyilvántartott jogát a bejegyzés sérti, továbbá az ügyész, valamint

17 Legfelsőbb Bíróság Kf.III.37.579/2001/7.; Kfv.I.35.751/2001/9.

a felszámoló és a hitelező a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 40. §-ában meghatározott esetekben; a bejegyzés törlését az az érdekelt, aki bizonyítja, hogy a bejegyzett jog elévült vagy megszűnt, illetve a nyilvántartott tény megváltozott; illetve a bejegyzés kiigazítását az, aki a téves bejegyzés folytán sérelmet szenvedett. Utóbbi két esetben kizárólag akkor van helye, ha az ingatlanügyi hatósági eljárásban a bejegyzés nem törölhető, illetve a sérelem nem orvosolható, továbbá, ha azokat eredménytelenül kísérelték meg.

A Ptk. 5:171. §-a szerint az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés törlésének a bejegyzés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelensége vagy a bejegyzés utólagos helytelenné válása miatt van helye. Főszabályként a törlési igényt a szerződés érvénytelensége alapozza meg, a törlés azonban csak akkor merülhet fel, ha a nyilvántartásba a bejegyzés is megtörtént.¹⁸ Mivel a cél a valós anyagi jogi állapot helyreállítása, a törlési és kiigazítási igények az anyagi jogi igényérvényesítési határidők keretei között érvényesíthetők. Az ingatlan-nyilvántartási szabályoknak az ingatlan-nyilvántartásban bízva jóhiszeműen szerző felekkel szembeni jogvédelmi hatása korlátozza azonban a törlési per megindításának a lehetőségét.¹⁹ Éppen ezért a Ptk. 5:172. §-a szerint a jogosultat (a primus) megillető törlési vagy kiigazítási igény az ingatlan tulajdonjogát vagy az ingatlanra vonatkozó valamely más jogot közvetlenül szerzővel szemben (secundus) nem évül el, valamint azzal szemben, aki közvetlenül a bejegyzés folytán szerzett jogot vagy mentesült kötelezettség alól, (tehát a secundussal szemben) a bejegyzés törlése iránti pert addig lehet megindítani, amíg a bejegyzés alapjául szolgáló jognyilatkozat érvénytelensége vagy a bejegyzés utólagos helytelenné válása megállapításának helye van. A törléssel szemben viszont a kiigazításnak nem feltétele a bejegyzés. Ha erre mégis szükség lenne, a jogosult ettől a személytől az őt megillető jog ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyeztetését követelheti.

A Ptk. 5:174. §-a alapján a törlési pert a jóhiszeműen és ellenérték fejében jogot szerző harmadik személlyel (a tertiussal) szemben az anyagi jog szerinti jogosult vagy a bejegyzés törlése esetén jogosulttá váló személy (a primus) a secundus javára történt érvénytelen bejegyzésről vagy az utólag helytelenné vált bejegyzés alapján történt secundusi jogszerzés bejegyzéséről szóló határozat részére történő kézbesítésétől számított hat hónap alatt; ha a határozat részére történő kézbesítésére nem került sor, a secundus javára történt bejegyzés hatályossá válásától számított hároméves határidő alatt indíthatja meg. E határidők elmulasztása jogvesztéssel jár. A korábban hatályos szabályozással szakítva, az új rendelkezések a kiigazítási perre is irányadóak, ha az ingatlanügyi hatósági eljárásban a sérelem nem orvosolható, vagy ha a sérelem orvoslását a bejegyzést sérelmesnek tartó fél eredménytelenül kísérelte meg. Figyelemmel arra, hogy a törlési,

18 *Gelencsér – Kiss – Orosz – Petrik – Pomeisl – Pozsonyi*, Kommentár. 454. o.

19 *Csehi – Faludi – Gárdos – Gárdos*, Kommentár. Ptk. 5:184. §-hoz fűzött magyarázat.

illetve kiigazítási pert indító személlyel szemben csak a tertius, és ő is csak kritikus idő (a hat hónap, illetőleg a három év) eltelte után hivatkozhat arra, hogy a jóhiszemű és ellenérték fejében szerző javára az ingatlan-nyilvántartás tartalmát akkor is helyesnek és teljesnek kell tekinteni, ha ez az anyagi jogi jogállapottól eltér, vele szemben a jogvédelmi hatás csak az említett perindítási határidők után érvényesül. E rendelkezéssel az ingatlan-nyilvántartás formai legitimációt nyújt a benne bízva jóhiszeműen és visszterhesen szerző fél javára.²⁰

E perek esetében nem a jóhiszemű és ellenérték fejében szerző védelme áll első helyen, hanem a valós állapot letükrözése,²¹ amelyet azonban a perindítási határidő ellensúlyoz.²²

Összegzés

Az új formát öltő ingatlan-nyilvántartás sok előnye mellett számos veszélyt is magában hordoz az eljárás modernizálása, meggyorsítása révén. A jogalkotó nagy felelősséget telepít a jogi képviselőt ellátó jogalkalmazóra azzal, hogy az ingatlan-nyilvántartási kérelem kitöltésével és elektronikus benyújtásával ő maga alapozza meg, mi lesz az ingatlan-nyilvántartási hatóság – kérelemhez képest változtatás és kontroll nélküli – bejegyzésének tartalma. A fentiek alapján látható, hogy a jogalkalmazó a hibák orvoslása kapcsán nem maradt eszközök nélkül. A gyakorlat fogja azonban eldönteni, mikor melyik használható, mi minősül érdemi hibának, mi nem, és hol van köztük a határ. Figyelemmel kell lenni a megváltozott határidőkre is, hiszen az automatikus döntéshozatal esetén az ügyintézési határidő mindössze huszonnégy óra. Így amennyiben az egyelőre még be nem jegyzett kérelmen bármit is orvosolni kell, azt soron kívül kell megtenni, a kérelem javítására, módosítására, visszavonására ezért igen szűk időkeret áll rendelkezésre. Természetesen a bejegyzés utólagos orvoslására ettől még sor kerülhet, itt is tekintettel kell lenni azonban arra a jogalkotói törekvésre, hogy az érdemi döntéseket évtizedekkel később már ne lehessen megbolygatni. Ezt láthattuk a kiigazítási perekre, valamint a bejegyzés helyesbítésére bevezetett véghatáridő, valamint a bejegyzés kiegészítésére irányadó határidő kapcsán is.

20 *Kurucz Mihály*, A telekkönyv és az ingatlan-nyilvántartás, mint a jogi látszat, a formai legitimáció közvetítésének instrumentuma. *Közjegyzők Közlönye*, 2003/7-8. 15. o.

21 Lásd bővebben: *Varga Edit Mária*, A kiigazítási perek újraszabályozásának hatása az ingatlan-nyilvántartási közhitelességre. *Magyar Jog*, 2023/7-8., 489-493. o.

22 Lásd bővebben: *Kiss Gábor*, Az ingatlan-nyilvántartás joga a Polgári Törvénykönyvben. *Ingatlanjog*, 2021/1. 6-7. o.

A természetes személy ügyfelet érintő azonosítás a közjegyzői eljárásokban

A tanulmány „A természetes személy ügyfelet érintő azonosítás a közjegyzői eljárásokban” címmel átfogó jelleggel bemutatja a közjegyzői tevékenység során alkalmazott ügyfélazonosítás történeti fejlődését – utalva például az 1876-os „Igazoló Jegy” rendszeresítésére vagy az 1954-es személyi igazolvány bevezetésére –, amelyek hozzájárultak a jelenlegi szabályozási rendszer kialakulásához. A tanulmányban kifejtésre kerültek többek között a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (Kjtv.) előírásai, különösen a 122. § ügyfélazonosításra vonatkozó rendelkezései, a Jogügyletek Biztonságát Erősítő Adatszolgáltatási Keretrendszer (JÜB) jogszabályozási háttere, illetve a 2023-as Digitális Állampolgárság Program (DÁP) és az eIDAS-rendelet által biztosított lehetőségek, amelyek alapvetően átalakítják az ügyfélazonosítási gyakorlatot.

Tárgyszavak:

JÜB, személyazonosság, okmányellenőrzés, eIDAS rendelet, Digitális Állampolgárság

The study entitled ‘Identification of natural person clients in notarial procedures’ provides a comprehensive overview of the historical development of client identification in notarial activities; referring, for example, to the introduction of the ‘Verification Ticket’ in 1876 or the introduction of the identity card in 1954, which contributed to the development of the current regulatory system. The study explains, among other things, the provisions of Act XLI of 1991 on Notaries (Kjtv.), in particular the provisions of Section 122 on client identification, the legal regulatory background of the Data Reporting Framework Strengthening the Security of Legal Transactions (JÜB), and the opportunities provided by the 2023 Digital Citizenship Programme (DÁP) and the eIDAS Regulation, which will fundamentally transform the practice of client identification.

Keywords:

JÜB, identity of persons, document verification, eIDAS regulation, Digital Citizenship

Jelen tanulmányom célja egy történeti áttekintést követően bemutatni, hogy hazánkban a rendszerváltást követően hogyan fejlődött a természetes személyeket érintő azonosítás szabályrendszere a közjegyzői tevékenység tekintetében, utalva a gyakorlatban felmerülő kérdésekre, valamint arra, hogy milyen eszköztár és jogszabályi háttér áll jelenleg is a közjegyzőség rendelkezésre a minél pontosabb ügyfélazonosításhoz a természetes személy ügyfeleket és képviselőket érintően.

1. Bevezetés

Preambulumként, szükségesnek tartom ismertetni, hogy milyen fejlődési állomásokon ment keresztül a személyazonosság megállapításának fontossága, illetve, hogy hazánkban milyen jogi alapokat kellett lefektetni ahhoz, hogy eljussunk a mindennapi életvitelünk részét képező, valamint a közjegyzői tevékenységhez is szorosan kapcsoló személyazonosító okmányaink kialakulásához. Az ókori birodalmak időszakában, az egyre fokozódó népesség növekedés, a gazdasági folyamatok kiszélesítése, illetőleg az egyes földrajzi egységeken átívelő kereskedelem megjelenése szükségessé tette az egyének minél pontosabb beazonosításának igényét. Ezen korban, az érintettől eredeztethető különböző pecsétlenyomatok, valamint az adott személytől származó ujjlenyomat szolgálta a kezdeti értelemben vett személyazonosság megfelelő igazolását.¹ A kereszténység, illetve az egyes vallási kultúrák megjelenésével, amelyhez szorosan kapcsolódik az írásbeliség elterjedése, a korábban említett egyént azonosító gyakorlati megoldások meghaladtakká váltak. Felmerült az igény az egyént igazoló pontosabb eszközök bevezetésére, amely a katolikus egyház által rendszeresített anyakönyvezés intézményén keresztül zajlott, a tridenti zsinat alapvetései mentén. Hazánkban, az anyakönyvezést 1515-ben a veszprémi egyházmegyei zsinat rendelte el. Az anyakönyvezés, vagy más néven „*egyházkönyvek*” vezetése mérvadó történeti kiindulópont a személyazonosság megállapítását illetően, mivel ezen nyilvántartások az adott egyházközösséghez tartozó személyek keresztelésére, bérházasítására, házasságkötésre, illetve elhalálozásra vonatkozóan tartalmaztak feljegyzéseket, ugyanakkor egy esetleges leszármazási perben a nemesi eredet megítélése során is döntő okirati bizonyítékként szolgáltak. A személyazonosság megállapítására az említetteken túl léteztek, azonban további dokumentumok is, mint a sorozásra vonatkozó főszolgabírói igazolás, a szülésznői bizonyítvány vagy a főszolgabírói vagyoni igazolás. Megállapítható,

1 Kiss Tibor – Szegő Tamás, A személyazonosítás múltja, jelene és jövője – e-Személyazonosító igazolványra épített szolgáltatási lehetőségek. Új Magyar Közigazgatás, 2017. június, 10. évfolyam 2. szám, 54. o. [a továbbiakban: Kiss Tibor – Szegő Tamás, Aszem.]

hogy ezen időszakban az egyén megítélésére, azaz arra vonatkozóan, hogy valóban az, akinek mondja magát, egyrészt egyházi, másrészt katonai és államigazgatási szervek által kibocsátott különböző okmányok, igazolások álltak rendelkezésre, sokszor egy adott indokból vagy valamilyen élethelyzettel kapcsolatos tény alátámasztása céljából kiállítva.²

Hazánkban, az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában, a személyi igazolvány elődjének is tekinthető, valamint egységesített adattartalmú „Igazoló Jegy” megnevezésű okmányt az 1876. évi 46.356. B.M. számú rendelet rendszeresítette.³ Tekintettel azonban arra, hogy a hivatkozott jogforrás szerint kiállított „Igazoló Jegy” nem tartalmazott sem kellően pontos személyleírást, sem pedig arcképet, nem volt megfelelően biztosított, hogy a birtokosának személyét megfelelően igazolja, ezért a m. kir. belügyminisztérium 1927. évi 203.000/1926. számú körrendelete értelmében, olyan „Igazoló Jegyet” bocsátottak ki, amelyet annak harmadik oldalán arcképpel láttak el, és a birtokosa azt a kiállító hatóság előtt saját kezűleg aláírta.⁴ Minden magyar állampolgár számára kötelező jelleggel, személy azonosításra szolgáló igazolvány rendszeresítéséről, a személyi igazolvány bevezetéséről szóló 1/1954. (I.9.) Minisztertanácsi rendelettel határozott a jogalkotó. E tárgyi jogforrás 1. § (1) bekezdése alapján „Valamennyi tizenhatodik évét betöltött magyar állampolgárt [...] személyi igazolvánnyal kell ellátni”. Az említett rendelet végrehajtására vonatkozó részletszabályokat az 1/1954. (I.9.) Belügyminiszteri rendelet (a továbbiakban: BM rendelet) tartalmazza. A BM rendelet 3. §-a tételesen felsorolja, hogy pontosan milyen adatokat kellett a személyi igazolványban szerepeltetni, mint „az igazolvány tulajdonosának családi, utónevét, férjük nevét viselő asszonyok leánykori családi és utónevét, születési helyét és idejét, foglalkozását, szakképzettségét, munkakönyvének számát, katonai igazolványának számát, állampolgárságát, anyjának leánykori, családi és utónevét”. A hivatkozott normaszöveg 3. §-ának (2) bekezdésében kapott helyet azon rendelkezés, mely szerint „Az igazolvány helyettesíti a születési, házassági és anyakönyvi kivonatokat, az állampolgársági bizonyítványt, valamint hiteltérdemlően igazolja az állandó és ideiglenes lakás be- vagy kijelentését és a munkahelyét is”. Meglátásom szerint a jogalkotó ezáltal kívánta az állampolgárok körében a személyi igazolványt elsődleges személyazonosság igazolására alkalmas és használatos eszközzé rendszeresíteni, szemben a korábban elterjedt születési anyakönyvi kivonattal, vagy más államigazgatási szervek által kiállított, példának okáért születési bizonyítvány okirattal. Ezen okfejtését támasztja alá

2 Nagy Pál – Papp József, Személyazonosító okmányok a XIX–XX. századi Magyarországon. In: *Radics Kálmán (szerk.), Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve XXIX.* Debrecen, 2002–2003, 401 és 403. o. [a továbbiakban: Nagy Pál – Papp József, Szo XIX–XX.]

3 Nagy Pál – Papp József, Szo XIX–XX., 408. o.

4 Magyarországi Rendeletek Tára., Hatvanegyedik évfolyam., I. kötet., Budapest, 1927, 202. o. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1927/?query=jegy&pg=203&layout=s)

továbbá a hivatkozott normaszöveg személyi igazolványok használata 13. §-ának azon rendelkezése is, amely alapján „A személyi igazolványt tulajdonosa köteles megőrizni, állandóan magánál tartani, a hatóság tagjai és közegei felhívására személyazonosságát ezzel igazolni”.

A 2000-es évek elején, a korábban használatos személyi igazolványt, felváltotta a napjainkban is rendszeresített személyazonosító igazolvány, valamint elkülönült okmányként bevezetésre került a lakcímet és a személyi azonosítót igazoló hatósági igazolvány, a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény módosításával, valamint az 168/1999. (XI. 24.) Kormányrendelettel. Ezen okmányok, a plasztikkártya formájukkal fizikai megjelenésükben is kardinális újítását hozták, a korábban rendszeresített könyv jellegű, papír alapon kiadott személyi igazolványokhoz képest. Az újonnan bevezetett személyazonosító igazolvány holografikus azonosítóval kiegészítve, biztonsági szempontból is többlet elemet tartalmazott elődjénél, továbbá 2016. év január hónap 1-jétől pedig elektronikus adathordozó egységgel is kiegészült, amely elektronikus chip formájában hordozza az okmányon szereplő fizikai, vizuálisan is megjelenő adattartalmat.⁵

Tanulmányom bevezető részének összefoglalójaként megállapítható, hogy az igény, amely arra irányul, hogy az adott személy, mint egyén minél pontosabban beazonosíthatóvá váljon, hogy valójában az, akinek mondja magát az emberiség történetében egészen az ókori időktől kezdve kiemelten hangsúlyos szerepet játszik. Hosszú út vezetett odáig, hogy a mai értelemben vett személyazonosítási eljárás hazánkban is kialakuljon, elsősorban a folyamatosan fejlődő társadalmi, gazdasági változások és különböző technológiai megoldások képezték és képezik a mai napig is katalizátorát ezen folyamatnak.

2. Ügyfél azonosítás a közjegyzői eljárásokban

Magyarországon, a rendszerváltáshoz kapcsolódó időszak a közjegyzői hivatást is jelentősen érintette, új alapokra helyezve a közjegyzőség intézményét azzal, hogy az Országgyűlés az 1991. évi szeptember 10.-ei ülésnapján elfogadta a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényt (a továbbiakban: Kjtvt.). E jogforrás, többek között, közhitelességgel ruházza fel a közjegyzőt, illetve olyan alapvetéseket tartalmaz, mint, hogy a közjegyző az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként jogszolgáltató hatósági tevékenységet végez, vagy, hogy a felek részére pártatlan jogi szolgáltatást nyújtására köteles, valamint, hogy tevékenységében

5 Kiss Tibor – Szegő Tamás, Aszem. 55. o.

kizárólag törvények van alárendelve, egyebekben eljárása, hivatali tevékenysége során nem utasítható.⁶ Ezen garanciális alapvetések, a közjegyzői közreműködés során megvalósuló jogbiztonság követelményének alapját hivatottak megteremteni, különös tekintettel arra is, hogy a közhitelesség intézménye az állam által a közjegyzőre, mint jogszolgáltató hatósági tevékenységet végző személyre átruházott egyfajta monopólium.⁷ A közjegyzői tevékenység elsődleges célja ugyanakkor a jogviták elkerülésének elmozdítása, illetve lehetőség szerint azok megelőzése, ezáltal pedig a bíróságok ügyterhének csökkentése. Az említettek-ből kifolyólag, a jogbiztonság követelményének megvalósulása érdekében alapvető kapcsolódó feltétel, hogy bizonyos közjegyzői eljárásokban részt vevő természetes személy felek, illetve az esetlegesen képviselőként eljáró egyének, személyi azonossága hatékonyan és lehetőség szerint a legnagyobb bizonyossággal megállapítható legyen.

Már a Kjtv. közlönyállapotának (1991.X.7.) normaszövege is deklarált a közjegyző által történő ügyfélazonosítási kötelezettség körében egy olyan alapvető szabályrendszert, amelyet apróbb módosításokkal ugyan, de a jelenleg hatályos Kjtv. 122. § (1) bekezdése is tartalmaz és napjainkban is alkalmazandó. A jogalkotó, az imént említett rendelkezéseket „A közjegyzői okirat elkészítése” fejezetnél, a 122. §-ban helyezte el, az alábbiak szerint: „Ha a közjegyző a felet személyesen nem ismeri, személyazonosságáról és szükség esetén a személyi adatairól köteles meggyőződni a) saját kezű aláírással és fényképpel ellátott hivatalos igazolványból, b) a közjegyző által személyesen ismert vagy személyazonosságát az a) pont szerint igazoló két azonossági tanú közreműködésével”. Az ügyfélazonosítási kérdés kapcsán - a hivatkozott jogszabályi rész - lehetőséget termet egyrészt arra az esetkörre, ha az adott ügyfél a közjegyző által személyesen ismert. Ilyenkor az eljáró közjegyző személye biztosítja a garanciát arra, hogy a megjelenő és általa kétséget kizáróan beazonosítható ügyfél valójában azon személy, aki az eljárásban részt kíván venni. Ezen rendelkezés gyakorlati alkalmazása álláspontom szerint egy jóval fokozottabb felelősséget keletkeztet a közjegyző személyét illetően, hiszen ilyenkor teljes mértékben az eljáró közjegyző személyes megítélésre bizza a jogalkotó, hogy adott esetben kit tekint az eljárása során személyesen ismertnek. Másrészt viszont, abban az esetben, ha az adott fél a közjegyző által nem személyesen ismert, a közjegyző köteles az érintett ügyfél személyazonosságáról és szükség esetén a személyi adatairól meggyőződni. E kötelezettség teljesítése történhet vagy a fél saját kezű aláírását és fényképét tartalmazó hivatalos igazolványból vagy pedig az érintett személyét igazoló két azonossági tanú közreműködésével.

6 Kjtv. 1. § (1) és (4) bekezdés(ek), valamint a 2. § (1) és (2) bekezdés(ek).

7 Pulinka Mihály – Tóth Ádám, A közjegyzők, mint a jogbiztonság belgái., Acta Humana. 2017/4., 89. o. [<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/actahumana/article/view/2058/1338>; letöltve 2024. október 20. napján]

Az, hogy pontosan milyen okmány tekinthető hivatalos igazolványnak a Kjt.v.-ben foglaltakat illetően, annak indoklása ad iránymutatást, mely alapján „A hivatalos igazolványon értendő többek között a személyi igazolvány, az útlevel, a gépjárművezetői engedély (jogosítvány) stb. Közömbös ebből a szempontból, hogy az igazolványt eredeti rendeltetése szerint, mint személyazonosság (mint pl. személyi igazolvány, útlevel) vagy valamely jogosultság (gépjárművezetői engedély) igazolására állították ki. Tehát bármely hatóság által a saját hatáskörében kiállított igazolvány alkalmas a személyazonosság tanúsítására, feltéve, hogy az fényképpel és aláírással van ellátva”. Az említett azonossági tanúk esetleges alkalmazása során szintén irányadó, hogy vagy a közjegyző által személyesen ismert személyeknek kell lenniük, vagy pedig a fentiekben említett fényképpel és aláírással ellátott okmánnyal kell, hogy rendelkezzen ahhoz, hogy a közjegyző a Kjt.v. 122. §-ában foglalt kötelezettségének az eljárása során maradéktalanul eleget tudjon tenni, ezáltal pedig ezen egyének személyazonossága megfelelő bizonyosságot nyerjen. Megemlíthető e körben, hogy bizonyos korlátozásokkal lehetséges alkalmazni az azonossági tanú kiegészítő szabályát azzal, hogy nem lehet azonossági tanú „azon személy, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, az ügyletben félként vagy kedvezményezettként szerepel, illetőleg testi vagy szellemi fogyatkozása miatt a személyazonosság tanúsítására alkalmatlan”.⁸

Nem csak a közjegyzői okirat szerkesztési eljárásra vonatkozóan, ideértve a Kjt.v. 133. §-a szerinti közjegyzői okiratba foglalt végrendelet és más végintézkedés elkészítése során terheli ügyfélazonosítás a közjegyzőt, hanem az aláírás és kézjegy valóságának, valamint a külföldi eljárás céljára tett peren kívüli eskü vagy fogadalom tételéről szóló tanúsítvány kiállítása alkalmával is.⁹ Míg az imént említett eljárásokban a közjegyző részéről kötelezettség az ügyfélazonosítás, addig - a szintén közjegyzői tanúsítványok körébe tartozó – hiteles másolat elkészítése, fordítás helyességének a tanúsítása esetén mellőzhető, valamint az okirat felmutatásának időpontjáról, tanácskozásról és határozatról, egyéb jogi jelentőségű tényről, váltó, csekk és más értékpapír óvásáról rendelkező normaszövegek értelmében, csak akkor tanúsítja a közjegyző az érintett(ek) személyazonosságát, ha azt kifejezetten kéri(k), illetve ennek feltételei fennállnak, továbbá, ha az egyéb jogi jelentőségű tény tanúsítása során a jelen lévő személy(ek) ahhoz hozzájárul(nak).¹⁰ Áttekintve továbbá az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvényt (a továbbiakban: Kjn.p.), annak paragrafusai között is találunk e témakörhöz kapcsolódó jogszabályi előírást. A Kjn.p. az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának, valamint A házassági és az élettársi vagyoni jogi szerződések elektronikus nyilvántartásának vezetése körében rendelkezik

8 Kjt.v. 123. §.

9 Kjt.v. 139. § (2) bekezdés, valamint a 146/A. § (2) bekezdés.

10 Kjt.v. 136. § (3) bekezdés.

közjegyzői által történő ügyfélazonosítási kötelezettségről, analógiát rendelve a közjegyzői okirat elkészítésére vonatkozó Kjtv. 122. §-ában előírt kötelezettségek megfelelő teljesítésének alkalmazásával.¹¹

A tanulmányom során kiemelten fontosnak tartom bemutatni, az ügyfélazonosítás egyik meghatározó mérföldkővét, amely a *Jogügyletek Biztonságát Erősítő Adatszolgáltatási Keretrendszer* (a továbbiakban: JÜB rendszer vagy JÜB nyilvántartás) létrehozását, illetve az ahhoz való hozzáférés biztosítását jelentette a közjegyzői közreműködés kapcsán. A jogszabályi háttér megteremtése érdekében a jogalkotó a – többek között – Kjtv. módosításokat is tartalmazó, a jogügyletek biztonságának erősítése érdekében szükséges törvénymódosításokról szóló 2007. évi LXIV. törvényt (a továbbiakban: JÜB törvény) deklarálta. A joganyag indoklása szerinti jogalkotói cél *„az ingatlanokkal, bérlakásokkal kapcsolatban feltárt visszaélések megakadályozása, az úgynevezett lakásmaffia-tevékenység visszaszorítása, valamint annak a megelőzése, hogy a polgárok áldozatul essenek az okiratokkal és ingatlanokkal kapcsolatos visszaéléseknek”*. Az imént említettek megvalósulása érdekében a korábban közjegyzőt terhelő ügyfélazonosítási kötelezettség köre kiegészült egy további garanciális elemmel, amely során a felek által felmutatott okmányon szereplő adatok egyezősége és érvényessége ellenőrizhető a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala által vezetett nyilvántartáson, azaz a JÜB rendszeren keresztül. Elkerülve ezáltal, hogy a hatósághoz bejelentett elveszett, ellopott, megsemmisült, vagy fizikai észlelés alapján hamisítottnak tűnő, valamint a JÜB rendszerben a lekérdezést követően nem szereplő igazolványok az ügyfél azonosítás során felhasználásra kerüljenek. Az arra jogosult szervek által történő zökkenőmentes és gyors JÜB nyilvántartáshoz való hozzáférés biztosításához elengedhetetlennek bizonyult a megfelelő informatikai keretrendszer kialakítása, figyelemmel a vonatkozó adatvédelmi előírásokra is. A technikai működést illetően az adatigénylést, a közjegyzőnek vagy az arra jogosult szernek, azaz a lekérdezést kérőnek, elektronikus aláírásával kell ellátnia, tehát az ellenőrzés elektronikus úton történő adatigényléssel valósul meg. Majd, ezen elektronikus kérelem aláírását tartalmazó tanúsítvány érvényességi attribútumát ellenőrzi a nyilvántartást vezető hatóság, ezáltal nyer bizonyosságot arra vonatkozóan, hogy a nyilvántartásból történő lekérdezés valóban az arra jogosult személytől származik-e. Amennyiben a lekérdező tanúsítványának érvényességét a bizalmi szolgáltató felfüggesztette vagy visszavonta a nyilvántartást vezető hatóság az adatigénylésre irányuló megkeresés kapcsán adatok szolgáltatását megtagadja.¹² A JÜB által nyújtott adatszolgáltatás többféle területre oszlik, mint személy- és okmányellenőrzés, okmányellenőrzés, lakcím-tudakozódás, jármű adatok igénylése, amely folyamat

11 Kjnp. 36/F. § (3) bekezdés, valamint a 36/I. § (2) bekezdés.

12 Kjtv. 122. § (3) és (4) bekezdés(ek).

során a jogalkotó a Kjtv. módosítással célhoz kötött felhatalmazást biztosított a közjegyző részre, hogy hivatali eljárása során ellenőrzés céljából e nyilvántartásból milyen adatokat és milyen módon igényelhet. A korábban hivatkozott Kjtv. 122. §-a kiegészült egyrészt a fentiekben említett a JÜB nyilvántartásból történő adatigénylés informatikai és adatvédelmi szabályrendszerével, valamint azzal, hogy a közjegyző *„a fél személyazonosságának és lakcímének igazolása érdekében a rendelkezésére bocsátott adatai nyilvántartási adatokkal való egyezőségének és személyazonosságának igazolására alkalmas, bemutatott hatósági igazolványa, és tartózkodásra jogosító okmánya (a továbbiakban együtt: igazolvány) nyilvántartási adatokkal való egyezőségének és érvényességének ellenőrzése céljából megkeresse a személyiadat- és lakcímnyilvántartást, a járművezetői engedély-nyilvántartást, az útiokmány-nyilvántartást vezető vagy a központi idegenrendészeti nyilvántartás (a továbbiakban együtt: nyilvántartás) adatait feldolgozó hatóságot”*¹³ A személyazonosítással érintett egyénre vonatkozó, JÜB nyilvántartásból ellenőrizhető, adatok körét a Kjtv. 122. §-ának (5) bekezdésében találjuk. Tanulmányom e fejezeti részéhez kapcsolódóan szeretném kiemelni a JÜB lekérdezés azon problematikáját, amely a gyakorlatban számos alkalmammal előfordulhat, amikor is az ügyfél nem magyar okmánnyal kívánja igazolni személyazonosságát, hanem valamilyen külföldi okmányt bocsát rendelkezésre. Figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy külföldi okmány JÜB lekérdezésekor, az adatigénylésre kapott válasz, mely alapján *„a lekérdező által megadott okmányazonosító szerinti okmány nem szerepel az elveszett külföldi úti okmányok nyilvántartásában”* pusztán arra vonatkozik, hogy a lekérdezéssel érintett okmány elvesztését Magyarországon nem jelentették be. Így az ellenőrzés csak azon felek esetében eredményezheti a visszaélések megelőzését, akiről, vagy akik okmányáról a JÜB alapját képező nyilvántartások információt tartalmaznak. A külföldi okmánnyal történő ügyfélazonosításnál is irányadó a Kjtv. 122. §-ának azon rendelkezése, hogy fényképet és aláírást kell, hogy tartalmazzon az okmány, valamint lényeges továbbá, hogy magából okmányból fizikai meggyőződés útján kitűnjön, hogy az érvényes. Az okmányon szereplő lejárat dátum mindenképpen vizsgálendő, mint elsődleges érvényességet igazoló elem, valamint a külföldi okmány, de főleg külföldi útlevél esetében szükséges arról is meggyőződni, hogy az esetlegesen nem tartalmaz-e arra utaló jelölését vagy bejegyzést, hogy azt visszavonták. A visszavonás tényét főszabályként - a hazánkban is elterjedt - fizikai lyukasztásos módszerrel jelzik, de megemlíteném, hogy a gyakorlati tevékenységem során találok már olyan esetkörrel is, amikor látszólag érvényesnek tűnt az okmány, sértetlen állapotú is volt, azonban bizonyos oldalainak középső része

13 Kjtv. 122. § (2) bekezdés.

tekintetében bélyegző lenyomat jelölte, hogy az visszavonásra került a kiállító hatóság által.

A JÜB törvénnyel történő Kjtv. módosítás a fentiekben részletezettek mellett kiegészítette, illetve pontosította a közjegyzői közreműködés megtagadásának kötelezettségét is. Az egyik ilyen addicionális ok, ha az eljárásban részt vevő fél egyáltalán nem szolgáltat adatot a személyazonosságának megállapításához. További közreműködés megtagadási esetkörnek minősítette a jogalkotó azt is, amikor az ügyfél ugyan szolgáltat adatot, de az általa rendelkezésre bocsátottak nem egyeznek meg a JÜB lekérdezést követően beszerzett nyilvántartási adatokkal, vagy az igazolványra vonatkozó JÜB ellenőrzés eredményeképp, érvénytelen státuszt jelöl és a személyazonosság igazolása a Kjtv. 122. § (1) bekezdésben írt más módon sem lehetséges.¹⁴ Gyakorlatban elfordulhat olyan eset is, amikor a JÜB nyilvántartás technikai okokból kifolyólag nem működik, ezáltal pedig az azonosítási kötelezettséget érintő elektronikus adatigénylés sem tud megvalósulni. Ilyenkor az okirat, illetve tanúsítvány elkészíthető, azonban ahogyan a rendszer elérhető haladéktalanul el kell végezni az ellenőrzést, majd az eredmény tükrében bocsátható az ügyfél rendelkezésére a tanúsítvány, illetve okirat esetében hiteles kiadmány, másolat vagy bizonyítvány.¹⁵

Megállapítható, hogy az okirat szerkesztési eljárások során a közjegyző által történő ügyfélazonosítási kötelezettség maradéktalan teljesítése már egészen a Kjtv. hatályba lépésétől kiemelt hangsúlyt kapott. Annak megsértése vagy elmulasztása esetére a jogalkotó ugyanis rendkívül szigorú jogkövetkezményként a közokirati jelleg elvesztését rendeli.¹⁶ Ugyanakkor, e szankcionálási körbe az egyes igazságügyi tárgyú, valamint kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXII. törvény 8. §-ával bevonásra kerültek a közjegyzői közreműködés útján kiállított azon tanúsítványok is, amelyek kapcsán a Kjtv. 122. §-a szerinti ügyfélazonosítási kötelezettség terheli a közjegyzőt.¹⁷

Összegzésként elmondható, hogy a közjegyzői hivatásrendet érintő, napjainkban is használatos gyors és felhasználóbarát JÜB rendszerhez való elektronikus hozzáférés, valamint az azzal kapcsolatos közjegyzői ügyfélazonosítási kötelezettség teljesítése révén, a korábbi – JÜB törvényt megelőző – azonosítási eljárás és az azzal szorosan összefüggő, az ügyfél által a közjegyző rendelkezésre bocsátott okmány adattartalmának és státuszának a pusztán fizikai észlelés útján való megfelelésének a megállapításával kapcsolatos kihívások nagy mértékben kiküszöbölésre kerültek.

14 Kjtv. 122. § (6) bekezdés.

15 Kjtv. 122. § (10) bekezdés.

16 Kjtv. 131. § (1) bekezdés.

17 Kjtv. 147/A. §.

A jogalkotó ugyanakkor folyamatos kihívásokkal néz szembe nem csak hazai, hanem nemzetközi szinten is a minél pontosabb és biztonságosabb ügyfélfelzárkózási „eszköztár” bővítését illetően. A gyorsuló digitalizációs folyamatokra tekintettel, még inkább előtérbe kerül e kérdéskör megfelelő módon történő szabályozása és a rendelkezésre álló technológiai megoldások megismerése, illetve az azokhoz való alkalmazkodás révén az általuk biztosított lehetőségek széles körű felhasználása. Az Európai Unióban is számos kezdeményezés született a jogalkotás terültén, amely a digitális térben történő különböző digitális ügyintézési és azon belül az elektronikus ügyfélfelzárkózási platformokat helyezi előtérbe. Ennek egyik alappillére, a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete (a továbbiakban: eIDAS rendelet vagy eIDAS). Az eIDAS rendeletben megfogalmazott jogalkotói cél *„a belső piacon végrehajtott elektronikus tranzakciókba vetett bizalom megerősítése a polgárok, a vállalkozások és a hatóságok közötti biztonságos elektronikus interakciók közös alapjainak kialakítása révén, aminek köszönhetően az Unión belül hatékonyabbá válnak az online magán- és közszolgáltatások, az elektronikus üzletvitel és az elektronikus kereskedelem”*¹⁸ Ennek érdekében az eIDAS olyan iránymutatásokat fogalmaz meg, mint az egyes elektronikus azonosítások és bizalmi szolgáltatások körét érintő kölcsönös elismerés, illetve – többek között – az Európai Unió tagállamai által alkalmazandó egyes elektronikus aláírások és időbélyegzők használatának a jogi háttérnek megalapozása. Az évek során folyamatosan bővülő technológiai fejlődés számos változást hozott a digitális ügyfélfelzárkózás, valamint az elektronikus aláírások kérdéskörét érintően, így nélkülözhetlenné vált egy egységes Európai Unióban alkalmazandó keretrendszer megalkotása. Ennek tükrében a jogalkotó, az Európai Parlament és a Tanács 2024/1183 rendeletével (a továbbiakban: eIDAS rendelet módosítás) módosította a korábbi eIDAS-t. A hivatkozott módosítás számos területen hordoz változást, mint új bizalmi szolgáltatások bevezetése és ezáltal szigorúbb biztonsági és jogi megfelelés, de a legátfogóbb újdonság az uniós digitális személyiadat-tárca *„European Digital Identity Wallet”* jövőben történő megvalósítása, amely lehetőséget biztosít, országhatárokon átívelő jelleggel, az uniós polgárok számára, hogy egy arra alkalmas keretrendszerben, mobiltelefonjukat használva, egyebek mellett eltárolják igazolványaikat, illetve, azokat szükség esetén felhasználás céljából gyorsan előhívják.¹⁹ Ezzel a személyazonosság igazolása is egyszerűen és gyorsan megvalósíthatóvá válik. Az eIDAS módosítás két évet biztosít az uniós tagállamok számára, hogy létrehozzák a szükséges informatikai keretrendszert és megteremtsek

18 Eidas rendelet (2) bekezdés.

19 eIDAS rendelet módosítás (7) és (15) bekezdés(ek), valamint (19) bekezdés.

annak nemzeti jogi környezetét, amely alkalmas a jogalkotói célkitűzések és szabályozások maradéktalan megvalósítására.²⁰

Ennek érdekében, hazánkban az Országgyűlés elfogadta a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvényt (a továbbiakban: DÁP törvény vagy DÁP jogszabály vagy DÁP), amely egyrészt a fentiekben említett eIDAS, valamint az eIDAS rendelet módosításban foglaltak teljesítésére hivatott²¹, valamint 2024. év szeptember hónap 1-jétől felváltotta a korábban hatályban lévő az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvényt (a továbbiakban: E-ügyintézési törvény). A hivatkozott törvény, az abban foglalt jogalkotói célkitűzések megvalósításának eszközeként egy olyan felhasználóbarát platform megteremtését irányozza elő a digitális állampolgárság létrehozásán keresztül, amely lehetőséget biztosít a digitális térben történő ügyintézéshez és szolgáltatások nyújtásához. Ezen alapvetést támasztja alá a végső előterjesztői indokolása is, mely szerint *„A XXI. század harmadik évtizedében a digitalizáció legfontosabb eszköze a mobil, az okostelefon. Ezért 2024 végétől Magyarországon az igazolvány, az ügyintézés és az aláírás is mobilra költözik. Mobilalkalmazást hozunk létre, amely minden magyar állampolgár számára elérhető. A központi mobilalkalmazás segítségével a magyar emberek minden eddiginél könnyebben és gyorsabban intézhetik el ügyeiket. A mobilalkalmazás segítségével igazolhatják majd a személyazonosságukat és egy gombnyomással rendezhetik fizetnivalóikat az állam felé. A Nemzeti Digitális Állampolgárság Program megvalósítása során az egyik legfontosabb alapelv az, hogy a felhasználó dönti el, hogy él-e a digitális állampolgárság nyújtotta lehetőségekkel.”* Az idézetekből megállapítható, hogy a digitális ügyintézés „pilot” platformjaként az okostelefon, valamint az azon megvalósítandó mobilalkalmazás, illetve a hivatkozott joganyag értelmező rendelkezése szerinti „keretalkalmazás” tekinthető elsődlegesnek. A DÁP 3. § (6) bekezdése értelmében, a digitális szolgáltatások elsődlegesen a digitális állampolgárság keretalkalmazáson keresztül érhetők el, ezáltal jogszabályi alapokra helyeződik az okostelefonra egyszerűen, gyorsan és díjmentesen letölthető és telepíthető „Digitális Állampolgárság” megnevezésű applikáció (a továbbiakban: Applikáció), valamint annak az egyes eljárásokban való használata. Az Applikáció felhasználásnak megkezdésekor aktiválni kell a digitális állampolgárságot, amely alapvetően egy felhasználói profil létrehozásával egybekötött azonosítási mechanizmus, amely személyazonosság igazolásához kötött.²² E személyazonosítás történhet személyes megjelenés útján bármely járási hivatalnál, a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény

20 eIDAS rendelet módosítás 5a. cikk (1) bekezdés.

21 DÁP 122. § (1) bekezdés.

22 DÁP 11. § (1) és (2) bekezdés(ek), valamint 63. § (1) bekezdés.

által kijelölt kormányhivatalnál, vagy az imént hivatkozott jogszabály által meghatározott nyilvántartást kezelő szervnél.²³ Ebben az esetben a személyes megjelenéssel történő sikeres személyazonosítást követően kapott - a mobil eszköz kamerájával olvasható – kód Applikációba történő beolvasásával záródik le sikeresen az előregisztrációs folyamat.²⁴ A személyazonosítási folyamat azonban történhet személyes megjelenés nélkül is, egyrészt távoli azonosítással vagy tárolóelemet tartalmazó személyazonosító igazolvánnyal.²⁵ Az aktiválási folyamat sikeres lezárását követően vehetőek igénybe az egyes digitális keretszolgáltatások, mint 2024. év szeptember hónap 1-jétől az eAzonosítás és az eAláírás, majd 2026. év január hónap 1-jétől pedig az ePosta, az eDokumentumkezelés, valamint az eFizetés.²⁶

A személyazonosítás témakörének szempontjából szintén kiemelt jelentőségű nívó, a nemzeti digitális irattárca-szolgáltatás (a továbbiakban: Digitális Irattárca), amely megnyitja a lehetőséget a mobiltelefonon keresztül történő személyazonosításra mind a digitális térben, mind a személyes interakciók során.²⁷ A felhasználók egyrészt tárolhatják digitálisan a különböző személyazonosító adataikat, okmányaikat, másrészt ezen adatokat célzottan megoszthatják, továbbá rendelkezhetnek csak az adott eljárásra korlátozottan történő bizonyos adatok hozzáférhetővé tételének lehetőségéről is.²⁸ Lényeges, hogy a Digitális Irattárcában eltárolt és a személyazonosság igazolására előhívott digitális okmány a fizikai formában meglévő okmány felmutatásával azonos hatályú.²⁹ Azzal tehát, hogy a jogalkotó „azonos értékkel” bírónak deklarálja a Digitális Irattárcával elérhetővé tett digitális okmány felhasználását a fizikai valóban történő bemutatással, lényegében a mobil eszköz segítségével kiváltható a fizikai formában történő személyazonosító okmány használatának szükségessége. Az említettekkel szoros összefüggésben kiemelendő továbbá a hivatkozott jogszabály 61. § (2) bekezdése, mely alapján, ha az arra jogosult személy vagy szerv ellenőrzése eredményeképpen a megosztott digitális okmány adatiban egyezés van, a természetes személy felhasználó személyazonossága igazoltnak tekintendő.

A DÁP törvényben meghatározottak a közjegyzői hivatást is sarkalatos jelleggel érintik azzal, hogy a közjegyzőt is digitális szolgáltatás nyújtására köteles szervként jelöli meg.³⁰ A közjegyzőnek, mint digitális szolgáltatást biztosító szervezetnek biztosítani kell az eAzonosítás szolgáltatás útján a digitális állampolgár

23 DÁP 63. § (12) bekezdés.

24 DÁP 63. § (14) bekezdés.

25 DÁP 63. § (1) és (4) bekezdés(ek), valamint (5) bekezdés.

26 DÁP 119. § (1) bekezdés.

27 DÁP 3. § (7) bekezdés.

28 DÁP 60. §.

29 DÁP 61. § (1) bekezdés.

30 DÁP 9. § (2) bekezdés g) pont.

azonosítóval történő azonosítás lehetőségét.³¹ E körben vizsgálendő továbbá, a 2024. év november hónap 6.-án, a Magyar Közlöny 111. számában kihirdetett, a digitális állampolgárság egyes szabályairól szóló 321/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet (a továbbiakban: DÁP végrehajtási rendeletei) 8. §-a, mint az említett keretszolgáltatás gyakorlati működésre vonatkozó normaszöveg, amely szerint „(1) Az eAzonosítás keretszolgáltatás útján biztosított elektronikus azonosítási szolgáltatás a Dáptv. 63. §-a szerinti sikeres regisztrációt követően aktív felhasználói profillal, a keretalkalmazás használatával vehető igénybe. (2) Az eAzonosítás keretszolgáltatás használata során a felhasználó a mobiltelefonján tárolt biometrikus azonosító adat vagy az általa választott azonosító kód alkalmazásával azonosítja magát. (3) A (2) bekezdés szerinti biometrikus azonosító adat a felhasználó keretalkalmazáshoz regisztrált mobiltelefonján tárolt arcképe vagy ujjnyomata. Az eAzonosítás útján biztosított elektronikus azonosítás biometrikus azonosító adat alkalmazásával akkor sikeres, ha az azonosítás során a felhasználó a keretalkalmazáshoz regisztrált mobiltelefonján érzékelt biometrikus adat megegyezik az ezen mobiltelefonban tárolt biometrikus adattal”. Az említettek tükrében leszögezhető, hogy a jogalkotó lefektette mind a jogi, mind a technológiai eszköztár alapjait az Applikáció – azon keresztül pedig az eAzonosítás szolgáltatás – segítségével történő ügyfélezonosításnak, alkalmazva mind a tudásalapú, azaz a felhasználó által megadott azonosító kóddal történő ügyfélezonosítást, mind pedig a biometrikus azonosítás lehetőségét, amely során az ellenőrzési folyamat az adott személy tekintetében valamilyen fizikai vagy biológiai jellemzőinek a felhasználásával történik.³²

3. Összegzés

Tanulmányom zárásaként leszögezendő, hogy mennyire nélkülözhetetlen szerepet kap az egyes közjegyzői közreműködések során az érintett természetes személyek beazonosításának maradéktalan megvalósulása. A történeti áttekintés során egyfajta párhuzam jelenik meg a személyazonosító okmányok mindenkori korszak egyre szigorodó biztonsági követelményeinek való megfelelése, illetve a közjegyzőt érintő személyazonosság megállapítási kötelezettség és ehhez kapcsolódóan, az okmányellenőrzésre vonatkozó eljárési garanciális elemek implementálása között. A JÜB rendszer alkalmazása a közjegyzői közreműködést érintően kiemelkedő jelentőséggel bír, elősegítve, számos hamis, hamisított vagy nem az adott egyénre vonatkozó okmány felhasználásával kapcsolatos visszaélés

31 DÁP 10. § (4) bekezdés.

32 Kiss Tibor – Szegő Tamás, Aszem. 56. és 57. o.

kiszűrését. Manapság, részben az okostelefonoknak, részben pedig a könnyen elérhető gyors internetszolgáltatásnak köszönhetően a digitalizáció egyre szélesebb körben a mindennapi életük részévé válik. Erre reagálva a jogalkotó, az Európai Unióban, és hazánkban is az ügyfélazonosítás fontosságát kiemelten kezelve törekszik olyan jogi alapokon működő technológiai megoldások rendszerezésére, amelyek a lehető legkevesebb jogi és ügyleti kockázatot hordozzák az egyes eljárásokban történő alkalmazásuk során. Hazánkban, a DÁP keretjogszabályként összefogja az egyes hivatali ügyintézéshez, ideértve bizonyos közjegyzői közreműködéshez is kötődő elektronikus szolgáltatásokat, számos informatikai újítást életre hívva, mint az eAzonosítás, vagy a Digitális Irattárca.

Az vitán felül álló, hogy a DÁP által már megvalósított, illetve a jövőben bevezetésre kerülő szolgáltatások a mindennapi életünk meghatározó részét fogják képezni, legyen szó akár felhasználói minőségről, akár pedig közjegyzői hivatásrend gyakorlásáról.

Felhasználói oldalról vizsgálva, álláspontom szerint előrelépés, hogy a digitális térben történő ügyintézéssel eltűnik majd a várakozás, a sorbaállás, egyszerűsödnek az eljárások, többek között a fizikai személyazonosító okmányok bemutatási kötelezettsége nélkül is, aggálytalanul megvalósulhat a személyazonosság igazolása és ezáltal a közjegyzői közreműködés is. Pozitívum az a tény is, hogy az önkéntes regisztrációval maga a felhasználó dönthet arról, hogy kíván-e élni a digitális állampolgárság által nyújtott, illetve jövőben nyújtandó lehetőségekkel. Hangsúlyozandó előny továbbá, hogy teljes mértékben megvalósul a tudatos és célhoz kötött adatfelhasználás, valamint az adatok feletti rendelkezési jogosultság azzal, hogy a digitális állampolgár rendelkezési jogköre, hogy az adott eljárást illetően, milyen személyéhez fűződő adatokat, illetve okmányokat oszt meg a hivatali szerv részére személyazonosítás, vagy más ügyintézés céljából. Meglátásom szerint az viszont egyfajta negatívum, hogy a DÁP által nyújtott digitális szolgáltatások okostelefon segítségével vehetőek igénybe, amely technológia az idősebb korosztály részére sokszor nehezen értelmezhető és kezelhető.

Ugyanakkor álláspontom szerint, a biometrikus azonosítással magasabb fokú biztonsági szinttel megvalósulhat a személyazonosítás, olyan esetekben is, ahol példának okáért az adott egyén az évekkel korábban kiállított fizikai okmányában szereplő fényképre már alig, vagy egyáltalán nem hasonlít, de ide sorolnám az egyetétű ikrek esetét is, akik külsőleg szinte teljes egyezőséget mutatnak. Az említett technológia ugyanis valós időben, közvetlenül, az adott egyént azonosítja, legyen szó akár ujjlenyomat, arcfelismerés vagy íriszazonosításról, következőképpen emelve a jobbiztonság követelményének megvalósulását a közjegyzői közreműködések során.

A bírói és közjegyzői kinevezés feltételrendszeréről dióhéjban¹

A jelen tanulmányban röviden bemutatam a bírák és közjegyzők sajátosságait, a bírói és a közjegyzői kinevezés feltételrendszerét, ismertettem a kinevezési jogkör gyakorlóját, a kinevezés időtartamát, az életkori előírásokat, az állampolgársági kritériumot, a pályaalkalmassági vizsgálat mibenlétét, a képzési követelményeket (ideértve a szükséges joggyakorlati időt és a nyelvtudási előírást), továbbá a vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettséget. Ezzel párhuzamosan szemléltettem a bírák és a közjegyzők kinevezésének szabályozásban felmerülő hasonlóságokat és különbségeket is. Bár a két hivatásrend kinevezési feltételei között számos átfedést fedezhetünk fel, szignifikáns eltérések is mutatkoznak. Az utóbbi azért is érdekes, mert a közjegyző bírósági jogkörben bíróként jár el, illetve a kizárási okok is a bírói szabályozásra utalnak vissza. A különbségektől függetlenül azonban a szigorú feltételrendszer biztosítja azt, hogy bíróvá, közjegyzővé csak a legalkalmasabb jelöltek válhatnak.

Tárgyszavak:

közjegyzői kinevezés, bírói kinevezés, kinevezési feltételek, összehasonlító elemzés, állampolgársági kritérium

In the present study, I have briefly described the respective characteristics of the judicial and notarial professions, the conditions of appointments of judges and notaries, the person exercising the power of appointment, the duration of the appointment, the age requirements, the citizenship criterion, the nature of the career aptitude test, the training requirements (including the required period of legal practice and the language proficiency requirement), and the obligation to make a declaration of assets. At the same time, I have also illustrated the similarities and differences in the regulation of the appointment of judges and notaries. Although there are many overlaps between the appointment conditions

1 A tanulmánykéziratának lezárása 2024 év vége.

of the two professions, there are also significant differences. The latter is also interesting because the notary acts as a judge in a judicial capacity, and the grounds for disqualification also refer back to the judicial regulation. Regardless of the differences, however, the strict system of entrance criteria ensures that only the most suitable candidates can become judges and notaries.

Keywords:

appointment of notaries, appointment of judges, appointment criteria, comparative analysis, nationality criterion

1. Bevezetés

Magyarország a 2023. évi statisztika szerint hozzávetőlegesen 2590 bíró teljesít szolgálatot, melyből 474 fő a Debreceni Ítéltábla, 1165 fő a Fővárosi Ítéltábla, 303 fő a Győri Ítéltábla, 271 fő a Pécsi Ítéltábla, 377 fő pedig a Szegedi Ítéltábla illetékességi területén jár el.² A közjegyzői állások számáról és a közjegyzők székhelyéről szóló 15/1991. (XI. 26.) IM rendelet 1. § (1) bekezdése szerint 313 közjegyző működik Magyarországon, melyből 55 fő a Miskolci Közjegyzői Kamara,³ 122 fő a Budapesti Közjegyzői Kamara,⁴ 44 fő a Győri Közjegyzői Kamara, 43 fő a Pécsi Közjegyzői Kamara,⁵ és 49 fő a Szegedi Közjegyzői Kamara tagja.⁶

A közjegyzői kinevezés hatályos feltételrendszerét meghatározó, a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjt.v.) megalkotását és hatálybalépését megelőzően a közjegyzőség évtizedeken keresztül a bíróság szervezetrendszerén belül működött. A járásbírók mellett működő állami közjegyzők kinevezésének kritériumai már ekkor is eltérést mutattak a bírói kinevezés feltételeihez képest, ugyanakkor rendszeres volt az átjárás a hivatásrendek között, ugyanis az arra alkalmasabb pályázók hiányában igazságügyi gyakorlattal nem rendelkező jogászokból vagy bírósági fogalmazókból kinevezett közjegyzők

2 A bírói létszámot valamennyi érintett „Törvényszék engedélyezett létszámának munkakör csoportok szerinti bontásáról” szóló OBHE határozataiban megadott adatok összesítésével határoztam meg.

3 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://www.mkkamara.hu/wp-content/uploads/2024/02/Miskolci_Kozjegyzoi_Kamara_nevjegyzeke_2024-02-09.pdf (letöltve 2024. augusztus 30. napján)

4 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://bpkk.hu/docs/BKK_Nevjegyzekek_honlapra_2024_07_01.pdf (letöltve 2024. augusztus 30. napján)

5 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://pkkamara.hu/wp-content/uploads/2024/07/Nevjegyzekek_PKK_-megyek-szerint_2024_julius_VARMEGYE.pdf (letöltve 2024. augusztus 30. napján)

6 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://szkk.hu/docs/SZKK_NEVJEGYZEK.pdf (letöltve 2024. augusztus 30. napján)

a szakvizsga - amely ekkor nem volt feltétele a közjegyzői kinevezésnek - letételét követően gyakorta bírói állásra pályáztak.⁷

Az értekezés célja a közjegyzői és a bírói⁸ kinevezés hatályos feltételrendszerének rövid bemutatása és azok összehasonlító, leíró jellegű elemzése. Előrebocsátom, hogy a tanulmányban nem kívánok állást foglalni abban a kérdésben, hogy a közjegyzővé vagy a bíróvá válás útja a rögzösebb, a céloom kizárólag feltárni a két hivatásrend kinevezési feltételei közötti különbségeket és hasonlóságokat. Értekezésemben a pozitív feltételeket veszem górcső alá, a kinevezést kizáró okokat csak megemlítem, a kinevezési eljárásra irányadó rendelkezések szemléltetését pedig mellőzöm.

2. Bíró és közjegyző

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) külön nevesíti a bírákat, meghatározza a bíróságok jog- és hatáskörét, szervezetét, rendelkezik a bírák ítélkezéséről és függetlenségéről. A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Bjt.), mint sarkalatos törvény szabályozza a bíróságok igazgatását, működését, rendelkezik a bírák jogállásáról, a szolgálati viszony keletkezéséről és megszűnéséről, a bírák jogairól és kötelezettségeiről, a bírák fegyelmi felelősségére vonatkozó szabályairól és javadalmazásáról is.⁹

A bíró közhatalmat gyakorló, igazságszolgáltató tevékenységet végző jogász, aki dönt büntetőügyben, magánjogi jogvitában, a közigazgatási határozatok törvényességéről, az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról és törvényben meghatározott egyéb ügyben.¹⁰ A bíró független, és csak a törvénynek van alárendelve, ítélkezési tevékenységében nem utasítható.¹¹

Az Alaptörvény kifejezetten nem nevesíti a közjegyzőt. Sőt, az Alaptörvényben nem is találunk olyan rendelkezést, ami előírná azt, hogy az államnak biztosítani kellene a közjegyzői szervezetrendszerét. A közjegyzők jogállását, a közjegyzői

7 *Rokolya Gábor*, „Közjegyzőség” In: *Jakab András – Fekete Balázs (szerk.)*, Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Jogtörténet rovat, rovatszerkesztő: Komáromi László) 14. o. <http://ijoten.hu/szocikk/kozjegyzoseg> (2018) (letöltve 2024. november 2. napján)

8 Jelen tanulmányban a katonai bíró és a szabadalmi ügyekben eljáró bíró kinevezésére vonatkozó speciális feltételeket nem ismertetem.

9 <https://kuria-birosag.hu/hu/mai-birosagi-rendszer> (letöltve 2024. október 10. napján)

10 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) (a továbbiakban: Alaptörvény) 25. cikk (1)-(2) bek.

11 Alaptörvény 26. cikk (1) bek.

szervezetet (ideértve a közjegyzői szolgálati viszony keletkezését és megszűnését), valamint a közjegyzői tevékenységet külön törvény, a Kjt. határozza meg.

A közjegyző tevékenységének célja a bíróság tehermentesítése, amit a hatáskörébe utalt nemperes eljárások lefolytatásával tud elérni.¹² A közjegyzőt a törvény közhitelességgel ruházza fel, hogy a jogviták megelőzése érdekében a feleknek pártatlan jogi szolgáltatást nyújtson.¹³ A közjegyző a jogszabály által meghatározott hatáskörében az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként,¹⁴ jogszolgáltató hatósági tevékenységet végez.¹⁵ A közjegyző az eljárása során csak a törvénynek van alávetve, és nem utasítható. A közjegyző az ügyekben részrehajlás nélkül, hivatását személyesen gyakorolva köteles eljárni.¹⁶

3. Kinevezési jogkör gyakorlója, kinevezés időtartama és életkori kikötés

A kinevezési jogkör gyakorlója személyében, a kinevezés időtartamában és az életkori kikötés vonatkozásában eltérő szabályokat vélhetünk felfedezni a két hivatásrendet illetően.

3.1. Kinevezési jogkör gyakorlója

Míg a hivatásos bírót¹⁷ a köztársasági elnök, addig a közjegyzőt az igazságügyért felelős miniszter nevezi ki.¹⁸ Az Alaptörvény 9. cikke értelmében a köztársasági elnök semleges, kifejezi a nemzet egységét, és őrködik az állam demokratikus működése felett. Ezért amikor a köztársasági elnök kinevez egy bírót, akkor a határozatával - saját jogállásának semlegessége révén - részben legitimálja a bíró személyét, azaz „alkalmassá teszi” a közhatalom gyakorlására. A bírónak, mint közhatalmat gyakorló személynek a hatalmát vissza kell tudnia vezetni a hatalom forrására, vagyis a népre. A bíró személye ilyen módon a semleges elnöki hatalom révén kapcsolódik be a hatalomgyakorlás demokratikus láncolatába. Másrészt a köztársasági elnök a határozatával azt is mutatja, hogy az adott személy bíróvá történő kinevezése nem veszélyezteti az állam demokratikus működését,

12 *Molnár Tamás*, Gondolatok a közjegyző jogállásáról, jogforrási rendszeréről, valamint a közjegyzői eljárások lehetséges csoportosításáról. JURA, 2020/1., 98. o.

13 A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjt.) 1. § (1) bek.

14 944/B/1994. AB határozat II/1. pont.

15 Kjt. 1. § (4) bek.

16 Kjt. 2. § (1)-(2) bek.

17 Alaptörvény 26. cikk (2) bek.

18 Kjt. 16. § (1) bek.

mert az előterjesztés nem szenved súlyos tartalmi vagy formai hibában. A köztársasági elnök azonban nem dönt a kinevezendő személy bírói alkalmasságáról, és a kinevezési feladata semmilyen formában nem azonosítható a szolgálati, illetve az egyéb munkajogi jogviszonyokban ismert munkáltatói jogkörökhöz.¹⁹

3.2. Kinevezés időtartama

A köztársasági elnök a bírót első alkalommal főszabály szerint három évre nevezi ki.²⁰ Ezen időtartam alatt a bíró szakmai alkalmasságának vizsgálata folyik, és amennyiben a továbbiakban is megfelel a bírói hivatás gyakorlására, úgy sor kerülhet a határozatlan időre történő kinevezésre. A bíró kinevezése kivételes esetben - a pályázat elbírálójának javaslatára - határozatlan időre szól,²¹ ha kinevezését megelőzően korábban és - ha törvény eltérően nem rendelkezik - legalább három évig bíróként, illetve katonai bíróként dolgozott, ha kinevezését közvetlenül megelőzően alkotmánybíróként működött vagy nemzetközi szervezetnél, vagy az Európai Unió valamely szervénél ítélkezett, illetve az igazságszolgáltatással összefüggő tevékenységet folytatott, és legalább ötéves szakmai gyakorlatot szerzett, ha kiemelkedő elméleti jogi jártasságot szerzett a tudomány vagy az oktatás területén.²²

Az igazságügyért felelős miniszter a közjegyzőt határozatlan időre nevezi ki.²³ A közjegyzői kinevezés esetén nincs határozott idejű kinevezés, ez azonban nem jelenti azt, hogy a közjegyző tevékenységét a kinevezést követően ne vizsgálnák. A közjegyző székhelye szerint illetékes területi közjegyzői kamara elnöksége a kinevezett közjegyző működését a hivatalba lépésétől számított egy év elteltével, ezt követően pedig legalább négyévenként megvizsgálja. Ezen túlmenően a törvényszék elnöke vagy a területi kamara elnöksége a közjegyző működésének vizsgálatát indokolt esetben bármikor elrendelheti.²⁴ A vizsgálat kiterjed az anyagi jogi, eljárásjogi és ügyviteli jogszabályok, valamint a közjegyzői díjszabásról szóló jogszabály alkalmazására, a közjegyzői iroda vezetésére, a kamarai tagságból, illetve a közjegyzőre vonatkozó egyéb jogszabályi előírásokból eredő jogok gyakorlására és kötelezettségek teljesítésére.²⁵ Az első éves vizsgálat esetén a

19 Alaptörvény – Államszervezet (birosag.hu) (letöltve 2024. szeptember 4. napján)

20 A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Bjt.) 23. § (1) bek.

21 Bjt. 23. § (2) bek.

22 Kiemelkedő elméleti jogi jártasságú jogász: az egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia doktora vagy az a személy, aki legalább húszévi, jogi területen folytatott szakmai gyakorlattal rendelkezik; e jogi szakmai gyakorlatot olyan munkakörben kell eltölteni, amely betöltésének feltétele a jogász végzettség. (Bjt. 23.§ (2a) bek.)

23 Kjtv. 16. §

24 Kjtv. 69. § (4)-(5) bek.

25 A közjegyzők működésének vizsgálatáról szóló 22/2021. (VI. 28.) MOKK szabályzat (a továbbiakban: A közjegyzők működésének vizsgálatáról szóló MOKK szabályzat) 1. § (2) bek.

vizsgáló a vizsgált közjegyzőnél minden ügytípusra vonatkozóan teljeskörű ellenőrzést végez, kötelező továbbá a közjegyző tárgyalásvezetésének a vizsgálata is.²⁶

3.3. Életkori kikötés

Az Alaptörvény 26. cikk (2) bekezdésének 2025. március 1. napjától hatályos rendelkezése szerint bíróvá az nevezhető ki, aki a 35. életévét betöltötte. A korábbi szabályozás szerint a bírói kinevezés feltételül szabott alsó korhatár a 30. életév volt. A módosításra a 2024. december 5. napján a „Magyarország Alaptörvényének tizennegyedik módosítása” címmel benyújtott T/9997. számú törvényjavaslat alapján került sor, amit az országgyűlés 2024. december 17. napján fogadott el. Az Alaptörvény ezen módosítása 2025. március 1. napján lép hatályba.

Az átmeneti rendelkezés szerint a bíróvá történő kinevezés életkori határának a felemelését nem kell alkalmazni azon bírák vonatkozásában, akiket az Alaptörvény tizennegyedik módosításának hatálybalépésekor már kineveztek, vagy akik a módosítás hatálybalépését megelőzően kiírt pályázat alapján kerültek kinevezésre. Nem vonatkozik a módosítás a 2025. január 1-jét megelőzően igazságügyi szervnél szolgálati jogviszonyt létesített bírósági titkárokra és fogalmazókra sem, ők tehát a harmincadik életévük betöltése után változatlanul bíróvá nevezhetők ki.²⁷

A jelenlegi normaszöveg szerint a bíráknál kvázi felmenő rendszerben vezet be az új életkori szabályt, mivel a bírósági szervezetrendszerbe egy bizonyos ideig bekerült jogászokra azok nem vonatkoznak. Tehát a szervezetrendszerben már bírósági titkárként vagy fogalmazóként működő személyekre nem terjednek ki az új szabályok, ezzel is elősegítve az életpálya jobb kiszámíthatóságát és előreláthatóságát.

A bírói kinevezés feltételül szabott alsó korhatár meghatározása azt a célt szolgálja, hogy a köztársasági elnök bíróvá csak olyan személyt nevezzen ki, aki megfelelő szakmai tudással, joggyakorlattal és élettapasztalattal rendelkezik. Az életkori határ felemelése a leendő bírák szakmai felkészültségét erősíti, hozzájárul a közbizalom erősítéséhez és a bírói döntéshozatal minőségének javításához.²⁸

Közjegyzői kinevezés esetén a jogalkotó nem írja elő egy minimum életkor betöltését a pályázó számára, amennyiben azonban a közjegyzői kinevezés feltételeként megszabott képzési követelményeket, azok időtartamát, és a kinevezéshez szükséges joggyakorlati időt is számításba vesszük,²⁹ arra a következtetésre

26 A közjegyzők működésének vizsgálatáról szóló MOKK szabályzat 3. § (1)-(2) bek.

27 https://www.parlament.hu/documents/d/torvenyalkotasi-bizottsag/t9997-1_javaslat-a-tab-sajat-szandekara_20241211_kormanyparti_kikuldesre (letöltve 2024. december 17. napján)

28 https://www.parlament.hu/documents/d/torvenyalkotasi-bizottsag/t9997-1_javaslat-a-tab-sajat-szandekara_20241211_kormanyparti_kikuldesre (letöltve 2024. december 17. napján)

29 Lásd: 6. pont.

juthatunk, hogy a pályázó a pályázat benyújtásakor a 30. életévét nagy valószínűséggel már betöltötte.

Az Alaptörvény 26. cikk (2) bekezdésének 2026. január 1. napjától hatályos rendelkezése szerint a bíró szolgálati jogviszonya az általános nyugdíjkorhatár betöltéséig, illetve a törvényben meghatározott esetekben a bíró 70. életévéig fennállhat. Jelenlegi ismereteim szerint átmeneti szabályok nem kerülnek beépítésre.

A hatályos szabályozás³⁰ szerint a közjegyzői szolgálati jogviszony a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvényben meghatározott öregségi nyugdíjra jogosító legmagasabb öregségi nyugdíjkorhatár, de legalább a 65. életév közjegyző általi betöltésével szűnik meg.³¹

A felső korhatár felemelését esetlegesen átmeneti rendelkezések alkalmazásával lenne célszerű bevezetni. Ellenkező esetben számottevő, a pályázati pontszámok alapján a kinevezés közelében álló bírósági titkár és közjegyzőhelyettes hagyhatja el a pályát, akik esetlegesen további öt évig nem számolhatnak nyugdíjba vonuló bíró vagy közjegyző miatt megüresedő bírói vagy közjegyzői álláshelyre.

4. Állampolgársági kritérium

A magyar állampolgárság, mint a bírói kinevezés feltétele arra vezethető vissza, hogy a bíró az eljárása során közhatalmat gyakorol. A közhatalom gyakorlása körébe tartozik a jogalkotás és jogérvényesítés intézményi, eljárási és tartalmi jellemzőinek a meghatározása. A közhatalom gyakorlása olyan döntés meghozatalát, illetve aktus kibocsátását jelenti, amely a polgárok (és más jogalanyok) egészét vagy meghatározott körét jogi érvénnyel kötelezi, és amelyek érvényesítéséhez állami kényszer vehető igénybe.³² A bíró tevékenysége az elvárt alkotmányos garanciák - mint a jogbiztonság által megkövetelt nagyfokú szabályozottság és kiszámíthatóság a hatáskörükbe utalt eljárások tekintetében, vagy a pontosan körülhatárolt működési és szervezeti rend - által kontrollált.

A jogalkotó korábban a közjegyzői kinevezést is magyar állampolgársághoz kötötte, azonban az Európai Unió Bíróságának (továbbiakban: EUB) az Európai Bizottság kontra Magyarország C-392/15. számú ügyben hozott ítéletében foglaltakra tekintettel a közjegyzői kinevezés feltételeként megszabott állampolgársági előírás 2017. október 13. napjával módosult. A jogszabályváltozást követően az nevezhető ki közjegyzőnek, aki az Európai Unió valamely tagállamának,

30 Kjt. 22. § (1) bek. d) pont.

31 A közjegyzőket érintő nyugdíjkorhatár felemelésére irányuló törvényjavaslat benyújtására jelen tanulmány megírásakor nem került sor.

32 *Petrétei József*, Magyarország alkotmányjoga I. Dialóg Campus Kiadó, 2009, 100-101. o.

az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államnak az állampolgára, vagy az Európai Unió és tagállamai, valamint az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban nem részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam állampolgárával azonos jogállású személy.³³

4.1. Az Európai Unió Bíróságának az Európai Bizottság kontra Magyarország C-392/15. számú ügyben hozott határozata³⁴

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) 2015. évben pert indított Magyarország ellen a letelepedési szabadság megsértése kapcsán. A Bizottság arra hivatkozott, hogy Magyarország megsértette az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (továbbiakban: EUMSZ) 49. cikk (korábban EK Sz. 43. cikk) szerinti letelepedési szabadságra vonatkozó rendelkezést azzal, hogy a közjegyzői kinevezést magyar állampolgársághoz kötötte.

A letelepedési szabadság értelmében tilos valamely tagállam állampolgárainak egy másik tagállam területén történő szabad letelepedésére vonatkozó minden korlátozás.³⁵ Az EUMSZ 51. cikke (korábban: EK Sz. 45. cikk) azonban a fenti szabadság kivételeként határozza meg a közhatalom gyakorlásához tartósan vagy időlegesen kapcsolódó tevékenységet, vagyis közrendi, közbiztonsági vagy közegészségügyi szempontok érvényre juttatása érdekében lehetővé teszi a tagállamoknak, hogy többletfeltételeket határozzanak meg.³⁶

Az EUB szerint a letelepedési szabadság egy olyan abszolút jog, amelynek korlátozására csak az EUMSZ-ben meghatározott esetekben van mód.³⁷ Amikor tehát a Bizottság pert indított Magyarországgal szemben arra hivatkozva, hogy az a magyar állampolgárságot a közjegyzői kinevezés feltételeként szabva megsértette az uniós jogot, az EUB-nak azt kellett vizsgálnia, hogy Magyarországon a közjegyzői tevékenység a közhatalom gyakorlásában való közvetlen és sajátos részvételnek minősül-e.³⁸

Az EUB a közjegyzői tevékenység mibenlétét vizsgálva megállapította, hogy a magyar közjegyzői tevékenység nem jelent a közhatalom gyakorlásában való közvetlen és sajátos részvételt. Bár a közjegyzői eljárás kapcsolódik a közhatalom gyakorlásához és a közjegyző a köz érdekében jár el, azonban ez nem elegendő

33 Kjt. 17. § (1) bek. a) pont.

34 C-392/15. Európai Bizottság kontra Magyarország ügyben 2017. február 1. napján hozott ítélet (a továbbiakban: Európai Bizottság kontra Magyarország C-392/15 számú ügy), (ECLI:EU:C:2017:73)

35 Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 49. cikk

36 *Kátai Anikó*, A letelepedés szabadsága. Európai Tükör, 2014/2., 26. o. [a továbbiakban: Kátai, A letelepedés szabadsága]

37 *Kátai*, A letelepedés szabadsága, 29. o.

38 Európai Bizottság kontra Magyarország C-392/15 számú ügyben hozott határozat 109. pont.

ahhoz, hogy az EUMSZ 51. cikke értelmében többletkritériumot, így állampolgársági kikötést lehessen meghatározni a kinevezés feltételeként.

Az EUB a Bizottság kontra Magyarország C-392/15 számú ügyében hozott határozata szerint a magyar állampolgársági kritérium, mint a közjegyzői kinevezés feltétele összeegyeztethetetlen az uniós joggal.

5. Pályaalkalmassági vizsgálat

Csak az a pályázó nevezhető ki, akinek a három évnél nem régebbi pályaalkalmassági vizsgálat eredménye alapján a bírói vagy közjegyzői hivatás gyakorlására alkalmas lehet. Imregh Géza egyetemi docens szerint „a pályaalkalmasság vizsgálatának célja az, hogy prognosztizálja annak fennállását vagy ép a hiányát, miszerint a jelölt az adott pálya támasztotta speciális igényeket, követelményeket képes-e kielégíteni. Ez azt jelenti, hogy a vizsgálat tárgya annak előre jelzése, hogy a jelölt várhatólag alkalmas a hivatásszabta követelményeket kielégíteni.”³⁹

A közjegyzői pályaalkalmassági vizsgálatra a bírói pályaalkalmassági vizsgálatra vonatkozó szabályokat⁴⁰ kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a pályaalkalmassági vizsgálat kezdeményezése iránti kérelemben a pályázónak nem kell megjelölnie, hogy mely közjegyzői állásra kiírt pályázathoz szükséges a vizsgálat elvégzése.⁴¹

A pályaalkalmassági vizsgálatot, valamint a felülvizsgálatot a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ igazságügyi szakértői közül az igazságügyi miniszter által kijelölt tagokból, elnökből és elnökhelyettesből álló vizsgáló bizottság és felülvizsgáló bizottság végzi.⁴²

A pályaalkalmassági vizsgálat általános orvosi, pszichiátriai, pszichológiai vizsgálatból, valamint a bírói vagy közjegyzői feladatok ellátásához szükséges kompetenciák⁴³ felméréséből áll. Az általános orvosi vizsgálat körelőzmény-felvétel (egészséggel kapcsolatos panaszok, a rendelkezésre álló orvosi dokumentáció áttekintése), általános testi vizsgálat (fizikális mellkasi és hasi vizsgálat, tájékozódó jellegű mozgásszervi vizsgálatok) és szükség esetén kiegészítő vizsgálatok (röntgen, EKG, labor, panaszoktól függő egyéb vizsgálatok) elvégzését jelenti.

39 Imregh Géza, Gondolatok a bírói pályaalkalmasság-vizsgálatáról. Magyar Jog, 2007/4., 200. o.

40 A bírói pályaalkalmassági vizsgálatról szóló 6/2020. (V. 25.) IM rendelet (a továbbiakban: A bírói pályaalkalmassági vizsgálatról szóló rendelet)

41 A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény végrehajtásáról szóló 13/1991. (XI. 26.) IM rendelet 2/A. §.

42 A bírói pályaalkalmassági vizsgálatról szóló rendelet 3-4. §.

43 Döntési képesség, együttműködési képesség, elemző gondolkodás, előrelátás, fegyelmezetttség, felelősségtudat, határozottság, igényesség, integritás, kommunikáció, konfliktuskezelés, kreativitás, magabiztosság, határozottság, önállóság, probléma- és helyzetelemzés, problémamegoldás, szakmai ismeretek alkalmazása, szervező és tervező képesség, szóbeli, írásbeli kommunikációs készség, tárgyilagosság.

A neuro-pszichiátriai vizsgálat kiegészítő kórelőzmény-felvételt az általános neuro-pszichiátriai vizsgálat szempontjai szerint, feltáró beszélgetést (exploratio), szervi idegrendszeri vizsgálatot és szükség esetén kiegészítő vizsgálatokat (EEG, koponya CT stb.) foglal magába. A pszichológiai alkalmassági vizsgálat pedig feltáró beszélgetésre (exploratio), tesztvizsgálatokra (Rorschach, MMPI, RAVEN) és szükség esetén kiegészítő vizsgálatokra (MAWI /intelligenciavizsgálat/, SZONDI, CPI, illetve más olyan vizsgálat, aminek magyar standardja van, és elvégzése speciális okok felmerülése miatt indokolt) terjed ki.⁴⁴

A pályázó a kompetenciavizsgálaton maximum 60 pontot érhet el.⁴⁵ Bírói állás-helyre történő pályázat esetén a bírói tanács,⁴⁶ míg közjegyzői székhelyre történő jelentkezés esetén a pályázató területi kamara elnöksége⁴⁷ a személyes meghallgatása során értékeli a pályázó pályáalkalmassági vizsgálatának eredményét. Ennek ellenére sem a bírói álláspályázatok elbírálásának részletes szabályairól és a pályázati rangsor kialakítása során adható pontszámokról szóló 7/2011. (III. 4.) KIM rendelet, sem a közjegyzői pályázatok benyújtásáról és elbírálásáról szóló 28/2021. (X. 21.) MOKK szabályzat nem határozza meg konkrétan azt, hogy a pályáalkalmassági vizsgálaton elért eredményt a bírói tanács vagy a területi kamara elnöksége hogyan, milyen pontszámokkal értékelje, és nincs más olyan jogszabály sem, amely ezt pontosan leírná. A kompetenciavizsgálat eredményét esetlegesen az eredményes közjegyzői vizsga pontozásához hasonló módon lenne célszerű értékelni. A közjegyzői pályázatok benyújtásáról és elbírálásáról szóló MOKK szabályzat 13. § (3) bekezdése szerint azon pályázónak, aki a közjegyzői vizsgán 60 pontból legalább 46 pontot elért, e vizsgája után 2 pont jár. Ezen felül minden további helyes válaszáért újabb 2-2 pontot kaphat a pályázó. Ezen elv szerint a jogalkotónak sávosan lenne indokolt meghatároznia a kompetenciavizsgálaton elért eredményért adható pontokat, például a 60 pontból 40 pontot elérő pályázónak 1 pont járna, míg minden további 5 pont után újabb 1 pont lenne adható.

A vizsgálat díjköteles, annak költségét a pályázó köteles viselni. A pályáalkalmassági vizsgálat költségét a sikeres bírói pályázónak az Országos Bírói Hivatal,⁴⁸ a nyertes közjegyzői pályázónak pedig a pályázatot elbíráló területi kamara visszatéríti.⁴⁹

44 A bírói pályáalkalmassági vizsgálatról szóló rendelet 1. számú melléklete.

45 A bírói pályáalkalmassági vizsgálatról szóló rendelet 7. § (5) bek.

46 A bírói álláspályázatok elbírálásának részletes szabályairól és a pályázati rangsor kialakítása során adható pontszámokról szóló 7/2011. (III. 4.) KIM rendelet 15. § (1) bek.

47 A közjegyzői pályázatok benyújtásáról és elbírálásáról szóló 28/2021. (X. 21.) MOKK szabályzat (a továbbiakban: A közjegyzői pályázatok benyújtásáról és elbírálásáról szóló MOKK szabályzat) 6. § (1) bek.

48 Megújulnak a bírói pályáalkalmassági vizsgálat szabályai – Jogászvilág (jogaszvilag.hu) (letöltve 2024. október 10. napján)

49 Kjt. 17. § (8) bek.

6. Képzési követelmény, joggyakorlati idő szükségessége és nyelvtudási előírás

Bíróvá az nevezhető ki, aki egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik, a jogi szakvizsgát letette⁵⁰ és legalább egy évig bírósági titkárként, alügyészként, ügyvédként, közjegyzőként, jogtanácsosként dolgozott, kormánytisztviselőként, illetve köztisztviselőként központi közigazgatási szervnél közigazgatási, illetve jogi szakvizsgához kötött munkakörben dolgozott, korábban alkotmánybíróként, bíróként, katonai bíróként, ügyészként működött, nemzetközi szervezetnél vagy az Európai Unió valamely szervénél ítélkezett, vagy az igazságszolgáltatással összefüggő tevékenységet folytatott.⁵¹

Közjegyzővé pedig az nevezhető ki, aki okleveles jogász szakképzettséggel (amely a jogi szakvizsga előfeltételének megfelel), jogi szakvizsgával, legalább hároméves igazolt közjegyzőhelyettesi gyakorlattal,⁵² közjegyzői vizsgával (kivéve közjegyző pályázó) és az eljárás nyelvének az eljárás lefolytatásához szükséges mértékű ismeretének az igazolásával rendelkezik.⁵³ Közjegyzőhelyettesi joggyakorlatnak minősül a területi kamarában vagy a Magyar Országos Közjegyzői Kamarában munkaviszonyban vagy megbízási jogviszonyban végzett, jogi szakvizsgához kötött munkakörben eltöltött joggyakorlati idő.⁵⁴ Közjegyzőhelyettesi gyakorlat kiváltható az alábbi hivatásrendben töltött szakmai gyakorlattal is: bírói, bírósági titkári, ügyészi, alügyészi, ügyvédi, kamarai jogtanácsosi vagy közjegyzői működés, a jogi szakvizsga megszerzését követően a kormányzati igazgatásról szóló törvény szerinti központi kormányzati igazgatási szervnél, valamint a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 2. §-a szerinti szervnél közigazgatási, illetve jogi szakvizsgához kötött munkakörben szerzett kormánytisztviselői, illetve köztisztviselői gyakorlat, vagy a jogi szakvizsga megszerzését követően szerzett alkotmánybírói, nemzetközi szervezetnél vagy az Európai Unió valamely szervénél ítélkezési vagy az igazságszolgáltatással összefüggő tevékenységből eredő gyakorlat.⁵⁵

A két hivatásrend szabályozásában a legnagyobb különbség a jogi szakvizsga megszerzését követő joggyakorlati idő tekintetében fedezhető fel. Míg a bírói kinevezéshez legalább egy év időtartamú, addig a közjegyzői kinevezéshez minimum három év gyakorlati idő szükséges. Nem feltétel azonban, hogy a pályázó a joggyakorlati idejét a bírói pályázat esetén bírósági titkárként, közjegyzői

50 Bjt. 4. § (1) bek c) -d) pont.

51 Bjt. 4. § (1) bek f) pont.

52 Kjt. 17. § (1) bek. c) -e) pont.

53 Kjt. 17. § (1) bek. g) -h) pont.

54 A közjegyzői pályázatok benyújtásáról és elbírálásáról szóló MOKK szabályzat 19. § (3) bek.

55 Kjt. 17. § (2) bek.

pályázat esetén pedig közjegyzőhelyettesként végezze. Viszont a bírói kinevezéshez nem elég a közjegyzőhelyettesi gyakorlat - azonban a közigazgatásban szakvizsga után szerzett gyakorlat igen-, míg közjegyzői kinevezéshez elegendő a bírósági titkári gyakorlat.

További különbség az, hogy a jogalkotó a 2018. december 1-jét követően meghirdetett közjegyzői pályázatok vonatkozásában előírja a közjegyzővé történő kinevezés feltételeként a közjegyzői vizsga eredményes letételét (kivéve a közjegyző pályázót), míg bíró pályázat esetén a pályázónak a jogi szakvizsgán felül nincs további vizsgateljesítési kötelezettsége.⁵⁶ A bírói álláshelyre pályázó személy szakmai felkészültségét esetlegesen a közjegyzői vizsgához hasonló módon lenne célszerű értékelni.

A közjegyzői vizsga célja, hogy a vizsgázó számot adjon a közjegyzők jogálására és eljárásaira vonatkozó jogszabályokkal, kamarai iránymutatásokkal, illetve az azokkal összefüggő joggyakorlattal kapcsolatos elméleti ismereteiről és szaktudásának gyakorlati alkalmazásáról, valamint szakmai felkészültségéről.⁵⁷ A vizsga hatvan kérdésből áll, amelynek az eredményességéhez a pályázónak az elérhető pontok legalább 75%-át meg kell szereznie. A vizsga díjköteles.⁵⁸

A Kjt. a közjegyzői kinevezés feltételeként szabja a magyar nyelvnek az eljárás lefolytatásához szükséges mértékű ismeretét, addig a Bjt. nem tartalmaz erre vonatkozó előírást. Ennek indoka az állampolgársági kritériumra vezethető vissza.⁵⁹ A Kjt. a magyar állampolgársággal rendelkező pályázón túl a Kjt. 17. § (1) bekezdés a) pontjában foglalt⁶⁰ személyek részére is lehetővé teszi azt, hogy közjegyzői álláshelyre pályázzon. A magyar állampolgársággal nem rendelkező pályázó nem feltétlenül ismeri a magyar nyelvet, amely a közjegyzői eljárások lefolytatásához nélkülözhetetlen, ezért a jogalkotó a közjegyzői kinevezés feltételeként szabta a magyar nyelv ismeretének igazolását, de az esetleges nyelvismereti hiányosságok kiszűrését szolgálja a közjegyzői vizsga is, melynek letételéhez természetesen elengedhetetlen a magyar nyelv magabiztos ismerete.

7. Vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség

A Bjt. I. fejezetének a bírói kinevezés feltételeiről rendelkező 3. pontja tartalmazza a pályázó vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettségét. A Kjt. külön nem nevesíti

⁵⁶ Kjt. 17. § (1) bekezdéséhez fűzött indokolás.

⁵⁷ A közjegyzői vizsga részletes szabályairól szóló 5/2018. (II.13.) IM rendelet (a továbbiakban: a közjegyzői vizsga részletes szabályairól szóló rendelet) 1. §.

⁵⁸ A közjegyzői vizsga részletes szabályairól szóló rendelet 4.§ (1) bek., 10. § (2) bek., 13. § (3) bek.

⁵⁹ A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény 4. § (1) e) pont

⁶⁰ lásd 4. pont.

ezen kötelezettséget, hanem az egyes vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségekről szóló 2007. évi CLII. törvény 3. § (1) bekezdése *d*) pontja említi a közjegyzőt, mint vagyonyilatkozat-tételre kötelezett személyt.

A vagyonyilatkozat-tételi kötelezettség fennállása esetén a vagyonyilatkozat-tételre kötelezett személy az alapvető jogok és kötelességek pártatlan és elfogulatlan érvényesítése, valamint a közélet tisztaságának biztosítása és a korrupció megelőzése érdekében nyilatkozatot tesz a saját és a vele egy háztartásban élő hozzátartozó jövedelmi, érdekeltségi és vagyoni helyzetéről.⁶¹ A bírák ezen kötelezettségüknek a bírói eskü letételét megelőzően, ezt követően pedig három évente⁶² tesznek eleget.⁶³ A közjegyzőnek ezzel szemben a kinevezését követő harminc napon belül, majd ezt követően kétévente kell számot adnia saját és vele közös háztartásában élő házastársa, élettársa és gyermeke vagyonaról.⁶⁴

8. Kizáró okok

Jelen tanulmányban elengedhetetlennek tartom a kinevezés pozitív feltételeinek ismertetése mellett a negatív feltételek megemlítését.

A Bjt. 4. § (1) bek. b) pontja és (2) bek. a)-i) pontjai szerint nem nevezhető ki bírónak az a személy,

- aki cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt áll,
- aki büntetett előéletű,
- aki egyetemi jogi végzettséghez kötött foglalkozástól eltiltás hatálya alatt áll,
- aki büntetlen előéletű, de a bíróság büncselekmény elkövetése miatt büntetőjogi felelősségét jogerős ítéletben megállapította (a bűnösség fokától, a kiszabott büntetés nemétől és mértékétől függően a mentesítés beálltától számított, a törvényben meghatározott ideig)
- akivel szemben a bíróság kényszergyógykezelést alkalmazott, a kényszergyógykezelést megszüntető végzés jogerőre emelkedésétől számított három évig,
- akivel szemben a bíróság próbára bocsátást alkalmazott, a próbaidő, annak meghosszabbítása esetén a meghosszabbított próbaidő elteltétől számított három évig,

61 Az egyes vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségekről szóló 2007. évi CLII. törvény (a továbbiakban: Az egyes vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségekről szóló törvény) 1. § (1) bek.

62 Az esedékessé válás évében március 31. napjáig.

63 Bjt. 197-198. §

64 Az egyes vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségekről szóló törvény 5. § (1) *c*) pont, *cb*) alpont.

- aki büntetőeljárás – ide nem értve a magánvádas vagy pótmagánvádas eljárást – hatálya alatt áll,
- akit bíróként, ügyészként, kormánytisztviselőként, állami tisztviselőként, köztisztviselőként, közjegyzőként, ügyvédként, végrehajtóként, egészségügyi alkalmazottként, közalkalmazottként, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervezet hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvény szerinti rendvédelmi feladatokat ellátó szervezet hivatásos állományának tagjaként vagy rendvédelmi alkalmazottként, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról szóló törvény szerinti adó- és vámhatósági szolgálati jogviszonyban álló foglalkoztatottként, igazságügyi alkalmazottként, alügyészként, ügyészégi fogalmazóként, ügyvédjelöltként, közjegyzőhelyettesként fegyelmi eljárásban a legsúlyosabb fegyelmi büntetéssel sújtottak, mindaddig, amíg a fegyelmi büntetés hatálya alatt áll,
- akinek a részére öregségi nyugdíjat, korhatár előtti ellátást vagy olyan más pénzbeli ellátást folyósítanak, amelyet a nyugdíjkorhatár betöltésekor hivataltól öregségi nyugdíjként kell továbbfolyósítani, és aki betöltötte az általános öregségi nyugdíjkorhatárt.

A Kjtv. 17. § (1) bekezdés *b)* és *f)* pontjai és a (3) bekezdés *a)*-*h)* pontjai értelmében nem nevezhető ki *közjegyzőnek* az a személy,

- aki közügyektől eltiltás hatálya alatt áll,
- aki cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt áll,
- aki büntetett előéletű,
- aki jogi képesítéshez kötött foglalkozástól eltiltás hatálya alatt áll,
- az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól való mentesüléstől függetlenül az, akinek a bíróság bűncselekmény elkövetése miatt büntetőjogi felelősségét jogerős ügydöntő határozatban megállapította, (a bűnösség fokától, a kiszabott büntetés nemétől és mértékétől függően a mentesítés beálltától számított, a törvényben meghatározott ideig),
- akivel szemben a bíróság kényszergyógykezelést alkalmazott, a kényszergyógykezelést megszüntető végzés jogerőre emelkedésétől számított három évig,
- akit a közjegyzői fegyelmi bíróság jogerős határozattal hivatalvesztés fegyelmi büntetéssel sújtott vagy érdemtelenné nyilvánított, a határozat jogerőre emelkedésétől számított 10 évig,
- aki egészségi állapota miatt vagy más okból a hivatás ellátására alkalmatlan,
- aki életmódja vagy magatartása miatt a közjegyzői hivatás gyakorlásához szükséges közbizalomra érdemtelen,
- akivel szemben a Kjtv. 7. §-ban meghatározott összeférhetlenségi ok áll fenn és nem vállalja, hogy kinevezése esetén azt az eskütétel időpontjáig megszünteti.

9. Összehasonlító táblázat

A fentiek összevetését követően a bírói és közjegyzői kinevezés (pozitív) feltételeit - a könnyebb átláthatóság érdekében - az alábbi táblázatban szemléltetem:

	Bíró	Közjegyző
Kinevezési jogkör gyakorlója	köztársasági elnök	igazságügyért felelős miniszter
Kinevezés időtartama	három év határozott, majd határozatlan	határozatlan
Életkori kikötés	a 35. életév betöltése (átmeneti rendelkezések szerint a 30. életév betöltése)	nincs
Állampolgársági kritérium	magyar állampolgár	Európai Unió valamely tagállamának, az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államnak az állampolgára, vagy az Európai Unió és tagállamai, valamint az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban nem részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam állampolgárával azonos jogállású személy
Cselekvőképességi előírás	nem áll cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt	nem áll cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt
Pályaalkalmassági vizsgálat	a pályaalkalmassági vizsgálat eredménye alapján a <i>bírói</i> hivatás gyakorlására alkalmas	a pályaalkalmassági vizsgálat eredménye alapján a <i>közjegyzői</i> hivatás gyakorlására alkalmas

Képzési követelmény	egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik, a jogi szakvizsgát letette	olyan okleveles jogász szak-képzettséggel rendelkezik, amely a jogi szakvizsga előfeltételének megfelel, a jogi szakvizsgát letette, eredményes közjegyzői vizsga (kivéve közjegyző pályázó)
Nyelvtudási előírás	magyar nyelv ismerete, azonban ez nem kifejezett feltétel, de a többi feltétel ezt magába foglalja	az eljárás nyelvének az eljárás lefolytatásához szükséges mértékű ismeretét igazolta
Joggyakorlati idő szükségesség	legalább egy év	legalább három év
Vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség	van	van

10. Befejezés

A jelen tanulmányban arra tettem kísérletet, hogy röviden bemutassam⁶⁵ a bírói és a közjegyzői kinevezés feltételrendszerét. Ezzel párhuzamosan szemléltettem a bírák és a közjegyzők kinevezésének szabályozásban felmerülő hasonlóságokat és különbségeket is. Bár a két hivatásrend kinevezési feltételei között számos átfedést fedezhetünk fel, szignifikáns eltérések is mutatkoznak. Az utóbbi azért is érdekes, mert a közjegyző bírósági jogkörben⁶⁶ bíróként jár el, illetve a kizárási okok⁶⁷ is a bírói szabályozásra utalnak vissza. A különbségektől függetlenül azonban a szigorú feltételrendszer biztosítja azt, hogy bíróvá, közjegyzővé csak a legalkalmasabb jelöltek válhatnak.

65 A teljesség igénye nélkül.

66 Kjt. 5.§ (2) bek., a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 2. § (2) bek., 12.§ (1) bek., az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény 1. § (2) bek. (a továbbiakban: Kjnp.)

67 Kjt. 4. §, Kjnp. 3. § (1) bek.

Burundi, az UINL 92. tagja

Közjegyzők útkeresése a világ egyik legszegényebb országában

2024 őszén Burundit az UINL a tagjai közé fogadta. Burundi a világ egyik legszegényebb országa, a lakosság több mint 95%-a a létminimum alatt él, a közszolgáltatások (oktatás, egészségügy, etc.) néhány nagyobb város kivételével nem léteznek. Az UINL csatlakozás érdekében a burundi törvényhozás egy modern, francia mintára épülő jogi környezetet teremtett a közjegyzők számára. A megújult szabályok számos területen kizárólagos hatáskörrel ruházzák fel a burundi közjegyzőket, ezzel is támogatva a közjegyzői kar függetlenségéhez elengedhetetlen anyagi hátteret. A közjegyzőkre vonatkozóan elfogadott új jogszabályok azonban, talán szükségszerűen, európai szemmel néha meglepő egyszerűsítéseket tartalmaznak. A szerző jelen cikkében elemzi, hogy ezek a társadalmi környezethez való alkalmazkodásból eredő könnyítések a közjegyzői intézményrendszer működésének törvényességét mennyiben érinthetik. A szerző a cikkben azt vizsgálja, hogy egy ilyen elmaradott környezetben korunk európai követelményeinek megfelelő intézményrendszer életképes lehet-e, a csatlakozás feltételeként megfogalmazott elvárásokat teljesítő közjegyzői hivatásrend húzóerő lehet-e Burundi számára vagy pedig bizonyosan belesimul a diszfunkcionális állami intézmények sorába.

Tárgyszavak:

UINL, közjegyzőség, Burundi, Afrika, jogösszehasonlítás

In the autumn of 2024, Burundi was admitted to become a member of the UINL. Burundi is one of the poorest countries in the world, more than 95% of the population lives below the subsistence level, and public services (education, healthcare, etc.) do not exist, except for a few larger cities. In order to join the UINL, the Burundian legislature has created a modern legal environment for notaries based on the French model. The renewed rules give Burundian notaries exclusive jurisdiction in a number of areas, thus supporting the financial background essential for the independence of the notarial profession. However, the new legislation adopted on notaries perhaps inevitably contains simplifications which are sometimes surprising from the European perspective.

In this article, the author analyses the extent to which these facilitations resulting from adaptation to the social environment affect the legality of the operation of the notarial institutional system. She also examines whether an institutional system which is to meet the European requirements of our era can be viable in such an environment which lags behind, whether the notarial profession which fulfils the requirements formulated as a condition for accession can be a driving force for Burundi, or whether it will certainly fit into the range of dysfunctional state institutions.

Keywords:

UINL, notariat, Burundi, Africa, comparison of laws

Bevezetés

Az Union Internationale du Notariat (UINL) legfőbb döntéshozó szerve, a Közgyűlés 2024. november 6. és 9. között tartott liszaboni ülésén a szervezet tagjai közé felvette a Burundi Közjegyzői Kamarát¹. Az UINL a felvételtől szóló döntés meghozatala során értékelte, hogy Burundiban a közjegyzői tevékenységre vonatkozó szabályokat, az UINL javaslatait figyelembe véve a burundi jogalkotó szervek teljesen újraalkották.

A közjegyzői tevékenység újraszabályozása Burundiban valóban érdekes, mert ebben az országban európai értelemben vett közjegyzői tevékenység – minimális kivételtől eltekintve – ez idáig nem létezett. A közjegyzők által nyújtandó szolgáltatásokat a 13 milliós országban csak néhány százezer lakos veheti igénybe, mivel a lakosság fennmaradó része a mindennapi megélhetésért küzd. Az országnak saját jogi hagyományai nincsenek, működését a mai napig, különösen vidéken, a törzsi szervezetrendszer uralja. A közjegyzők szerepe a megújult szabályozás alapján egyfajta húzóerőt is jelenthet az ország számára, a közelmúltban hatályba léptetett szabályozás inkább szól a jövő, semmint a jelen számára. Az később derül csak ki, hogy az alapvetően frankofón minta alapján létrehozott új közjegyzői rendszer működőképes lesz-e, szerepet játszhat-e az ország gazdasági talpra állításában, vagy pedig a szűk, a lakosság elenyésző részét kitevő elit veszi csak továbbra is igénybe ezeket a szolgáltatásokat. Kívülről nézve a bevezetett új szabályokat, nem lehettek irigylésre méltó helyzetben a jogszabályok előkészítői, saját jogi hagyományok hiányában nemzetközi, elsődlegesen frankofón közjegyzői mintát vették figyelembe, megpróbálván úgy alakítani ezeket az elveket, hogy

1 https://www.uinl.org/-/world-notariat-meetings-in-lisbon#p_73_INSTANCE_g4QgRSEIbf0Q (Letöltve 2024. november 2. napján)

azok működőképesek lehessenek egy végtelenül szegény, alapvetően iskolázatlan, európai értelemben vett jogi kultúrával nem rendelkező társadalomban.

Nyilvánvalóan felmerül a kérdés, hogy az egyik legelmaradottabb országban, ahol az alapvető közszolgáltatások sem biztosítottak, és a gazdasági gondokat még törzsi konfliktusok is súlyosbítják, a közjegyzői intézményrendszer a megreformált szabályozásnak megfelelő működését milyen úton lehet biztosítani. Lehet-e szándék, kidolgozható-e olyan eszközrendszer, amely képes monitorozni és kikényszeríteni a közjegyzői intézményrendszernek az UINL által elvárt színvonalú működését Burundiban.

1. Információk, adatok Burundiról

A Nemzetközi Valutaalap országjelentései szerint Burundi Afrika és egyben a világ legszegényebb országai közé tartozik². Burundi több mint 13 milliós lakosságának több mint 60%-a a szegénységi küszöb alatt él, azaz napi 2,15 dollár jövedelme sincs. (A lakosság több mint 96%-ának napi jövedelme 5,5 dollárt sem éri el³.) A lakosság mintegy negyede írni, olvasni nem tud⁴. Az 5 éves kor alatti gyermekek több mint fele krónikusan alultáplált.

Burundi évtizedek óta polgárháborúk, etnikai konfliktusok (hutu-tuszi) helyszíne. Az alapvető közszolgáltatások (egészségügy, oktatás, etc.) akadoznak, a nagyvárosokon kívül pedig gyakorlatilag nem léteznek. Az egy főre eső GDP 237 dollár⁵. A nemzeti fizetőeszköz a burundi frank (Bfu), egy burundi frank hozzávetőleges értéke 0,13 forint⁶. Burundi bevételeinek több mint 40 százaléka külföldi segély⁷.

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma szerint Burundi 2009 óta nem javasolt úti célként⁸.

A nemzetközi segélyek, közösségi kezdeményezések a Burundiban kialakult helyzetet csak enyhíteni képesek, és bár folyósított külföldi pénzügyi támogatások jelentős része valószínűleg nem ér el a leginkább rászorultakhoz, a tudás átadását célzó nemzetközi együttműködések hatékonyan segíthetik a kilábalást

2 <https://www.imf.org/en/Countries/BDI#countrydata> (Letöltve 2024. november 3. napján)

3 <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099214104052437498/pdf/IDU11861270f1be0e-14b891832a1c1a03f1f3c45.pdf> (Letöltve 2024. november 3. napján)

4 <https://countryeconomy.com/demography/literacy-rate/burundi> (Letöltve 2024. november 3. napján)

5 <https://sapa-usa.org/top-10-poorest-african-countries/> (Letöltve 2024. november 3. napján)

6 <https://wise.com/hu/compare/best-bif-exchange-rates> (Letöltve 2024. december 10. napján)

7 <https://en.wikipedia.org/wiki/Burundi> (Letöltve 2024. december 10. napján)

8 <https://konzinfo.mfa.gov.hu/utazasi-tanacsok-oroszagonkent/burundi> (Letöltve 2024. december 23. napján)

ebből a nyomorúságos helyzetből. Burundi felvétele az UINL szervezetébe is ennek a folyamatnak a része.

Az UINL tagjává Burundi csak úgy válhatott, hogy közjegyzői szervezeti rendszerét, a közjegyzőkre vonatkozó jogszabályokat a latin típusú közjegyzőség elvei alapján modernizálta.

A közjegyzői rendszer átalakításának folyamata megértéséhez szükséges szemléltetni Burundi elmúlt évtizedeinek történelmét, és a hivatásrendek, így a közjegyzők helyzetét ebben az időszakban (hangsúlyozottan röviden). Szeretném bemutatni az UINL-hez történő csatlakozás folyamatának legfontosabb elemeit, a burundi jogalkotás közjegyzőkkel kapcsolatos új jogforrásait. Cikkem érdemi része pedig a burundi közjegyzőkre vonatkozó megújult szabályok ismertetése, annak összehasonlító elemzése.

Burundi Afrika délkeleti részén található, területe 27.834 km². Lakosság létszáma már meghaladja a 13,5 millió főt. A lakosság több mint 67 százaléka keresztény, 85% hutu, 14% tuszi. Hivatalos nyelvei a majd mindenki által beszélt helyi nyelvek a kirundi és szuahéli, mellette hivatalos a francia és az angol nyelv. A lakosság mintegy 10 százaléka beszél francia nyelven, a gyarmati örökség részeként. Burundi lényegében a frankofón világ részének tekinthető, a francia nyelv fontos szerepet tölt be a burundi kormányzati és üzleti világban. Az angol nyelv hivatalossá tétele a regionális integráció jegyében, a kelet-afrikai közösséghez való csatlakozás eredménye, de érdemi szerepe nincsen. Az alapfokú oktatás nyelve a helyi nyelv, a kirundi, míg a felsőfokú tanulmányok nyelve, beleértve a jogi oktatást is, a francia nyelv.⁹ Burundi függetlenségét mintegy 40 évnyi belga gyarmati uralom után 1962-ben nyerte el. Egyes becslések szerint 1962 és 1993 között a polgárháborúknak és etnikai konfliktusoknak közel 250 ezer áldozata volt¹⁰.

Az igazságszolgáltatás rendszere lassan alakult ki, az elsőfokú bíróságokon ítélkező bírók jelentős része megfelelő jogi képzettséggel még a kétezres évek elején sem rendelkezett. Az első burundi ügyvéd 1964-ben tette le esküjét. (A függetlenség előtt az ügyvédi kamarának csak belga ügyvédek voltak a tagjai.) A kétezres évek elején az összes ügyvéd, mintegy 80 fő, kivétel nélkül az ország legnagyobb városában, Bujumburában praktizált. Ugyanekkor Burundi területén csak 5 közjegyzői iroda működött, ebből négy iroda Bujumburában, az 5. pedig egy másik városban, Ngoziban. Ezeknek a közjegyzőnek egyike sem rendelkezett megfelelő végzettséggel. Az ügyvédi, közjegyzői tevékenységgel

9 <https://www.unicef.org/esa/sites/unicef.org/esa/files/2018-09/UNICEF-2017-Language-and-Learning-Burundi.pdf> (Letöltve 2024. december 26. napján)

10 *Hagget, Peter*; Encyclopedia of World Geography. Tarrytown, New York: Marshall Cavendish, 2002.

kapcsolatos visszaélések miatti vádaskodások mindennaposak voltak, jelezve ezzel a hivatásrendek megbecsültségének szintjét.¹¹

2. A csatlakozás folyamata

A burundi közjegyzői kamara csatlakozás iránti kérelmét 2018. szeptember 26-án nyújtotta be az UINL-hez¹². A csatlakozási kérelem benyújtását követően az UINL küldöttsége több alkalommal Burundiban egyeztetett a közjegyzői kamara elnökével, és a kamara feletti felügyeleti jogokat gyakorló igazságügyminiszterrel, illetve az ingatlan ügyeket érintő megbeszéléseken részt vett Burundi pénzügyminisztere is.

Az UINL az egyeztetések során már 2019-ben egyértelműsítette, hogy a csatlakozásnak határozott feltételei és kívánalmai vannak, így különösen: a közjegyzőkre vonatkozó jogi szabályozás legyen összhangban az UINL követelményeivel; a közjegyzői okiratok rendelkezzenek bizonyító erővel, legyenek végrehajthatók; a közjegyzői díjak megfelelő szabályozása; az ingatlan ügyletekre vonatkozó kizárólagos közjegyzői hatáskör megteremtése; a közjegyzők szakmai képzettségére vonatkozó minimumfeltételek előírása; a közjegyzők folyamatos képzésének szükségessége¹³.

Az UINL képviselői kifejtették, hogy az ingatlanok tulajdonjogát érintő tranzakciók központi szereplője közjegyző kell, hogy legyen, ideértve a közokiratok készítését, a tranzakciókhoz kapcsolódó adók beszedését és az állam részére történő elutalását. Az ingatlanokat érintő szerződésekhez kapcsolódóan javasolt kizárólagos közjegyzői hatáskör megteremtése nemcsak az adók beszedésének hatékonyságát növeli, hanem csökkenti az ingatlanügyletekhez kapcsolódó csásások lehetőségét is¹⁴.

Az UINL illetékes bizottsága (CCNI) 2024. május 26-án jelentést készített Burundi csatlakozási kérelméről, ebben értékelve az UINL által támasztott követelményekkel szembeni megfelelési folyamatot¹⁵. Az értékelésnél figyelembe vett legfontosabb jogszabályok¹⁶ a következők voltak: Burundiban közjegyzői irodák

11 https://medialibrary.uantwerpen.be/oldcontent/container2143/files/DPP%20Burundi/Pouvoir%20judiciaire/Politiques%20sectorielles%20Minijust/Polit_Sector_2002-2004.pdf (Letöltve 2024. december 28. napján)

12 A praktizáló közjegyzők száma Burundiban 2019-ben már 7 fő volt, öten Bujumburában, míg a másik két közjegyző vidéken praktizált.

13 Rapport de la visite effectuée à Bujumbura, Burundi, du 12 au 16 février 2019 (kézirat)

14 Rapport concernant la visite de la délégation de la Commission de la Cooperation notariale internationale de l'UINL, Bujumbura, du 26 au 29 mars 2023 (kézirat)

15 Report for the CCNI concerning the admission of Burundi to UINL (kézirat)

16 <https://presidence.gov.bi/category/textes-legaux/decrets/> (letöltve 2024. december 12. napján)

létesítéséről szóló elnöki rendelet¹⁷ - továbbiakban: közjegyzői irodákról szóló rendelet-, a közjegyzőkről szóló törvény¹⁸ - továbbiakban: közjegyzői törvény-, a közjegyzői díjszabás módosításáról szóló igazságügy-miniszteri együttes rendelet¹⁹ - továbbiakban: díjrendelet-, a burundi közjegyzői hivatásrend belső szabályairól szóló igazságügy-miniszteri rendelet²⁰ - továbbiakban: statútum rendelet.

Az UINL illetékes bizottsága jelentésében alapvetően a következő szempontokat értékelte: a közjegyzők száma és területi megoszlása, a közjegyzők tevékenységére vonatkozó szabályok, a közjegyzővé válás feltételrendszere, a közjegyzői felelősség szabályozása, a fegyelmi intézkedések, a közjegyzők testületei, a hitelesítési eljárás szabályai, a közjegyzői okiratok végrehajthatósága, a közjegyzői okiratok bizonyító ereje, a közjegyzői díjszabás.

A bizottság megállapította, hogy az UINL belső szabályai alapján a burundi közjegyzőség teljesíti a tagsági feltételeket.

3. A megújult jogszabályi környezet

A 2023. március 27-én kihirdetett közjegyzői törvény szerint a burundi közjegyzők önállóan, függetlenül, szabadfoglalkozású tisztviselőként végzik munkájukat. A közjegyzői szolgálat 75 éves életkorban szűnik meg.²¹

A burundi közjegyzők kizárólagosan jogosultak az olyan jogügyletekkel, jogi jelentőségű tényekkel kapcsolatban eljárni, melyekhez jogszabály kötelező jelleggel közokirati formát rendel, vagy amelyekhez kapcsolódóan a felek kívánsága a közokirati forma. A közjegyzők jogosultak az ügyfelek részére jogi véleményt, tanácsot adni abban az esetben is, ha a véleményadást, tanácsadást nem követi okirat szerkesztése. A közjegyzők jogosultak továbbá magánokiratokon szereplő aláírások hitelesítésére, az eredeti okiratok és az azokról készített másolatok egyezőségének tanúsítására, kivéve azokat az okiratokat, melyek más köztisztviselő hatáskörébe vannak utalva.

A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (továbbiakban: Kjtv.) 7. és 29/A. §-aihoz hasonlóan a burundi közjegyzői törvény is szigorú összeférhetlenségi szabályokat²² állapít meg, kiemelten kezelve a politikai és ideológiai semlegességet. Tiltalmazott a burundi közjegyzők számára bármely más keresőtevékenység

17 décret No 100/187 du 12 décembre 2019.

18 loi No 1/ 06 du 27 mars 2023.

19 ordonnance No 540/550/721 du 21/5/2024.

20 ordonnance No 550/704 du 29/5/2024.

21 Közjegyzői törvény 4. cikk.

22 Közjegyzői törvény 27. cikk.

folytatása²³. (A közjegyzői tevékenység mellett az oktatási tevékenység is csak a jogi oktatás vonatkozásában megengedett.)

A közjegyzői törvény részletesen határozza meg a kifejezetten tilalmazott tevékenységeket, taxatív felsorolással²⁴. A burundi közjegyzők számára közvetlenül vagy közvetve, személyesen vagy közreműködő útján tilos a következő tevékenységek folytatása: banki, tőzsdei ügyletekben való részvétel, gazdasági társaságok ügyvezetésében való részvétel, ingatlan ügyletekkel, részvényekkel, követelésekkel kapcsolatos spekuláció, érdekeltséggel bírni olyan ügyletben, melyhez kapcsolódóan közjegyzői szolgáltatást nyújt, közjegyzői letét vagy más jogcímen birtokába került pénz vagy érték használata, szerepet vállalni olyan kölcsönügyletekben, melyekhez kapcsolódóan közjegyzői szolgáltatást nyújtott, üres váltó vagy csekk aláírása, és álnév használata bármely ügyletben.

A közjegyző köteles megtagadni a közreműködését a Kjtv. 3. §-ban hasonló tartalommal a szabályozott esetekben, továbbá, ha az adott ügyre vonatkozóan törvény más hatóság kizárólagos illetékességét írja elő. Ezekben az esetekben a szabály megsértésével létrejött közokirat semmis. A közjegyző - kevés kivételtől eltekintve - nem járhat el illetékességi területén kívül sem. A tételes magyar jogtól eltérően a rokon érdekeltség miatti kizárási szabályokat a közjegyzői törvény meglepően széles körben szabályozza, a kizárt körbe rendeli az egyenesági és oldalági rokonokat a 4. szintig²⁵. Az utóbbi két megtagadási esetkörben a szabály megszegése nem semmiséget eredményez, a megtagadási szabály figyelmen kívül hagyása mellett készült közokirat csak az azt aláíró felek között minősül érvényesnek magánokiratként.

A közjegyzői törvény 9. cikke rögzíti a közjegyzői kinevezés feltételrendszerét: burundi állampolgárság, vagy viszonyosság esetén az East African Community²⁶ tagállamának állampolgársága; legalább 30 éves életkor; mesterszintű jogi diploma; eredményes közjegyzői vizsga; egyéves szakmai képzés és közjegyzői irodában eltöltött 6 havi gyakorlati képzési időszak igazolása; nem bocsátották el közszolgálatból, bírói testületből, katonai vagy biztonsági testülettől, illetve ilyen tevékenység folytatásától nincs eltiltva; nem került csődeljárás hatálya alá; nincs eltiltva szabályozott foglalkozás (köztisztviselő, közjegyző, végrehajtók, szabadfoglalkozásúak, etc.) gyakorlásától; közbizalomra nem érdemtelen; közügyektől nincs eltiltva, teljes cselekvőképességgel rendelkezik; kinevezését megelőző 5 éven belül nem ítélték el tettesként vagy bűnsegédként 6 hónapot elérő időtartamú börtönbüntetésre a közjegyzői törvényben meghatározott bűncselekmények (hamis tanúzás, pénzhamisítás, titoktartási kötelezettség megszegése, etc.) miatt. A Kjtv.

23 Közjegyzői törvény 27. cikk.

24 Közjegyzői törvény 26. cikk.

25 Közjegyzői törvény 24., 25. cikk.

26 Burundi, Kenya, Ruanda, Dél-Szudán, Tanzánia, Uganda.

rendelkezéseivel összevetve szembevető a burundi szabályozás eltérése, különösen a képzési, gyakorlati követelmények alacsony mivolta, és a büntetőjogi felelősségre alapított kizáró okok tekintetében. A képzési és gyakorlati követelmények minimális szintre állítása érthető a rendelkezésre álló humán erőforrások, illetve az oktatás elégtelensége miatt. (Az ország legnagyobb városában is még csak szervezés alatt van a mesterszintű jogi egyetemi oktatás 2024-ben.) Az igazságügyminiszter rendeleti szinten határozza meg a közjegyzői képzésben résztvevőkkel szemben támasztott feltételeket. A volt igazságügyminiszterek, felsőfokú közjegyzői képesítéssel rendelkező személyek, jogi oktatók mentesülnek az elméleti oktatáson való részvétel kötelezettsége alól. A legalább 10 éves gyakorlattal rendelkező bírák és ügyvédek szintén mentesülnek az elméleti képzés alól. Ugyanakkor az elméleti képzés alól felmentett személyek is kötelesek részt venni a 6 hónapig tartó gyakorlati képzésen. Az elméleti képzés alól felmentett jelöltek csak olyan közjegyzői irodában tölthetik gyakorlati képzésük idejét, melyeket az igazságügyi miniszter kijelölt²⁷.

Az elméleti és gyakorlati képzésre alapesetben elvárt másfél éves időszak az európai jogi kultúra szemszögéből rendkívül rövidnek, talán elégtelennek is tűnik. A magyar szabályok szerint a jogi egyetem elvégzését követően még a legjobb esetben is legalább 6-7 évre van szükség egy közjegyzői pályázat benyújtásához.

A magyarázat egyszerűnek tűnik: a jelenleg gyakorlatilag nem létező, intézményi formában működő jogi oktatás hiányában nincs elegendő jelentkező. Az UNIL jelentése is kiemeli, hogy nem várható, hogy a jogszabályok által létrehozott közjegyzői állások mindegyikét be fogják tölteni. Az Európában bevett elvek érvényesítése egyszerűen nem elvárható a világ egyik legszegényebb országában.

A burundi közjegyzők tevékenységüket egyedül vagy társas formában gyakorolhatják²⁸. A közjegyzők ügyfeleket csak saját irodájukban, másik közjegyző irodájában, a felek egyikének lakóhelyén, bíróságon vagy önkormányzati épületben fogadhatnak²⁹. A burundi közjegyzői törvény nem ismeri a közjegyzőhelyettesek és közjegyzőjelöltek fogalmát.

Az elnöki rendelet rögzítette, hogy a másodfokú bíróságok (Tribunal de Grand Instance) illetékességi területén legalább egy közjegyzői irodát kell létrehozni. Burundiban 119 másodfokú bíróság van. A tervek szerint legalább 100 új közjegyzői iroda kezdi meg működését a következő 5 éven belül, figyelemmel az új közjegyzők képzéséhez szükséges időtartamra is. A tervek teljesülése esetén egy közjegyzőre átlagosan 120 ezer jogkereső állampolgár jut majd. A praktizáló közjegyzők száma 2024-ben változatlanul 7 fő volt, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy közjegyzőre átlagosan 1,7 millió polgár jut jelenleg. Viszonyításképpen

27 Közjegyzői törvény 13-14. cikk.

28 Statútum rendelet 12. cikk.

29 Statútum rendelet 11. cikk.

Magyarországon mintegy 30 ezer főre jut egy közjegyző. A lakossági arányszámok összehasonlítása azonban félrevezető. Bár Burundi lakossága már több mint 13 millió, közjegyzői szolgáltatásokat azonban a létminimum alatt élők, azaz a lakosság mindegy 96%-a vélhetően nem tudja igénybe venni. Valós ügyfélkört így csak a lakosság töredéke jelenthet. Különleges szabály, hogy a közjegyző állandó lakóhelye - kivételes esetektől eltekintve - a közjegyzői irodája illetékeségi területén kell, hogy legyen³⁰.

A közjegyzők kötelesek hivatalba lépésüket megelőzően felelősségbiztosítási szerződés megkötésére.³¹ A közjegyzők jogosultak kiegészítő felelősségbiztosítás létesítése érdekében maguk között közös felelősségi alap létrehozására, a közös felelősségi alap működtetője a Kamara. A Közjegyzői Kamara jogosult a károkozó közjegyzővel szemben visszkereseti jog érvényesítésére.

Minden burundi közjegyző tagja a Közjegyzői Kamarának, a kamara jogi személyiséggel rendelkezik³². A kamara két irányító szervezete a közgyűlés (assemblée générale) és az elnökség (bureau)³³, melyeket az kamara elnöke irányít. Az elnökség tagjai 2 évre kerülnek megválasztásra, megbízatásuk egy alkalommal meghosszabbítható, az elnökség létszámának mindig páratlannak kell lennie. A kamara elnökét tagjai közül a közgyűlés választja.

A közgyűlés rendes ülését az elnök hívja össze, évente 2 alkalommal. A közgyűlés rendkívüli ülésének összehívására az elnökség, az igazságügy-miniszter, továbbá a tagok abszolút többsége jogosult.³⁴ A közgyűlés jogköre a kamara belső szabályainak kialakítása, melyet az igazságügy-miniszter hagy jóvá; a bureau tagjainak (elnök, alelnök, titkár, altitkár, pénztáros, többi tag) megválasztása; állásfoglalás a hivatásrendet érintő kérdésekben³⁵.

Az elnökség feladata különösen a hivatásrend érdekeinek védelme, a hivatásrend képvisellete, a közjegyzői pályázatok véleményezése, részvétel a közjegyző képzésben, fegyelmi ügyek, a közjegyzők közötti vitás ügyekben mediátorként fellépni, közjegyzővel szembeni panaszok esetében mediátorként fellépni; közjegyzők által vezetett nyilvántartások - ideértve a számviteli nyilvántartásokat is - felügyelete³⁶. (Magyarországon működő területi kamarákhoz hasonló intézményt a burundi jog nem ismer annak ellenére, hogy a francia közjegyzői szabályozásban is létezik az országos szint alatt a területi szervezetrendszer.)

A közjegyzői törvény 79. cikke közokirati formát ír elő a következő esetekben: ingatlan- nyilvántartást érintő jogalakító, jogátruházást eredményező ügyletek;

30 Közjegyzői törvény 20. cikk.

31 Közjegyzői törvény 54. cikk.

32 Közjegyzői törvény 41. cikk.

33 Közjegyzői törvény 42. cikk.

34 Közjegyzői törvény 44. cikk.

35 Közjegyzői törvény 46. cikk.

36 Közjegyzői törvény 47. cikk.

végrendeletek, meghagyások, ingyenes juttatások; házassági szerződések; jogi személyiségű gazdasági társaságok, egyesületek alapító okiratai, azok módosításai; üzletág³⁷-átruházás; követelés elzálogosítása; az olyan magánügyletek, üzleti szerződések, melyeket hivatalos lapban kell közzétenni.

A közjegyzők által készített közokiratok végrehajthatók³⁸, és bizonyító erővel rendelkeznek.³⁹ A kötelező közokirati formakényszer mellett az ügyfelek számára biztosított az a lehetőség⁴⁰ is, hogy más jogügyleteket közokiratba foglalassanak, így többek között a közjegyzők által kiállított tanúsítványokat, árverési jegyzőkönyveket, letétről kiállított okiratot, leltárol kiállított okiratot, tervezett házasság közzétételét, hiány megállapításáról felvett jegyzőkönyvet, általános meghatalmazást, különleges meghatalmazást, eladási ajánlatot, határidő meghosszabbítását, társadalmi szervezetek okiratait, olyan ingatlanokkal kapcsolatos jogokra vonatkozó okiratot, melyek nyilvántartásra nem kötelezettek.

A közokirat semmisségét eredményezi, ha az okiraton nem kerül feltüntetésre a felek teljes neve, az ügyletben betöltött szerepe és lakcíme, jogi személyek esetén pedig a jogi személy neve, székhelye, a jogi személy képviselőjét ellátó személyek neve és a képviselői jogukat biztosító beosztásuk. A burundi közjegyzői törvény a Kjt. IX. fejezetében rögzített, a köziratokra vonatkozó részletes szabályozáshoz hasonló további előírásokat nem tartalmaz⁴¹. Egyetlen kivétel az összeférhetlenség szabályozása, ha az adott ügyletnél nem egy, hanem két vagy több közjegyző jár el⁴². Nem járhat el ugyanis két közjegyző ugyanannál az ügyletnél, ha egymásnak rokonai. (Ez a rokonsági fok a 3. parentéláig terjed.)⁴³ A burundi közjegyző eljárása során ellenőrzi az ügyfelek személyazonosságát, cselekvőképességét, jogképességét, az okiratot felolvassa az ügyfelek előtt, ismerteti annak tartalmát azt megelőzően, hogy az okiratot a felek, a tanúk és a közjegyző aláírják⁴⁴.

A magánokiratként készült okiratok bizonyos feltételek esetén közjegyző által felvett jegyzőkönyvnek minősülnek, és így eredetiségüket úgy kell megítélni, mintha azokat közjegyző készítette volna. Ezek a feltételek a következők: az irat letétbe helyezéséről a közjegyző állít ki okiratot és megőrzi azt, továbbá a feleknek a közjegyző előtt kifejezetten nyilatkozniuk kell arról, hogy az irat tartalma akaratuknak megfelel, az okiraton levő aláírásukat sajátjukként elismerik. A közjegyző emellett rögzíti a letétbe helyezett irat oldalainak számát, rögzíti minden

37 A francia jogban ismert „fonds de commerce” átruházása.

38 Közjegyzői törvény 69. cikk.

39 Közjegyzői törvény 2., 57. cikk.

40 Közjegyzői törvény 80. cikk.

41 Közjegyzői törvény 83. cikk.

42 A francia jog ismeri, így a burundi jog is átvette azt a gyakorlatot, hogy egy okirat elkészítésénél két közjegyző jár el. Az összeférhetlenség ezekre az esetekre vonatkozik.

43 Közjegyzői törvény 82. cikk.

44 Közjegyzői törvény 65. cikk.

oldalon a letétbe helyezés tényéről kiállított okirat azonosító számát és dátumát, aláírásával és pecsétjével látva el azokat⁴⁵.

A burundi közjegyzői törvény ismeri és alkalmazza a segédszemély és az azonossági tanú fogalmát, a Kjtv. fogalomrendszerével közel azonos módon, bár kevésbé részletes szabályozással⁴⁶. A közokirat aláírását megelőzően a felek kötelesek kifejezetten megerősíteni ügyleti szándékukat, az okiratban foglaltaknak ügyleti szándékukkal való egyezőségét. A nyilatkozat két írni és olvasni tudó, Burundiban legalább 3 hónapja rezidensként élő olyan nagykorú személy előtt teendő meg, akik sem a feleknek, sem az eljáró közjegyzőnek nem rokonai⁴⁷.

A burundi közjegyzők által készített közokiratok az állam hivatalos nyelveinek bármelyikén készíthetők, a felek kívánsága szerint. Jogszabály előírhatja azonban adott nyilatkozat tekintetében, hogy azt milyen nyelven kell megtenni. Ha a felek bármelyike nem beszéli, vagy nem érti a közokirat nyelvét, a közjegyző tolmácsot vesz igénybe. A tolmács személyét a közjegyző jelöli ki, de azt a feleknek el kell fogadnia.⁴⁸

A közjegyzői törvény a fegyelmi vétséget a Kjtv. szabályaival közel azonosan határozza meg⁴⁹. A kiszabható fegyelmi büntetések: figyelmeztetés, megrovás, hivatalból való felfüggesztés legfeljebb 6 hónapra, hivatalvesztés. A figyelmeztetés a kamara elnökének jogkörébe tartozik, míg a megrovást a kamara vezetősége alkalmazhatja, a súlyosabb büntetéseket pedig csak a Legfelsőbb Bíróság szabhatja ki⁵⁰. Figyelmeztetés és megrovás esetén fellebbezésnek helye nincs⁵¹. A jogorvoslat lehetőségétől való megfosztás rendkívül idegenül hat az európai jogi kultúra szemszögéből. A fegyelmi büntetések részletszabályait a kamara belső szabályzata tartalmazza⁵². A Kjtv. által meghatározott fegyelmi büntetések közül a burundi jog nem ismeri a pénzbírság és a kamarai tisztségtől való megfosztás intézményét.

A közjegyzői díjszabásról szóló igazságügy-miniszteri rendelet - a pénzügy-miniszterrel egyetértésben – 2024. május 21-én került kihirdetésre. A korábbi szabályozást tartalmazó, teljes egészében hatályon kívül helyezett rendelet alapján a közjegyzők munkadíjukat az adott tranzakcióhoz kapcsolódóan készített oldalak száma alapján állapították meg. Az új díjrendelet a közjegyzői eljárási cselekményekhez igazítja a díjszabást.

45 Közjegyzői törvény 60. cikk Az európai gyakorlat is ismerte ezt a lehetőséget, de mára csak Európa gazdaságilag kevésbé fejlett elsősorban balkáni országaiban található meg.

46 Közjegyzői törvény 85-87. cikk.

47 Közjegyzői törvény 64. cikk.

48 Közjegyzői törvény 66. cikk.

49 Közjegyzői törvény 48. cikk.

50 Közjegyzői törvény 49-52. cikk.

51 Statútum rendelet 38. cikk.

52 Statútum rendelet IV. fejezet.

	Díjazás Fbu-ban	Díjazás HUF-ra átszámítva
Közokirat		
- Eredeti	15.000	1.950
- Hiteles kiadmány	5.000/oldal	650/oldal
- Biztonsági papíron	1.000/oldal	130/oldal
Alapító okiratok készítése, módosítása		
- Gazdasági társaság	30.000	3.900
- Szövetkezet	20.000	2.600
- Nonprofit szervezet	15.000	1.950
Aláírás hitelesítés/ aláírás	5.000	650
Másolat hitelesítés/ okirat	5.000	650
Hagyatéki eljárás	30.000	3.900

A díjszabás cizelláltságának hiánya a fentiek alapján aligha vitatható, a díjrendletben rögzített díjak jelentős része meglepően alacsonynak tűnik. A jogalkotónak vélhetően mérlegelnie kellett egyrészt a közjegyzői hivatásrend megfelelő színvonalú működtetéséhez szükséges bevételek mértékét, másrészt pedig a lakosság fizetőképességének hiányát, nem figyelmen kívül hagyva azt a körülményt, hogy az új közjegyzői törvény rendkívül széles körben biztosított a közjegyzők számára kizárólagosságot⁵³, kötelezővé téve az ügyfelek számára közjegyző igénybevételét. A jogszabály alkotói minden bizonnyal figyelemmel voltak arra a körülményre, hogy a lakosság alig 4 százaléka rendelkezik napi 5,50 USD-t meghaladó jövedelemmel.

A burundi közjegyzői díjszabást ismertető fenti táblázatban szereplő összegszerűségeket önmagában nem lehet értékelni, annak összehasonlítása a magyar vagy európai díjszabással az eltérő jövedelmi színvonal miatt életszerűtlen lenne.

A táblázatban szereplő közjegyzői díjakhoz kapcsolódik 10%-ot kitevő illeték, melyet a közjegyzők az államkincstár nevében és javára szednek be az ügyfelektől.

Az UINL által támasztott feltételrendszer részeként bekerült a burundi közjegyzői törvénybe az a rendelkezés is, hogy törvényben meghatározott esetekben a közjegyzők kötelezettsége az adott közokirattal kapcsolatosan felmerülő adófizetési kötelezettség ügyfelek általi teljesítésének felügyelete⁵⁴. Az UINL

53 Közjegyzői törvény 79. cikk.

54 Közjegyzői törvény 90. cikk.

javaslata az volt, hogy a közjegyző közreműködésével megvalósuló ingatlan ügyletekhez kapcsolódó adó- és illetékfizetési kötelezettség beszedése az ügyfelektől és annak elutalása a költségvetés felé szintén közjegyzői feladatkörbe tartozzon. A jelentés készítésének időpontjában⁵⁵ erre vonatkozó törvény még nem volt hatályban.

Burundi csatlakozási kérelmének benyújtásától nem telt el hat év az UINL értékelő jelentéséig, amely szerint Burundi közjegyzői kara megfelel az UINL belső szabályai által támasztott tagsági feltételeknek. Burundi így az UINL 92. tagja lett.

55 2024. május 26.

Sajtószemle

Molnár Judit

Igazságügyi szakértői vélemény „beszerzése” polgári nemperes eljárásban - JURA, 2023. 1. szám

A tanulmány a polgári peres eljárások központi részét jelentő szakértői bizonyítékok beszerzésének módjával foglalkozik. Bevezetésként a szerző röviden ismerteti, hogy a Polgári perrendtartásunk¹ rendező elve a perkoncentráció, amely a jogviták mielőbbi, lehetőleg egy tárgyaláson való rendezését célozza meg. A jogsérelem orvoslása szempontjából különleges jelentőséggel bír a felperes részéről, hogy a polgári per megindítása előtt hogyan juthat olyan bizonyítékok birtokába, amelyek a polgári perben felhasználhatók? Amennyiben a fél a jogvita kapcsán az általa állított tények bizonyítékainak beszerzésében gondolkodik, az alábbi bizonyítási eszközök körére kell gondolnia: a bizonyítás történhet különösen tanúbizonyítás, szakértői bizonyítás, okirati bizonyítás és szemle útján, a bizonyítási eszközként szolgálhat: különösen tanú, szakértő, okirat, képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel, valamint egyéb tárgyi bizonyítási eszköz. A szerző ezek közül a bizonyítások közül a szakértői bizonyítást helyezi tanulmánya középpontjába, leszögezve, hogy a szakértő a fél megbízása vagy kirendelés alapján, indítványra alkalmazható.

A kirendelés kapcsán a szerző megállapítja, hogy lehetőség van arra is, hogy a fél egy korábbi, „más eljárásban” kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználását indítványozza a peres eljárásban. A „más eljárások” fogalma körében a szakértői bizonyítás szempontjából minden olyan eljárás szóba jöhet, ahol a szakkérdés tekintetében szakértő kirendelésére került sor, így polgári vagy büntetőper, szabálysértési eljárás vagy választottbírói eljárás. A szerző ezek közül az eljárások közül azokat veszi górcső alá, amelyek nemperes eljárásként a peres eljárást megelőzően szakértői vélemény beszerzésére irányulnak. A lefolytató hatóság részéről a bírósági és közjegyzői eljárásokat említi: a bíróság 2006. január 1. óta jogosult nemperes eljárásban a fél kérelmére igazságügyi szakértőt kirendelni,

1 A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.).

míg a közjegyző 2009. január 1. napjától két eljárásával is elősegítheti a bizonyítékok beszerzését, ugyanis hatáskörébe tartozik az előzetes bizonyítás és az igazságügyi szakértő kirendelésére irányuló eljárás.

A tanulmány első fejezete az előbb említett, bírósági nemperes eljárásnak minősülő igazságügyi szakértő kirendelését elemzi. Az eljárás legfontosabb feltétel, hogy a kérelmezőnek a jogvita kereteinek a meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. Kérdésként merül fel, hogy e bírósági nemperes eljárásban készített szakvélemény milyen módon használható fel a polgári perben? A szerző megállapítja, hogy a felek által a per folyamán vagy azt megelőzően felkért igazságügyi szakértő (magánszakértő) véleménye a korábbi bírósági gyakorlat szerint az azt előterjesztő fél előadásának, szakmai véleményének volt tekinthető, míg a bírósági nemperes eljárásban elkészült szakvélemény egyenértékű bizonyítékként szolgált a perben kirendelt igazságügyi szakértő véleményével. A szerző összehasonlítja a polgári perben és a bírósági nemperes eljárásban megjelenő szakértő kirendelése iránti eljárásokat, megállapítva, hogy különbözőség mutatkozik az illetékességi szabályok, a hiánypótlás lefolytatása, valamint a határidők rendelkezései között.

A tanulmány második része az igazságügyi szakértő kirendelése közjegyző hatáskörébe tartozó nemperes eljárásokban címet viseli. A szerző két közjegyzői eljárást részletez a bizonyítékbeszerzés kapcsán: az előzetes bizonyítás és az igazságügyi szakértő kirendelésére irányuló eljárás. Az eljárások jól illeszkednek a közjegyző megelőző jogvédelmi funkciójának érvényre juttatása során. Az előzetes bizonyítás közjegyzői hatáskörbe utalásával kapcsolatban a szerző kiemeli, hogy az 1930-as, majd az 1952-es évekből kezdve a közjegyző eljárási előzetes bizonyítás foganatosítása során, így nem minden előzmény nélkül került bevezetésre a 2009. január 1-jén hatályba lépett Kjnp.² előzetes bizonyításra vonatkozó rendelkezése. Ezt követően – napjainkban is – a bíróságnak és a közjegyzőnek párhuzamos hatásköre van a peren kívüli előzetes bizonyítási eljárások tekintetében. A szerző felteszi a kérdést, hogyan határolható el a bíróság és a közjegyző hatásköre az eljárás kapcsán, és a közjegyzői eljárás „mennyiben kíván függetlenedni” a Pp.-ben szabályozott előzetes bizonyítás szabályaitól? Fontos előfeltétele a közjegyzői eljárásnak, hogy a kérelmező kizárólag a perindítást megelőzően választhat a bírósági és a közjegyzői előzetes bizonyítások, mint nemperes eljárások közül. Közjegyző előtt előzetes bizonyításnak van helye a Pp. 334. §-ában szabályozott esetekben, valamint ha a kérelmezőnek bizonyíték beszerzéséhez – különösen jelentős tény vagy állapot megállapításához – jogi érdeke fűződik.

2 Az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (továbbiakban: Kjnp.).

A szerző megállapítja, hogy a közjegyzői eljárás egyik alkalmazási köre kifejezetten a bíróság által lefolytatható előzetes bizonyítás eseteihez kapcsolódik. Megemlíti viszont, hogy további jogirodalmi álláspontok szerint a Pp. „eltúlzott általános jelleggel” határozza meg az előzetes bizonyításra okot adó feltételeket, így gyakorlatilag minden peres ügyben megalapozottan lehet kérni az előzetes bizonyítás lefolytatását. A közjegyzői előzetes bizonyítás szabályozása mindezek mellett törvényi lehetőséget biztosít arra is, hogy a közjegyzőtől előzetes bizonyítás kérelmezhető akkor is, ha a kérelmezőnek bizonyíték beszerzéséhez jogi érdeke fűződik.

A szerző álláspontja szerint észrevehető, hogy míg a Pp. alapesetben megköveteli a felek (kérelmező és ellenérdekű fél) megjelölését az eljárás lefolytatása iránti kérelemben, és kivételként szabályozza az ellenérdekű fél ismeretlen voltát, addig a Kjnp. rendelkezései egyértelműen a kérelmezőről szólnak. Így abban, ha kérelmező egyéb jogi érdekre alapítja az előzetes bizonyítás iránti kérelmét, ellenérdekű felet megjelölnie nem kell, az eljárás egyoldalú lesz.

A tanulmány az előzetes bizonyítás vizsgálata során a Pp. által meghatározott kényszerítő intézkedések közjegyzői eljárásban való alkalmazhatóságával is foglalkozik. A kényszerintézkedések kapcsán a szerző kiemeli, hogy abszolút tilalom kerül rögzítésre abban az esetben, ha a bizonyítás elvégzéséhez személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés foganatosítása lenne szükséges. A további, személyi szabadságot nem érintő, a Pp. 272. § (1) bekezdésében felsorolt vagyoni jellegű szankció, így a költségek megtérítésére kötelezés, a pénzbírság, a szakértői díj leszállítása a közjegyzői eljárás során is alkalmazható.

Az előzetes bizonyítás egyik kulcsfontosságú kérdését is részletes elemzés alá veszi a tanulmány: a fair eljárás elvéből kiindulva a másik fél meghallgatását, az eljárásban való részvételi lehetőségét. A szerző tapasztalatai szerint a Kjnp. szabályai között a közjegyző előtti előzetes bizonyítási eljárás egyoldalúságára utaló rendelkezések vannak jelen. Példaként említi az illetékességi szabályokat, amikor kizárólag a kérelmező lakóhelye, tartózkodási helye, székhelye jelenik meg a szabályozásban.

A tanulmány külön foglalkozik az önálló közjegyzői nemperes eljárásnak tekintendő igazságügyi szakértő kirendelésével közjegyzői eljárásban. A közjegyzőnek 2009. január 1. napjától van hatásköre igazságügyi szakértő kirendelésére. Az igazságügyi szakértő kirendelés iránti eljárás előfeltétele, hogy a kérelmező számára jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. A szerző megítélése szerint az eljárás előfeltétele formálisan szélesebb eljárás igénybevételi lehetőséget kínál a kérelmezők számára, mivel nem köti őket az előzetes bizonyítás kapcsán vizsgált esetek köre. Az eljárás egyik fő jellemzője, hogy a szakértő kirendelésére irányuló eljárás iránti kérelemben ellenfelet megjelölni nem kell.

Zárásként a szerző összegzi a tanulmányban bemutatott három polgári nemperes eljárással kapcsolatos kutatásainak eredményét. Kijelenti, hogy mindhárom eljárás magán hordozza az egyszerűbb, gyorsabb és hatékonyabb eljárási forma egyes elemeit. Valamennyi eljárásban háttérbe szorul a kontradikció és a kétoldalú meghallgatás. Mind a bírósági nemperes, mind a közjegyzői nemperes eljárásokban kirendelt szakértő véleménye a polgári perben más eljárásban kirendelt szakértő véleményeként ugyanazon bizonyító erővel bírni, mint a perbeli szakértő véleménye. Felteszi azonban a kérdést, hogy valóban ugyanolyan bizonyító erőt fog a bíróság tulajdonítani ezeknek a szakvéleményeknek, mint a perben kirendelt szakértő véleményének? Hiszen a perbeli szakértőhöz mindkét fél indítványozhat kérdésfeltevést, a szakértő a peranyagba betekint, teljes rálátása van a jogvitával érintett kérdésre, és így készíti el a szakértői véleményét. A szerző egyetért a szakirodalomban lévő azon véleményekkel, hogy az eljárásjogi garanciáknak, különösen a kétoldalú meghallgatás elvének érvényesülni kellene ezekben az eljárásokban, hiszen az eljárások így tölthetik be a céljukat.

Dr. Máté Mohai : La signature d'un testament sous seing privé par le témoin et le testateur

Dans cette étude, j'examine comment le juge interprète la signature ou son absence en relation avec les testateurs et les témoins, les conditions qu'il formule pour que la marque manuscrite soit considérée comme une signature. Je développe que ni le mode ni la manière de signer du testateur et des témoins ne sont réglementés dans le Code civil, et qu'il n'existe pas en général de définition légale de la signature. Après, je présente l'adoption de la décision d'unification du droit civil 2/2016, les raisons de son adoption et les conclusions de la juridiction suprême concernant la signature des testaments par les témoins qui ont été émises après l'adoption de ladite décision. Dans la deuxième partie de mon étude, j'aborde certaines questions concernant la signature du testateur apposée sur un testament sous seing privé en me référant à la jurisprudence. Je développe par la suite mon idée que les dispositions de la décision d'unification du droit civil 2/2016 qui traite uniquement de la signature des témoins peuvent également s'appliquer, par analogie, à la signature du testateur

Dr. Máté Mohai: Unterzeichnung eines Privattestaments als Zeuge und/oder als Erblasser

In der vorliegenden Studie wird untersucht, wie die gerichtliche Praxis die Unterschrift bzw. das Fehlen einer Unterschrift sowohl von Erblassern als auch von Zeugen auslegt, und welche Anforderungen an ein Handzeichen

gestellt werden, damit es als Unterschrift gilt. Es wird gezeigt, dass weder Art und Weise der Unterzeichnung noch Form der Unterschrift von Erblassern oder von Zeugen im Zivilgesetzbuch geregelt sind. Das Gesetz enthält keine Definition der Unterschrift. Es wird dargestellt, wie der Beschluss Nr. 2/2016 zur Rechtsvereinheitlichung des Zivilrechts entstanden ist, und welche Gründe dazu geführt haben. Die höheren Gerichte haben bei Anwendung des Beschlusses bezüglich der Unterzeichnung von Testamenten als Zeuge verschiedene Feststellungen gemacht. Der zweite Teil der Studie befasst sich mit einigen Fragen der Unterzeichnung eines Privattestaments durch den Erblasser – im Lichte der gerichtlichen Praxis. Es wird erörtert, dass sich der Beschluss 2/2016 zwar mit der Unterschrift der Zeugen befasst, dass aber seine Bestimmungen meines Erachtens analog auch für die Unterschrift des Erblassers maßgeblich sind.

Др. Мате Мохай: Подписание частного завещания свидетелем и завещателем

В настоящей статье я рассматриваю, как судебная практика трактует подпись или ее отсутствие в отношении завещателя и свидетелей, какие условия она формулирует для того, чтобы рукописный знак считать подписью. Я указываю на то, что ни способ, ни порядок подписания завещателем и свидетелями не урегулированы в Гражданском кодексе, и вообще определения законом самой подписи не существует. Далее, разъясняются принятие Решения

об унификации гражданского законодательства 2/2016, причины его принятия и выводы Верховного суда о подписании завещаний свидетелями, сформулированные после принятия указанного решения. Во второй части моей статьи, я рассматриваю некоторые вопросы, касающиеся подписи завещателя на частном завещании в свете судебной практики. Затем, я развиваю мысль о том, что положения Решения об унификации гражданского законодательства 2/2016, предназначенные для анализа подписи свидетелей, могут быть применены по аналогии и к подписи завещателя.

Dr. Adrienn Makács : Quelques observations sur la réglementation de la masse de calcul de la réserve héréditaire et les causes de l'exclusion de la succession

En plus de réglementer de manière exhaustive le droit privé dans son ensemble, le législateur a apporté un changement fondamental à la vie juridique hongroise en réformant la réserve héréditaire et l'exclusion de la succession. Il a avec l'introduction du nouveau Code civil, tout en suivant les ambitions de codification antérieures, manifestement tenté d'atteindre l'équilibre réglementaire idéal entre la liberté de disposition qui constitue le principe de la réserve héréditaire et la protection de ceux qui y ont droit. Cela se reflète dans la réduction du taux de la réserve, l'augmentation des actifs rentrant dans la masse de calcul de la réserve, l'introduction de la « règle des deux ans » et la réforme du système d'exclusion. Notre objectif est de présenter nos observations et suggestions possibles concernant la masse de calcul de la réserve héréditaire et l'exclusion de la succession, tout en révélant les difficultés qui surgissent lors de la pratique, dans l'espoir de pouvoir les utiliser au cours de l'application de la loi.

Dr. Adrienn Makács: Anmerkungen zur Regelung der Grundlage des Pflichtteils und zu den Gründen der Enterbung

Neben einer umfassenden Regelung des gesamten Privatrechts hat der Gesetzgeber auch mit der Systemreform des Pflichtteils

und der Enterbung erhebliche Änderungen im ungarischen Rechtsleben bewirkt. Mit Einführung des neuen Bürgerlichen Gesetzbuchs wurde – im Geiste auch früherer Bestrebungen – versucht, ein ideales Regelungsgleichgewicht zwischen dem Grundgedanken des Pflichtteils, der Verfügungsfreiheit, und dem Schutz der Pflichtteilsberechtigten zu erreichen. Das zeigt sich in Herabsetzung der Höhe des Pflichtteils, in Erhöhung der in die Grundlage des Pflichtteils einbezogenen Vermögensteile, in der Einführung der so genannten „Zweijahresregel“, sowie in der Reform der Enterbung. Ziel dieser Studie ist es, Bemerkungen und eventuelle Vorschläge zur Berechnungsgrundlage des Pflichtteils und zur Enterbungsregelung darzulegen, wobei die in der Praxis auftretenden Probleme im Mittelpunkt stehen. Hoffentlich sind sie für die Rechtsanwendung nutzbar sind.

Др. Адриенн Макач: Некоторые замечания по регулированию расчетной массы обязательной доли в наследстве и причины лишения наследства

Помимо всестороннего регулирования частного права в целом, законодательный орган внес фундаментальные изменения в венгерскую правовую жизнь, реформировал вопросы обязательной доли в наследстве и лишения наследства. С введением нового гражданского кодекса, следуя прежним амбициям кодификации, он явно пытался достичь идеального нормативного баланса между свободой распоряжения, составляющей принцип обязательной доли в наследстве и защитой тех, кто имеет на неё право. Это нашло отражение в снижении размера обязательной доли, в увеличении компонентов активов, подлежащих включению в расчетную массу, в введении «правила двух лет» и в реформировании системы лишения наследства. Целью настоящей статьи является показ, вместе с возникающими на практике трудностями, наших наблюдений и возможных предложений относительно расчетной массы обязательной доли в наследстве и лишения наследства в надежде на возможность их использования при применении закона.

Dr. Vanessza D. Horváth: Le statut juridique des animaux appartenant à la succession et la procédure successorale, Les défis actuels du paradigme favorisant la protection animale lors de l'application du droit

Mon étude vise à examiner le sort juridique des animaux après le décès du de cujus détenteur d'animaux. Le statut spécifique d'un animal – à la fois être vivant et chose, selon la terminologie juridique, – entraîne des dilemmes procéduraux auxquels la pratique est confrontée. Compte tenu des aspects éthiques qui se posent en rapport avec le sujet examiné, il me semble que, pour étayer avec pertinence le problème posé, il est inévitable d'aborder les changements sociétaux qui entraînent une législation sur la protection des animaux de plus en plus appropriée. Par la suite, mon article présente les anomalies apparaissant dans la pratique en soulignant la nécessité de se préoccuper de la protection animale. J'examine la question du répertoriage des animaux de compagnie et des animaux de ferme dans l'inventaire successoral, la question de l'héritage d'animaux dangereux et de chiens dangereux, les cas de renonciation à la succession et l'application de la liberté testamentaire. Si le sort de l'animal n'est pas réglé après le décès du propriétaire, les ONG de protection animale prennent le relais. Par conséquent, mon étude aborde les possibilités pour les civils d'intervenir dans la procédure successorale.

Dr. D. Vanessza Horváth: Rechtsstellung des Tieres als Nachlass – aus Sicht des Nachlassverfahrens. Aktuelle Herausforderungen eines Denkens im Tierschutzparadigma in der Rechtsanwendung

Ziel meiner Studie ist es, das rechtliche Schicksal von Tieren im Falle des Todes ihres Tierhalters zu untersuchen. Der besondere Status des Tieres – sowohl als Lebewesen als auch als Sache in der juristischen Terminologie – wirft verfahrensrechtliche Dilemmata auf, denen sich die Praxis stellen muss. In Anbetracht der ethischen Aspekte des zu untersuchenden Themas und seiner Begründung halte ich es für unabdingbar, die

gesellschaftlichen Änderungen darzustellen, vor deren Hintergrund das Tierschutzrecht heute zunehmend an Bedeutung gewinnt. Anschließend werde ich auf die Anomalien hinweisen, die sich in der Praxis angesichts der Notwendigkeit ergeben, im Sinne des Tierschutzparadigmas zu denken. Ich werde die Frage der Einbeziehung von Tieren in das Nachlassinventar im Fall von Heimtieren bzw. von Tieren, die zu wirtschaftlichen Zwecken gehalten werden, die Frage der Vererbung von gefährlichen Tieren und gefährlichen Hunden, die einschlägigen Fälle des Erbverzichts und die Durchsetzung der Testierfreiheit untersuchen. Wenn die Haltung des Tiers nach dem Tod des Halters nicht geregelt ist, kommt den Tierschutzvereinen eine stärkere Rolle zu. Meine Studie befasst sich daher mit den Möglichkeiten der Einbeziehung von Zivilen in das Nachlassverfahren.

Dr. Ванесса Д. Хорват: Правовой статус животных в наследственном имуществе и процедура оформления наследства, современные проблемы заботы о защите животных в процессе применения права

Целью моей статьи является изучение юридической судьбы животных после смерти их владельца. Особый статус животного — одновременно живого существа и, выражаясь юридическим языком, вещи — порождает процессуальные правовые дилеммы, с которыми сталкивается практика. Учитывая этические аспекты, связанные с рассматриваемой темой и должное обоснование проблематики, я считаю необходимым показать как общественные изменения ведут к укреплению законодательства о защите животных. Далее, в моей статье рассматриваются аномалии, возникающие на практике, и подчеркивается необходимость заботы о защите животных. Рассматриваются вопросы включения домашних и сельскохозяйственных животных в опись наследственного имущества, вопросы наследования опасных животных и опасных собак, случаи отказа

от наследства и применения завещательной свободы. Если судьба животного не решена после смерти владельца, за дело берутся неправительственные организации по защите животных. Поэтому в моей статье рассматриваются возможности включения НПО в процедуру оформления наследства.

Dr. Marcell Lukácsi : Préparation à l'introduction de l'enregistrement électronique des biens immobiliers I.

L'entrée en vigueur le 15 janvier 2025 de la loi C de 2021 sur le registre foncier et du décret d'application 179/2023 (V. 15.) constitue l'un des changements législatifs majeurs de cette année, ces textes prévoyant l'introduction de la nouvelle procédure d'enregistrement immobilier dans notre pays. La plus grande nouveauté de la réglementation est que les membres de la profession notariale devront désormais appliquer les nouvelles règles via un nouveau système informatique. L'objectif de mon étude est de présenter, contrairement aux articles professionnels publiés jusqu'à présent sur la nouvelle législation, les informations, concepts, fonctions du système et étapes administratives les plus importants liés au lancement en direct du système, à la période de transition et aux caractéristiques techniques du système E-ING. Dans mon article, j'explique sur la base des informations actuellement disponibles et du guide du développeur les processus de première connexion au système E-ING, de demande de la fonction du rôle de notaire, de création d'un système de relations et d'utilisation des fonctions administratives liées aux paniers de procédures.

Dr. Marcell Lukácsi: Vorbereitungen zur Einführung des elektronischen Grundbuchs I

Eine der wichtigsten Gesetzesänderungen in diesem Jahr ist das Inkrafttreten des Gesetzes Nr. C von 2021 über die Immobilienregistrierung und der Regierungsverordnung 179/2023. (15. Mai) über die Durchführung des Gesetzes Nr. C von 2021, am 15. Januar 2025. Damit wird nämlich in Ungarn das neue Grundbuch-

verfahren eingeführt. Die wichtigste Neuerung der Regelung besteht darin, dass die Bestimmungen des geänderten rechtlichen Umfelds nun von den Notaren über ein neues IT-System angewendet werden müssen. Ziel meiner Studie ist es, im Gegensatz zu den bisher veröffentlichten Fachbeiträgen zur gesetzlichen Regelung, den Wirkbetrieb des Systems, die Übergangszeit, die wichtigsten Informationen, Begriffe, Systemfunktionen und Sachbearbeitungsschritte im Zusammenhang mit den technischen Merkmalen des E-ING-Systems darzustellen. Im vorliegenden Beitrag werden auf Grund der heute zugänglichen Informationen und der Anleitungen der Softwareentwickler der Prozess des ersten Eintritts in das E-ING-System, die Anforderung der Notarrolle, die Einrichtung des Beziehungssystems sowie die Sachbearbeitungsfunktionen im Zusammenhang mit den Sachkörben erläutert.

Др. Марцель Лукачи: Подготовка к внедрению электронной регистрации недвижимости I.

Вступление в силу 15 января 2025 г. Закона С 2021 г. о реестре недвижимости и Указа о его применении 179/2023 (V. 15.) представляет собой одно из важнейших законодательных изменений этого года, поскольку эти тексты предусматривают введение новой процедуры регистрации недвижимости в нашей стране. Самым важным нововведением является то, что теперь нотариусам придется применять новые правила с помощью новой электронной системы. Целью моей статьи является, в отличие от опубликованных до сих пор профессиональных статей о новом законодательстве, описание наиболее важных информации, концепций, системных функций и административных шагов в связи с запуском системы в эксплуатацию, с переходным периодом и с техническими характеристиками системы E-ING. В своей статье я объясняю, основываясь на имеющихся на данный момент информациях и на опубликованном руководстве разработчиков, процесс первого входа в систему E-ING, запроса функции роли нотариуса, создания системы взаимоотно-

шений и использования административных функций, связанных с корзинами процедур.

Dr. Kitti Szajlai: L'effet juridique de l'enregistrement des biens immobiliers sur la base d'un acte notarié et la correction des inscriptions erronées dans le nouveau système d'enregistrement immobilier

La loi C de 2021 sur l'enregistrement des biens immobiliers apporte des changements importants à la vie quotidienne des notaires, car le processus d'enregistrement électronique et automatisé des biens immobiliers leur impose une grande responsabilité lors de l'enregistrement des droits et des faits. En vertu de la nouvelle loi, le contrôle de l'autorité d'enregistrement des biens immobiliers est réduit par rapport à une partie importante des dossiers entrants, étant donné que lors de la procédure de prise de décision automatique elle effectuée un contrôle de contenu uniquement sur le formulaire électronique d'enregistrement des biens immobiliers accompagné de la demande ou de l'avis officiel, sur la procuration de transaction, sur le mandat du représentant légal des parties concernées, sur le consentement à l'enregistrement avec la déclaration d'accord, mais ce n'est pas le cas de l'acte qui reconnaît les droits sur le bien immobilier. L'objectif de cette étude est de présenter les effets juridiques de l'inscription au registre foncier et la manière de remédier aux éventuelles inscriptions erronées qui auraient pu survenir lors de la prise de décision automatique.

Dr. Kitti Szajlai: Rechtswirkungen der Grundbucheintragungen auf Grund von notariellen Urkunden und Heilung fehlerhafter Eintragungen im neuen System der Immobilienregistrierung

Das Gesetz Nr. C aus dem Jahr 2021 über das Grundbuch bringt erhebliche Änderungen in den Alltag der Notare, da ihnen das elektronische und automatisierte Grundbuchverfahren eine große Verantwortung bei der Eintragung von Rechten und Tatsachen auferlegt. Nach dem neuen Gesetz wird die Kontrolle der Grundbuchbehörde bei einem erheblichen

Teil der eingegangenen Fälle reduziert. Im automatisierten Entscheidungsverfahren wird eine inhaltliche Kontrolle nur noch bezüglich der elektronischen Form des Antrags oder der behördlichen Aufforderung zur Eintragung in das Grundbuch, der Handlungsvollmacht, der Bevollmächtigung des gesetzlichen Vertreters zur Vertretung der Beteiligten im Verfahren, der Eintragungsbewilligung und der Zustimmungserklärung, nicht aber des zugrundeliegenden Dokuments vorgenommen. Ziel dieser Studie ist es, die rechtlichen Wirkungen der Eintragung im Grundbuch und die Heilungsmöglichkeiten eventueller Fehler bei den Eintragungen im Rahmen des automatischen Entscheidungsprozesses aufzuzeigen.

Др. Шайлай Китти: Правовые последствия регистрации недвижимости на основе нотариального акта и исправление ошибочных записей в новой системе регистрации недвижимости

Закон С 2021 года о регистрации недвижимости вносит существенные изменения в повседневную жизнь нотариусов, поскольку электронная и автоматизированная процедура регистрации прав и фактов накладывает на них большую ответственность. В соответствии с новым законом, контроль со стороны органа регистрации прав на недвижимость сокращается в отношении значительной части поступающих дел. Таким образом, в рамках процедуры автоматического принятия решений подлежит проверке содержание электронного бланка регистрации вместе с заявлением или официальным уведомлением, доверенности на совершение сделки, поручения законного представителя сторон, разрешения регистрации с заявлением о согласии. Зато не осуществляется проверка в отношении самого акта, подтверждающего право на недвижимость. Целью данной статьи является изложение правовых последствий регистрации в реестре недвижимости и способов исправления любых ошибочных регистраций, которые могли возникнуть в ходе автоматического принятия решений.

Dr. Ádám Füleki : Identification des clients personnes physiques dans les procédures notariales

L'étude, intitulée «Identification des clients personnes physiques dans les procédures notariales», présente de manière exhaustive l'évolution historique de l'identification des clients appliquée dans les procédures notariales, en me référant, par exemple, à l'introduction du «Ticket d'Identification» en 1876 ou à l'introduction de la carte d'identité en 1954 qui ont contribué au développement du cadre réglementaire actuel. L'étude explique, entre autres, la loi XLI de 1991 sur les notaires, en particulier les dispositions de l'article 122 sur l'identification des clients, le contexte législatif du Cadre de fourniture de données renforçant la SÉCURITÉ des transactions juridiques, les opportunités offertes par le Programme de citoyenneté numérique de 2023 et le règlement eIDAS qui transforment fondamentalement les pratiques d'identification des clients.

Dr. Ádám Füleki: Identifikation von natürlichen Personen in notariellen Verfahren

Die Studie mit dem Titel „Identifikation von natürlichen Personen in notariellen Verfahren“ gibt einen umfassenden Überblick über die historische Entwicklung der Identifikation von Klienten notariellen Verfahren und verweist beispielsweise auf die Einführung der „Nachweiskarte“ im Jahr 1876 oder die Einführung des Personalausweises im Jahr 1954, die zur Entwicklung des heutigen Regelungssystems beigetragen haben. In der Studie werden auch die Bestimmungen des Gesetzes Nr. XLI von 1991 über die Notare (Notargesetz), insbesondere die Bestimmungen zur Kundenidentifizierung in § 122, der rechtliche Hintergrund des Systems zur Sicherheit von Daten im Rechtsverkehr (JÜB) und die durch das Programm „Digitale Staatsbürgerschaft 2023“ (DÁP) und die eIDAS-Verordnung gebotenen Möglichkeiten dargestellt, die die Praxis der Kundenidentifizierung grundlegend verändern werden.

Др. Адам Фюлеки: Идентификация клиентов - физических лиц в нотариальных действиях

В статье под названием «Идентификация клиентов – физических лиц в нотариальных действиях» всесторонне представлено историческое развитие идентификации клиентов, применяемой в нотариальной деятельности, – со ссылкой, например, на введение «Идентификационного Билета» в 1876 году и удостоверения личности в 1954 году, – что способствовало развитию современной нормативной базы. В статье разъясняются в том числе положения Закона XLI 1991 года о нотариате, особенно положения статьи 122 об идентификации клиентов, законодательная основа Рамочной системы предоставления данных, укрепляющей безопасность юридических актов, а также возможности, предоставляемые Программой цифрового гражданства 2023 года и Указом eIDAS, которые кардинально преобразуют практику идентификации клиентов.

Dr. Kinga Judit Kultsár : Les conditions de nomination des juges et des notaires en bref

Dans cette étude, j'ai brièvement présenté les particularités du statut des juges et des notaires, les conditions de nomination au poste de juges et de notaires, la personne exerçant le pouvoir de nomination, la durée de la nomination, les exigences d'âge, le critère de citoyenneté, la nature du test d'aptitude professionnelle, les exigences de formation professionnelle (y compris la période du stage et la connaissance des langues étrangères) et l'obligation de déclarer les biens. J'ai également illustré les similitudes et les différences dans les réglementations régissant la nomination des juges et des notaires. À côté des nombreuses analogies existant entre les conditions de nomination des deux ordres professionnels, il y a des différences importantes. Le notaire a des compétences judiciaires et agit en qualité de juge et les motifs de récusation renvoient également à la réglementation des juges. Malgré ces différences, le système strict

de critères garantit que seuls les candidats les plus aptes peuvent accéder aux postes de juge et de notaire.

Dr. Kinga Judit Kultsár: Kurz über das System der Voraussetzungen der Ernennung zum Richter oder zum Notar

In diesem Beitrag werden die Merkmale von Richtern und Notaren, die Voraussetzungen für die Ernennung zum Richter und Notar, die zur Ernennung befugte Person, die Geltungsdauer der Ernennung, die Altersvoraussetzungen, das Kriterium der Staatsangehörigkeit, die Art der Eignungsprüfung, die Ausbildungsvoraussetzungen (einschließlich der erforderlichen Dauer eines Praktikums und der Sprachkenntnisse) und die Verpflichtung zur Abgabe einer Vermögenserklärung kurz dargestellt. Parallel dazu werden Ähnlichkeiten wie auch Unterschiede in den Vorschriften für die Ernennung von Richtern und Notaren aufgezeigt. Obwohl es viele Überschneidungen zwischen den Ernennungsbedingungen der beiden Berufsstände gibt, gibt es auch erhebliche Unterschiede. Letzteres ist auch deshalb interessant, weil Notare in gerichtlicher Befugnis als Richter tätig sind, bzw. die Ausschlussgründe sind ähnlich wie bei den Richtern. Unabhängig aber von den Unterschieden leisten die strengen Kriterien dafür Gewähr, dass nur die geeignetsten Kandidaten Richter und Notar werden können.

Dr. Kinga Юдит Култсар: Кратко об условиях назначения судей и нотариусов

В этой статье я кратко изложила особенности статуса судей и нотариусов, условия назначения на должности судей и нотариусов, показала лицо, осуществляющее полномочия по назначению, срок назначения, возрастные требования, критерий гражданства, характер теста на профессиональную пригодность, требования к обучению (включая период юридической практики и знание иностранных языков), а также обязанность декларирования доходов и имущества. Параллельно, я проиллюстри-

ровала сходства и различия в правилах, регулирующих назначение судей и нотариусов. Помимо многочисленных сходств между условиями назначения на две должности, имеются существенные различия. Нотариус обладает судебными полномочиями и действует в качестве судьи, а также основания для исключения ссылаются на правовой статус судьи. Однако, несмотря на различия, строгая система критериев гарантирует, что судьями и нотариусами могут стать только самые подходящие кандидаты.

Dr. Nóra Baumgartner: Le Burundi, 92ème membre de l'UINL. Les notaires de l'un des pays les plus pauvres du monde en quête de chemins

À l'automne 2024, le Burundi a rejoint l'UINL. Le Burundi est l'un des pays les plus pauvres du monde, 95% de la population vit sous le seuil de pauvreté, et les services publics (éducation, santé, etc.) sont inexistantes, sauf dans quelques grandes villes. Pour adhérer à l'UINL, le législateur burundais a créé pour les notaires un environnement juridique moderne basé sur le modèle français. Les nouvelles règles accordent aux notaires burundais un pouvoir exclusif dans de nombreux domaines dans le but de renforcer le cadre financier indispensable à l'indépendance de la profession notariale. Toutefois, la nouvelle législation sur le notariat contient parfois, inévitablement peut-être, des simplifications surprenantes d'un point de vue européen. Dans cet article, l'auteur analyse dans quelle mesure ces simplifications résultant de l'adaptation à l'environnement social pourront affecter la légalité du fonctionnement du système institutionnel notarial. Dans l'article, l'auteur examine si un système institutionnel répondant aux exigences européennes de notre époque pourra être viable dans un environnement aussi arriéré, si la profession notariale répondant aux conditions d'adhésion pourra être une force motrice pour le Burundi, ou si elle se fondera certainement dans les rangs des institutions étatiques dysfonctionnelles.

Dr. Nóra Baumgartner: Burundi, das 92. Mitglied der UINL. Notare suchen den Weg in einem der ärmsten Länder der Welt

Im Herbst 2024 wurde Burundi in die UINL aufgenommen. Burundi ist eines der ärmsten Länder der Welt, in dem mehr als 95 % der Bevölkerung unter dem Existenzminimum leben und öffentliche Dienstleistungen (Bildung, Gesundheit usw.) außer in einigen größeren Städten nicht vorhanden sind. Um der UINL beizutreten, hat der burundische Gesetzgeber nach französischem Vorbild ein modernes Rechtsumfeld für Notare geschaffen. Die neuen Vorschriften räumen den burundischen Notaren in einer Reihe von Bereichen ausschließliche Befugnisse ein und unterstützen so die für die Unabhängigkeit des Notarstandes unerlässliche finanzielle Absicherung. Die neue Gesetzgebung für Notare enthält jedoch, vielleicht unvermeidlich, für europäische Augen manchmal überraschende Vereinfachungen. Im vorliegenden Artikel analysiert die Autorin, inwieweit diese Vereinfachungen, die sich aus der Anpassung ans soziale Umfeld ergeben, die Legitimität der Tätigkeit der notariellen Institutionen beeinträchtigen können. Im Artikel wird untersucht, ob in einem derart rückständigen Umfeld ein den heutigen europäischen Anforderungen angepasstes Institutionensystem lebensfähig sein kann, ob ein Notariat, das den Anforderungen der Beitrittskriterien entspricht, eine treibende Kraft für Burundi darstellen kann oder ob es sich mit Sicherheit in die Reihe der Institutionen eines dysfunktionalen Staates fügen wird.

Dr. Нора Баумгартнер: Бурунди, 92-й член UINL. Нотариусы в поисках пути в одной из беднейших стран мира

Бурунди была принята в качестве члена в UINL осенью 2024 года. Бурунди — одна из беднейших стран мира, где 95% населения живет за чертой бедности, государственные услуги (образование, здравоохранение и т. д.) отсутствуют, за исключением нескольких крупных городов. Для присоединения к UINL законодательный орган Бурунди создал современную правовую среду для нотариусов на основе французской модели. Новые правила предоставляют бурундийским нотариусам исключительные полномочия во многих областях с целью укрепления финансовой основы, необходимой для независимости нотариальной профессии. Однако, новое законодательство о нотариате иногда содержит, возможно неизбежным образом, упрощения, которые могут казаться удивительными с европейской точки зрения. В данной статье автор анализирует, в какой степени эти упрощения, обусловленные адаптацией к социальной среде, могут повлиять на законность функционирования институциональной системы нотариата. Может ли она, отвечая европейским требованиям современности, быть жизнеспособной в столь отсталой среде, может ли нотариат, выполнив условия присоединения, стать движущей силой для Бурунди или же он непременно сольется с рядами неэффективных государственных институтов.

Szakmai profil és szerzői instrukciók

A Közjegyzők Közlönye szakmai profilját elsősorban a közjegyzői szervezet, valamint a közjegyzői eljárásokat érintő, illetve ahhoz kapcsolódó anyagi és eljárási jogterületek képezik.

A megjelentetett írások között kiemelt súllyal szerepelnek a polgári anyagi jog közjegyzői gyakorlat szempontjából meghatározó területei, valamint a polgári eljárásjog és azon belül különösen a polgári nemperes eljárások joga.

A lap fóruma a szakmai vitáknak, a bel- és külföldi híreknek és az egységes közjegyzői joggyakorlat kialakulását célzó törekvéseknek. Mindezen témakörökben megjelenési lehetőséget biztosít a közjegyzői hivatásrend tagjain kívül más területeken dolgozó jogászok tudományos igényű publikációi számára is. a megjelentetni kívánt publikációknak tartalmi és formai tekintetében (pl. hivatkozások, idézések) meg kell felelniük a tudományos dolgozatokkal szemben támasztott szakmai követelményeknek. Azok terjedelme – a szerkesztőbizottsággal történt kivételes eltérő megállapodás hiányában – legfeljebb háromnegyed szerzői ív (30000 leütés).

A publikációkat a szerkesztőbizottság részére elektronikus úton kérjük eljuttatni a kozlony@mokk.hu címre, rövid (kb. 1000 leütés terjedelmű) összefoglalóval együtt.

A publikációkkal kapcsolatos további részletes követelményekkel kapcsolatos információ

elérhető a Közjegyzők Közlönye honlapján:

www.mokk.hu/kozlony.

A Közjegyzők Közlönye

2025., 29. évfolyam, 1. számában közreműködő szerzők:

Dr. habil. Mohai Máté, PhD

tanszékvezető egyetemi docens, PTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék

Dr. Makács Adrienn, PhD

közjegyzőhelyettes, Budapest

Dr. D. Horváth Vanessza

PhD hallgató, PTE ÁJK

Dr. Lukácsi Marcell

közjegyzőhelyettes, Budaörs

Dr. Szajlai Kitti, LL.M.

közjegyzőhelyettes, Debrecen

Dr. Füleki Ádám

közjegyzőhelyettes, Budapest

Dr. Kulcsár Kinga Judit

közjegyzőhelyettes, Pécs

Dr. Baumgartner Nóra

közjegyzőhelyettes, Budapest

Dr. Molnár Tamás PhD

közjegyző, Debrecen

Grafikai szerkesztés: Nagy Andrea Renáta
Nyomtatás: Közjegyzői Akadémia Kiadó Nyomdája